

Република Србија
Министарство рударства и енергетике

Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године -нацрт-

Извештај о јавним консултацијама и јавним расправама

октобар 2024. године

САДРЖАЈ

1

1.	Опис подручја примене Стратегије и поступка израде	3
1.1	Преглед Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године и најважнијих циљева	3
1.2	Опис поступка израде Стратегије и релевантни временски оквир израде	5
2.	Најважније тачке јавних расправа	8
2.1	Јавна расправа у Београду	8
2.1.1	Коментари јавности и одговори	9
2.2	Јавна расправа у Нишу	12
2.2.1	Коментари јавности и одговори	13
2.3	Јавна расправа у Новом Саду	14
2.3.1	Коментари јавности и одговори	15
2.4	Остале активности	18
3.	Достављени коментари и одговори	21
3.1	Достављени коментари на Стратегију и одговори	21
4.	Прилог	25
4.1	Коментари са јавних консултација	25
4.2	Прекограничне консултације	310

1. ОПИС ПОДРУЧЈА ПРИМЕНЕ СТРАТЕГИЈЕ И ПОСТУПКА ИЗРАДЕ

1.1 Преглед Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године и најважнијих циљева

Релевантни правни оквир за енергетски сектор утврђен је Законом о енергетици¹, Законом о коришћењу обновљивих извора енергије (ОИЕ)², Законом о енергетској ефикасности и рационалној употреби енергије³, Законом о рударству и геолошким истраживањима⁴, Законом о климатским променама⁵, као и Уговором о оснивању Енергетске заједнице⁶.

Законом о енергетици је утврђено да енергетска политика Републике Србије обухвата мере и активности које се предузимају ради остваривања дугорочних циљева и то:

- 1) поузданог, сигурног и квалитетног снабдевања енергијом и енергентима;
- 2) адекватног нивоа производње електричне енергије и капацитета преносног система;
- 3) стварања услова за поуздан и безбедан рад и одрживи развој енергетских система;
- 4) конкурентности на тржишту енергије на начелима недискриминације, јавности и транспарентности;
- 5) обезбеђивања услова за унапређење енергетске ефикасности у обављању енергетских делатности и потрошњи енергије;
- 6) стварања економских, привредних и финансијских услова за производњу енергије из обновљивих извора енергије и комбиновану производњу електричне и топлотне енергије;
- 7) стварања регулаторних, економских и привредних услова за унапређење ефикасности у управљању електроенергетским системима, посебно имајући у виду развој дистрибуиране производње електричне енергије, развој дистрибуираних складишних капацитета електричне енергије, увођење система за управљање потрошњом и увођење концепта напредних мрежа;
- 8) стварање услова за коришћење нових извора енергије;
- 9) разноврсности у производњи електричне енергије;
- 10) унапређења заштите животне средине у свим областима енергетских делатности;
- 11) стварања услова за инвестирање у енергетику;
- 12) заштите купаца енергије и енергената;
- 13) повезивања енергетског система Републике Србије са енергетским системима других држава;
- 14) развоја тржишта електричне енергије и природног гаса и њиховог повезивања са регионалним и пан-европским тржиштем.

Закон о енергетици предвиђа да се енергетска политика ближе разрађује и спроводи Стратегијом развоја енергетике Републике Србије (у даљем тексту: Стратегија), Програмом остваривања Стратегије и Енергетским билансом Републике Србије.

---

¹ Службени гласник РС, бр. 145/14 и 95/18 - др. закон и 40/21, 35/23 – други закон и 62/23

² Службени гласник РС, бр. 40/21 и 35/23

³ Службени гласник РС, бр. 40/21

⁴ Службени гласник РС, бр. 101/15, 95/18 - др. закон, 40/21

⁵ Службени гласник РС, бр. 26/21

⁶ Службени гласник РС, бр. 62/06

Процес израде Стратегије покренуло је и водило Министарство рударства и енергетике као надлежна институција. Стратегија је резултат блиске сарадње с релевантним заинтересованим странама (органима државне управе, јавним и приватним сектором и организацијама цивилног друштва), које су као учесници Радне групе пратили процес израде Стратегије.

Визија коју предлаже и промовише Стратегија јесте да Република Србија до 2050. године остане енергетски безбедна и да њен енергетски сектор у највећој могућој мери буде угљенично неутралан. То је визија чистије, ефикасније, тржишно и социјално утемељене енергетике, која се пропулзивно развија и представља окосницу технолошког, економског и укупног друштвеног развоја. То је визија енергетског сектора који инсистира на енергетској ефикасности и коришћењу обновљивих извора енергије, на сигурном снабдевању свим видовима енергије, који обезбеђује приступачну енергију за привреду и становништво, нова, „зелена“ радна места везана за истраживачку делатност, технолошки развој, предузетништво и иновације, развој енергетских услуга, подиже конкурентност привреде и који обезбеђује услове за интензивно смањење енергетског сиромаштва.

Остварење предложене визије захтева одлучност, знање и вољу да се уђе у дубоке структурне реформе, трансформацију јавног сектора, промену схватања и навика становништва, као и привредне праксе. Инвестиције потребне за реализацију пројеката су изузетно велике и захтевају вишедеценијску посвећеност и системски приступ у планирању и спровођењу пројеката. Степен остварења визије ће у великој мери зависити од интеграције енергетског тржишта Републике Србије у међународно и ЕУ тржиште енергије, технологија, истраживања и услуга, али и од приступа фондовима Европске уније намењеним енергетској транзицији.

Енергетска безбедност, декарбонизација и економска конкурентност енергетског сектора јесу општи приоритети енергетског развоја и принципи на којима је потребно развијати енергетску политику Републике Србије. Интензивна примена мера енергетске ефикасности у свим областима потрошње енергије и свим енергетским секторима, истраживање и иновације у енергетици су неопходни предуслови за одрживост енергетске политике. Наведени приоритети садрже све дугорочне циљеве енергетске политике дефинисане Законом о енергетици, који сви заједно треба да обезбеде остварење општег циља Стратегије, а то је сигурно и приступачно снабдевање енергијом и енергентима становништва и привреде, уз прогресивно смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште и других негативних утицаја по животну средину и здравље људи.

Слика 1. Приоритети енергетског развоја

Наведени приоритети су тесно узајамно повезани и зависни и прожимају све области енергетике. Енергетску безбедност Републике Србије и релативно ниску увозну зависност, у условима постепеног напуштања угља као доминантног енергента, немогуће је постићи и одржати без снажног развоја производње енергије из обновљивих извора енергије, интензивне примене мера енергетске ефикасности, истраживања и иновација у енергетици. Предуслов за све то је развој тржишта енергије, односно стварање тржишног амбијента који промовише управо такве инвестиције и пројекте у енергетици.

1.2 Опис поступка израде Стратегије и релевантни временски оквир израде

Поступак израде и припреме Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године започет је 2021. године покретањем јавне набавке за услугу Израда и усвајање нове Стратегије развоја енергетике и Програма остваривања Стратегије (ЈН 13/21). У поступку јавне набавке за консултанта на изради Стратегије развоја енергетике и Програма остваривања Стратегије изабрана је група понуђача коју чине Електротехнички институт Никола Тесла и Универзитет у Београду – Рударско-геолошки факултет (у даљем тексту: Консултант). У току израде и припреме документа, Консултант је пружио техничку подршку Министарству рударства и енергетике, као и другим институцијама и органима укљученим у поступак израде.

У јуну 2021. године образована је Радна група надлежна за праћење и учешће у поступку израде Стратегије. Радну групу, поред представника Министарства рударства и енергетике, чине и представници следећих институција, организација и удружења:

- Министарство заштите животне средине
- Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде
- Привредна коморе Србије
- Агенција за енергетику Републике Србије
- Електромрежа Србије АД
- Електропривреда Србије АД
- Електродистрибуција Србије доо
- НИС АД
- ЈП Србијас
- Дистрибуцијагас Србија доо
- Транспортгас Србија доо
- Транснафта АД
- SEEREX АД
- РЕС фондација,
- Удружење "Београдска отворена школа",
- Удружење "Центар за екологију и одрживи развој"
- Европска банка за обнову и развој

Дискусије и сва комуникација се одвијала на састанцима Радне групе, који су се редовно одржавали, али и на редовним састанцима са Консултантом посвећеним различитим аспектима енергетске стратегије. Одржан је низ билатералних и мултилатералних састанака са различитим заинтересованим странама, тако да је одржано укупно 7 састанака Радне групе и више од 50 билатералних састанака са Консултантом.

У поступку припреме Стратегије, Консултант је израдио следеће извештаје:

- I ИЗВЕШТАЈ О РЕАЛИЗАЦИЈИ ЗАДАТАКА НА ИЗРАДИ И УСВАЈАЊУ НОВЕ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ЕНЕРГЕТИКЕ И ПРОГРАМА ОСТВАРИВАЊА СТРАТЕГИЈЕ

Овај извештај садржи један документ:

- Енергетски ресурси Републике Србије и оцена њихове искористивости.

Извештај је усвојен на састанку Радне групе одржаном 29.10.2021. године

- II ИЗВЕШТАЈ О РЕАЛИЗАЦИЈИ ЗАДАТАКА НА ИЗРАДИ И УСВАЈАЊУ НОВЕ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ЕНЕРГЕТИКЕ И ПРОГРАМА ОСТВАРИВАЊА СТРАТЕГИЈЕ

Овај извештај садржи следеће документе:

- Анализа остварења циљева утврђених Стратегијом за претходни период
- Приказ садашњег стања у енергетском сектору и националног и међународног окружења
- Основне претпоставке националног развоја и макроекономске пројекције значајне за развој енергетике
- Оквир и оцену утицаја могућих промена међународне позиције Србије и интеграционих процеса.

Извештај је усвојен на састанку Радне групе одржаном 01.12.2021. године

- III ИЗВЕШТАЈ О РЕАЛИЗАЦИЈИ ЗАДАТАКА НА ИЗРАДИ И УСВАЈАЊУ НОВЕ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ЕНЕРГЕТИКЕ И ПРОГРАМА ОСТВАРИВАЊА СТРАТЕГИЈЕ

Овај извештај садржи следеће документе:

- Најважније промене и приоритети по енергетским секторима
- Сценарији развоја енергетике са енергетским билансима, анализом сценарија, предлозима и образложењима промене структуре енергетских извора и технологија
- Оцена могућности и услова и пројекције регионалне сарадње

- IV ИЗВЕШТАЈ О РЕАЛИЗАЦИЈИ ЗАДАТАКА НА ИЗРАДИ И УСВАЈАЊУ НОВЕ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ЕНЕРГЕТИКЕ И ПРОГРАМА ОСТВАРИВАЊА СТРАТЕГИЈЕ

Овај извештај садржи следећи документ:

- Нацрт Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050.

Извештаји су усвојени на састанку Радне групе одржаном 03.10.2023. године.

Битно је напоменути да је процес израде нацрта Стратегије текао паралелно са израдом Интегрисаног националног енергетског и климатског плана Републике Србије за период до 2030 са визијом до 2050. године. Енергетски модел и све анализе урађене у оквиру процеса израде Интегрисаног националног енергетског и климатског плана Републике Србије за период до 2030 са визијом до 2050. године су разматрани и коришћени за израду нацрта Стратегије. Нацрт Стратегије енергетике и усвојени Интегрисани национални енергетски и климатски план Републике Србије за период до 2030 са визијом до 2050. године представљају компатибилне и усаглашене документе.

Јавност је имала правовремену прилику да ефикасно учествује у изради документа путем јавних консултација, прекограничних консултација и јавне расправе. Резултати овог процеса консултација су обухваћени у коначној верзији Стратегије. Након завршених консултација и јавних расправа, припрема се извештај о одржаним јавним консултацијама, прекограничним консултацијама и јавним расправама о нацрту Стратегије, у којем су наведени достављени коментари и подносиоци коментара, као и информација о томе да ли су коментари прихваћени или не уз адекватна објашњења. Ови извештаји се објављују на веб сајту Министарства рударства и енергетике (у даљем тексту: МРЕ).

МРЕ има снажну координациону улогу у периоду током израде Стратегије, као и након тога, између осталог и како би се осигурао континуиран рад Радне групе. То је од кључног значаја за коришћење могућности моделирања у будућим ажурирањима Стратегије, изради ПОС-а као и у праћењу и ревизији Интегрисаног националног енергетског и климатског плана Републике Србије за период до 2030 са визијом до 2050. године и свих других обавеза у оквиру енергетске политике земље.

Јавне консултације о нацрту Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године одржане су у периоду од 15. јула до 15. августа 2024. године. У истом периоду су одржане и јавне консултације о нацрту Стратешке процене утицаја Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године (СПУ). Током јавних консултација одржане су три заједничке јавне расправе за Стратегију и СПУ Стратегије, у Београду 26. јула, у Нишу 30. јула и Новом Саду 31. јула 2024. године. Након завршетка процеса јавних консултација, у периоду од августа до октобра 2024. године, спроведен је процес припреме финалних верзија и СПУ Стратегије. Графички приказ описаног временског оквира јавних консултација дат је на слици 2.

Слика 2: Временски оквир јавних консултација за нацрт Стратегије развоја енергетике и нацрт СПУ Стратегије развоја енергетике

Сагласно члану 23 Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС“ број 135/04 и 88/10), члану 3 Конвенције о процени утицаја на животну средину у прекограничном контексту, као и члану 10 Протокола о стратешкој процени утицаја на животну средину Конвенције о процени утицаја на животну средину у прекограничном контексту, спроведене су прекограничне консултације на Нацрт Стратегије развоја енергетике и Извештај о стратешкој процени утицаја Стратегије развоја енергетике на животну средину.

Прекограничне консултације су реализоване у периоду од јула до почетка октобра 2024. године (24.07.2024.године до 11.10.2024.године).

Нацрт Стратегије развоја енергетике и Извештаја о стратешкој процени утицаја Стратегије развоја енергетике на животну средину достављени су на мишљење Секретаријату Енергетске заједнице.

2. НАЈВАЖНИЈЕ ТАЧКЕ ЈАВНИХ РАСПРАВА

2.1 Јавна расправа у Београду

Прва јавна расправа одржана је у Београду 26. јула 2024. године у организацији Привредне коморе Србије. У табели 1 наведени су представници Министарства рударства и енергетике, Привредне коморе Србије и Консултанта, који су учествовали у јавној расправи.

Табела 1: Представници Министарства рударства и енергетике, Привредне коморе Србије и Консултанта

	Учесник	Организација
1	Вељко Ковачевић	Државни секретар у Министарству рударства и енергетике
2	Радош Попадић	Помоћник министра рударства и енергетике
3	Раде Мрдак	Помоћник министра рударства и енергетике
4	Биљана Рамић	Шеф Одсека за стратегије, планове, програме и локалну енергетику, Министарства рударства и енергетике
5	Михаило Весовић	Директор Сектора за стратешке анализе, услуге и интернационализацију Привредне коморе Србије
6	Душан Живковић	Председник Одбора за енергетику Привредне коморе Србије и директор Електропривреде Србије
7	Проф. др Дејан Ивезић	Консултант
8	Бранка Ковачевић	Консултант
9	Милица Дилпарић	Консултант
10	Проф. др Марија Живковић	Консултант
11	Проф. др Драган Игњатовић	Консултант
12	Проф. др Петар Ђукић	Консултант
13	др Бобан Павловић	Консултант

Јавну расправу отворио је господин Михаило Весовић, директор Сектора за стратешке анализе, услуге и интернационализацију Привредне коморе Србије. У свом излагању је нагласио: „Суочили смо се са много ограничења у овом периоду. Имамо општу неизвесност која се односи на то у ком смеру ће се кретати геополитичка дешавања и цене енергената на тржишту. Та неизвесност чини ову стратегију врло битном, да може да одговори на промене које ће се дешавати у следећем периоду. Ова стратегија ће омогућити да се отвори нови низ послова и могућности за развој привреде. За Привредну комору Србије је ова стратегија можда важније и од стратегије индустријске политике, јер ће условити нове друге стратегије.”

Уводно обраћање на јавним консултацијама имао је и председник Одбора за енергетику Привредне коморе Србије и директор Електропривреде Србије Душан Живковић: „Енергетска криза захтевала је нову стратегију енергетике, али и развој вештачке интелигенције, циркуларне економије, као и процес декарбонизације. Сви ти процеси наметнули су нова правила игре, а криза је допринела да схватимо колико су енергетски суверенитет и енергетска сигурност приоритет сваке државе, региона. У Србији већ постоји нешто мало мање од 800 MW независних произвођача електричне енергије. Нова стратегија енергетике је нешто што нам треба и што ће нам омогућити да сагледамо како да у наредном периоду енергетске компаније и привреда у суживоту дођу до жељених циљева, првенствено до декарбонизације.”

Државни секретар у Министарству рударства и енергетике Вељко Ковачевић је такође имао уводно обраћање у коме се задржао на кључним елементима нацрта Стратегије: „Стратегија предвиђа амбициозне циљеве за декарбонизацију енергетског сектора, на начин да се не угрози енергетска сигурност и стабилност. До 2030. године, укупна инсталисана снага ветроелектрана и соларних електрана треба да буде 3,5 GW, чиме ће скоро сваки други произведени MWh бити из зелене енергије. До 2040, капацитет из ОИЕ би требало да буде повећан скоро три пута. Ове амбициозне циљеве можемо да остваримо уколико тај терет поделе јавни и приватни сектор. У наредне три до четири године треба да буду завршене све секције Трансбалканског коридора. Планирани су и пројекат Панонског коридора, који треба да удвостручи капацитет преносне мреже ка Мађарској, Централнобалканског коридора који ће повећати капацитете ка Бугарској, и пројекат Београд који ће омогућити евакуацију ОИЕ из Баната ка београдском региону. У сектору гаса и нафте, приоритет је диверсификација снабдевања, с обзиром на високу зависност од увоза ових енергената. Нацрт Стратегије промовише и припремање Србије за већу употребу водоника у енергетици, кроз успостављање законске регулативе, јачање технолошког и научно-истраживачког потенцијала. Нацрт Стратегије стављена на сто тема нуклеарне енергије. Један од првих корака за успостављање широког дијалога на ову тему је укидање мораторијума на нуклеарну енергију. У наредним деценијама, биће потребно да на одржив начин решимо како ћемо заменити базну енергију из термоелектрана, где се нуклеарна енергија намеће као најбоље решење које обезбеђује и сигурност снабдевања и карбонску неутралност.”

Уводни део, кључне резултате и пројекције нацрта Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године припремљеног за јавне консултације и јавну расправу представио је проф. др Дејан Ивезић, Универзитет у Београду, Рударско-геолошки факултет. Нацрт Стратешке процене утицаја Стратегије на животну средину (SEA), припремљен за јавне консултације и јавну расправу, путем видео презентације представио је проф. др Дејан Филиповић, Универзитет у Београду, Географски факултет.

2.1.1 Коментари јавности и одговори

Након презентација нацрта Стратегије и Стратешке процене утицаја Стратегије на животну средину, одржана је јавна расправа. У наредном делу је дат приказ коментара јавности и одговора од стране Министарства рударства и енергетике и консултаната:

Учесник и организација: Др Горан Ђукић, дипл. инж. ел.

Комент ар на Ст рат емију: Теоријски, било би могуће ослонити се на обновљиве изворе енергије (ОИЕ) за производњу струје само ако би постојали довољни капацитети за батерије. Међутим, стручњаци са Електротехничког факултета, Универзитета у Београду истичу да нису били укључени представници Електротехничког факултета, Машинског факултета и Грађевинског факултета у процес израде Стратегије. Не можемо потпуно искључити наше капацитете на угаљ у оквиру глобалне енергетске транзиције, као што показује пример Индије која наставља да укључује нове термо капацитете на угаљ. Без термоелектрана, са само ОИЕ, можемо очекивати нестабилност у снабдевању. Осим тога, како смо се оглушили о закључке „COP”-а који наводе да се енергетска неутралност може постићи само уз помоћ нуклеарне енергије? Наше зависности од увоза опреме за нуклеарну енергију није изразито другачија од зависности од увоза опреме за хидроелектране. Водоник тренутно изгледа бесмислен као опција. Такође, капацитет РХЕ није оптимизован у односу на производњу. Питање је да ли Бајина Башта ради у пуном капацитету и зашто је у случају Бук Бијела планиран мањи капацитет од могућег? Док се ЕУ супротставља новим прикључцима на гас, ми планирамо нове. Очекује се да ћемо изградити 17.000 MW, док смо у последњих 30 година изградили само 300 MW. Преносна мрежа од 400 kV функционише ван

дозвољених радних напона, док је дистрибутивна мрежа у катастрофалном стању. Средства су требало да буду усмерена на рехабилитацију дистрибутивне мреже 110 kV.

Одговор: Смањење производње електричне енергије из термоенергетских капацитета на угаљ због повећане производње из ОИЕ је предвиђено у мери и на начин да енергетска безбедност Републике Србије не буде доведена у питање. Сценарио енергетског развоја са нуклеарном енергијом је унет у нацрт Стратегије. И природни гас и нуклеарна енергија су уведени у зелену таксономију ЕУ. Капацитети РХЕ и ХЕ, као и пројекти у преносном и дистрибутивном систему су усаглашени са члановима Радне групе, а у сагласности су и са пројектима из усвојених докумената (Интегрисаног националног енергетског и климатског плана Републике Србије за период до 2030 са визијом до 2050. године и Полазне основе плана развоја енергетске инфраструктуре до 2028. године са пројекцијама до 2030. године).

Учесник и организација: Др Илија Батас-Бјелић, Институт техничких наука САНУ

Комент ар на Стратегију: Прави је тренутак да се покаже амбиција за транзицију ка обновљивим изворима енергије. Принцип завађених сектора је очигледан – повећање удела ОИЕ у свим секторима надувава трошкове транзиције. Моделарска подлога је танка. Приказани су само инвестициони трошкови, а нису приказани трошкови одржавања постојећих и нема приказа екосистемских трошкова. Питање енергетске безбедности остаје у замци геополитичке ситуације. Србија постаје небезбедна због коришћења угља. Поставља се питање зашто предлажемо нуклеарну енергију када нам она уопште није потребна.

Одговор: *С обзиром да су детаљни коментари др Илије Батас-Бјелића доступљени у писаној форми, одговори се налазе у Прилогу.*

Учесник и организација: Проф. др Александар Гајић, ред. проф. у пензији

Комент ар на Стратегију: Лист са питањима је већ упућен Министарству рударства и енергетике. Поставља се питање одакле потиче снага Ђердапа која је пројектована, јер је оригинално било 600 MW. До 2050. године, можда ће фузија постати реална опција, али свакако је потребна једна нуклеарна електрана у Србији. Тренутно недостају стручњаци који би образовали кадрове за нуклеарну енергију, те је важно напоменути да је неопходно образовање и обука кадрова.

Одговор: *С обзиром да су детаљни коментари проф. др Александра Гајића доступљени у писаној форми, одговори се налазе у Прилогу.*

Учесник и организација: Александар Вукаловић, Е-сигурности и Национални конвент за преговоре са ЕУ

Комент ар на Стратегију: Стратегија политички документ. Поставља питање да ли је у Србији поштовање Стратегије законски обавезно. Мултисекторска сарадња се не спомиње у документу и цела концепција је идеолошки декадентна. Проблем је недостатак „отворених података” који би требало укључити. Такође, документ је технолошки назадан, јер информатика у енергетици није споменута, а у претходној Стратегији је само једна реченица посвећена том питању. Потребно је увођење енергетике у закон о заштити критичне инфраструктуре. Све наведено је битно ради лакшег добијања средстава.

Одговор: *С обзиром да су детаљни коментари господина Александра Вукаловића доступљени у писаној форми, одговори се налазе у Прилогу.*

Учесник и организација: Проф. др Лазар Кричак, Рударско-геолошки факултет

Комент ар на Стратегију: Енергетски систем је кичма Србије. Да ли је тим који је радио Стратегију извршио анализу остварења претходних стратегија и шта је раније постигнуто (степен успешности претходних стратегија и чија је то заслуга или кривица?). Што се тиче угља, енергетска безбедност се ослања на угљ, али да ли је познато стање резерви и поузданости, као и шта је са лежиштима? Бојим се да угљ неће моћи да изнесе Стратегију. Предлажем да се јаловишта засаде брзорастућим биљкама. Подземна гасификација угља изостављена у Стратегији. Нуклеарна енергија апсолутно зависна од увоза.

Одговор: У нацрт у Стратегије постоје ојни појављене које се бави остварењима важеће Стратегије енергетике. Енергетска безбедност се не ослања на угљ. Несумњиво угљ представља битан елемент енергетског миксу Републике Србије до 2050. године (када престане његово коришћење за производњу електричне енергије) и због тога су сакупљене резерве и сакупљене потрошне инвестиције за његову поуздану експлоатацију. Подземна гасификација угља је технологија која је примењена на једној локацији у Узбекистану још у време СССР-а и не може се сматрати и комерцијално расположивом технологијом.

Учесник и организација: Др Зоран Новаковић

Комент ар на Стратегију: За последњих 15 дана електроенергетске кризе, свако признање Електропривреди Србије што није било рестрикција, али то (увоз струје) није модел који треба да заживи. Питам се зашто у Стратегији нема капацитета са Косова и Метохије. Занима ме и еколошки аспект улагања у здрав живот народа на Балкану – зашто Србија нема регионални центар за рециклажу трафо и моторних уља? Зашто нису укључени они који се највише разумеју, попут Катедре за површинску експлоатацију Рударско геолошког факултета? Такође, зашто дозвољавамо лобистима који увозе да коче развој ЕПС-а? Ко даје дозволе за соларне инсталације? Руска когенерација се чини као кључ одбране енергетског сектора.

Одговор: Комент ар није имао нацрт а Стратегије. Комент ар у вези Косова и Метохије се не може разматрати и јер проблематика везана за АП Косово и Метохију није имао нацрт а Стратегије нити је ово документ којим се решавају спорна питања и политика везана за АП Косово и Метохију.

Учесник и организација: др Никола Рајаковић, редовни професор у пензији, Електротехнички факултет, Универзитет у Београду

Комент ар на Стратегију: Ова стратегија представља искорак у односу на пре 10 година, посебно у области обновљивих извора енергије. Међутим, мала пажња је посвећена дистрибуираној страни енергетике. Дистрибуирана производња – било електрична или топлотна – заслужује већу пажњу. Питам се шта је старије – енергетска независност или енергетска безбедност? Цели 21. века ће обележити електроенергетика, пре свега иновације. Обновљиви извори енергије пружају шансу да постанемо енергетски независни, али питање је ко може да покрије базни део дијаграма – нуклеарке или водоник (као и амонијак). Не треба само додавати плусеве нуклеарним електранама, јер то није потпуна енергетска независност; верујем у водоник за покривање базног дијаграма. Такође, терминологија мора бити усаглашена и не треба радити у затвореним круговима. Соларна и енергија ветра су могле бити више наглашене.

Одговор: С обзиром да су датални коментари проф. др Николе Рајаковића доступљени у писаној форми, одговори се налазе у Прилогу.

Учесник и организација: Михајло Ристић, магистар електротехнике

Комент ар на Ст рат еију: Коментари ће бити достављени. У уводном разматрању треба додати да се виде покидани ланци снабдевања. Методологија "just-in-time" је важна. Стратегију треба усвојити уз допуне. Дефиниције појмова могу да се убаце, али није обавезно. Поузданост система – Правилник из 1968. мора да се обнови. Научно-истраживачки рад – мора се смањити административна заврзлама. Такође, складиштење поред ветро и соларних електрана је важно.

Одговор: *С обзиром да су дет аљни комент ари господина Михајла Рист ића дост ављени у писаној форми, одговори се налазе у Прилогу.*

На крају јавне расправе у Београду, госпођа Биљана Рамић, руководилац Сектора за стратешко планирање у енергетици истакла је да коментари треба да допринесу конструктивној расправи и да је процес израде документа започет 2021. године. Јавне расправе о сценаријима су већ спроведене, као и консултације о технолошким иновацијама са академском заједницом. Нацрт документује оквир и ширину за избор најбољих опција за Србију. Програм остваривања Стратегије, који ће бити предмет јавних расправа, дефинише мере и активности по секторима. Почетак рада на документу био је обележен великим изазовима, укључујући производњу електричне енергије и рат у Украјини, што је довело до неизвесности у обухвату свих параметара.

2.2 Јавна расправа у Нишу

Друга јавна расправа одржана је у Нишу 30. јула 2024. године у организацији Регионалне привредне коморе Нишавског, Пиротског и Топличког управног округа. У табели 2 наведени су представници Министарства рударства и енергетике, Привредне коморе Србије и Консултанта, који су учествовали у јавној расправи.

Табела 2: Представници Министарства рударства и енергетике, Привредне коморе Србије и Консултанта

	Учесници	Организација
1	Радош Попадић	Помоћник министра рударства и енергетике
2	Раде Мрдак	Помоћник министра рударства и енергетике
3	Саша Коковић	Специјални саветник у Министарству рударства и енергетике
4	Биљана Рамић	Шеф Одсека за стратегије, планове, програме и локалну енергетику Министарства рударства и енергетике
5	Проф. др Дејан Ивезић	Консултант
6	Бранка Ковачевић	Консултант
7	др Бобан Павловић	Консултант

Помоћник Министра рударства и енергетике, Радош Попадић у уводном обраћању је истакао да се Република Србија је прихватила пут енергетске транзиције која узрокује бројне економске, социјалне, геопросторне и еколошке импликације на различитим нивоима, од локалног до регионалног и националног. Основни стратешки приоритет је декарбонизација енергетског сектора а као битни развојни потенцијал истиче се коришћење обновљивих извора енергије, односно примена чистих технологија и енергетска ефикасност.

Нацрт Стратегије, промовише и припремање Србије за већу употребу водоника у енергетици, кроз успостављање законске регулативе, јачање технолошког и научно-истраживачког потенцијала и кроз Нацрт Стратегије стављена је на сто тема нуклеарне енергије.

Општи циљ Стратегије је обезбеђивање сигурног и приступачног снабдевања енергијом и енергентима становништва и привреде, уз прогресивно смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште и других негативних утицаја по животну средину и здравље људи. Након 2040. године угаљ не би требало да се користи у домаћинствима, јавном и комерцијалном сектору, као и у системима даљинског грејања.

Уводни део, кључне резултате и пројекције нацрта Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године припремљеног за јавне консултације и јавну расправу представио је проф. др Дејан Ивезић, Универзитет у Београду, Рударско-геолошки факултет. Нацрт Стратешке процене утицаја Стратегије на животну средину (SEA) припремљен за јавне консултације и јавну расправу, у име аутора представио је др Бобан Павловић, Универзитет у Београду, Рударско-геолошки факултет.

2.2.1 Коментари јавности и одговори

Након презентација нацрта Стратегије и Стратешке процене утицаја Стратегије на животну средину, одржана је јавна расправа. У наредном делу је дат приказ коментара јавности и одговора од стране Министарства рударства и енергетике и консултаната:

Учесник и организација: Предраг Милачић, ЈКП Градска топлана

Комент ар на Ст рат еију: Позитивно је што је у Стратегији заступљено даљинско грејање. Очекујемо Закон о даљинском грејању. У Стратегији развоја система даљинског грејања лако је обезбедити средства. Међутим, дистрибутивни системи захтевају озбиљну реформу у два правца – повезивање свих дистрибутивних система, што омогућава диверзификацију, и недостатак електро капацитета. Санитарна топла вода и хлађење уз грејање треба да буду укључени. Потребно је створити услове за нове стамбене комплексе да обавезно размотре хлађење и припрему санитарне воде, што би смањило потрошњу електричне енергије. Методологија за утврђивање цене грејања није подстицајна. Сав бенефит енергетске ефикасности после прве године прелази на корисника, а топлана враћа кредит.

Одговор (на скупу): Проф. Ивезић – Потребно је дати приоритет даљинском грејању у процесу урбанистичког планирања.

Биљана Рамић, МРЕ: Уредба – Програм остваривања Стратегије за наредне 3 године – сви заинтересовани да доставе коментаре који не морају да буду директно у вези са Стратегијом, али могу да буду корисни за Програм. Методологија ће у неко догледно време бити предмет новог разматрања и нове анализе.

Учесник и организација: Проф. др Горан Вучковић, Машински факултет, Универзитет у Нишу

Комент ар на Ст рат еију: Недостатак кључне речи – енергетска независност. Свесни смо шта се дешава последњих година када смо енергетски зависни. У поглављу „Балансни капацитети“ првенствено се ослањамо на РХЕ, али да ли су узети у обзир нови трендови, нпр. „прозјумери“, како не бисмо морали да балансирамо цео систем, већ да на месту потрошње растеретимо цео систем? Сугестија је развој прозјумера топлотне енергије. Што се тиче складиштења, доста је речено о природном гасу, али док се не развије водоник, треба разматрати и складиштење топлотне енергије (pit storage). Соларна енергија се пре свега види у производњи електричне енергије, али може да се користи и за топлотну, што треба напоменути..

Одговор (на скупу): Проф. Ивезић: За прозјумере топлотне потребно је прво адекватна мрежа – ради се теоретском концепту који још увек нема адекватну комерцијалну примену. Соларна термална енергија

се види у енергетским билансима и поменуто. Хлађење такође треба нагласити. Сви капацитети у даљинском грејању су убачени у модел. Ништа од наведеног није заборављено, али је могуће да неке аспекте треба нагласити. Енергетска независност vs. енергетска безбедност – проћи ћемо још једном кроз текст Нацрта и усагласити терминологију.

Учесник и организација: Фабрика Трајал, Крушевац

Комент ар на Ст рат еију: Из перспективе привреде, менаџмент се постепено прилагођава у складу са стратегијом, унапређујући стандарде, нпр. ISO 50001.

Одговор: Коментар који не захјева одговор.

2.3 Јавна расправа у Новом Саду

Трећа јавна расправа одржана је у Новом Саду 31. јула 2024. године у организацији Регионалне привредне коморе Јужнобачког управног округа. У табели 3 наведени су представници Министарства рударства и енергетике, Привредне коморе Србије и Консуланта, који су учествовали у јавној расправи.

Табела 3: Представници Министарства рударства и енергетике, Привредне коморе Србије и Консуланта

	Учесници	Организација
1	Саша Коковић	Специјални саветник у Министарству рударства и енергетике
3	Биљана Рамић	Шеф Одсека за стратегије, планове, програме и локалну енергетику Министарства рударства и енергетике
4	Проф. др Дејан Ивезић	Консултант
5	Бранка Ковачевић	Консултант
6	Проф. др Александар Јововић	Консултант
7	др Бобан Павловић	Консултант

У уводном обраћању, саветник у Министарству рударства и енергетике, Саша Коковић, истакао је да је енергетска безбедност у Нацрту наведена као један од приоритета енергетског развоја. Предвиђено је да се до 2040. године капацитет термоелектрана смањи за око 45 одсто, док ће се капацитет ветропаркова и соларних електрана повећати више од 20 пута. Престанак коришћења угља у производњи електричне енергије очекује се до 2050. године. Нацрт стратегије развоја енергетике обухвата и припреме за већу употребу водоника у енергетици кроз усмеравање на правну регулативу, јачање технолошког и научно-истраживачког потенцијала, као и разматрање теме нуклеарне енергије.

Уводни део, кључне резултате и пројекције нацрта Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године припремљеног за јавне консултације и јавну расправу представио је проф. др Дејан Ивезић, Универзитет у Београду, Рударско-геолошки факултет. Нацрт Стратешке процене утицаја Стратегије на животну средину (SEA) припремљен за јавне консултације и јавну расправу, представио је проф. др Александар Јововић, Универзитет у Београду, Машински факултет.

2.3.1 Коментари јавности и одговори

Након презентација нацрта Стратегије и Стратешке процене утицаја Стратегије на животну средину, одржана је јавна расправа. У наредном делу је дат приказ коментара јавности и одговора од стране Министарства рударства и енергетике и консултаната:

Учесник и организација: Проф. др Војин Грковић, Факултет техничких наука, Универзитет у Новом Саду

Комент ар на Ст рат емију: Потпуно су се промениле околности на међународном нивоу, са све већим разликама између БРИКС-а и Г7, као и између САД-а и ЕУ. На пример, неке државе у САД-у, које се ослањају на нуклеарну енергију и гасне турбине, показују економску супериорност у односу на Немачку. У Стратегији је разматрана само једна транзициона трајекторија – прелазак са угља на ОИЕ, док нуклеарне електране нису укључене. 1MW из нуклеарне електране има исти учинак као 3MW из ветротурбина или 5MW из соларних панела, при чему нуклеарне електране имају радни век преко 50 година, док ветротурбине и соларни панели имају краћи век трајања. Осим тога, значајни трошкови укључују пренос и дистрибуцију електричне енергије, као и трошкове за регионе који губе послове због затварања рудника угља, што није довољно размотрено у Стратегији. Поред тога, трошкови диспечабилности система када нема довољно ОИЕ, као и питање да ли је довољна Бистрица, остају као проблеми. Треба размотрити и који су извори финансирања енергетске транзиције предвиђени и каква ће бити цена струје у будућности, с обзиром да ће нови капацитети вероватно поскупљивати струју, што може утицати на куповну моћ грађана.

Одговор (на скупу): Проф. Ивезић – Нуклеарна енергија разматрана, али анализа трошкова није била предмет.

Биљана Рамић, МРЕ – Упоредо са Стратегијом, припреман је Интегрисани национални енергетски и климатски план Републике Србије до 2030.године са визијом до 2050.године у оквиру којег су урађене релевантне анализе у циљу дефинисања пројекција развоја и циљева енергетског сектора. Република Србија је на самом почетку транзиционог процеса. Систем је стар, захтева промене и усаглашавање са изазовима, неизвесностима и политиком ЕУ.

С обзиром да су детаљни коментари проф. др Војина Грковића достављени у писаној форми, одговори се налазе у Прилогу.

Учесник и организација: Др Горан Ђукић, дипл. инж. ел.

Комент ар на Ст рат емију: Наставак дискусије започете у Београду. Аутори ће бити апострофирани у неком будућем времену, јер ово доводи до колапса електроенергетике. Тамо где се термосектор мења ветром и сунцем не може да успе. Главно питање је да ли систем може да функционише, а не која је политика енергетике. Ако угаљ мењамо нуклеарном, енергетски систем може да функционише. Прихватамо обавезе ЕнЗ, Париског споразума, а не можемо да испунимо. Пољска је базирала замену угља са нуклеарном. Стратешка резерва није могућа. Нпр. ТЕ-ТО С. Митровица, Нови Београд итд. не могу да раде, а биле су замишљене као стратешка резерва. Угаљ скрајнут. Има ипак аргумената које је требало поменути – КиМ је саставни део Републике Србије, а нема резерви угља на КиМ. РХЕ се наводе именом и презименом, рок, цена, а 17 милијарди евра за солар и ветропаркове нису тако наведени. За наредних 25 година за енергетику замишљене паре које не постоје. Овакав технички документ уопште не треба радити, ако постоје политичка ограничења. На велика врата се спомиње транзиција радних места. Колико је запослених у соларним електранама и ветропарковима нпр.? Енергетска ефикасност – направити резервоар (фонд) за средства који ће бити простор за све који желе да унапреде енергетску

ефикасност. Како ће општине да финансирају неке мере када немају ни за плате? Електромобилност није сагледана, зашто се МРЕ не бави тиме него Министарство грађевинарства – морало је да буде наведено колико је то MW тачно потребно. Довешћемо се у ситуацију да нам недостаје струја. Нови Закон о енергетици најављен, а Стратегија се ради по старом закону.

Одговор: Смањење производње електричне енергије из термоенергетских капацитета на угаљ због повећане производње из ОИЕ је предвиђено у мери и на начин да енергетска безбедност Републике Србије не буде доведена у питање. Сценарио енергетског развоја са нуклеарном енергијом је унет у нацрт Стратегије. Коментар у делу око Косова и Метохије није предмет јавних консултација, а документ садржи све информације за Републику Србију у складу са свим другим документима у области енергетике. Програм остваривања Стратегије је документ, сходно члану 6 Закона о енергетици, у коме се наводи процена финансијских средстава и извора финансирања.

Учесник и организација: Проф. др Љубомир Герић, Факултет техничких наука, Универзитет у Новом Саду, редовни професор у пензији

Комент ар на Ст рат еију: Ко финансира и каква је власничка структура на крају периода за наведене инвестиције у електроенергетском сектору? Ако је некеме на уму да народ плаћа нове капацитете, а не инвеститори који су дошли због feed-in-a, тај је у заблуди. За Србију је важна стратешка одлука шта и где градити. Ко ће да гради дистрибуцију за забачене градове? Ко финансира интерконективне далеководе? Србија или државе које су заинтересоване да преносе ту енергију напоље? По питању БАУ и С сценарија, С сценарио је намештен и не долази у обзир. ВАУ је једини реалан. Око нуклеарних електрана, класичне би биле финансијски потоп. Модуларне постоје на бродовима и њихово искуство у широкој потрошњи је јако слабо. Моли да се узме у обзир торијумска електрана. Много су сигурније од већине нуклеарних. Ђердап 3 је прича на дугачком штапу.

Одговор: С обзиром да су детаљни коментари проф. др Љубомира Герића достављени у писаној форми, одговори се налазе у Прилогу.

Учесник и организација: Звездан Калмар, ЦЕКОР

Комент ар на Ст рат еију: Стратегију доноси Парламент, а не Влада. Стратегија није усаглашена са реалношћу. Писана је у безваздушном простору. Не постоји Просторни план, не могу се лоцирати наведени објекти и капацитети. Влада РС без икаквог права даје неким кућама дозволе за солар, а не постоји анализа колико ће бити захваћено пољопривредног земљишта. Проблем сече шума. Илегалне измене просторних планова локалних самоуправа. Стратегија рударства не постоји у Србији. Не постоји усаглашеност са пољопривредом, водама, иде се накарадно. Велики систем ретензија је потребан у Србији да би се поспешило хидропотенцијал. Огроман скок солара и ветра је промоција литијума. Еколошки отисак за ретким минералима има већи утицај на климатске промене, него неке алтернативе. Суочићемо се са две олује – последице сагоревања угља у Пакистану, Кини, Индији са којима ћемо се истовремено суочити као и са последицама наше прокламоване енергетске транзиције и рударења у Бору и рударења литијума. Треба погледати праве емисије Индије, Пакистана, Кине... Кина је прошле године сагорела као Србија за 1000 година. Не говори се о потенцијалима на Косову и Метохији. На 40-ој или 50-ој страни документа комерцијализација батерија – захтев да се стави да не буду литијумске, већ натријумске батерија. Складишта никако не смеју бити у приватном сектору. Ово је недопустиво јер може да се деси да инвеститор не жели да да енергију јер је нпр. цена у том моменту ниска. Регулациони систем, као и хидроцентrale, не смеју бити у приватним рукама. Регулациони систем мора бити природан монопол. Нуклеарна енергија – ако је концепт енергетске безбедности приоритетан, онда је

нејасно зашто са Французима, а не са Кинезима и Русима. Друго, ко ће да школује кадрове и то је велики број кадрова, можда превазилази сектор угља. Треће, нуклеарна је опет зависност од увоза. Референдум становништва - ко је за енергију из фосилних горива, па тек онда наплаћивање таксе за емисију. Ако неко хоће да гради ОИЕ, онда мора поред путева, у индустрији, а не на пољопривредном земљишту. Србија је препозната као земља са ниском контролом животне средине, зато и долазе инвеститори овде, а не праве у својим државама. Потребно је да се Ђердап 3 приближи са реализацијом што пре.

Одговор: С обзиром да су детаљни коментари господина Звездана Калмара из организације ЦЕКОР достављени у писаној форми, одговори се налазе у Прилогу.

Учесник и организација: Проф. др Чедомир Вујовић

Комент ар на Ст рат еију: За 1500 MW имају захтеви, а изграђено је 398 MW на ветар и то све на feed-in до данас. Био сам у комисијама и све што се тиче изградње је из увоза, осим „шљунка из Србије“. Сада се у Ади граде две соларне електране на пољопривредној површини, чиме уништавамо највећи ресурс. Ветроелектране су тренутно две у плану – ко ће да изгради предвиђени капацитет, дистрибуцију и где ће да се гради? 7000 MW солара – колико је то хектара? Од 11 до 14 часова преко лета мора се плаћати испоручивање електричне енергије, а неки произвођачи тада гасе производњу. Срамота је уопште спомињати да ћемо ми погасити угаљ, јер смо толико мали на глобалном нивоу. Пример са Индијом још једном. Ми морамо да искористимо сада тај угаљ кад нам треба, а не за 50 година. Ко ће за 50 година да искористи тај угаљ? Стратегија мора да има документ који каже где ће бити солар, на којој земљи, на који преносни систем и где ће та енергија. Прави пројекти би били Бистрица, Дрина, Бук Бијела. За ову Стратегију је потребно десетине далековода, а направити само један постаје све већи проблем због отпора становништва које има земљу у власништву. Нема локација, нема просторног плана, да ли ће се сећи шуме, да ли ће се прекрити све оранице. Треба даље да градимо термоелектране; стављање у хладну резерву може да предложи само неко ко у животу није ушао у термоелектрану.

Одговор: Коментари у делу специфичних локација за поједине капацитет се тичу ПОС-а. Смањење производње електричне енергије из термоенергетских капацитета на угаљ због повећане производње из ОИЕ је предвиђено у мери и на начин да енергетска безбедност Републике Србије не буде доведена у питање. Гашење ТЕ на угаљ се у нацрту не помиње, а хладна резерва је поменута само као опција за разматрање.

Учесник и организација: др Бојан Ивановић, дипл. инж. ел.

Комент ар на Ст рат еију: Систем (електроенергетски) је данас постао доста нестабилнији у односу на пре 10 година. Стално су високи напони. На пролеће, јесен, затим у току ноћи, високи напони су ризик. У Правилима о раду преносних система пише да је такав систем несигуран. Опрема се троши и убрзано стари, а истовремено се смањује конзум. Стратегија би морала да констатује да је тренутан рад система несигуран и нестабилан. Где ће сва снага из солара из околних земаља ићи када је низак конзум? Цена ће бити негативна, али то није једини проблем; проблем је стабилност система. Када је огромна производња, фреквенција ће почети да се „љуља“. Огромни капацитети који се предвиђају угрозиће систем; систем је нестабилан, а ми желимо да додамо 7 GW.

Одговор: С обзиром да су детаљни коментари др Бојана Ивановић, дипл. инж. ел. достављени у писаној форми, одговори се налазе у Прилогу.

Учесник и организација: Станка Лесковац, НИС

Комент ар на Ст рат еију: Има пуно коментара, биће достављени. Биогаз је запостављен у Стратегији. Биогазна постројења се жале да не могу да добију прикључак на земни гас који им је потребан. Таксе на угљеник - 2026. године наша струја ће бити погођена, а 2030. године и петрохемија. СВАО је већ ту, не можемо толико да чекамо до 2040. Стратегија на више места користи формулацију „требало би“, а то није прикладно за овакве документе. Доставићемо писмене коментаре.

Одговор: С обзиром да су детаљни коментари НИС-а достављени у писаној форми, одговори се налазе у Прилогу.

Учесник и организација: Драган Вучур, Србијагаз

Комент ар на Ст рат еију: Гас се стидљиво помиње са својом улогом у транзиционом периоду. Тренутно велики увоз струје, ветар нула, солар нула. Проблем како привући кадрове у јавни сектор. Србијагаз треба да учествује на међународном тржишту, али како добити информатичара за 80.000 динара плату. Неопходност стварања услова да квалитетни кадрови буду заинтересовани да долазе у јавна предузећа. Изгубићемо управљање државом, ако изгубимо управљање енергетиком.

Одговор: Коментар који се не односи директно на нацрт Стратегије.

2.4 Остале активности

Након завршетка Јавних консултација, Савез енергетичара је организовао Округли сто о предложеном нацрту Стратегије развоја енергетике до 2040. године са пројекцијама до 2050. године и нацрту Закона о изменама и допунама закона о енергетици у контексту високошколског образовања. Скуп је одржан 03. септембра 2024. године, у 14 часова у сали 141 на Грађевинском факултету, Универзитета у Београду.

Скуп је отворио проф. др Никола Рајаковић, председник Савеза енергетичара. Истакао је да су у нашем енергетском сектору, који се налази у процесу корених промена на поступном путу према декарбонизованој енергетици, веома актуелна два документа чије усвајање се очекује у скорије време: Стратегија развоја енергетике и Измене и допуне закона о енергетици. Нагласио је да је предуслов реализације Стратегије и Националног енергетског и климатског плана висока стручност и обученост стручњака у енергетском сектору коју једино могу да обезбеде високошколске установе. Поред тога и обезбеђење континуитета стратешког планирања у Србији као и стварање оптималног регулаторног оквира наслањају се на едукацију на нашим техничким факултетима. Декани техничких факултета су својом експертизом и искуством, на позив Савеза енергетичара, на панелу посвећеном едукацији инжењера за потребе енергетског сектора будућности, одржаном крајем јуна ове године на Златибору, дали велики допринос трасирању будућих профила инжењера у енергетској струци и значајно омеђили стратешке правце енергетике Србије. Изразио је очекивање да ће Округли сто, уз доприносе и осталих учесника, додатно помоћи, кроз виђења академске заједнице, унапређењу ових докумената о којима се у јавности разговара и помоћи у налажењу оствариве, оптималне трајекторије на путу декарбонизације енергетског сектора, као и у сагледавању кључне улоге високошколског образовања и његовог унапређења.

Након тога је г. Љубо Маћић, саветник у Министарству рударстава и енергетике истакао основне елементе будуће енергетске политике предложене у усвојеном Интегрисаном националном енергетском и климатском плану Републике Србије до 2030. године са визијом до 2050. године, нацрту Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године и Изменама и допунама Закона о енергетици.

Скupu су се обратили декани Машинског факултета, Универзитета у Београду (проф. др Владимир Поповић), Грађевинског факултета, Универзитета у Београду (проф. др Владан Кузмановић) и Електротехничког факултета Универзитета у Београду (др Дејан Гвоздић, редовни професор). Сви декани су указали на потребу надоградње образовних профила на њиховим факултетима, који се директно или индиректно тичу развоја енергетике Републике Србије. Проф. Поповић је указао на значај поменутих докумената, нагласио да се све кључне речи битне за науку и образовање за потребе енергетике налазе у нацрту Стратегије, али да је неопходно даље јачање сарадње научно-истраживачких и образовних институција и привреде. Проф. Кузмановић је указао на потребу јачања сарадње са Министарством за науку и усаглашавање јавних позива Фонда за науку и Фонда за иновациону делатност са потребама српске енергетике. Фокус излагања проф. Гвоздића се односио на Измене и допуне Закона о енергетици, јер је јавна расправа која се односи на тај документ у току, посебно на део који се тиче нуклеарне енергије.

Након тога је уследила дискусија у којој је учествовало више десетина чланова Савеза енергетичара и која се тичала Интегрисаног националног енергетског и климатског плана Републике Србије до 2030. године са визијом до 2050. године, нацрта Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године и Измена и допуна Закона о енергетици.

Скуп је затворио проф. Рајаковић који је прочитао једногласно усвојене Закључке скупа:

„На Округлом столу је закључено да су сва три документа, Интегрисани национални енергетски и климатски план РС за период до 2030, са визијом до 2050. - усвојен од стране Владе крајем јула 2024, Стратегија развоја енергетике РС до 2040. године са пројекцијама до 2050. године (јавна расправа је завршена 15. августа 2024. и сада се врше фина подешавања) и Измене и допуне Закона о енергетици (јавна расправа је у току до 10. септембра 2024), добар искорак у смеру кретања према декарбонизованој енергетици Србије.

Непосредно пред енергетским сектором је важнији део посла: реализација циљева постављених у стратешким документима. За успешност реализације циљева (или већине циљева) потребан услов је квалитетна домаћа струка и њено пуно ангажовање и зато је неопходно да групација техничких факултета прилагоди своје планове и програме техничко – технолошким променама на путу енергетске транзиције, а да државне институције обезбеде услове за овакво ангажовање.

Закључено је такође да смо пре свега због нас самих (односно због енергетике базиране на фосилним горивима чије време полако истиче) кренули на дуги пут декарбонизације. Једним мањим делом то чинимо и због наших намера да постанемо пуноправни члан Европске уније и обавеза из Париског споразума. На том дугом путовању (име му је Енергетска транзиција) за очекивати је још пуно технолошких унапређења и пуно добрих развојних прилика за Србију, уз остварење идеје праведне транзиције и достизања идеализованог *win-win* сценарија!

Такође је закључено да је због брзине промена у сектору потребно током остваривања Стратегије узети у обзир техничко – технолошке и комерцијалне промене које могу утицати на реализацију пројеката.

Као закључни став Округли сто предлаже оснивање Радне групе састављене од представника академске заједнице и стручних организација која би служила као подршка - експертски тим Министарству рударства и енергетике и која би се изјашњавала у вези са важним и актуелним темама у енергетском сектору и представљала корак ка оснивању националног енергетског института.”

3. ДОСТАВЉЕНИ КОМЕНТАРИ И ОДГОВОРИ

3.1 Достављени коментари на Стратегију и одговори

Овај Извештај о јавним консултацијама пружа детаљну анализу добијених коментара и повратних информација о Стратегији развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. Године (Стратегија). Стратегија представља свеобухватну стратешку визију за енергетски сектор земље. Опсежном ревизијом Стратегије од стране заинтересованих страна идентификовано је неколико кључних области које је потребно унапредити или корекција које је потребно извршити како би се добио текст нацрта Стратегије који обезбеђује њену успешну имплементацију и реализацију циљева Стратегије:

- Нуклеарна енергија. У текст нацрта Стратегије додат је сценарио развоја (С-Н) који предвиђа изградњу нуклеарне електране после 2040. године и сходно томе су модификована поглавља Сценарији развоја и Нуклеарна енергија.
- Дигитализација. Препознат је значај дигитализације за развој енергетског сектора и сходно томе су модификовани Увод и Визија развоја.
- Усаглашавање са Интегрисаним националним енергетским и климатским планом Републике Србије до 2030. године са визијом до 2050.године (у даљем тексту: ИНЕКП). Уочен је пропуст у енергетском билансу за 2050. годину у С сценарију, односно његова непотпуна усаглашеност са ИНЕКП-ом. Кориговани су и БАУ сценарији у делу производње нафте.

Током процеса јавних консултација, односно прекограничних консултација, добијене су примедбе, предлоге и сугестије више заинтересованих страна.

Табеларни преглед заинтересованих страна и број коментара које је доставила свака од њих на нацрт Стратегије, у оквиру јавних консултација, дат је у Табели 4.

У Табели 5 приказане су институције и број коментара који су достављени у оквиру Прекограничних консултација. Секретаријат Енергетске заједнице није доставио коментаре на нацрт Стратегије .

Табела 4: Назив заинтересованих страна и број коментара – јавне консултације

Број	Назив институције, организације, привредног друштва или физичког лица	Број коментара	Напомена
1.	Београдска отворена школа (БОШ)	9	
2.	CEE Bankwatch Network	33	
3.	Центар за екологију и одрживи развој ЦЕКОР	10	
4.	Др Бојан Ивановић, дипл. инж.	7	
5.	Електродистрибуција Србије доо Београд	2	
6.	Мирослав Митић, ЕПС	/	Коментари нису достављени у адекватној форми

Број	Назив институције, организације, привредног друштва или физичког лица	Број коментара	Напомена
7.	Александар Вукаловић, Удружење Е-сигурност и члан Националног конвента за приступне преговоре са ЕУ -	/	Коментари нису достављени у адекватној форми
8.	Коалиција за одрживо рударство, Суботица	≈18	Коментари обухватају и СПУ.
9.	Миљан Вуксановић	2	Написан на формулару за СПУ
10.	МВЈ Заједничка адвокатска канцеларија Марковић Вукотић Јовковић	2	
11.	мр Михајло Ристић, дипл. ел. инж (Tim Q Total)	≈21	Коментари нису достављени у адекватној форми
12.	Др Срђан Јанковић, инж. медицинске и нуклеарне технике	6	Коментари нису достављени у адекватној форми
13.	Регулаторни институт за обнављање енергије и животну средину - РЕРИ	91	
14.	Републички завод за статистику	1	
15.	Савет страних инвеститора	/	Коментари нису достављени у адекватној форми.
16.	Савез енергетичара	8	
17.	SBEN доо Панчево	2	
18.	Српско нуклеарно друштво	10	
19.	UNICEF	/	Коментари нису достављени у адекватној форми и тешко је утврдити њихов тачан број
20.	VIA PANONIJA, RENEM доо start up	8	Написан на формулару за СПУ
21.	Агенција за енергетику Републике Србије АЕРС	3	
22.	Академија инжењерских наука Србије (АИНС)	8	
23.	Академијски одбор за енергетику САНУ	≈25	Коментари нису достављени у адекватној форми
24.	Др Мирослав Паровић, дипл. инж.	5	

Број	Назив институције, организације, привредног друштва или физичког лица	Број коментара	Напомена
25.	Друштво за заштиту и проучавање птица Србије	4	Написан на формулару за СПУ
26.	Друштво термичара Србије – председник др Предраг Стефановић, научни саветник	9	
27.	Друштво термичара Србије – проф. др Војин Грковић	8	
28.	проф. др Никола Рајаковић	10	
29.	Климатски форум	20	
30.	МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ - Љиљана Дудуковић	1	
31.	Некадашњи специјални саветник проф. др Александар Гајић	9	Коментари нису достављени у адекватној форми
32.	Проф Др Љубомир Герић	8	
33.	НИС а.д. Нови Сад	18	
34.	Центар за унапређење животне средине	20	
35.	Радна група 15 Националног конвента о Европској унији	21	
36.	проф. др Ђорђе Чантрак, Шеф Катедре за хидрауличне машине и енергетске системе, Машински факултет, Универзитет у Београду	4	Коментари достављени након прописаног рока
Укупно		403	

Табела 5: Назив заинтересованих страна и број коментара – прекограничне консултације

Број	Назив институције, организације, привредног друштва или физичког лица	Број коментара	Напомена
1.	Министарство животне средине, вода и шума Румуније	-	
2.	HBO CEE Bankwatch Romania	18	
3.	Република Хрватска, Министарство заштите околиша и зелене транзиције	-	
4.	Република Српска, Влада, Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију	-	
5.	Република Српска, Министарство просвјете и културе, Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа	-	
6.	Центар за животну средину, Бања Лука	-	

Комплетна табела са свим добијеним коментарима и одговорима на коментаре (укључујући и оне који нису достављени у адекватној форми или су достављени након прописаног рока) приказана је у Прилогу.

Нацрт Стратегије је ажуриран и унапређен у складу са добијеним и прихваћеним коментарима.

4. ПРИЛОГ

4.1 Коментари са јавних консултација

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
1.	Електродистрибуција Србије доо Београд	У табели бр. 6, која садржи потребна улагања у дистрибутивну мрежу до 2040. године, део „Изградња и реконструкција дистрибутивног система“ треба да се коригује и да се упише вредност 1 500 милиона еура уместо 492,5 милиона еура	Након најновије ревизије Плана развоја дистрибутивног система и сагледавања потребних улагања за стратешке пројекте од значаја за Републику Србију (инфраструктурно опремање за пројекте ЕХРО (52 мил.еура), BIOKAMPUS (15 мил.еура), Српско-Кинески индустријски парк (30 мил.еура), неколико индустријских зона (25 мил.еура), изградња инфраструктуре по закључцима Владе РС, итд.) као и планираних радова за које би се обезбедила кредитна средства (ЕИБ (200 мил. еура), Светска банка, итд), као и раста цена у последњих неколико година, сада је извршена нова процена потребних улагања за завршетак планираних пројеката	Коментар се прихвата. Коригована је вредност у табели 6.
2.	Електродистрибуција Србије доо Београд	У табели бр. 6, која садржи потребна улагања у дистрибутивну мрежу до 2040. године, део „Аутоматизација средњенапонске дистрибутивне мреже“ треба да се коригује и да се упише вредност 320 милиона еура уместо 144 милиона еура.	Након најновијег сагледавања потребних радова за уградњу опреме набављене у складу са споразумом Србија-Француска, као и раста цена у последњих неколико година, сада је одређена и коначна вредност пројекта (средства кредита и сопствена средства)	Коментар се прихвата. Коригована је вредност у табели 6.
3.	Радна група 15 - Енергетика Националног конвента о Европској унији	Потребно је зауставити негативну праксу одржавања јавне расправе у време годишњих одмора и празника. Поред тога, неопходно је за документ овакве садржине и значаја оставити више времена за коментарисање.		Коментар се не прихвата. Процес израде нацрта Стратегије је започео 2021. године и два пута је прекидан због изборног процеса. Због тога је дошло до организовања јавних консултација у периоду од

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				15.јула до 15.08.2024. Имајући у виду јавне расправе и број достављених коментара, ово није била препрека за разматрање нацрта Стратегије од стране јавност.
4.	Радна група 15 - Енергетика Националног конвента о Европској унији	Навести имена ауторског тима који је учествовао у изради Нацрта стратегије.	Неопходно је да исти буде јаван, како би се стекао адекватан увид у квалитете и референце истраживачког тима, а посебно у његову мултидисциплинарност, која делује да фали у тренутној верзији Нацрта Стратегије.	Као консултант у процесу израде нацрта Стратегије и Програма остваривања Стратегије ангажован је конзорцијум кога чине Електротехнички институт Никола Тесла и Универзитет у Београду – Рударско-геолошки факултет. Поред тога у процесу израде успостављена је и посебна Радна група која је пратила и активно учествовала у изради документа. Детаљан опис поступка израде Стратегије и надлежности појединих субјеката приказани су у тачки 1.2. овог извештаја.
5.	Радна група 15 - Енергетика Националног конвента о Европској унији	Неопходно је јасно дефинисати потенцијал биомасе, као што је одрађено са осталим изворима енергије. Јасно истаћи који је теоријски, технолошки и на крају и економски потенцијал.	Увек се у документима овакве врсте истичу ова три потенцијала. Тако је одрађено за практично све остале енергенте осим за биомасу. Без тих озбиљних података не можемо ни очекивати неке велике активности и искоришћавање потенцијала овог енергента у земљи.	Коментар се не прихвата. Сви потенцијали ОИЕ су на исти начин обрађени. И технички и економски потенцијал су променљиве категорије и није могуће да се приказују за период од 20 година. У тексту је приказан тренутни,

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				технички искористив потенцијал биомасе.
6.	Радна група 15 - Енергетика Националног конвента о Европској унији	Анализирајући цео документ јасно се види принцип „завађених сектора”. Њега би приликом израде овако важног документа требало избећи.	Фрагментирани приступ секторском планирању ствара озбиљне ризике за укупну енергетску транзицију. Потребно је интегрисано планирање које узима у обзир међусобне утицаје сектора, како би се избегло гомилање системских трошкова и неефикасности. Пуко решавање појединачних проблема у секторима без анализе њиховог утицаја на друге секторе није адекватно решење. Илустративни пример је циљ већег коришћења ОИЕ стоји у сектору електроенергетике, па у сектору топлотне енергије, па у сектору транспорта. На тај начин може доћи до „надувавања” системских трошкова, па се самим тим и отежава енергетска транзиција.	Коментар се не прихвата. У процесу израде ИНЕКП-а и Стратегије, урађен је велики број анализа и сценарија могућег развоја целокупног енергетског сектора узимајући у обзир све релевантне информације и податке за све области енергетике сви енергетски сектори и области потрошње су интегрално сагледавани.
7.	Радна група 15 - Енергетика Националног конвента о Европској унији	Неопходно је ревидирати трошкове који су предвиђени у Стратегији. Из документа се јасно види да се не ради о минималним трошковима за енергетску транзицију, већ су исти поприлично надувани и нетачно изнесени. У калкулације би требало урачунати и оперативне трошкове, као и трошкове на заштиту животне средине, који настају услед негативних утицаја пројеката на исту.	Укупни трошкови овог нацрта су несагледиви, јер су приказани само инвестициони трошкови, додуше са надуваним ценама за ветро и фотонапонске електране, али нису приказани оперативни трошкови електрана, доминантно трошкови горива, а они су опредељујући и суштина економске логике енергетске транзиције. Ови надувани трошкови даље воде у инфлацију, даље у увећање БДП-а а тиме и привидног снижавања енергетског интензитета, али не и системског. Поред обрачуна оперативних трошкова морају се јасно израчунати и исказати екосистемски трошкови, односно трошкови утицаја на животну средину. Обрачуном оперативних и екосистемских трошкова, уз инвестиционе трошкове доћи ће се и до стварне и реалне цене пројеката. У супротном, биће настављена пракса да цене пројеката знатно премашују иницијалне прорачуне само инвестиционих трошкова,	Коментар се не прихвата. У Стратегији је приказана процена финансијских средстава потребних за реализацију пројекта и примену мера потребних за реализацију циљева енергетског развоја по енергетским секторима. Трошкови су резултат спроведених анализа и консултација са енергетским субјектима и члановима Радне групе који су пратили и учествовали у процесу израде стратегије, а усаглашавани су са ИНЕКП и Полазним основама за израду Стратегије).

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			што доводи до великог пробијања рокова за завршетак пројеката.	Нејасно је шта се подразумева под “екосистемским трошковима”. Обухваћене су инвестиције у заштиту животне средине и у процес декарбонизације, укључујући и развој обновљивих извора енергије у циљу смањења емисије ГХГ. Смањивање производње електричне енергије у термоелектранама је димензионисано на основу претпоставке да ће бити уведена цена емисије угљен-диоксида.
8.	Радна група 15 - Енергетика Националног конвента о Европској унији	Потребно је ревидирати и сам концепт енергетске безбедности који је изабран као један од стубова и циљева ове Стратегије. Свести овај концепт малтене само на енергетску независност и сувереност, а посебно независност увоза је контрапродуктивно и доводи до увећавања трошкова спровођења. Додатно, сама независност увоза је упитна, нарочито у сектору гаса и нафте, па би требало ревидирати ову дефиницију.	Енергетска безбедност не би смела бити ограничена само на постизање енергетске независности. Нема потребе да се сатни енергетски биланс затвара унутар Србије, да се маргинализује преносни систем и берзе електричне енергије. Питање енергетске безбедности није само увозна зависност, нити је она ниска како се декларише, већ висока и опредељујућа. Србија треба да се фокусира на регионалну сарадњу и интеграцију у шира енергетска тржишта, што би повећало стабилност и смањило трошкове. Анализа у извештају Светске банке „Извештај о клими и развоју земаља Западног Балкана” је показала да би дељењем капацитета и оперативних резерви и омогућавањем већег нивоа увоза из суседних земаља, 3. Балкан могао да смањи укупне трошкове електроенергетског система за око 2,7 милијарди долара (или 3,4 процента) и интегрише додатних 4 GW обновљиве енергије до 2050. године.	Коментар се не прихвата. Концепт енергетске безбедности је разматран вишедимензионално, дакле не искључиво кроз непосредну физичку расположивост и трговину енергентима. Напомињемо да је процес израде Стратегије и ИНЕКП-а текао паралелно и та два документа су међусобно компатибилна. Све анализе, сценарији и пројекције припремљене у процесу израде ИНЕКП-у, коришћене су и у изради Стратегије. Све улазне претпоставке, макроекономске, пројекције

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>Када се наметну ограничење типа: треба/мора, је императив/неопходно/ предвиђено, онда се од „свега што мора” направи годишњи енергетски биланс, па одатле рачуна инвестициони трошак. То је поприлично танка моделска подлога у односу нпр. на ИНЕКП. У одсуству солидне подлоге, све негативне претпоставке су опредељене на страну енергетске сигурности, а тиме сви трошкови додатно увећани.</p> <p>Концепт енергетске безбедности који почива на самодовољности је застарео и тешко остварив у данашњем свету и заблуда за коју Србија нема расположиве ресурсе, нити грађани Србије имају средстава да плате.</p> <p>Што се увозне зависности тиче, она је огромна у сектору гаса и нафте и документ предвиђа да ће тако остати и у извесној будућности. Неке мере, нарочито у транспортном сектору јесу планиране, али нису довољне (посебно ако се у обзир узму субвенције за електрична возила, која су се показале као кратковиде и нефункционалне). Тешко да са таквом ситуацијом у сектору можемо говорити о некаквом концепту енергетске независности.</p>	броја становника, техничко-технолошке и други улазни подаци за анализу пројекција развоја и у том контексти у енергетске безбедности, су детаљно разматране у процесу израде ИНЕКП и доступне јавности док је трајао овај процес.
9.	Радна група 15 - Енергетика Националног конвента о Европској унији	Из ког разлога су биогасна постројења изостављена као обновљиви извори енергије? Неопходно је и њих узети у обзир приликом планирања декарбонизације и енергетске транзиције, како би се искористили сви енергетски потенцијали на најбољи могући начин.	Постоје истраживања која показују њихов потенцијал за Србију, посебно за развој руралних области. То је технологија која је и енергетска и еколошка. Прерадни капацитети у производњи хране се могу искористити за биогасна постројења. Такође, комуналне депоније су пуне органског отпада, па се поред доприноса енергетици постиже допринос у виду решавања проблема са отпадом. Биогасна постројења су решење за оба проблема. Такође, имају улогу базног произвођача енергије. Имају континуитет и зими и лети и могу лако мењати угаљ.	Коментар се не прихвата . Биогасна постројења су размотрена и биогас као ОИЕ се налази у свим пројекцијама енергетских биланса.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
10.	Радна група 15 - Енергетика Националног конвента о Европској унији	Страна 29, Табела 5: У сценарио је неопходно укључити додатни циљ, а последично и планиране мере и средства за њихову имплементацију, која ће подразумевати декарбонизацију јавних предузећа у великим градовима која се баве превозом путника.	Јавни превозници у великим градовима су велики емитери и њихова декарбонизација је преко потребна. Успешна декарбонизација у овом случају могла би дати пример осталима из сектора саобраћаја, чиме ће се становништво и приватни превозници подстаћи на бржу декарбонизацију, неопходну за остваривање амбициозних циљева који се предвиђени Стратегијом.	Коментар се не прихвата . Сценарија развоја приказана у нацрту Стратегије се не могу посматрати одвојено од ИНЕКП. У питању су сценарија која су детаљно разматрана (улазни подаци, претпоставке и резултати сценарија) кроз процес израде ИНЕКП. У табели нису приказани циљеви, већ додатне претпоставке при изради сценарија у секторима финалне потрошње.
11.	Радна група 15 - Енергетика Националног конвента о Европској унији	Неопходно је извршити јасну приоритизацију за уградњу соларних панела. Она првенствено треба да буде фокусирана на урбане средине и грађевинске објекте, као и на пепелишта од копова угља и других рудника.	Приоритизацијом ових локација за постављање соларних панела се максимизује принос и искоришћавање пољопривредног земљишта у Србији. У случају да се исцрпе све локације, неопходно је утврдити јасне критеријуме који ће максимално умањити штету по принос са пољопривредног земљишта.	Коментар се не прихвата Приоритизација локација за изградњу фотонапонских електрана није предмет Нацрта Стратегије. Свакако да зависи пре свега од потреба и могућности електроенергетског система. Што се тиче приноса на пољопривредном земљишту, постоји низ унапређења која би могла да се спроведу како би се он максимизовао, а да то при том нема утицаја на енергетски сектор.
12.	Радна група 15 - Енергетика Националног конвента о Европској унији	Неопходно је ревидирати субвенције за куповину електричних возила и заменити их додатним инвестицијама у инфраструктуру.	Искуства многих земаља, а посебно земаља ис Источне Европе указују да је овакав вид субвенција није допринео већој употреби електричних возила. Много значајнија мера је изградња инфраструктуре, попут брзих пуњача, што би подстакло грађане да	Коментар се не прихвата. У ИНЕКП-у су детаљно разрађене ове мере (нпр. Мера МП_Д34 Развој неопходне инфраструктуре за

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			купују и виде употребну вредност електричних возила. Поред тога, ова возила су и даље скупа, па било каква прича о субвенцијама као социјалној мери не може добити на значају.	пуњење електричних возила укључује и изградњу инфраструктуре, попут брзих пуњача, што би подстакло грађане да купују и виде употребну вредност електричних возила).
13.	Радна група 15 - Енергетика Националног конвента о Европској унији	Страна 29, Табела 5: “Примена мера енергетске ефикасности у зградарству и енергетска санација стамбених објеката (1% објеката годишње до 2030. и 2% годишње након тога)” Колика ће бити годишња уштеда енергије уколико се ова циљана вредност испуни? У случају енергетске санације стамбених зграда, у којем енергетском разреду ће оне завршити након извршених пројеката енергетске ефикасности?		Ефекат мере је видљив у упоредном анализом енергетске потрошње у сектору домаћинства и јавном и комерцијалном сектору (видети Сliku 11 и Сliku 23, погледати упоредо билансе према сценарију БАУ и сценарију С у Прилогу). Евидентно је да је ефекат те мере обухваћен у износу од око 200 хиљада тен у 2030. години и око 400 хиљада тен у 2040. години за јавни и комерцијални сектор, односно око 250 хиљада тен у 2030. години и око 500 хиљада тен у 2040. години за домаћинства. Санација се ради сходно правилницима из области грађевинарства.
14.	Радна група 15 - Енергетика Националног конвента о Европској унији	Више пута се у документу говори о соларним и ветро постројењима са батеријама у којима ће се складиштити вишак енергије. Неопходно је јасно назначити о каквој врсти батерија се ради, да ли су то литијум-јонске или се разматрају нека друга иновативнија	Иако су литијум-јонске батерије тренутно доминанте на тржишту, напредак у развијању и комерцијализацији натријум-јонских батерија је све већи. Према проценама Блумберга, употреба натријум-јонских батерија може утицати на смањење глобалне потражње литијума за 37% до 2035. године.	Коментар се не прихвата. Овај ниво детаљности није предмет нацрта Стратегије. Важећи Закон о коришћењу ОИЕ познаје само „батеријска складишта”.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		решења попут натријум-јонских и графитних батерија.	Ово решење је свакако знатно јефтиније, доступније и много мање штетно по животну средину, па је неопходно размишљати о њему, будући да улази у временски оквир документа.	
15.	Радна група 15 - Енергетика Националног конвента о Европској унији	Напомена о стејкхолдерима који нису поменути у Стратегији развоја, при чему они нису само произвођачи топлотне и електричне енергије, већ и оператори електроснабдевања, мрежни оператори, интересне заједнице грађана, удружења-НВО, Универзитети, купци као потрошачи, енергетске задруге, потрошачи у систему произвођач-потрошач итд.		Коментар није довољно јасан у смислу начина на које је потребно све ове стејкхолдере поменути. Неки су већ поменути директно (мрежни оператори у делу који се тиче развоја електроенергетског сектора и сектора природног гаса, неки индиректно (Универзитет у делу Технолошки и научно-истраживачки развој и иновације, као и везано за развој нуклеарне енергетике и водоника и развој одређених образовних програма), а додат је и пасус везано за веће учешће грађана (заједнице обновљивих извора енергије, енергетске задруге и енергетске заједнице) у поглављу Визија и циљеви развоја.
16.	Радна група 15 - Енергетика Националног конвента о Европској унији	Неопходно је да се у Стратегији активности воде ЕУ интеграцијама и свим обавезама које произилазе из тог процеса, а које је Србија преузела.	То подразумева испуњавање свих правних обавеза које проистичу из Уговора о оснивању Енергетске заједнице, Зелене агенде за Западни Балкан итд. То такође значи да би земља требала да уведе циљ угљеничне неутралности до 2050. године, у складу са Зеленом агендом за Западни Балкан.	Коментар се не прихвата. Све прихваћене међународне обавезе Републике Србије су узете у обзир приликом израде пројекција енергетског развоја (укључујући и престанак

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			Додатно, овај циљ мора бити праћен стратегијом или неким другим документом јавних политика о постепеном напуштању угља (coal-phase out). Такав документ је кључан за делотворно спровођење енергетске транзиције, а његовим доношењем Србија би показала посвећеност у борби против климатских промена. Алтернативно, такве мере се могу наћи и у овој Стратегији, али исте недостају у великој мери.	производње електричне енергије из угља 2050. године). Треба имати у виду да сагласно овим међународним обавезама, обавезујући су циљеви за 2030. годину а који су дефинисани документом ИНЕКП. Циљеви после 2030.години су визија.
17.	Радна група 15 - Енергетика Националног конвента о Европској унији	Што се нуклеарне енергије тиче, требало би одустати од разматрања малих модуларних реактора.	Ова технологија је још увек у развоју и њена примена је изузетно лимитирана. Употребом малих модуларних реактора ризик се не смањује у односу на конвенционалне електране. Управо супротно, он се увећава са сваким реактором. Додатно, она прети да увећа геополитичку зависност Србије, па није јасно како она доприноси енергетској независности земље.	Коментар се прихвата. Текст је коригован у поглављу Нуклеарна енергија.
18.	Радна група 15 - Енергетика Националног конвента о Европској унији	Требало би размислити и изменити оцену да ће нуклеарна енергија допринети енергетској безбедности земље. Дијалог о употреби нуклеарне енергије би требало спровести са што већом укљученошћу заинтересоване јавности и грађана. Додатно, неопходно је да се идентификују и одреде сви енергетски потенцијали, нарочито обновљивих извора енергије, пре него што се крене са нуклеарним пројектима. На тај начин се треба извршити приоритизација.	Мораторијум на изградњу нуклеарних електрана важи од 1989. године, па из тог и других разлога немамо довољно школованог кадра да адекватно управља тако великим системима. Поред тога не смео заборавити ни лоше искуство у управљању термоелектранама које су такође огромни системи, због чега је и дошло до великог прекида у снабдевању децембра 2021. године, које је оставило огроман број људи без струје. Ослањање на нуклеарну енергију ће умањити стратешку и геополитичку независност Републике Србије. Недостатак кадра ће потенцијално условити да оператери нуклеарне електране долазе из земље инвеститора, а зависност од материјала (попут уранијума) који се користе у тим постројењима је такође огромна.	Коментар се прихвата . Текст је коригован у поглављу Нуклеарна енергија. Напомињемо да је ЕУ нуклеарну енергију увела у своју зелену таксономију.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
19.	Радна група 15 - Енергетика Националног конвента о Европској унији	Веома је битна напомена да би сва регулаторна постројења требала да остану у власништву државе и да се не комерцијализују, што би у великој мери било у складу са Законом о критичној инфраструктури из 2018. године.	Закон о критичној инфраструктури (Сл. гласник РС, <i>бр. 87/2018</i>), односно Уредба о критеријумима за идентификацију критичне инфраструктуре и начину извештавања о критичној инфраструктури Републике Србије прописују	Коментар се не прихвата. Закон о критичној инфраструктури (Сл. гласник РС, <i>бр. 87/2018</i>), односно Уредба о критеријумима за идентификацију критичне инфраструктуре и начину извештавања о критичној инфраструктури Републике Србије прописују критеријуме за идентификацију критичне инфраструктуре, заштиту критичне инфраструктуре, надлежност и одговорност органа и организација у области критичне инфраструктуре, информације, извештавање, пружање подршке одлучивању, заштита података, управљање и надзор у области критичне инфраструктуре. Питање власништва није обухваћено овим прописима.
20.	Радна група 15 - Енергетика Националног конвента о Европској унији	Који је разлог због чега се не спомиње информатика и информациона безбедност у Стратегији?	Будући да енергетска транзиција подразумева и веома озбиљну компоненту дигитализације, информациона безбедност у енергетици се мора узети у обзир у оваквом документу.	Коментар се прихвата. Додато у поглављу Уводна разматрања (информационо-комуникационе технологије) и у поглавље Визија и циљеви развоја (дигитализација енергетских процеса и дигитална интеграција свих елемената енергетског ланца уз

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				поштовање норми дигиталне безбедности, укључујући и примену паметних система за управљање енергијом, блокчејн технологије и др.;).
21.	Радна група 15 - Енергетика Националног конвента о Европској унији	<p>Стр. 78. Поглавље Анализа ефеката спровођења Стратегије и стр. 83-84.</p> <p>У овим деловима неопходно је направити јасније раздвајање економског раста од коришћења фосилних горива.</p>	Иако је деценијама економски раст био повезан са коришћењем фосилних горива, глобална парадигма се мења. У жељи да се умање климатске промене угаљ се мора избацити, што не мора довести до економског пада или колапса. Неопходно је да се у овом и осталим деловима јасно направи раздвајање економског раста и коришћења фосилних горива и да се јасно истакне да постоје и други енергенти који могу допринети економском развоју.	Коментар се не прихвата. Ово у вези са изворима раста и раздвајањем економског раста од коришћења фосилних горива исказано је на странама 79-83. Раст не мора да се жртвује услед спровођења транзиције енергетике. Међутим, запосленост може да стагнира или чак да пада при релативно високим стопама раста, услед технолошких промена или пак раста продуктивности рада. Нема потребе да се ова теоријска поставка посебно назначавачу Стратегији енергетике.
22.	Радна група 15 - Енергетика Националног конвента о Европској унији	Стр. 83-85. Мере које се односе на борбу против енергетског сиромаштва нису детаљно образложене ни довољне.	Поред мера које ће умањивати трошкове за енергију грађанима требало би дизајнирати и програме енергетске санације стамбених објеката, са већим уделом субвенција за енергетски сиромашне грађане (минимум 90% удела у укупној вредности санације), директно усмерене на социјално угрожене. На тај начин ће се допринети решавању једног од узрока ове појаве, а неће се само санирати последице. Претпостављам да ће се ове мере детаљније разрадити у неком другом документу, па би се морало навести овде у којем тачно. У супротном, у овом документу се морају навести те мере.	Коментар се не прихвата. Детаљне мере у вези енергетског сиромаштва приказане су у ИНЕКП, а биће и предмет Програма остваривања Стратегије који ће се припремити након усвајања нацрта Стратегије.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
23.	Радна група 15 - Енергетика Националног конвента о Европској унији	Стр. 24. Визија. Визију би требало кориговати, тако да буде очигледно како ће се остваривањем садржаја из документа допринети приближавању визије.	Јасно је да визија треба да буде амбициозна, па малтене и недостижна, па се она даље операционализује кроз опште и специфичне циљеве, мере итд. Ипак, у овом случају није довољно јасно како ће предложени сценарио и одређени наведени пројекти допринети приближавању овој визији. Можда јој је потребна мала корекција како би та веза била јаснија, пошто је визија превише општа, па чак и за оно што би иста требало да представља.	Коментар се не прихвата Три основна приоритета енергетског развоја наведена у визији (безбедност, конкурентност и декарбонизација) налазе се у свим секторским циљевима за који су предложене конкретне мере, индикатори и заинтересоване стране. На тај начин је идеализована визија спуштена на ниво погодан за практичну акцију.
24.	Тим Q-Total мр Михајло Ристић, дипл. ел. инж.	На почетку желимо се захвалити руководству, инжењерима, искусним техничарима и ВК мајсторима ЕПС-а што су нам омогућили да имамо струје у рекордно врућем јулу и што се електроенергетски систем Србије није распао, као што су се распадали други системи. Ово је најтоплији јули од 1951. године (РХМЗ Србије). Ћуприја 17.07.2024 температура ваздуха 41,8 оС, а пет дана у низу је температура била >40 оС. У Београду је 16.07.2024. измерено 39,6 оС. Вршац 14.07.2024. рекордно висока минимална температура ваздуха, од када се врши мерење у Србији, од 31,2 оС. А на коповима Колубаре и Костолца откривени угаљ упија велике количине топлоте од Сунце. Па на коповима врући угаљ исијава одозго а Сунце греје одозго. А		Коментар не захтева одговор.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		ваздух трепери пред очима. Није много лакше ни по електранама. Још једном Хвала!		
25.	Tim Q-Total мр Михајло Ристић, дипл. ел. инж.	Садржај: -Уводна разматрања 2; - Додати: Модел за израду стратегије: За моделовање ове стратегије коришћен је софтвер XXX (LEAP - The Long-range Energy Alternatives Planning System, или неки други). Описати софтвер XXX и зашто је баш тај софтвер примењен.		Коментар се не прихвата. Коментар у вези софтвера примењен за израду модела није релевантан за сам текст нацрта Стратегије.
26.	Tim Q-Total мр Михајло Ристић, дипл. ел. инж.	После: У фокусу је поново питање енергетске безбедности и то у свом најстриктнијем значењу – обезбеђење довољних количина енергије и енергената за функционисање привреде и друштва. - Додати: У данашњим условима са покиданим ланцима снабдевања опреме, материјала и компоненти, енергетика Р Србије мора максимално да укључи домаћу привреду, да примењује домаћу добру праксу и Српске стандарде, јер се тако не дозвољава пријем опреме и компоненти слабијег квалитета од захтеваног, а и скраћеног животног века опреме и система. (Пример: Ми смо у Српској енергетици, исто као и други, разрађивали и примењивали методе Just in time (Управо на време), а по Јапанским моделима. Имали смо много ангажовања и много посла у примени ових модела, да би данас рекли да Just in time више не постоји. Покидали се ланци снабдевања, покидао се Just in time.)		Коментар се не прихвата. Потреба за укључивањем домаће привреде је наглашена на другим местима у тексту (видети поглавља Визија и циљеви развоја, Технолошки и научно-истраживачки развој и иновације, Изгледи раста у контексту нове енергетске Стратегије, Инвестиције и запосленост).

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
27.	Tim Q-Total мр Михајло Ристић, дипл. ел. инж.	<p>- Додати: Српска енергетика, због све оштријих захтева мора да доноси домаће правилнике, своје интерне стандарде да би применом истих повећала поузданост система, смањила застоје, повећала расположивост, побољшала екологију и енергетску ефикасност.</p> <p>(Пример 1: Правилник о техничким мерама за погон и одржавање електроенергетских постројења (Сл лист СФРЈ број 19/68, је из 1968, па је ово без коментара.</p> <p>Пример 2: Остали правилници из електроенергетике, сви су веома стари.</p> <p>Пример 3: Примењују се при министарству Техничке препорука ЗЕП-А ТП-32 Изолациони системи ротационих машина. Ова препорука је из 1982. А базни стандард за Обртне електричне машине SRPS EN 60034-1, доживео је своју 14 едицију. ЕПС је 2003. донео три интерна стандарда за Обртне електричне машине ИС 32, ИС 32-1 и ИС 32-2. Па је 2014. издао важећу верзију ова три интерна стандарда. ЕПС је са својим интерним стандардима стао у ред неколико Европских ЕП које доносе и примењују своје интерне стандарде. А електроенергетска инспекција Р Србије ради по ТП 32 из 1982.)</p>		<p>Коментар се прихвата,</p> <p>Додата је напомена у делу Визија и циљеви развоја „Детаљна анализа и унапређење техничке легислативе и стандарда”.</p>
28.	Tim Q-Total мр Михајло Ристић, дипл. ел. инж.	Посебно се морају заштрићи критеријуми за опрему и системе енергетске електронике, процесних рачунара и информационих система који морају да буду високог квалитета, поузданости и животног века до		Коментар се не може прихватити јер наведена проблематика није предмет нацрта Стратегије и мора се решавати кроз измене

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>30 година (а не до 7 година, као што данас имамо пуно примера). Код ових система и компоненти се мора радати детаљна контрола због рањивих чипова и „меких“ софтвера (Годишњи извештај BSI-IT security-2018, Federal Office for Information Security, и рад: Инциденти у информационо-комуникационим системима електропривреда Европе, CIGRE 2019.)</p> <p>- Додати: Критеријум минималне цене у процесу јавних набавки за системе и опрему за енергетику се показао као веома лош, па се при набавкама мора дати већи значај квалитету, контроли, обезбеђењу и инфраструктури квалитета.</p>		законских решења у другим областима.

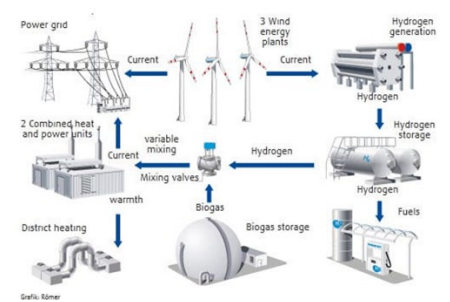
Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
29.	Tim Q-Total мр Михајло Ристић, дипл. ел. инж.	<p>Електроенергетски сектор 35; .....</p> <p>- После: Хидроелектране, стр 37</p> <p>У основи хидроелектране спадају у сезонски варијабилне производне капацитете. Искуство је показало да се у случају производног система Републике Србије ове варијације крећу и до 3,3 TWh на годишњем нивоу. Ипак, флукутације у производњи су предвидиве са становишта периода неопходних за дневне и седмичне прогнозе, тако да у ужем смислу ове изворе обично не називамо варијабилним остављајући овај термин за енергију произведену коришћењем потенцијала ветра и Сунца.</p> <p>- Додати: Хидроелектране су управљиви извори електричне енергије, док су ветро и соларне електране неуправљиви извори (варијабилни је неадекватан, произвољан и чудан назив).</p>		<p>Коментар се не прихвата. Закон о коришћењу обновљивих извора енергије дефинише варијабилне изворе:</p> <p>„варијабилни обновљиви извори енергије су примарни извори енергије (енергија ветра, енергија Сунца и др.) чији енергетски потенцијал зависи од метеоролошких услова које је тешко прецизно прогнозирати, услед чега приликом производње електричне енергије из таквих извора могу настати већа одступања између произведене електричне енергије и планиране производње електричне енергије у односу на друге изворе енергије”.</p>
30.	Tim Q-Total мр Михајло Ристић, дипл. ел. инж.	<p>Баласни капацитети: ..</p> <p>- Стр 40, После: Према Закону о коришћењу обновљивих извора енергије оставља се могућност да произвођач електричне енергије из ОИЕ у оквиру своје електране угради и батеријско складиште са капацитетом од најмање 0,4 MWh/MW инсталисане снаге електране. Оваква складишта би се могла пунити у случајевима вишка снаге (када би обезбеђивали регулациону резерву на доле) и празнити,</p>		<p>Коментар се прихвата. Нова формулација у делу текста Баласни капацитети: „Према Закону о коришћењу обновљивих извора енергије, произвођач електричне енергије из ОИЕ може да у оквиру своје електране угради и батеријско складиште са капацитетом од најмање 0,4 MWh/MW</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>када би обезбеђивали регулациону резерву на горе.</p> <p>- Предлог: Избацили „оставља се могућност“.</p> <p>(Закон о изменама и допунама Закона о енергетици</p> <p>Закон је објављен у "Службеном гласнику РС", бр. 40/2021, а ступио је на снагу 30.4.2021.</p> <p>-Члан 2; После тачке 67) додаје се тачка 67а) која гласи:</p> <p>"67а) складишта електричне енергије су постројења за одлагање коришћења електричне енергије у односу на тренутак у коме је електрична енергија произведена, односно постројења за претварање електричне енергије у друге видове енергије и складиштење такве енергије ради накнадног поновног претварања у електричну енергију;"</p> <p>Видимо да у Закону о изменама и допунама Закона о енергетици, не пише „оставља се могућност“.</p> <p>-Члан 10.</p> <p>У члану 16. став 1. после тачке 8) додаје се тачка 8а) која гласи: "8а) складиштење електричне енергије;"</p>		<p>инсталисане снаге електране и тиме избегне одлагање прикључења."</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
31.	Tim Q-Total мр Михајло Ристић, дипл. ел. инж.	<p>- Стр 40 После: Предложени концепт изградње баланских капацитета (стр 40).....Постављено на овај начин, батеријска складишта би представљала локалне балансне капацитете електрана на ОИЕ. При томе се не сме занемарити еколошки ефекат одлагања истрошених батерија, као и могуће економске и еколошке штетне последице услед хаварија на батеријама тако великих капацитета.</p> <p>- Додати: Складиштење енергије је кључна технологија за интеграцију неуправљивих извора енергије као што су ветар и соларна енергија и како би се осигурало да има довољно енергије на располагању током велике потражње.</p> <p>Складиштење електричне енергије мора да се врши уз ветро и соларне електране, а према доброј пракси (данас) у постројењима са реверзibilним батеријама.</p> <p>Није ефикасно да се електрична енергија од великих ветро и соларних електрана транспортује до РХЕ Бајина Башта (у просеку преко 300 km), или до РХЕ Бистрица (у просеку преко 350 km.).</p> <p>Поузданост реверзibilних хидроелектрана смањују и честе промене рада у моторном или генераторском режиму. Јер то су веома велике машине, огромне снаге, па честе промене начина рада у моторном (пумпа воду) или генераторском (производи електричну енергију) повећавају грејање</p>		<p>Коментар се делимично прихвата, у текст Нацрта је додато „Складиштење енергије је кључна технологија за интеграцију неуправљивих извора енергије као што су ветар и соларна енергија и како би се осигурало да има довољно енергије на располагању током велике потражње.“</p> <p>Остатак коментара није прихваћен и није мењан текст Нацрта. Питање економичности повлачење снаге из РХЕ није лако проценити јер се не ради само о техничкој анализи већ постоји и економски део у смислу балансног тржишта и формирања балансно одговорних група.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		машина, а утичу и на поузданост остале опреме (блок трансформатор,..)		
32.	Tim Q-Total мр Михајло Ристић, дипл. ел. инж.	<p>- Изградња отпорности у мрежи (Building resilience into the grid)</p> <p>Да би се избегле флукуације електричне енергије (прекиди) или потпуни распад снабдевања електричном енергијом (blackouts), потребно је произвести тачну количину енергије, ни више, ни мање: то се зове балансирање мреже (balancing the grid). У временима велике потражње за електричном енергијом, додатни капацитет мора бити одмах доступан или постоји опасност да се мрежа распадне. Један од начина да се обезбеди непрекидан и довољан приступ електричној енергији је складиштење енергије када је у вишку и убацивање у мрежу када постоји додатна потреба за електричном енергијом.</p> <p>Због неуправљивости производње из великих ветро и соларних електрана, балансну одговорност за тај део електроенергетског система морају да обезбеде произвођачи власници великих ветро и соларних електрана, са складиштењем електричне енергије у реверзибилним батеријама. То не може да се пребаци на Електропривреду Србије АД.</p>		<p>Коментар не захтева одговор, нити промене у тексту. Написан је као констатација.</p> <p>Производња тачно онолико енергије колика је потрошња би се могло подвести под појам балансирања система. Балансирање система је обезбеђивање резерве потребне за случајеве поремећаја у систему. Обезбеђивање балансне резерве је обавеза балансно одговорне стране. У садашњим условима то је доминантно још увек ЕПС АД, али развојем тржишта то ће бити свако ко се прихвати да буде балансно одговорна страна.</p>
33.	Tim Q-Total мр Михајло Ристић, дипл. ел. инж.	Додати: -Водоник нуди вишеструке предности		Коментар се не прихвата. Све поменуто се већ налази у нацрту, а предложени детаљи би непотребно

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>Водоник се може ефикасно претворити у струју у комерцијалним нискотемпературним ФЦ. Посебно је погодан за мобилне апликације у електричним возилима са горивним ћелијама (FCEV- fuel cell electric vehicles), где електрична енергија која је ускладиштена као водоник може додати вредност снабдевањем енергијом за транспорт. Слично томе, водоник је веома вредна примарна супстанца за хемијску индустрију, када се користи у комбинацији са индустријским процесима за производњу супстанци као што су амонијак, хлор и челик. Такође се користи у преради фосилних горива као и у прехранбеној индустрији.</p> <p>Електрохемијска производња водоника има огроман потенцијал за профитабилно усклађивање велике производње обновљиве енергије и економског развоја. Иако захтева постављање инфраструктуре за руковање водоником, коришћење система горивних ћелија у реверзибилном режиму за наизменично складиштење и производњу енергије унутар јединствених граница система је лако доступно инжењерско решење за проблеме који су тренутно повезани са дистрибуираним управљањем енергијом. Штавише, интересантна перспектива употребе ћелија чврстог оксида на високим температурама које могу директно да се користе као генератори и уређаји за складиштење енергије једноставним инвертовањем поларитета.</p>		оптеретили текст. Нацрт Стратегије наводи да Република Србија треба да на време прилагођава своју енергетску политику производњи и употреби водоника и да по угледу на земље ЕУ донесе посебан стратешки документ којим ће планирати развој у овој области.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>На слици X.X су резервоари за складиштење водоника.</p> <p>Слика X.X, Резервоари за складиштење водоника</p>		
34.	Tim Q-Total мр Михајло Ристић, дипл. ел. инж.	<p>- Преносни систем, стр 41</p> <p>- Нема података шта је значајније урађено у претходном периоду.</p> <p>- Колико година се већ планирају предложени пројекти?</p> <p>- Далеководи 400 kV ће бити повремено неоптерећени. На неоптерећеним далеководима ће се појављивати повећани пренапони, који ће смањити поузданост преносног система.</p>		<p>Коментар се не прихвата.</p> <p>Детаљи о реализацији појединачних пројеката налазе се у Годишњим извештајима оператора преносног система (ЕМС АД), и доступни су на његовој интернет страници.</p> <p>Везано за техничке аспекте рада далековода 400 kV, напомињемо да је развој преносне мреже у надлежности оператора преносног система, који своје планове усаглашава са ENTSO-E.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
35.	Tim Q-Total мр Михајло Ристић, дипл. ел. инж.	<p>стр 44, Табела 6: Процена финансијских средстава потребних за реализацију пројеката у електроенергетском сектору</p> <p>.....</p> <p>- Додати: Изградња ветроелектрана (3,2 GW), 4.480 , +20% складиштење ел. енергије (900 мил евра)</p> <p>- Додати: Изградња соларних електрана (7,3 GW), 8.760, +20% складиштење ел. енергије (1.750 мил евра) .....</p> <p>Укупно електроенергетски сектор 21.872,81</p> <p>На ово треба додати складиштење електричне енергије: ВЕ 900 мил евра + СЕ 1.750 мил евра =2650 мил евра</p> <p>Укупно: 21872,81 + 2.650= 24.522,81 милиона евра.</p>		<p>Коментар се не прихвата. У процесу израде нацрта Стратегије с разматрани могући трошкови складиштења електричне енергије. Међутим доступне информације нису биле довољне за поузданије сагледавање и укључивање ових трошкова. С обзиром на то да у Србији тренутно не постоји ниједан већи ветропарк или соларна електрана са батеријским складиштем, њихова цена на нашем тржишту није позната. На светском тржишту та цена се прилично променила у последњих пар година и питање је колико ће се мењати у наредном периоду. Зато није извршена процена ових инвестиција.</p> <p>Сагласно процесу ажурирања стратешких докумената и расположивости поузданих информација, разматраће се трошкови складиштења.</p>
36.	Tim Q-Total мр Михајло Ристић, дипл. ел. инж.	<p>Технолошки и научно-истраживачки развој и иновације ..82;</p> <p>- После: Код иновативних економија знање (променити: није знање, већ Интелектуални капитал) је најважнији ресурс, који оне, кроз</p>		<p>Делимично се прихвата се, коригован текст. Уместо "знања", користи се термин "интелектуални капитал". Ниво финансирања научно-</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		иновативне процесе, уграђују у нове производе и последично постају конкурентније. Зато је неопходно да се најмање двоструко више јавних ресурса дугорочно и систематски улаже у област научно-истраживачког и развојног рада.		истраживачког и развојног рада није у домену разматрања Стратегије енергетике.
37.	Tim Q-Total мр Михајло Ристић, дипл. ел. инж.	- Додати: Улагање у научно-истраживачки рад: Подаци показују да Р Србија има константно повећање у истраживање и развој и да је оно достигло 1% БДП, али да је то далеко мање од ЕУ где је просек 2,27% БДП-а. У односу не земље у окружењу, које су већином чланице ЕУ, Р Србија (са 0,91% БДП у 2022) знатно мање улаже од Словеније (2,15%).		Коментар се не прихвата. Поглавље Технолошки и научно-истраживачки развој и иновације се односи на научно истраживачки рад. Што се тиче конкретних улагања и њихове висине то не може бити предмет Стратегије енергетике. Наведени подаци се односе на све области истраживања, а не само енергетику.
38.	Tim Q-Total мр Михајло Ристић, дипл. ел. инж.	- Део: Иновације доприносе лакшој доступности примене алтернативних технологија, чиме ће бити остварен жељени преображај енергетике Србије од „прљаве” (засноване на фосилним горивима), ка чистијој и у већој мери „зеленој” енергетици (у којој доминирају обновљиви извори енергије). - Преформулисати у: Иновације доприносе лакшој доступности примене алтернативних технологија, чиме ће бити остварен жељени преображај енергетике Србије од постојеће, засноване на фосилним горивима, ка у већој мери „зеленој” енергетици у којој доминирају обновљиви извори енергије		Делимично се прихвата. Текст је коригован и сада гласи: „Иновације доприносе лакшој доступности примене алтернативних технологија, чиме ће бити остварен жељени преображај енергетике Србије од постојеће, засноване на фосилним горивима, ка у већој мери „зеленој” енергетици у којој доминирају обновљиви извори енергије”.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		примене алтернативних технологија, чиме ће бити остварен жељени преображај енергетике Србије од технологији засноване на фосилним горивима (управљива технологија), ка чистијој и у већој мери неуправљивој енергетици (у којој доминирају обновљиви извори енергије).		
39.	Tim Q-Total мр Михајло Ристић, дипл. ел. инж.	<p>Наш тим који је проучавао овај нацрт стратегије, а који се састоји од међународних експерата, био је потпуно затечен коришћењем ових назива у стратегији. Чему? Зашто?</p> <p>Не постоји „прљава“ и „зелена“ енергетика. Постоји управљива енергетика (Термоелектране, Хидроелектране, Гасне електране, складишта гаса и нафте) и неуправљива (назив варијабилна не значи ништа, прави забуне и не постоји дефиниција) енергетика (Ветроелектране, Соларне електране,...).</p> <p>Обрађивачи са Рударског факултета знају да није било Колубаре и Костолца, не би било ни Рударског факултета (или би био у траговима).</p> <p>- Постоји такође домаћа и страна енергетска технологија. Домаћа технологија омогућава да се не распадне енергетски систем, посебно електроенергетски систем, где када дође до распада, све стаје, све се гаси. Не вреди стратегија, информатика, паметне мреже, ИОТ, вештачка интелигенција,...</p>		Прихваћено и кориговано на начин који је објашњен у одговору на претходно питање.

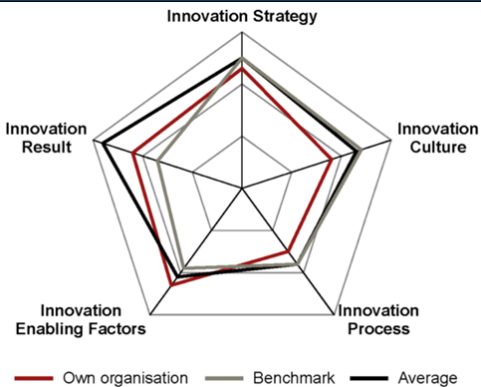
Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>Србија је са Немачким произвођачима роторних багера имала јасне уговоре: 70 % припада домаћој индустрији и домаћем Интелектуалном капиталу, а 30 % Немачкој индустрији и Немачком Интелектуалном капиталу. Ово мора да стоји на више места у стратегији.</p> <p>Страна технологија за ветро и соларне електране: Све је страно сем бетона који мора да се прави на, или близу, локације. А за ветроелектране постоји преко 20 великих произвођача у свету. А за соларне електране има преко 70 великих произвођача у свету. Али Немачка технологија за ветроелектране, није са производњом из Немачке. Ми смо били у Крупну 1988. године када је претпоследња железара из Немачке пребачена у Бразил. Чак се ни процесни рачунари не праве у Немачкој, компоненте нису из Немачке, не зна се животни век рачунара, а тек о поузданости процесних рачунара нема извештаја.</p> <p>Неки национални стандарди и правилници траже за процесне рачунаре и регулаторе животни век од 30 (и словима тридесет) година. Шта ћемо радити са процесним рачунарима и регулаторима чији је животни век 7 до 8 година?</p> <p>Додати: У стратегији енергетике из 2015. је предложено је формирање Института за енергетику.</p>		

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
40.	Tim Q-Total мр Михајло Ристић, дипл. ел. инж.	<p>Али увидело се да то није неопходно. Јер ми већ имамо светски познате и признате институте као што је Институт „Никола Тесла“ који је основан и ради већ 88 година.</p> <p>Нашим институтима и примењеној техничкој науци треба олакшати рад смањењем разних административних баријера (Примери: - оверавање уговора код нотара где иде директор института; -јавне набавке са много истих папира, где се исти папири предају за веома сличне јавне набавке; -нелојална конкуренција од страних фирми и трговаца; - стални напори трговаца да преузму кадрове од института, ...).</p> <p>- Додати: Наши институти су на тржишту па им много труда треба да докажу да су њихова решења Европска и светска. Јер стране компаније из Европе не нуде опрему, компоненте и системе из Европе.</p> <p>Не остварују Европски квалитет. Јер њихова опрема, компоненте и системи су углавном из неразвијених земаља (Бангладеш, Вијетнам, трговачка опрема из Кине, трговачка опрема из Индије,..).</p> <p>- Додати: Остварити боље повезивање научно-истраживачких и осталих организација са Институтом за стандардизацију Р Србије који постоји и делује већ 80 година. Све активности у примени SRPS EN стандарда су олакшане јер је Српски језик један од 14 светских језика у</p>		<p>Коментар се не прихвата. Поглавље Технолошки и научно-истраживачки развој и иновације се односи на научно истраживачки рад. Што се тиче конкретне сарадње различитих научноистраживачких организација то није предмет разматрања Стратегије енергетике.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		области стандардизације (није ни Хрватски, ни Словеначки, ни...).		
41.	Tim Q-Total мр Михајло Ристић, дипл. ел. инж.	<p>У 2021. години су формиране две нове комисије из Обновљиве изворе енергије (Н082 Соларне електране и Н088 Ветроенергетски системи). Н088 је једна од најзначајних комисија у региону, по стручној и кадровској структури. (напомена: Председник комисије Н088: позивамо Вас да нам се обратите. Предлажемо и радионице у МРЕ, ПКС, код Вас или у ИСС.)</p> <p>- Додати: Неопходно је у енергетици побољшати и структуру и број ВКВ мајстора, јер је све мање добрих ВКВ, на које се раније ослањало у погону, поготово у ноћним сменама.</p>		<p>Коментар се индиректно прихвата и потреба за образовањем (укључујући и ВКВ мајсторе) за потребе енергетике се наглашава на више места у тексту (наводи у наставку).</p> <p>”.. потребно је кроз образовање активно радити на обликовању свести, ставова и вештина, посебно деце и младих, које су од суштинског значаја за дугорочну успешност и одрживост енергетске транзиције.”</p> <p>” ново и унапређено образовање у области енергетике, пружају прилику за нове форме запошљавања на пословима транзиције енергетике”</p> <p>„...треба реализовати кроз информативне кампање, обуке на различитим нивоима образовања, укључујући увођење релевантних предмета у систем обавезног образовања, организацијом</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				<p>семинара, радионица и предавања”</p> <p>„Искуство технолошког прогреса у последњим деценијама нас учи да у периоду од наредних двадесет и више година, технолошке промене могу да буду несагледиве из данашње перспективе. Због тога је за развој и пре и након 2040. године битно да јавне институције и сви енергетски субјекти у Републици Србији остваре тесну сарадњу са образовним и научним институцијама и да заједнички развијају кадар способан да прати трендове у енергетици, да усваја, примењује и унапређује нове енергетске технологије.”</p>
42.	Tim Q-Total мр Михајло Ристић, дипл. ел. инж.	<p>Подизање иновативности</p> <p>- Додати: Иновације и иновативност су стуб Структурног капитала (SC- Structural Capital), а SC је један од три стуба Интелектуалног капитала (IC). Осим иновација SC се огледа кроз рачунарске технологије и дигиталну трансформацију, интерну комуникацију и трансфер вештина/знања, као и алата за управљање.</p>		<p>Делимично се прихвата, у вези са интелектуалним капиталом: „Код иновативних економија, интелектуални капитал је најважнији ресурс, који оне, кроз иновативне процесе, уграђују у нове производе и последично постају конкурентније. Зато је неопходно да се најмање двоструко више јавних</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>Иновација је примена новог или значајно побољшаног производа (производ, услуга, хардвер и софтвер), или процеса, нове маркетиншке методе или нове организационе методе у пословној пракси, организацији радног места или спољним односима. Процена менаџмента иновација је метод за процену колико добро систем за управљање иновација једне организације доприноси његовим иновационим перформансама.</p> <p>Стратегијом енергетике се снажно подржава:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Како водити и имплементирати подизање иновативности, - Како до подизања нивоа иновативности, - Фазе процене управљања иновацијама, - Систем управљања иновацијама (ИМА), - Систем менаџмента иновација. <p>Бенчмаркинг процене менаџмента иновацијама је дат на слици:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Стратегија иновација (Innovation Strategy); 2. Иновациона култура (Innovation Culture); 3. Иновациони процес (Innovation Process); 4. Фактори који омогућавају иновације (Innovation Enabling Factors); 5. Резултат иновације (Innovation Result). 		<p>ресурса дугорочно и систематски улаже у област научно-истраживачког и развојног рада.”</p> <p>Реализација циљева из претходне Стратегије није приказана табеларно већ у посебном поглављу Реализација основних стратешких циљева из Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		 <p>Црвена: Сопствена организација (own organization); Сива: Репер (benchmark); Црна: Просек (average)</p> <p>Слика х: Илустративан пример једне бенцхмаркинг процене Менаџмента иновацијама (Illustrative example of an Innovation Management benchmarking assessment)</p> <p>- Нема табела где се види поређење са оствареним /неоствареним циљевима из претходне стратегије.</p> <p>-Закључак: - Добра пракса: Пољска ТЕ Белхатов 5.420 MW, а и друге ТЕ. Ослањају се на домаће изворе и домаћу индустрију. За постепено</p>		

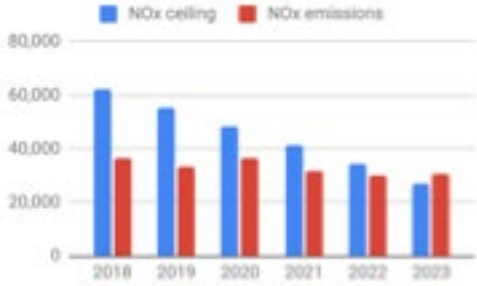
Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>гашење ТЕ Пољска је тражила субвенције од ЕУ од преко 20 милијарди евра.</p> <p>- Добра пракса: Кина нове ТЕ: до 2023 пуштено 70 GW, ТЕ у изградњи: 94,48 GW. У раду ТЕ већ имају преко 140 GW.</p> <p>- Лоша пракса: Немачка затварала 4 велике ТЕ, па их у нужди пуштала у рад. Лоша стратегија у свих 16 Немачких држава под називом: „Кување без струје“!</p> <p>- Добро је што је урађена и што се доноси Стратегија развоја енергетике до 2040, са пројекцијама до 2050.</p> <p>- Из нацрта Стратегије развоја енергетике се види да је уложено пуно рада, кординација, усаглашавања,...</p> <p>- Мора да се у стратегији појача подизање домаће индустрије и домаћег Интелектуалног капитала у енергетици и шире.</p> <p>- Наш тим предлаже да се нацрт Стратегије развоја енергетике усвоји, уз отклањање овде наведених примедби, сугестија и коментара.</p>		
43.	CEE Bankwatch Network	<p>Генерални коментар</p> <p>Визија стратегије „да се постигне што већа угљенична неутралност“, као и предложене мере и улагања у различите секторе не показују јасну намеру да се енергетски сектор потпуно декарбонизује до 2050.</p>		<p>Циљеви развоја енергетског сектора су прописни Законом о енергетици (члан 3) и међународним обавезама Републике Србије. Стратегија је у погледу циљева и предложених политика</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>године и оставља много простора. за наставак коришћења фосилних горива након 2050.</p> <p>Права декарбонизација сектора може се постићи само активним гашењем постојећих електрана на угаљ и озбиљним ограничавањем улагања у инфраструктуру за фосилни (природни) гас.</p> <p>Поред тога, потпуно ослањање на два пројекта великих размера који имају велики потенцијал да изазову реакцију јавности због утицаја на животну средину и друштво, али су такође компликовани и тешко их је финансирати, може да успори напредак имплементације целокупне стратегије. Документ треба да има неколико сценарија, са различитим пројектима којима се могу постићи слични резултати. Најмање један од ових сценарија треба да се позабави ризиком који подразумева одсуство реализације великих пројеката, са већим улагањима у децентрализоване производне и складишне капацитете, који се такође могу брже развијати и имплементирати и могу смањити оптерећење постојећих постројења на фосилна горива украћем временском периоду.</p>		<p>усаглашена са усвојеним ИНЕКП-ом. Стратегија прописује стратешке правце деловања али не прописује обавезујуће циљеве за 2040. и 2050.</p> <p>Потпуна декарбонизација енергетског сектора до 2050. године формално није предложена нацртом Стратегије али је то циљ коме се несумњиво тежи и представља један од три приоритета наведених у поглављу Визија и циљеви развоја.</p> <p>Поред пројеката наведених у питању, за декарбонизацију сектора су значајни и пројекти везани за топлотну енергију, као и читав низ активности у различитим секторима потрошње обрађени у поглављу о Енергетској ефикасности и Обновљивим изворима енергије.</p> <p>Стратегија је основни акт којим се утврђује енергетска политика и планира развој у сектору и као такав не даје простора за елаборацију различитих сценарија. Напомињемо да се у коригованом нацрту</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				Стратегије налази додатни сценарио са коришћењем нуклеарне енергије.
44.	CEE Bankwatch Network	Стр 9-11 (енглеска верзија): Карактеристике производње и потрошње енергије у Републици Србији и Стр 12-16 Реализација главних стратешких циљева из Стратегије развоја енергетике Републике Србије за период до 2025. године, са пројекцијама до 2030. Године Графикони у овим одељцима су информативни, али приказују само податке до 2021. Требало би их ажурирати тако да укључују и податке за 2022. и 2023. годину.	Енергетски сектор је веома динамичан и потребно је представити најновије могуће податке.	Коментар се не прихвата. Анализиран је период 2010-2021. година и трендови су у највећој мери стабилни. Наведене године (2022. и 2023.) су и пандемијске године (крај пандемије је објављен у мају 2023. године), те на тај начин не представљају нетипичан поремећај који нема смисла узимати у разматрање. Додатно, званичан биланс за 2023. годину ће бити доступан тек почетком 2025. године. Напомињемо да је процес израде Стратегије започет 2021. године паралелно са ИНЕКП-ом и при изради Стратегије су коришћене идентичне анализе и подаци као и за ИНЕКП.
45.	CEE Bankwatch Network	Стр.12-16 Реализација главних стратешких циљева из Стратегије развоја енергетике Републике Србије за период до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године Претходна стратегија предвиђала је изградњу неколико нових термоелектрана на угаљ и отварање нових рудника угља. У овом делу недостаје јасна информација о томе шта	Нацрт Просторног плана Републике Србије и даље садржи неколико нових планираних термоелектрана на угаљ. Ово није у складу са ИНКЕПом. Треба разјаснити шта се десило са овим плановима.	Коментар се не прихвата. Нацрт Просторног плана није коришћен као подлога при изради нацрта Стратегија јер се не може реферисати на документ који није усвојен. Изузев завршетка ТЕ Костолац БЗ, нацртом нису предвиђени нови

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		се десило са тим плановима: Костолац БЗ је очигледно изграђен, али да ли се од осталих планова одустало?		термоенергетски капацитети на угаљ и у тексту не постоји ништа што би на такву могућност указивало. Напомињемо да нових термоенергетски капацитети на угаљ нису предвиђени ни у усвојеном ИНЕКП-у.
46.	CEE Bankwatch Network	<p>Стр 13 Активности на обезбеђивању обавезних резерви нафте су реализоване по плану, а изградњом интерконекторског гасовода од бугарско-српске границе до српско-мађарске границе успостављена је нова рута снабдевања природним гасом из Русије и повећана безбедност снабдевања потрошача.</p> <p>Међутим, геополитички догађаји последњих година су показали да је ослањање искључиво на један извор снабдевања природним гасом веома неповољно, а с обзиром на међузависност и међусобну повезаност различитих енергетских подсектора, може озбиљно да угрози укупну енергетску безбедност целе земље.</p> <p>Овај пасус оставља отворено питање о тренутној ситуацији. Колики проценат гаса сејош увек долази из Русије, а којолики из других извора? Зар нови гасовод из Бугарске није требало да обезбеди пут за неруски гас?</p>	Ако је реч о истом пројекту, он је увек промовисан као опција за транспорт неруског гаса. Било би корисно знати да ли је његово пуштање у рад утицало на снабдевање Србије неруским гасом, како би се разумела потреба за даљим корацима.	<p>Делимично прихваћено. Текст је модификован у поглављу које се тиче реализације важеће Стратегије („Активности обезбеђивања обавезних резерве нафте одвијале су се предвиђеном динамиком, а изградњом интерконективног гасовода од бугарско-српске границе до српско-мађарске границе и интерконекције са Бугарском успостављени су нови правци снабдевања природним гасом и повећана сигурност снабдевања потрошача.”).</p> <p>Напомињемо да се у поглављу посвећеном развоју сектор природног гаса налази текст који објашњава даљу могућност диверсификације извора снабдевања (преко улазне тачке Хоргош из европске мреже гасовода, из гасовода БРУА, Транс-анадолиског и Транс-</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				јадранског гасовода, са терминала за утечњени природни гас у Грчкој и Хрватској, као и гасом произведеним у Румунији).
47.	CEE Bankwatch Network	Стр.16 Укратко, АД ЕПС је уложио око 450 милиона евра у пројекте за унапређење квалитета ваздуха, воде и земљишта, па су сада укупне емисије азотних оксида (NOx) и честица (PM) свих постројења у оквиру АД ЕПС испод дозвољене границе утврђене Националним планом за смањење емисија главних загађујућих материја које потичу из старих великих постројења за сагоревање (НЕРП), и ове емисије се смањују сваке године.	Извор информације: Serbia's report to the European Environment Agency for 2023.	Коментар се прихвата и наведени пасус је коригован. Напомињемо да треба имати у виду да је реализација НЕРПа у току. У складу са Водичем Секретаријата Енергетске заједнице о изради НЕРП (POLICY GUIDELINES by the Energy Community Secretariat on the Preparation of National

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>Ово није тачно и требало би да се исправи. У току 2023. године, у Србији, емисија NOx само из термоелектрана на угаљ је први пут премашила границу из НЕРПа.</p> <p>NOx граница- 27,105 NOx емисија - 30,625</p>		<p>Emission Reduction Plans, PG 03/2014 / 19 Dec 2014), подаци о овим емисијама се третирају односно коригују сагласно емисијама из „пројекта у току“ који се реализују у циљу смањења емисија загађујућих материја. Када се узму у обзир „пројекти у току“, постигнута је усаглашеност са НЕРП. Напомиње се да наведени пројекти треба да се реализују најкасније до 1. јануара 2028. године.</p>
48.	CEE Bankwatch Network	<p>Стр.19-20 Теоријски хидропотенцијал у Републици Србији износи око 27 TWh годишње. Због ограничења везаних за заштиту животне средине, заузетост и резервацију простора и других услова, велики део преосталог потенцијала се не може искористити, тако да је технички употребљив потенцијал процењен на 18 TWh (са инсталисаном снагом постројења од 4.736 MW). Просечна годишња производња у последњих пет година је око 10,7 TWh.</p> <p>Да ли ове процене узимају у обзир утицаје климатских промена? Неке земље у региону већ пате од великих флукуација у производњи из хидроенергије и очекује се генерални пад у наредним годинама (према</p>	<p>За више информација о најновијим трендовима производње у земљама Балкана које су веома зависне од хидроелектране, CEE Bankwatch Network, Why hydropower in southeast Europe is a risky investment, July 2022.</p> <p>Ebbe Kyhl Gøtske, Marta Victoria, Future operation of hydropower in Europe under high renewable penetration and climate change, I-Science, Volume 24, Issue 9, 24 September 2021, 102999</p>	<p>Климатске промене нису узете у обзир приликом прогнозе производње хидроелектрана. Свакако је производња будућих ХЕ само претпоставка, која ће током времена да се мења како се буде ближила реализација појединачних пројеката. Последњих 5 година, мисли се на 2015-2020.</p>

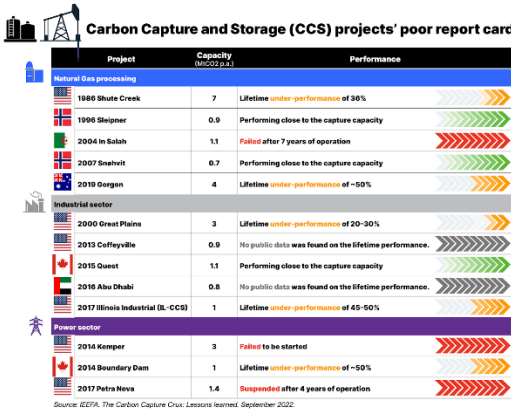
Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		студији из 2021., 20-31 процената до 2050. године). Такође, које су „последњих пет година“?		
49.	CEE Bankwatch Network	Стр.20 Табела 2: Резиме техничког потенцијала великих река у Републици Србији и фуснота 13: „Да би се реализација потенцијалних пројеката омогућила, а хидропотенцијал реке Дрине у појединим деловима водотока искористио, потребно је прије свега решити питање надлежности између ентитета у Босни и Херцеговини' Иако је, наравно, кључно да се ријеши питање надлежности између ентитета Босне и Херцеговине, потребно је напоменути да су Дрина и њене притоке попут Лима најдуже преостало станиште (500+ км) за угроженог дунавског лососа (mladica, Hucho hucho), која живи само у југоисточној Европи и нигде другде. Дрина и Лим се не смеју сматрати потенцијалном локацијом за било какве нове хидроелектране.	Извор информације: Freyhof, J., et al. 2015. The Huchen Hucho hucho in the Balkan region: Distribution and future impacts by hydropower development . RiverWatch & EuroNatur, 30 pp.	Коментар се не прихвата. За сваки конкретни пројекат се ради посебна Студија о процени утицаја на животну средину и тек након њеног јавног увида и усвајања се приступа реализацији пројекта.
50.	CEE Bankwatch Network	Стр20 Табела 3: Резиме перспективних РХЕ у Републици Србији – Ђердап 3 Иако би енергетски допринос Ђердапа 3 могао бити значајан (опет у зависности од процене угрожености климатским променама) требало би га упоредити са потенцијалним економским и еколошким користима уклањања брана на Дунаву када Ђердап I и Ђердап II дођу до краја свог животног века.		За период на који се односи нацрт Стратегије, није разматрано уклањање брана на Ђердапу 1 и Ђердапу 2.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
51.	CEE Bankwatch Network	<p>Стр.21 Због свега наведеног хидропотенцијал из малих ХЕ не може имати значајнији утицај на развој енергетике у Републици Србији.</p> <p>Снажно се слажемо са овом изјавом и поздрављамо је.</p>	Може се видети из Извешаја о паду агенције за енергетику Републике Србије, ИЗВЕШТАЈ О РАДУ АГЕНЦИЈЕ ЗА ЕНЕРГЕТИКУ ЗА 2023. ГОДИНУ да је допринос малих хидроелектрана производњи електричне енергије занемарљив.	Коментар, не захтева одговор.
52.	CEE Bankwatch Network	<p>Стр.22 Значајну могућност за изградњу фотонапонских електрана пружа девастирано земљиште у површинским коповима у Колубари и Дрмну. Потребно је размотрити могућност комбиноване примене мелиорационих мера и изградње фотонапонских електрана на одлагалиштима пепела и другом земљишту које тренутно користе термоелектране. Осим девастираног земљишта, у циљним регионима постоји добра електроенергетска инфраструктура која је развијен за потребе енергетске евакуације из термоелектрана. Да, потпуно се слажемо. Ово би требало да буде земљиште највишег приоритета за коришћење соларне енергије.</p>		Коментар, не захтева одговор.
53.	CEE Bankwatch Network	<p>Стр.27 Изградња ТЕ/СНР на природни гас.</p> <p>С обзиром на то да је за изградњу било које нове електране потребно више година и да постројења обично раде неколико деценија како би се надокнадили инвестициони и оперативни трошкови, то је неспојиво са декарбонизацијом до 2050. Такође је у супротности са циљем смањења потрошње гаса како би се ограничила увозна зависност</p>	<p>Нови докази стално излазе на видело о утицају фосилног (природног) гаса на климу, показујући да је у многим случајевима лош као угаљ због емисије метана током производње и транспорта. Пример: Deborah Gordon et al, 2023, Evaluating net life-cycle greenhouse gas emissions intensities from gas and coal at varying methane leakage rates, Evaluating Environ. Res. Lett. 18.</p>	Коментар се не прихвата. Природни гас је виђен као гориво које је прихватљиво у процесу енергетске транзиције и ЕУ је природни гас увела у своју зелену таксономију. При томе треба имати у виду да су сагласно Зеленој Агенди циљеви који су обавезујући су циљеви за

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		због смањене производње са српских гасних поља.		2030. годину. Циљ апсолутне декарбонизације енергетског сектора у 2050. години није предвиђен нацртом Стратегије, као ни ИНЕКП-ом. Предвиђено когенерационо постројење на гас је битно са становишта сигурног снабдевања електричном енергијом у ситуацији повећаног удела ОИЕ.
54.	CEE Bankwatch Network	<p><i>Слр.27 Догођино, у случају одлуке о њочейку коришћења нуклеарне енергије за ѡроизводњу електричне енергије, У ѡериоду имплементације ове Слрајтеије ѡојребно је зајочейи ѡроцес креирања друшљивених, ѡравних, инсљиљуционалних, рејулајорних, инфрасљрукљурних, образовних, кадровских, и све друљих неојходних услова у Релублици Србији за увођење нуклеарне енергије у енергејски микс ѡсле 2040. ѡдине.</i></p> <p>Није јасно како би се тиме повећала енергетска безбедност Србије из два разлога: уранијум би морао да се увози, а неколико земаља које га производе су нестабилне; а нуклеарна електрана захтева стабилно снабдевање водом за хлађење, што се не може гарантовати у земљи без излаза на море у ери климатског хаоса.</p>	Француска је неколико пута морала да гаси нуклеарне електране током суша последњих година.	Република Србија у нацрту Стратегије енергије разматра могућност коришћења нуклеарне енергије као једну од опција. Чињеница да се ради о увозном гориву и технологији је наглашена у тексту нацрта: „Са становиште енергетске безбедности, ради се скоро у потпуности о увозној технологији, на бази увозних горива. Међутим, нуклеарне јединице представљају врло поуздан извор енергије, намењен покривању базног оптерећења, који позитивно утиче на стабилност производње електричне енергије уз нулту емисију загађујућих материја у ваздух.“. Што се тиче климатских промена и проблема хлађења то је

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				питање које ће се решавати на техничком нивоу када и уколико дође до планирања конкретног постројења. У тексту нацрта је уочен утицај климатских промена на енергетику и у Уводном делу се наглашава: "Транзициона путања енергетике Републике Србије мора да покаже и отпорност на све изазове и негативне утицаје које климатских промена могу да имају на сектор." Напомињемо да је ЕУ нуклеарну енергију увела у своју зелену таксономију.
55.	CEE Bankwatch Network	<i>Стр. 30 Шира употреба пољопривредних њива за прерађивање: 15% удела у индивидуалним системима до 2030. Ово је веома добродошло и прекомерно. Ако се жели постићи, ефикасна подстицајна шема са јаким комисионинама прерађивања мораће да се усвоји одмах.</i>		Коментар се прихвата, али детаљнија разрада подстицајних мера са значајном бесповратном помоћи, уколико се покаже потребно, предложиће се у ПОС-у.
56.	CEE Bankwatch Network	<i>Стр.30 Увођење биогорива и биометана: учешће од 3% до 2030. године. Саветовали бисмо Србији да се концентрише на електрификацију саобраћаја умесно на биогорива и биометан.</i>	Политика ЕУ у овој области била је недоследна и неуспешна и било би мудрије сачекати и видети да ли је ЕУ у стању да пронађе изводљив и еколошки прихватљив начин коришћења биогорива пре него што је копираће. Напредна биогорива, на основу њихових тренутних састојака-састава, никада неће бити доступна локално у великим количинама, док њихов увоз уопште нема смисла због климатских утицаја њиховог транспорта и	Коментар је саветодавног типа и не захтева директан одговор. Напомињемо да се ради се о претпоставци коришћеној у поступку моделирања, а вредност је преузета из ИНЕКП-а. Не видимо разлог да се ова горива не укључе у енергетски микс, под

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			вероватноће да ће бити третирана биогоривима из хране и усева.	условом да се производња биометана и биогорива врши уз поштовање директива ЕУ везано за одрживост и климатску неутралност.
57.	CEE Bankwatch Network	<p><i>Слр 35 Табела</i></p> <p>„Сигуран и поуздан рад преносне [и дистрибутивне] мреже“ треба усмерити на мере које се односе на сигурност снабдевања, а индикаторе треба прилагодити у усмерити на циљ – нпр. број непланираних прекида у раду електране, број прекида у преносу и дистрибуцији. За циљ „Одржавање енергетске независности“, мера дата као „Повећање производње електричне енергије из домаћих електрана“ не доприноси нужно енергетској независности. Ако те домаће електране раде на увозни гас, уранијум, водоник итд., оне носе велики ризик од прекида снабдевања из геополитичких разлога који су потпуно ван контроле Србије.</p>		<p>Први коментар се прихвата. У првој табели у поглављу Електроенергетски сектор додат је индикатор: Број и дужина прекида на преносној и дистрибутивној мрежи. Други коментар се не прихвата јер је енергетска независност овде разматрана у ужем значењу и односи се на затварање електроенергетског биланса у оквиру Републике Србије.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
58.	CEE Bankwatch Network	<p><i>Слр.36 Да би рад ових електрана био у складу са циљем декарбонизације, њихово је развојно и примену технологија за сакупљање и складиштење угљен-диоксида.</i></p> <p>Такве технологије се разматрају и развијају се деценијама анису ни близу да буду комерцијално одрживе ван нафтне индустрије, између осталог и зато што захтевају знатну количину енергије, што чини јефтинијим затварање електрана на фосилних горива него увести процес сакупљања угљеника. Србија не сме да рачуна да ће сакупљањем угљеника помоћи декарбонизацији свог електроенергетског сектора.</p>	 <p>Carbon Capture and Storage (CCS) projects' poor report card</p> <p>За више информација: Bruce Robertson, Milad Mousavian, The Carbon Capture Crux Lessons Learned, IEEFA, September 2022.</p>	Не може се прихватити. Технологија хватања и складиштења угљендиоксида се развија и без обзира на проблеме са којима се суочава, не може се априори искључити из разматрања.
59.	CEE Bankwatch Network	<p><i>Слр.36 У периоду до 2030. године биће њовучене њермоелектране чији даљи рад не би био моућ или ојравдан, узимајући у обзир сљаросљ ојреме и грује њехно-економске њарамејре. Ово важи за њреосљала чейири блока у ТЕ Колубара А, док ће ТЕ Морава бији или њовучена из њојона или сљављена у сљање резерве.</i></p> <p>Рад ових постројења је већ незаконит због истека 20.000 сати и рока до 2023. према клаузули о искључењу Директиве о великим ложиштима. Оператер мора бити одмах кажњен и постројења затворена.</p>	<p>За више информација погледајте извештај Bankwatch-а 2023 Comply or Close и издање за 2024. које излази у септембру.</p>	Треба имати у виду да је у тексту образложено следеће: Њихово повлачење неће битно утицати на количину електричне енергије која се производи у електроенергетском систему Републике Србије, с тим да се повлачење ових блокова мора динамички усагласити са пуштањем у рад нових производних погона како се не би угрозила енергетска безбедност, при чему треба водити рачуна и о обезбеђивању топлотне

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				енергије за поједине системе даљинског грејања, а које је везано за рад појединих блокова.
60.	CEE Bankwatch Network	<p>Стр.37 С обзиром на то да је повлачење из погона ТЕ Панонске вероватно, неопходна је изградња нових капацитета на подручју Новог Сада. Планирана гасна електрана би имала капацитет од 350 MW електричне и 100 MW топлотне енергије. Као подршка овој новој електрани, био би задржан у блок 2 у постојећој ТЕ Нови Сад, као резерва инсталисане снаге од 120 MWe.</p> <p>Поред поменуте нове електране на локацији постојеће у Новом Саду, могућа је и изградња гасне електране у околини Ниша. Планирано је да ова електрана има капацитет од 150 MW електричне и 100 MW топлотне енергије.</p> <p>Видети коментар 10 – ниједна земља не би требало да гради нове електране на фосилна горива или другу инфраструктуру у овој фази климатског ванредног стања.</p>		<p>Не прихвата се. Циљ апсолутне декарбонизације енергетског сектора у 2050. години није предвиђен нацртом Стратегије, као ни ИНЕКП-ом. Напомињемо да се једини усвојени циљеви у ИНЕКП-у односе на 2030. годину, а да се дају смернице за 2040. и 2050. годину.</p> <p>Предвиђено когенерационо постројење на гас је битно са становишта сигурног снабдевања електричном енергијом у ситуацији повећаног удела ОИЕ.</p>
61.	CEE Bankwatch Network	<p>Стр.37-38 У периоду 2030-2040. циљ је искоришћење хидропотенцијала река Дрине, Ибра и Мораве.</p> <p>Највећу могућност за потенцијалну регионалну сарадњу у области електроенергетике Република Србија</p>		Коментар се не прихвата. За сваки конкретни пројекат се ради посебна Студија о процени утицаја на животну средину и тек након њеног јавног увида и усвајања се приступа реализацији пројекта.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>Има у заједничком коришћењу хидропотенцијала. Најзначајнији потенцијал представља река Дрина (Горња, Средња и Доња Дрина). Планирано је да се изградња новог хидроенергетског система Горње Дрине заврши до 2032 године. То би значило да ће тада бити три нове ХЕ прикључене на мрежу - ХЕ Бук Бијела, ХЕ Фоча и ХЕ Паунци.</p> <p>Видети коментар 6 - Дрина и Лим се не смеју сматрати потенцијалном локацијом за било какве нове хидроелектране.</p>		
62.	CEE Bankwatch Network	<p>Стр.37 фуснота 16 Горњи ток Дрине територијално припада Републици Српској (БиХ), док је у средњем и доњем току Дрина гранична река између Републике Србије и Републике Српске (БиХ). Једна дионица између Устиколине и Горажда припада и Федерацији Босне и Херцеговине.</p>		<p>Прихвата се. Текст је коригован: „Горњи ток реке Дрине територијално припада Босни и Херцеговини, док је у средњем и доњем току река Дрина гранична река између Републике Србије и Босне и Херцеговине.”</p>
63.	CEE Bankwatch Network	<p><i>Стр.39 Из наведених разлога, најпоузданији подаци показују да је реверзибилна хидроелектрана Бајина Баша. У условима повећане производње из ОИЕ и даље квалитетније је потребно повећање, па је до 2032. изградња РХЕ Бисјаница (бруто снага 628</i></p>	<p>Постоје и друге потенцијалне опције које се могу сматрати 'регулационом резервом', чак и када се разматра само хидро пумпно складиште. Коришћење старих површинских копова за изградњу затвореног круга ванречних пумпних акумулација је само једна од опција. Такође, са прекидним обновљивим изворима енергије и повећаном децентрализацијом производње енергије, биће потребно и</p>	<p>Коментар се не прихвата. За сваки конкретни пројекат се ради посебна Студија о процени утицаја на животну средину и тек након њеног јавног увида и усвајања се</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<i>MW) ђредвиђена као ђриориђеиђ. Изђрадња РХЕ Бисђтрица је на ђланирана је рекама Увац и Лим.</i> Видети коментар 6 - Дрина и Лим се не смеју сматрати потенциђалном локациђом за било какве нове хидроелектране.	децентрализовано складиштење енергије, тако да би се улагања у велике пројекте као што је РХЕ Бистрица могла показати недовољним да би се обезбедила сигурност снабдевања и ефекти коришћења пројекта. испод прага изводљивости.	приступа реализацији пројекта.
64.	CEE Bankwatch Network	<i>Сђир.40 Иђак, нађђоузданиђи ресурс за ређулацију резере су РХЕ, ђа је изђрадња РХЕ Ђердађ 3 инсђјалисане снађе 1.800 MW ђланиана до 2040. године.</i>	Исти коментар као горе, потребно је преиспитати оперативну и финансијску изводљивост ових огромних пројеката. Средствима потребним за изградњу РХЕ Бистрица и РХЕ Ђердап 3 могу покрити многе од веома потребних инвестиција за стварање паметног, безбедног и прилагодљивог система преноса и дистрибуције, са више других мањих пројеката за производњу и складиштења и још много тога.	Коментар се не прихвата. Изградња РХЕ Бистрица је кључна за очекивани повећани удео варијабилних ОИЕ уз производњи електричне енергије, у смислу сигурности снабдевања, балансирања и складиштења енергије. За РХЕ Ђердап 3 важи исто, јер убрзана енергетска транзиција и повећање удела ОИЕ у производном миксу намећу потребу за складиштењем и балансирањем енергије. Напомињемо, да су за оба пројекта су урађене студије оправданости (Бистрица) или претходне студије оправданости (Ђердап 3) које су оправдале изградњу ових постројења.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
65.	CEE Bankwatch Network	<i>Стр.45 - 48 Сектор грејања</i>	Ниво детаљности у сектору грејања и секторау електричне енергије се значајно разликују. Стратегија која покрива период од 15 година треба да представи јаснију визију о томе како ће сектор изгледати и које су конкретне инвестиције потребне. Поред тога, стратегија не показује јасну намеру да се сектор грејања значајно декарбонизује, и даље се углавном ослања на сагоревање различитих горива за потребе грејања (гас, биомаса, отпад) чак и 2040. године.	Коментар се не прихвата. Сходно закону о енергетици у нацрту Стратегије енергетике су предложени правци развоја система даљинског грејања.
66.	CEE Bankwatch Network	Стр.46 Планирани процес увођења ОИЕ у СДГ треба да обухвати мање производне капацитете који користе мазут и угаљ (Бајина Башта, Прибој, Косјерић и др.), где је углавном планирано коришћење локално доступне биомасе. Коришћење биомасе треба јасније дефинисати како би било јасно шта је планирано за ове локације у стратегији. Шумска биомаса није одржив извор горива за системе даљинског грејања и не сме бити примарно гориво таквих система.		Делимично се прихвата. Прецизирана је потреба одрживости биомасе у потпуном складу са захтевима за одрживост из одговарајућих европских директива. Напомињемо, да на наведеним областима постоји расположива велика количина отпадног дрвета, као и остатака од санитарне сече ових шума. Детаљне количине биће представљене у оквиру Програма остваривања стратегије.
67.	CEE Bankwatch Network	Стр.46 [...] комунални отпад (Београд, Нови Сад, Ниш) [...] Спаљивање комуналног отпада у енергетске сврхе ни под којим околностима се не сматра ОИЕ.	Европски парламент од 11. децембра 2018. о унапређењу коришћења енергије из обновљивих извора Члан 2 – Дефиниције EUR-Lex - 02018L2001-20240716 - EN - EUR-Lex (europa.eu)	Коментар се не прихвата. Према регулативи Европске уније (ЕУ), комунални отпад може се сматрати обновљивим извором енергије под одређеним условима, углавном када се користи за добијање енергије из биоразградивих, органских

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				<p>компоненти. Кључни оквир који ово регулише је Директива ЕУ о обновљивим изворима енергије (РЕД II), која поставља јасне критеријуме и циљеве за обновљиве изворе енергије, укључујући енергију добијену из отпада.</p> <p>Кључни услови под којима се комунални отпад може сматрати обновљивим:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Користи се биоразградиви део: - Поштовање хијерархије отпада: - Одрживо управљање отпадом: - Гас са депонија - Усклађеност са принципима циркуларне економије: <p>Дакле, комунални отпад се сматра обновљивим извором енергије према регулативама ЕУ када укључује добијање енергије из биоразградивог дела отпада, придржава се хијерархије отпада и део је одрживих пракси управљања отпадом. Фокус је на осигуравању да добијање енергије доприноси циљевима обновљивих извора енергије, без подривања напора за</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				рециклажу, поновну употребу и смањење отпада. Поменута постројења се налазе и у Програму управљања отпадом у Републици Србији за период 2022-2031.
68.	CEE Bankwatch Network	<i>Слр.49 Од осмислих ОИЕ за производњу електричне енергије не треба занемарити потенцијал биомасе, првенствено биомас из пољопривредне и индустријске производње, као и комунални отпад, геотермски гас, итд.</i> Види коментар 24.		Исти одговор.
69.	CEE Bankwatch Network	<i>Слр 49-53 Сектор ОИЕ</i> Погледајте претходне коментаре који се односе на РХЕ, комунални отпад и дрвну биомасу.		Одговори су дати.
70.	CEE Bankwatch Network	<i>Слр.59-62 Сектор природног гаса</i> Иако стратегија препознаје високу зависност Србије од увоза гаса (која ће се повећавати како домаћа производња у Србији буде опадала), она не пружа ниједан сценарио у којем потрошња гаса опада до 2050. у односу на 2021. годину. Чини се да је изградња нових система за транспорт и дистрибуцију гаса у Србији значајна капитална инвестиција. Било би корисно разумети када је направљена ова процена инвестиција, на основу којих података (као што је приказано у табели 10), и да ли се узима у обзир да ове мреже треба да буду спремне за будући транспорт водоника. Слично гасним електранама,		Коментар се не прихвата. Сценарио с нуклеарном енергијом обезбеђује мање коришћење гаса у 2050. години.. Природни гас је врло битан за обезбеђење енергетске безбедности, посебно с обзиром на значајну очекивану пенетрацију ОИЕ у електроенергетском сектору. Напомињемо да је ЕУ природни гас увела у своју зелену таксономију.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>гасоводи су такође пројектовани да трају неколико деценија како би надокнадили инвестиционе и оперативне трошкове, што значи да ће сви ови пројекти радити након 2050. године, што је неспојиво са циљевима декарбонизације Србије.</p> <p>Стратегија не даје приоритетизацију нити појашњава зашто су потребни гасни пројекти које предлаже (нпр. најмање четири нова интерконектора са суседним земљама и значајна улагања у транспортну и дистрибутивну мрежу унутар Србије), па стога није могуће проценити њихову неопходност.</p> <p>Мешање водоника и гаса у дистрибутивним мрежама се сме подржавати Водоник ће остати изузетно скуп у наредним деценијама, а мешање са гасом неће користити потрошачима а постићи ће се веома ограничено смањење емисије ГХГ.</p>		
71.	CEE Bankwatch Network	<p><i>Слр.67 Процењује се да ће њошражња за мрким уљем и сушеним лињниом бији љрејоловљена до 2040. Јодине у односу на референјну 2021. Збој њоја је њошребно ојјимизоваји и рационализоваји љроизводњу у љодземној ексллоајацији уља, зајворији неогрживе руднике са љошово исцрљеним резервам и улаји у огрживе и љрофијабилне руднике.</i></p> <p><i>И Табела 12: Процена инвесјиција у секјору уља</i></p> <p>Било које инвестиције у нове руднике угља, или проширење постојећих рудника, требају да узму у обзир неопходно гашење електрана. Неколико електрана већ ради на</p>		Коментар се не прихвата. Рад термоелектрана (изузев Колубаре и Мораве) је неопходан за обезбеђење енергетске безбедности у периоду до постизања пуног капацитета ОИЕ, изградње складишних капацитета и сл. Република Србија престаје са производњом електричне енергије коришћењем угља најкасније 2050. године.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		црно (Морава, Колубара) и треба их што пре затворити. Остатак постројења треба да се повуче или премести у резерву пре 2040. Улагања у експлоатацију угља и лигнита која су близу 2 милијарде евра не одражавају стварне потребе за декарбонизацијом енергетског сектора.		
72.	CEE Bankwatch Network	<p><i>Слр 68-71 Водоник</i></p> <p>Пошто је поглавље без конкретних планова и пројеката, овај коментар је опште упозорење да док у теорији водоник има много примена, у стварном животу нема много примена где се економски или оперативно изводљиво користи (погледајте приложену лествицу коришћења водоника у следећој колони).</p> <p>Такође је важно напоменути да није довољно имати (било који) ОИЕ капацитет за производњу водоника већ да то треба да буде и додатни наменски капацитет ОИЕ како не би "појео" производњу електричне енергије.</p>	<p>Hydrogen Ladder 5.0</p> <p>The diagram illustrates the 'Hydrogen Ladder 5.0' by Liebreich Associates, categorizing hydrogen applications into three tiers: Unavoidable (top), Uncompetitive (bottom), and a middle tier. The 'Unavoidable' tier includes applications like Fertiliser, Hydrogenation, Methanol, Hydrocracking, Desulphurisation, Shipping, Jet Aviation, Chemical Feedstock, Steel, Long Duration Grid Balancing, Coastal and river vessels, Non-Road Mobile Machinery, Vintage and Muscle Cars, and Biogas Upgrading. The middle tier includes Long Distance Trucks and Coaches, High-Temperature Industrial Heat, Generators, Regional Trucks, Commercial Heating, Island Grids, Short Duration Grid Balancing, Light Aviation, Remote and Rural Trains, Local Ferries, Light trucks, Bulk Power Imports, UPS, Metro Trains and Buses, Urban Delivery and Taxis, 2 and 3-Wheelers, Cars, Bulk e-Fuels, Mid/Low-Temperature Industrial Heat, Domestic Heating, and Power Generation Using Non-Stored Hydrogen. The 'Uncompetitive' tier is at the bottom. A key indicates that red boxes represent 'No real alternative', green boxes represent 'Electricity/batteries', blue boxes represent 'Biomass/biogas', and grey boxes represent 'Other'. The diagram also notes that ammonia or methanol are used for fertiliser, e-fuel or PBT for jet aviation, and hybrid systems for commercial heating.</p>	<p>Коментар који суштински не захтева одговор.</p> <p>У вези са наведеним проблемом " Такође је важно напоменути да није довољно имати (било који) ОИЕ капацитет за производњу водоника већ да то треба да буде и додатни наменски капацитет ОИЕ како не би "појео" производњу електричне енергије." напомињемо да је у нацрту наведено „Идеално би било да се електролизери снабдевају директно из локално доступних обновљивих извора енергије, а да се налазе поред индустријских потрошача, односно фреквентних саобраћајних праваца.", што имплицира да би били примарно намењени за производњу водоника и не би угрозили производњу електричне енергије из ОИЕ.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
73.	CEE Bankwatch Network	<p>Стр 84-86 Праведна енергетска транзиција, пасуси 1 и 2 дела о праведној транзицији на стр.84.</p> <p>С правом се процењује да ће праведна транзиција бити тешка и скупа, и добродошло је да стратегија идентификује веома широке акције које је потребно предузети да би се обезбедила праведна транзиција, као што су обезбеђивање финансирања, изградња консензуса и социјална подршка. Међутим, веома широк опис процеса праведне транзиције у првом параграфу не обухвата све заинтересоване стране на које утиче. Предлажемо да користимо ову дефиницију процеса <i>„Праведна транзиција је модел реконструкције заснован на локално дизајнираним јавним политикама који стварају квалитетна радна места и пристојан живот за све раднике и заједнице које декарбонизирају своју економију“</i></p>	<p>Извор за дефиницију: <i>Eight steps for a just transition in the Western Balkans - Bankwatch</i></p> <p>Приступ процесу са овом дефиницијом укључиће додатне, али изузетно важне актере који су занемарени у тексту – погођене општине, погођене грађане који нису директно запослени у капацитетима на угљ и организације цивилног друштва које раде на овој теми. Укључивање грађана ће такође пружити преко потребну подршку ако је процес добро осмишљен и фокусиран на праведну транзицију погођених региона а не само директно погођених радника.</p>	<p>Прихваћена сугестија о полазној дефиницији праведне енергетске транзиције и текст је коригован у поглављу Праведна транзиција: ” Праведна транзиција је модел промена заснован на јавним политикама прилагођеним локалном контексту, које стварају квалитетна радна места и пристојан живот за локалне заједнице уз истовремену декарбонизацију њихове економије.”</p>
74.	CEE Bankwatch Network	<p>Стр 85, пасус 2</p> <p>Сложеност процеса и потреба да се транзиција учини постепеном су с правом идентификовани. Међутим, у случају када се радници (разумљиво) противе транзицији, кључно је започети процес имплементацијом бесплатних, административних мера, попут законских промена које би омогућиле алтернативни развој погођених региона и усмеравање младих у другим секторима привреде.</p>	<p><i>Macedonian Just transition roadmap</i> је одличан пример приступа решавању сложеног процеса на структурисан начин. Укључује веома велики проценат (око 80%) мера без трошкова и одређује динамику процеса у наредном периоду. Иако није довољно конкретан да одговори на потребе скорог гашења угља у Македонији, његов приступ би врло добро послужио потреби да се транзиција у Србији учини постепеном.</p>	<p>Прихваћено и наведено. Видети одговор на следеће питање.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
75.	CEE Bankwatch Network	<p><i>Свр 85. Последњи час</i></p> <p>Исправно је идентификовано да је транзиција немогућа без фонда. Међутим, припремне, бесплатне активности су могуће и неопходне. То би требало да укључи законодавне промене; увођење потребних промена у секторима као што су образовање, туризам и пољопривреда; планирање економског развоја погођених општина/региона на алтернативни начин и отворено информисање заинтересованих страна на терену о променама које ће доћи у наредних неколико деценија како би се на време припремили за промену. Веома је важно започети активности много пре него што фонд буде успостављен из два разлога:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Успостављање функционалног фонда захтева веома дуго времена 2. Обезбеђивање да фонд одговара потребама на терену захтева да се рад на терену већ започне како би се знало на које потребе ће фонд морати да одговори. 	<p><u>Local authority planning for a just transition: Why Western Balkan coal regions should create their own redevelopment plans and how it can be done - Bankwatch</u> је користан брифинг који може подржати локални развој у привлачењу финансијских средстава неопходних за праведну транзицију. Top down прорачун ЕБРДа је показао је да би транзиција земаља Западног Балкана коштала око 30 милијарди УСД. Имајући ово у виду, чак и да Србија има национални фонд, свако додатно финансирање процеса би било од користи.</p>	<p>Коментар прихваћен и у тексту нацрта (стр. 90) наведено је следеће: „С обзиром да успостављање функционалног фонда захтева време, неопходно је што раније започети припремне активности које укључују законодавне промене, увођење потребних промена у секторима као што су образовање, туризам и пољопривреда, планирање економског развоја погођених општина/региона на алтернативни начин и отворено информисање заинтересованих страна на терену о променама које ће доћи у наредних неколико деценија како би се на време припремили за промене.”</p>
76.	Друштво термичара Србије Др Предраг Стефановић, научни саветник Института за нуклеарне науке „Винча“ Институт од националног значаја за Републику Србију Универзитета у Београду, у пензији	<p>И поред значајних измена званичне енергетских политика на светском и европском простору али и у званичним документима Владе РС, постојећи Нацрт Стратегије развоја енергетике РС до 2040 са визијом до 2050 не укључује конкретну опцију са изградњом/коришћењем нуклеарне енергије!!!</p> <p>Стратегија развоја енергетике РС јесте после Закона о енергетици РС највиши правни акт у РС које усваја Скупштина РС, док је Интегрисани национални енергетски и</p>	<p>За последњих 1-2 године догодице су се значајне измене званичних енергетских политика на светском и европском простору али и у званичним документима Владе РС:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Закључак са COP 28, из децембра 2023. да је за очување климе неопходно до 2050 године изградити три пута више нуклеарних капацитета у односу на стање 2020 године, 2. На првом глобалном Самиту о нуклеарној енергији светских лидера у Бриселу, марта 2024. У организацији Међународне агенције за атомску енергију, на коме је био присутан и председник Републике Србије, 	<p>Прихваћено. Сценарио с нуклеарном енергијом је унет у нацрт. Напомињемо да је процес израде Стратегије започет 2021. године паралелно са ИНЕКП-ом и при изради Стратегије су коришћене идентичне анализе и подаци као и за ИНЕКП.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>климатски план нижег нивоа, који је усвојила Влада Републике Србије!</p> <p>Па ипак у Нацрту стратегије је разматрана само једна транзициона трајекторија – прелазак са електрана на чврсто фосилно гориво на обновљиве изворе док је у ИНЕКП детаљно дато више сценарија и много шира и дубља анализа постојећег стања и могућих транзиционих путева. То је значајан недостатак Нацрта Стратегије јер нема доказа да је та трајекторија енергетски, економски, шире привредно и друштвено најповољнија.</p> <p>У том смислу предлагемо да Нацрт треба кориговати/допунити са сценариом S-N тј. оставити конкретну могућност увођења нуклеарне енергије у национални енергетски микс после 2040., пуштањем у рад нуклеарне електране снаге изнад 1000 MW_e. То ће минимално да измени текст Стратегије тј. треба изменити биланс за 2045 и 2050 годину (према сценарију S-N из ИНЕКП-а) и одговарајуће тесктове у Стратегији који се тичу нуклеарне енергије (укључујући и приоритет: Истраживање и иновације). Тиме би Стратегија (као и ИНЕКП) добила на ширини могуће примене тј. оставила много шире могућности за прилагођавање енергетског транзиционог пута (током њене реализације) променљивим геополитичким условима који се у последњих 4-5 година интензивно мењају са тенденцијом наставка промена!</p> <p>Ове измене би дале пуни подстицај интересу младих за организовано и систематско</p>	<p>усвојена је Декларација о нуклеарној енергији и дата је пуна подршка нуклеарној енергији (као нискоугљеничној технологија), за изградњу три пута више нуклеарних капацитета до 2050 у односу на стање 2020 године,</p> <p>3. Меморандум о разумевању у области примене развоја нуклеарне енергије (које је у име Владе РС, 10.07.2024. потписало 5 министарстава и 20 државних институција, факултета, института и енергетских компанија укључујући и Електропривреду Србије АД),</p> <p>4. Интегрисани национални енергетски и климатски план РС за период до 2030 са пројекцијама до 2050 (ИНЕКП), који је 25.07.2024. усвојила Влада Републике Србије има сценарио S-N који предвиђа нуклеарну електрану од 1000 MW_e после 2040.,</p> <p>5. МРЕ је 21.06.2024. расписала ЈН за израду Прелиминарне техничке студије ради разматрања мирнодопске примене нуклеарне енергије у РС.</p> <p>Насупрот томе Нацрт Стратегије не укључује конкретну опцију са изградњом/коришћењем нуклеарне енергије али предвиђа изузетно висок удео ОИЕ у производњи електричне енергије а без погона за производњу базне електричне енергије (2050. Год.). То може да доведе до значајне нестабилности електроенергетског система и велике и скупе увозне зависности у циљу одржавања сигурности снабдевања.</p> <p>Нуклеарна електрана даје базну електричну енергију која ће са потискивањем термоелектрана на лигнит бити кључан недостајући елемент за сигурност снабдевања и стабилност електроенергетског система.</p> <p>У прилог предлога за увођења конкретне могућности за планирање нуклеарне енергије у национални енергетски микс после 2040. Године, говори и следеће:</p>	

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		образовање кадрова преко потребних за увођење нуклеарне енергије (финансираном од Министарства просвете) и отварању истраживачких тема и пројеката (финансираном од Министарства науке) везаним за мирнодопску примену нуклеарне енергије што је основни предуслов за професионалан рад у овој области и могуће коришћење ове енергетске технологије.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Циљ из Нацрта Стратегије да се 2050 године оствари 97,6% производње електричне енергије из ОИЕ, није реалан и нема државе (у Европи, САД, нашем окружењу) која има такве планове, ✓ Све државе чланице ЕУ које се граниче са Србијом већ имају у свом енергетском миксу нуклеарну енергију и имају планове за изградњу нових нуклеарних блокова, ✓ Пољска која је по свом енергетском миксу у производњи електричне енергије најближа стању у Србији, енергетску транзицију планира и спроводи кроз увођење нуклеарних електрана, У државама које имају знатно боље ресурсе од Србије за коришћење обновљивих извора енергије (ветра и Сунца) као што су Уједињени арапски Емирати, Турска, Египат и др.) недавно су изграђени или је у току изградња нуклеарних електрана значајних капацитета. 	
77.	Друштво термичара Србије Др Предраг Стефановић, научни саветник Института за нуклеарне науке „Винча“ Институт од националног значаја за Републику Србију Универзитета у Београду, у пензији	У Нацрту Стратегије само се најављује увођење таксе за CO ₂ а у ИНЕКП-у се детаљније планира такса 2027 године од 4€/tCO ₂ а 2030 од 40€/tCO ₂ . То ће имати велике импликације на читаво друштво и морају се објединити сви научно-стручни ресурси како би се планирана енергетска транзиција реализовала са минималним трошковима и минималним негативним импликацијама. У Нацрту Стратегије кроз Приоритет Истраживање и иновације је то начелно наглашено. Активности кроз будуће 2-годишње Програме остваривања Стратегије (ПОС) ће пратити реализацију Стратегије али ће сигурно бити потребне и бројне	На стр. 4 Нацрта Стратегије каже се да треба урадити анализу ефеката увођења угљеничне таксе на увоз (ЕУ-СВАМ директива). Ова анализа (коју ће вероватно урадити Секретаријат Енергетске заједнице ?) је само део потребне анализе стварног утицаја коју ова мера може имати на: <ul style="list-style-type: none"> ➤ цену електричне енергије за домаћинства и индустрију (скромни подаци који су дати у ИНЕКП-у, стр. 288, слика 5.47 нису јасни или су потпуно нереални (обзиром да цена од 40€/tCO₂ подразумева повећање цене електричне енергије за потрошаче од ~40€/MWh.) што ће имати директни утицај на стандард грађана и конкурентност домаће привреде на међународном тржишту, ➤ смањену производњу електричне енергије у ТЕ на лигнит и последично смањење прихода ЕПС АД, (смањена производња из ТЕ на лигнит дати у ИНЕКП-у, 	Питање је донекле нејасно. У нацрту Стратегије, на начин који одговара документу који предлаже правце развоја енергетског сектора, предложено је увођење таксе на емисију CO ₂ ., у нацрту је предложено да „цену емисионе јединице, карбон таксу, одређује Влада Републике Србије или неки други правни субјект који би она делегирала. Карбон такса би постепено расла и приближавала се цени у ЕУ ЕТС, са приближавањем уласку у ЕУ”.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>корективне мере током реализације енергетске транзиције!</p> <p>Додатно, МРЕ треба да иницира и Посебан програм у Министарству науке, технолошког развоја и иновација за ове намене!!!</p>	<p>по сценарију С, у 2030 години од 20% значи за толико смањен и приход ЕПС АД) <u>који ће довести у питање позитивно пословање овог нашег најважнијег енергетског предузећа или ће додатно (пored пораста цене због директног укључења угљеничне таксе у цену) за толико морати да порасте цена електричне енергије за потрошаче.</u></p> <p>смањење запослености у рударском сектору за угаљ (тернутно има ~20 000 запослених у овом сектору) без одговарјуће финансијске компензације довешће до социјалних немира!</p>	<p>Када је у питању коментар да МРЕ треба да иницира и Посебан програм у Министарству науке, технолошког развоја и иновација за ове намене!!!</p> <p>Подсећамо да усвојени ИНЕКП садржи посебне мере и политике који се односе на истраживање, иновације и развој а које су припремљене у сарадњи са институтима, факултетима и Министарством науке, технолошког развоја и иновација. Осим тога у припреми је посебан документ Акциони план за праведну транзицију Републике Србије који ће дефинисати мере потребне за спровођење процеса праведне енергетске транзиције....</p> <p>С друге стране СВМ се уводи независно од Републике Србије и управо је увођење карбон таксе делимични одговор на то. Нацрт Стратегије се није бавио пословањем ЕПС-а, а проблему праведне транзиције је посвећена значајна пажња.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
78.	Друштво термичара Србије Др Предраг Стефановић, научни саветник Института за нуклеарне науке „Винча“ Институт од националног значаја за Републику Србију Универзитета у Београду, у пензији	Стр 58, Табела 9 Процена инвестиција у области ЕЕ укупно 20937 милиона €, од тога ставка: Промовисање енергетски ефикасних уређаја у домаћинствима 1493 милиона € Обзиром да у Нацрту Стратегије стоји само наслов намене и сума <u>без детаљнијег образложења</u> свакоме ко се бави енергетском ефикасношћу ово је нерелно велика сума за инвестирање у те сврхе!!!	Објашњење постоји у ИНКЕП стр. 299, Табела I.2: Мере политике димензије енергетска ефикасност МП_ЕЕ Мера = инвестиција Планирана јавна средства 373 , сопствена 1120 ,милиона € Стр. 117 МП_ЕЕ9 ће промовисати замену неефикасних уређаја и технологија новим енергетски ефикасним уређајима и технологијама у случају да примена Директиве о енергетском означавању и Директиве о еко-дизајну не буде оптимална, уз помоћ мера као што су обезбеђивање субвенција да би се постојећи неефикасни електрични уређаји заменили новим и ефикаснијим уређајима. Планиране мере ће бити примењене и за борбу против енергетског сиромаштва. Чак и ово објашњење је нереално јер ако би се заменила по 2 уређаја/домаћинству (по цени од 400 €/уређају) за суму 1493 милиона € то би обухватило преко 1,866 милиона домаћинстава!!!	Коментар се не прихвата. Основа за нацрт Стратегије и јесте ИНКЕП. Поред тога ИНКЕП и Стратегија представљају два усаглашена документа енергетске политике који се морају интегрално сагледавати. Што се детаљнијег образложења тиче, то би текст Нацрта учинило непотребно обимним (јер би морала кратко да се опише свака мера, сваки пројекат итд.) а то је већ написано у усвојеном ИНКЕП-у. Кроз Програм остваривања Стратегије који се ради након њеног усвајања за период од наредне 3 године ће се детаљно елаборирати све мере и активности уз прецизирање сваке инвестиције. Према подацима који се могу добити од Управе царине степен увоза само за фрижидере и машине за прање веша, одвојено посматрано, у последњих пар година се креће од око 150.000 до 200.000 уређаја годишње. У складу са тим, очекивано је да је годишња

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор															
				<p>продаја ефикасних уређаја већа од 350.000.</p> <p>Приликом процене инвестиције и енергетске уштеде узети су у обзир и остали ефикасни уређаји у које спадају: машине за сушење веша, машине за прање судова, ТВ и монитори, замрзивачи, електричне пећнице, клима уређаји, електрични бојлери и сијалице.</p> <p>За очекивати је да се због пораста економске моћи грађана, и увођења подстицаја убрза и увећа замена уређаја. Напомиње се да уштеди у односу на БАУ сценарио не доприноси само замена старог уређаја новим, већ и куповина потпуно новог уређаја који је ефикаснији од просечне ефикасности те врсте уређаја на тржишту.</p>															
79.	Друштво термичара Србије Др Предраг Стефановић, научни саветник Института за нуклеарне науке „Винча“ Институт од националног значаја за Републику Србију	Стр 59, Табела 9 Процена инвестиција у области ЕЕ укупно 20937 милиона €, од тога ставка: Подстицаји енергетске ефикасности у сектору пољопривред 2678 милиона € Сценарио С: до 2040 године планира се инвестиција 2678 милиона € у сектор који троши 1-1,5% Финалне потрошње да би се смањила потрошња увозног течног горива и смањила емисија ГХГ. Ова мера и огромне	Резултат додатних инвестиција у сектору пољопривреде је јасан из датих енергетских биланса: <table><tr><th>Годишња потрошња у сектору пољопривреде</th><th>Сценарио БАУ ктен</th><th>Сценарио С Ктен</th></tr><tr><td>2025. године</td><td>150,0</td><td>151,9</td></tr><tr><td>2030. године</td><td>158,8</td><td>158,4</td></tr><tr><td>2035. године</td><td>164,6</td><td>163,7</td></tr><tr><td>2040. године</td><td>167,2</td><td>168,1</td></tr></table>	Годишња потрошња у сектору пољопривреде	Сценарио БАУ ктен	Сценарио С Ктен	2025. године	150,0	151,9	2030. године	158,8	158,4	2035. године	164,6	163,7	2040. године	167,2	168,1	Коментар се делимично прихвата. Кориговане су цифре у билансима БАУ. Што се тиче висина инвестиција, основа за нацрт Стратегије и јесте ИНЕКП, зато се цифре подударају. Поред тога ИНЕКП и Стратегија представљају два усаглашена документа енергетске
Годишња потрошња у сектору пољопривреде	Сценарио БАУ ктен	Сценарио С Ктен																	
2025. године	150,0	151,9																	
2030. године	158,8	158,4																	
2035. године	164,6	163,7																	
2040. године	167,2	168,1																	

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење			одговор
	Универзитета у Београду, у пензији	инвестиције уопште немају намену подизање енергетске ефикасности и смањење потрошње течног горива и енергије. Основна намена је инвестирање у механизацију и технолошка постројења у пољопривреди а на ЕЕ могу да имају занемарљив утицај или чак негативан јер се из енергетских биланса на крају Нацрта Стратегије види да је потрошња енергије у сектору пољопривреде по С сценарију чак већа него по БАУ сценарију!	2045. године	168,9	171,6	политике који се морају интегрално сагледавати. Што се детаљнијег образложења тиче, то би текст Нацрта учинило непотребно обимним (јер би морала кратко да се опише свака мера, сваки пројекат итд.), а то је већ написано у усвојеном ИНЕКП-у. Кроз Програм остваривања Стратегије који се ради након њеног усвајања за период од наредне 3 године ће се детаљно елаборирати све мере и активности уз прецизирање сваке инвестиције. Разлог што су тако велика улагања са релативно малом уштедом лежи у томе што је механизација у великој мери застарела и по старости опреме при крају животног века и предложена је њена замена. Од целе инвестиције само део представља државне подстицаје, како је већ дато у ИНЕКП.
			2050. године	168,9	174,1	
			Уместо ове две мере политике енергетске ефикасности сигурно већи значај има МП_ЕЕ36 Постицање енергетске ефикасности у водоснабдевању, дистрибуцији и потрошњи воде (јер се губици воде из водоводних мрежа крећу око 50%) па би инвестиција у овој области ангажовала домаћу привреду (што би поспешило економију) и допринела смањењу потрошње питке воде и енергије за њену припрему и дистрибуцију!			
80.	Друштво термичара Србије Др Предраг Стефановић, научни саветник Института за нуклеарне науке	На основу претходно датих нелогичности у плану мера политика за унапређење ЕЕ, јасно је да за реализацију овако обимног плана инвестиција недостаје научно-стручна подлога бројних ЕЕ пројеката и ЕЕ активности за цео енергетски ланац од производње	Предложеним поновним увођењем НАЦИОНАЛНОГ ПРОГРАМА ЕНЕРГЕТСКЕ ЕФИКАСНОСТИ (који би био финансиран од Министарства науке, технолошког развоја и иновација МНТРИ) би се ангажовао значајни број високо стручних кадрова из научно-истраживачких института и са факултета да дају			Коментар се не прихвата. У нацрту (део Технолошки и научно-истраживачки развој и иновације) се већ наглашава потреба јачања научно истраживачког рада у

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
	„Винча“ Институт од националног значаја за Републику Србију Универзитета у Београду, у пензији	примарне енергије, преноса, транспорта, прераде/трансформација у финалну енергију, дистрибуције и потрошње у свим секторима (домаћинства, јавни и комерцијални сектор, саобраћај, индустрија и пољопривреда). За обиман програм енергетске ефикасност (какав се планира у Нацрту Стратегије и ИНЕКП-у) од изузетног значаја јесте научно-стручна основа бројних могућих пројеката у свим секторима производње, трансформације и потрошње енергије (укључујући и ОИЕ) па је потребно да МРЕ предложи Министарству науке, технолошког развоја и иновација поновно увођење НАЦИОНАЛНОГ ПРОГРАМА ЕНЕРГЕТСКЕ ЕФИКАСНОСТИ по позитивном узору како је Програм функционисао у периоду 2001-2009. године.	озбиљан допринос програму ЕЕ укључујући и ОИЕ кроз генерисање стручних-техничких подлога тј. реалних, верификованих (од стручних тела МНТРИ) пројеката и студија за коначну имплементацију коришћењем финансијских фондова планираних ИНЕКП-ом.	свим областима енергетике (укључујући и енергетску ефикасност): „Ради постизања потребног степена технолошког и научно-истраживачког развоја и иновација неопходно је обезбедити тесну сарадњу и синергију између енергетских предузећа, привреде и научно-истраживачких организација, као и повезивање са ЕУ фондовима, развојним и научно-истраживачким програмима. Јавни позиви Фонда за науку и Фонда за иновациону делатност Републике Србије морали би да циљано обухвате и теме од виталног интереса за развој домаћег енергетског сектора.”
81.	Друштво термичара Србије Др Предраг Стефановић, научни саветник Института за нуклеарне науке „Винча“ Институт од националног значаја за Републику Србију Универзитета у Београду, у пензији	За унапређење стратешког планирања у области енергетике треба у оквиру приоритета: Истраживање и иновације – Технолошки и научно-истраживачки развој и иновације предвидети континуалну активност (коју би суфинансирало МРЕ и Министарство науке, технолошког развоја и иновација) коришћења и унапређења модела (СЕМС на генератору модела TIMES, CGE, MANAGE, модела електроенергетског система Србије, заснованог на алату ANTARES и др.) и анализу (са овим моделима)	У првој декади овог века, у оквиру међународне сарадње на изради стратетегиија развоја енергетике РС набављена су 2 комплета софтверских модела MARKAL (један за ЈП ЕПС који је инсталиран и интензивно коришћен и други за МРЕ који никада није коришћен јер у МРЕ није било стручних капацитета за то). Такође 2009/2010 године тим домаћих стручњака (уз сарадњу са експертима из Норвешке) је за потребе МРЕ израдило студију Развој капацитета за стратешко планирање у енергетици где су били дефинисани сви потребни људски/стручни, организациони и финансијски параметри за организовање домаћег	Коментар се не прихвата јер се односи на конкретну реализацију активности која је начелно предложена у тексту нацрта. Стратегија енергетике нема такав ниво детаљности да би прецизирала расподелу софтвера. У тексту нацрта, се јасно наводи потреба развоја домаћих стручних капацитета: „Из тога

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>опционих сценарија. У том смислу треба искористити ове моделе и резултате из предходних ИПА пројеката за подизање стручних капацитета домаћих научно-образовних институција на један од два могућа начина:</p> <p>✓ Додељивањем (до 5 примерака) ових савремених (калибрисаних) софтверских модела релевантним научним/образовним институцијама како би исте користили за даље анализе могућих сценарија развоја енергетике РС и кроз израду докторских дисертација образовале потребне кадрове за будући развој енергетике РС или</p> <p>Додељивањем лиценци (ограничени број) релевантним научним/образовним институцијама за рада на посебном серверу МРЕ са овим савременим (калибрисаним) софтверским моделима, како би исте користили за даље анализе могућих сценарија развоја енергетике РС и кроз израду докторских дисертација образовале потребне кадрове за будући развој енергетике РС.</p>	<p>института за стратешко планирање у области енергетике (укључујући и секторску заштиту животне средине и климатске промене) коју је МРЕ у потпуности усвојило али никада није имплементирало. Уместо тога захваљујући ЕУ донацијама (пре свега кроз ИПА пројекте) стратешко планирањем (пре свега, моделирањем) развоја енергетике су за потребе МРЕ и МЗЖС извршиле стране фирме уз минимално учешће домаћих експерата (пре свега да се формира неопходна база података за ове моделе).</p> <p>Преко потребно је искористити ове калибрисане моделе на предложени начин, за даљи рад на стратешком планирању развоја енергетике и јачање капацитета домаће научно-стручне базе кроз образовање младих за рад у овој области.</p>	<p>произилази потреба и стратешки интерес да се сопственим стручним капацитетима континуално преиспитују и преусмеравају пројекције енергетске будућности. ... У том циљу, треба успоставити, односно организовати и јачати капацитете за стратешко енергетско планирање, да би се политике адаптирале у континуитету и обезбедио адекватан одзив на растуће неизвесности."</p>
82.	Друштво термичара Србије Др Предраг Стефановић, научни саветник Института за нуклеарне науке „Винча“ Институт од националног значаја за Републику Србију	<p>На стр. 5 Нацрта Стратегије пише:</p> <p>У погледу сценарија енергетског развоја и националних циљева, нацрт Стратегије енергетике и нацрт Интегрисаног националног енергетског и климатског плана Републике Србије су међусобно усаглашени</p> <p>Међутим постоје разлике између ова два документа између осталог и у делу планираног квантитативног износа у</p>	<p>Нпр. дијаграми на слици 17 и 21 и табеле енергетских биланса у Нацрту стратегије предвиђају значајно већу производњу електричне енергије из ОИЕ него што је то у ИНКЕП-у дато)</p>	<p>Коментар се прихвата, кориговани су биланси у делу количине произведене електричне енергије по типу извора.</p> <p>Напомињемо да је ИНКЕП поставио обавезујуће циљеве за 2030. годину и биланси у нацрту Стратегије и ИНКЕП-у за 2030. годину су идентични.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
	Универзитета у Београду, у пензији	количини произведене електричне енергије по типу извора (ИНКЕП стр. 321, табела V.8 и табеле енергетских биланса у Нацрту Стратегије)		За период након тога, ИНЕКП прописује индикативне циљеве и Стратегија се тих циљева држи.
83.	Друштво термичара Србије Др Предраг Стефановић, научни саветник Института за нуклеарне науке „Винча“ Институт од националног значаја за Републику Србију Универзитета у Београду, у пензији	Постоје бројне квантитативне грешке у тексту Нацрта Стратегије у односу на приказане дијаграме и табеле енергетских биланса у Нацрту Стратегије.	Дијаграми су усаглашени са табелама али подаци у тексту не! Нпр. дијаграми на слици 17 и 21 предвђају значајно већу производњу електричне енергије из ОИЕ него што је то дато у тексту (стр 38 дато), и др.	Коментар се прихвата. Текст је усаглашен са сликама и билансима.
84.	Друштво термичара Србије Др Предраг Стефановић, научни саветник Института за нуклеарне науке „Винча“ Институт од националног значаја за Републику Србију Универзитета у Београду, у пензији	У тексту Нацрта Стратегије постоје бројне неусаглашености између појединих делова!	Један од примера је: на стр 36 Нацрта Стратегије стоји; потребно је извршити ревитализације постојећих термо блокова, укључујући улагања у примарне и секундарне мере смањења емисија азотних оксида, мере за смањење емисија сумпор диоксида и прашкастих материја и пречишћавање отпадних вода. Ово се односи и на блокове А1 и А2 у ТЕНТ А и оба блока у ТЕ Костолац А. Усвајањем Специфичног плана имплементације Директиве 2010/75/EУ о индустријским емисијама, предвиђена је могућност усаглашавања са Закључцима о најбољим техникама за велика постројења за сагоревање ¹⁵ за ова четири блока, и то за блокове ТЕНТ А1 и А2 до 2032. Године и ТЕ Костолац А до 2030. године, што ће омогућити спровођење пројеката редукције емисија штетних гасова и прашкастих материја, а на страници 62 пише	Текст на стр. 62 је додатно прецизиран. Напомињемо да на страни 62 иначе није писало да треба градити гасне ТЕ-ТО, већ је писало да ту могућност треба размотрити, што није неусаглашеност с обзиром да Стратегија покрива период до 2050. године.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			да треба градити гасне ТЕ- ТО на локацији ТЕ Костолац А која ће престати са радом!	
85.	др Бојан Ивановић дипл. инж. ел.	У последњих 10 година преносни систем Републике Србије, а тиме и читав ЕЕС, је несигуран и нестабилан. Да би се планирао даљи развој ЕЕС он се прво мора довести у сигурно и стабилно стање. У супротном, садашње лоше стање може постати још горе. У стратегији је потребно констатовати несигурно и нестабилно стање ЕЕС које траје једну деценију и као предуслов свих даљих радњи навести његово довођење у сигурно и стабилно стање.	Несигуран је јер су напони у већини радних режима изнад дозвољених граница што по дефиницији сигурног рада из Правила о раду преносног система значи да је рад система несигуран. Недозвољено високи напони изазивају убрзано старење и пропадање изолације на свим елементима система било да је реч о примарној енергетској или мерној опреми. Недозвољено високи напони су констатовани и у десетогодишњим плановима развоја преносног система који се могу наћи на сајту ЕМС-а. На апликацији ЕМС-а Energy Flux се такође могу видети недозвољено високи напони који се јављају нарочито у ноћним режимима ниске потрошње у систему. Нестабилан је јер постоје генератори који раде на ивици свог погонског дијаграма што их оставља без могућности реакције за одређене поремећаје у систему.	Коментар се не прихвата. Сигурност и стабилност система у домену напонских прилика су донекле сагледани кроз инвестиције у ојачање преносне мреже. Испитивање стабилности система (на мале поремећаје или транзијентне стабилности) био би предмет посебних анализа, радних стања, нивоа и места поремећаја. Тај ниво детаљности анализа није у домену Стратегије.
86.	др Бојан Ивановић дипл. инж. ел.	Историјска анализа на много места обухвата период до 2021. године (закључено са 2021.).	Сада је 8. месец 2024. године. Требало би обухватити и последње 2 године (2022. и 2023.) јер су се у њима, на пример, десиле велике промене у структури конзума електричне енергије - летњи конзуми су постали већи, велика снага у соларним електранама је пуштена у погон у Европи и промењена је дневна структура цене електричне енергије на тржишту. Такође се десио и рат у Украјини који ће сигурно за последице имати промене на енергетском европском тржишту.	Коментар се не прихвата. Анализиран је период 2010-2021. година и трендови су у највећој мери стабилни и подаци за 2 додатне године не би ништа битно променили. Додатно, званичан биланс за 2023. годину ће бити доступан тек почетком 2025. године. Напомињемо да је процес израде Стратегије започет 2021. године паралелно са ИНЕКП-ом и при изради

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				Стратегије су коришћене идентичне анализе и подаци као и за ИНЕКП.
87.	др Бојан Ивановић дипл. инж. ел.	Требало би да постоји литература на крају једног оваквог документа.	На пример, када се каже „Студијска истраживања показују да ресурси управљиве потрошње у резиденцијалном сектору у Републици Србији износе око 25%, што је значајни потенцијал за балансирање дневних варијација производње из ОИЕ.“ (страна 52), потребно је конкретно навести која су то студијска истраживања.	Коментар се прихвата. Текст је преформулисан тако да нема позивања на студијска истраживања.
88.	др Бојан Ивановић дипл. инж. ел.	На страни 44 у табели 6 је за измештање мерних места на јавну површину предвиђено 511 милиона евра. То је угрубо износ који је потребан да се преко 3 милиона мерних места измести.	Нема разлога да се измештају мерна места која се налазе у зградама. Такође нема разлога да се измештају мерна места код којих је приступ омогућен. Има оправдања измештати само она мерна места код којих се сумња на крађу. А то је мање од 10% од укупног броја мерних места. Осим тога доста мерних места је до сада већ измештено. Показало се да су измештена мерна места осетљива на атмосферске утицаје: 1) јаке олује код њих изазивају оштећења – изваљују врата и криве ормаре чиме се стварају услови за продирање атмосферске воде и изазивање кратког споја. Овоме смо нарочито били сведоци последњих пар година. Мерна места у зградама су имуна на атмосферске прилике а у зидовима кућа су знатно отпорнија него измештена. 2) За време врелих дана температура у измештеним мерним орманима је преко 70°C јер су за време читаве обданице изложена директном сунчевом зрачењу. Поставља се питање исправности мерења на овако високим температурама. Овај проблем не постоји кад су у питању мерни ормани у зградама.	Коментар се не прихвата. Ради се о обавези проистеклој из Закона о енергетици који прописује следеће: Оператор дистрибутивног система електричне енергије, приликом преузимања мерних уређаја, мерно разводних ормана, односно прикључних водова, инсталација и опреме у мерно разводном орману и других уређаја у објектима купаца, односно произвођачи имају право да измести мерно место у складу са техничким условима утврђеним правилима о раду. дистрибутивног система, а трошкови измештања сноси оператор дистрибутивног система.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			Тренутно решење по питању мерних места није идеално, али је солидно. Не постоји разлог да се неселективно крене у масовно измештање мерних места, већ само оних за које се сумња да постоји крађа и где је приступ отежан.	У случају да се купац, односно произвођач против преузимања мерних уређаја, мерно разводних ормана, односно прикључних водова, инсталација и опреме у мерно разводном орману и других уређаја, оператер дистрибутивног система електричне енергије има право да исте замене или измести о свом трошку.
89.	др Бојан Ивановић дипл. инж. ел.	На страни 44 у табели 6 је наведено да изградња РХЕ Бистрица, инсталисане снаге 628 MW, кошта 1100 милиона евра док изградња РХЕ Ђердап 3, инсталисане снаге 1800 MW, кошта 1400 милиона евра.	Према овој рачуници добија се да је изградња РХЕ Бистрица по MW инсталисане снаге 2.25 пута скупља од РХЕ Ђердап 3. Ако је то заиста тако онда би РХЕ Ђердап 3 требало да има приоритет у изградњи у односу на РХЕ Бистрица за коју је предвиђено да буде реализована до 2032. године, а РХЕ Ђердап 3 до 2040.	Вредности инвестиција су у складу са расположивим подацима. . Посебно након 2030. године, дат је оквирни план, који ће се у складу са израдом релевантне пројектне документације м прецизније дефинисати. Напомињемо да је пројекат Бистрица у почетној фази реализације, а још се није приступило изради детаљне пројектно техничке документације за Ђердап 3. У том смислу, детаљи у вези са инвестиционом вредношћу пројекта изградње РХЕ Ђердап 3 ће бити подложни променама.
90.	др Бојан Ивановић дипл. инж. ел.	На страни 40 је наведено да реализација пројекта изградње РХЕ Ђердап 3 подразумева регионалну сарадњу са Румунијом.	Свакако да би изградња РХЕ Ђердап 3 подразумевала сарадњу са Румунијом. Требало би прецизирати у ком смислу и обиму би била та сарадња осим	Коментар се не прихвата. Детаљније информације о сарадњи са румунским партнером ће бити познате у

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			„подмиривања дела варијабилне потрошње из капацитета у Румунији“.	процесу реализације пројекта.
91.	др Бојан Ивановић дипл. инж. ел.	На страни 41 се наводи да је реализована „изградња двоструког далековода између Републике Србије и Румуније“. Заиста не знам како је реализована изградња овог двоструког интерконективног ДВ 400 kV када румунска страна није изградила своје део??? Овај ДВ тренутно ради под напоном 110 kV.	Пошто је српска страна изградила свој део двоструког ДВ 400 kV Панчево – Решица још пре 8 година, требало би у стратегији назначити када се очекује да румунска страна заврши свој део а не да се наводи како је овај ДВ реализован.	Коментар се прихвата и текст је преформулисан у складу с коментаром („изградња двоструког далековода између Републике Србије и Румуније је реализована на српској страни“).
92.	Српско нуклеарно друштво	Страна 73, приви пасус, прва реченица: У Републици Србији у примени је Закон о забрани изградње нуклеарних електрана ²² .	Након ове констатације, требало би да се наведе и констатација да је забрана изгубила смисао и да се планира њено укидање, имајући у виду да је ЕУ нуклеарну енергију увела у своју зелену таксономију. Такође, у фусноти 22 (на крају ове реченице), треба нагласити да Закон о забрани изградње нуклеарних електрана није референдумом уведен, па није неопходан референдум за његово укидање. Поред тога, треба нагласити и да само укидање забране не значи да ће се аутоматски почети са градњом нуклеарне електране на територији Републике Србије. Предлог за измену: Страна 73, прва реченица: У Републици Србији у примени је Закон о забрани изградње нуклеарних електрана ²² , међутим ова забрана је, са напретком технологије, изгубила смисао – нуклеарна енергија се налази се у зеленој таксономији Европске уније, те се у Републици Србији планира укидање тог Закона. Страна 73, фуснота 22: Сл. лист СРЈ, 12/95, Сл. гласник РС, број 85/05 - др. закон; Закон о забрани изградње нуклеарних	Коментар се прихвата. Прихваћена измена текста је на стр. 73. Фуснота се не мења – нема потребе у нацрту Стратегије радити елаборацију Закона.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			електрана није уведен референдумом, па није неопходан референдум за његово укидање. Укидање забране изградње нуклеарних електрана не значи да ће се аутоматски почети са градњом нуклеарне електране на територији Републике Србије.	
93.	Српско нуклеарно друштво	Страна 73, први пасус, друга реченица: Република Србија не располаже билансним резервама нуклеарних сировина и не постоји регулаторни и административни оквир који би регулисао изградњу и рад нуклеарних електрана, постројења за производњу нуклеарног горива и постројења за прераду исслуженог нуклеарног горива.	<p>Република Србија не располаже билансним резервама нуклеарних сировина - Државе чланице ЕУ које имају нуклеарну енергију у свом енергетском миксу не располажу резервама нуклеарних сировина. Са друге стране, Република Србија располаже занемарљивим резервама нафте и гаса (фосилна горива), а то не спречава да се Стратегијом планира њихова потрошња.</p> <p>Констатација да наша држава не располаже резервама нуклеарних сировина је сувишна и треба је брисати.</p> <p>„и не постоји регулаторни и административни оквир који би регулисао изградњу и рад нуклеарних електрана” – У Србији постоји Закон о радијационој и нуклеарној сигурности и безбедности (Сл. гл. РС бр. 95/18 и Сл. гл. РС бр. 10/19) који би требало да се прошири и унапреди у циљу омогућавања изградње нуклеарних електрана, и регулисања свих фаза животног циклуса нуклеарне електране.</p> <p>Такође, у Србији постоји самостално и функционално независно регулаторно тело које врши регулаторне, стручне и са њим повезане извршне послове у области радијационе и нуклеарне сигурности и безбедности, у складу са наведеним Законом – Директорат за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије.</p> <p>„постројења за производњу нуклеарног горива и постројења за прераду исслуженог нуклеарног горива” – брисати из текста јер је нерелевантно.</p> <p>Наиме, у нуклеарном горивном циклусу сензитивне фазе су производња и прерада нуклеарног горива и</p>	Коментар се делимично прихвата. Део текста који се тиче нуклеарних минералних сировина је остављен у тексту јер је битан као информација, а остало је кориговано сходно коментару.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>као такве подлежу међународним уговорима и прописима из области нуклеарне безбедности и непролиферације (nuclear security and non-proliferation). Из тог разлога већина чланица ЕУ које имају нуклеарне електране не врше производњу и прераду нуклеарног горива.</p> <p>Предлог за измену (73. страна, први пасус, почев од друге реченице):</p> <p>У Републици Србији постоји самостално и функционално независно регулаторно тело које врши регулаторне, стручне и са њим повезане извршне послове у области радијационе и нуклеарне сигурности и безбедности, у складу са Законом о радијационој и нуклеарној сигурности и безбедности (Сл. гл. РС бр. 95/18 и Сл. гл. РС бр. 10/19) – Директорат за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије. Постојећи законски и регулаторни оквир који се односи на радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност би требало проширити и унапредити у циљу омугућавања изградње нуклеарних електрана, и даљег свеобухватног регулисања свих фаза животног циклуса нуклеарне електране.</p>	
94.	Српско нуклеарно друштво	<p>Страна 73, први пасус, трећа реченица:</p> <p>Не постоји ни научни, ни инжењерски кадар који би пратио изградњу и рад ових постројења, а укинута су и образовни програми посвећени нуклеарној енергетици.</p>	<p>Наведену реченицу треба изменити, јер се сувише уско посматра област примене нуклеарне енергије у енергетици. Наиме, кадар који је потребан за увођење и имплементацију нуклеарног програма припада различитим образовним групацијама: области нуклеарних наука и са њима повезаних научних и стручних дисциплина из техничко-технолошких, природно-математичких, медицинских и друштвено-хуманистичких образовних групација.</p> <p>Предлог за измену:</p>	Коментар се делимично прихвата. Текст је коригован у делу који се односи на унапређење високошколских студијских програма.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			Постојећи стручни и научни кадар, из области нуклеарних наука и са њима повезаних научних и стручних дисциплина из техничко-технолошких, природно-математичких, медицинских и друштвено-хуманистичких образовних групација, треба окупити како би се створила синергија знања и искуства у развоју и примени нуклеарног програма. Такође, постојеће високошколске студијске програме који се директно или индиректно односе на нуклеарну технику и технологију би требало унапредити, проширити и прилагодити потребама развоја и успостављања националне инфраструктуре за потребе нуклеарне енергетике.	
95.	Српско нуклеарно друштво	Страна 73, други пасус, трећа реченица: Са становиште енергетске безбедности, ради се скоро у потпуности о увозној технологији, на бази увозних горива.	Нуклеарно гориво се, као енергент, по питању увоза и енергетске безбедности, не разликује од фосилних горива (нафте и гаса) чија се примена предвиђа Стратегијом. Такође, увозна технологија (компонената и опреме) је неизбежна и при избору примене одређених обновљивих извора енергије. Према томе, констатација наведена на страни 73, други пасус, трећа реченица, је сувишна и треба је брисати, јер ставља нуклеарну енергију у неравноправан положај у односу на друге изворе електричне енергије. Предлог за измену: Брисати наведену реченицу.	Коментар се не прихвата. Наведена реченица је битна за потпуно разумевање изазова које нуклеарне технологије са собом носе.
96.	Српско нуклеарно друштво	Страна 73, други пасус, пета реченица: С тог аспекта нуклеарне електране би могле да преузму улогу постојећих	Нуклеарне електране, не само да би могле да преузму улогу постојећих термоенергетских капацитета који користе угљ, већ једино нуклеарне електране могу на технолошки остварљив и економски оправдан начин да преузму улогу термоелектрана.	Коментар се не прихвата. Гасне електране могу да преузму исту улогу. Природни гас је такође уведен у зелену таксономију ЕУ.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		термоенергетских капацитета који користе угаљ у енергетском систему Републике Србије.	Предлог за измену: С тог аспекта, једино нуклеарне електране могу на технолошки остварљив и економски оправдан начин да преузму улогу термоелектрана у енергетском систему Републике Србије.	
97.	Српско нуклеарно друштво	Страна 73, други пасус, шеста реченица: Поред класичних нуклеарних електрана, код којих је електрична снага појединачних реактора уобичајено 1000-1500 MW, данас су у фази интензивног развоја и мали модуларни реактори - нуклеарни фисиони реактори електричне снаге 300 MW или мање.	Термин „класичне нуклеарне електране” се не користи. Треба заменити са „постојеће нуклеарне електране за комерцијалну производњу електричне енергије”. Електрична снага постојећих нуклеарних електрана је уобичајено од 600 до 1600 MW (нпр. нуклеарна електрана Кршко, Словенија, 600 MW – Нуклеарна електрана Олкилуото 3 у Финској 1600 MW). Предлог за измену: Поред постојећих нуклеарних електрана за комерцијалну производњу електричне енергије, код којих је електрична снага појединачних реактора уобичајено 600-1600 MW, данас су у фази интензивног развоја и мали модуларни реактори - нуклеарни фисиони реактори електричне снаге 300 MW или мање.	Коментар се прихвата. Предлог за измену је укључен у наведени пасус.
98.	Српско нуклеарно друштво	Страна 73, други пасус, седма (последња) реченица: Ови префабриковани реактори би требало да обезбеде економичност серијске производње и значајно краће време изградње у односу на класична постројења.	Нема значајне разлике између технологије изградње нуклеарне електране од 1000 MW и од 300 MW. У оба случаја челична конструкција и опрема се производи у фабрикама и склапа на градилишту. Бетон се делом префабрикује, а делом лије на градилишту. По инсталисаном MW, више ће се радити на градилишту нуклеарне електране од 300 MW (малог модуларног реактора). Дакле, више је префабрикације у случају нуклеарне електране од 1000 MW. С обзиром да, до сада, не постоји међународно искуство, како по питању префабрикације, тако и по	Коментар се прихвата. Реченица је избрисана.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>питању економичности серијске производње и значајно краћег време изградње малих модуларних реактора у односу на конвенционалне електране, констатација наведена у овој реченици нема стручну потпору.</p> <p>Предлог за измену: Брисати наведену реченицу.</p>	
99.	Српско нуклеарно друштво	<p>Страна 73, трећи пасус, прва реченица:</p> <p>Технологије које се тренутно користе у нуклеарним електранама (III и III+ генерације) и строги стандарди нуклеарне безбедности и заштите од радиоактивног зрачења обезбеђују безбедан рад нуклеарних електрана и складиштење нуклеарног отпада.</p>	<p>- Технологије које се тренутно користе су реактори друге, треће и три-плус генерације. Све подлежу строжим сигурносним стандардима након несреће у Фукушими 2011. године.</p> <p>- Терминологија која се користи није одговарајућа: неразликовање термина нуклеарна сигурност и нуклеарна безбедност (nuclear safety and nuclear security), као и заштита од зрачења (уместо радиоактивног зрачења користи се јонизујућих зрачења); све у складу са терминологијом из важећих прописа у области радијационе и нуклеарне сигурности и безбедности на територији Републике Србије.</p> <p>Предлог за измену:</p> <p>Постојеће технологије нуклеарних електрана представљају врхунац инжењерског достигнућа, користећи напредне методе за производњу чисте и поуздане енергије. Након нуклеарне несреће у Фукушими 2011. године, светска нуклеарна индустрија суочила се са значајним изазовима, али је овај догађај такође послужио као катализатор за унапређење нуклеарне сигурности. Уведени су строжи сигурносни стандарди, побољшане су технологије за хлађење реактора, и примењени су додатни сигурносни системи за превенцију и контролу ванредних догађаја.</p>	Коментар се делимично прихвата. Текст је коригован у делу који се односи на уведене строге стандарде нуклеарне сигурности и безбедности и заштиту од јонизујућег зрачења који обезбеђују сигуран и поуздан рад нуклеарних електрана (стр. 75, четврти пасус).

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			У том смислу, строги стандарди нуклеарне сигурности и нуклеарне безбедности, као и заштите од јонизујућих зрачења обезбеђују сигуран и поуздан рад нуклеарних електрана.	
100.	Српско нуклеарно друштво	Страна 74, прва реченица: Посебна пажња мора да буде посвећена одлагању и преради испуњеног нуклеарног горива и утицају ове технологије на животну средину.	У складу са терминологијом из важећих прописа у области радијационе и нуклеарне сигурности и безбедности на територији Републике Србије ради се о управљању генерисаним радиоактивним отпадом и испуњеним нуклеарним горивом. Предлог за измену: Посебна пажња мора да буде посвећена управљању генерисаним радиоактивним отпадом и испуњеним нуклеарним горивом и утицају ове технологије на животну средину.	Коментар се прихвата. Предложена измена је унета у текст (стр. 76).
101.	Српско нуклеарно друштво	Страна 74, последњи пасус, друга реченица: Имајући у виду мапу пута развоја нуклеарног програма, како је дефинисана од стране МААЕ, као и планирано укидање мораторијума на изградњу нуклеарних електрана у Републици Србији, уколико би све потребне активности пре почетка изградње, као и реализација самог пројекта изградње биле извршене у дефинисаним роковима, изградња и пуштање у рад нуклеарног постројења могу бити разматрани и у периоду до 2040. године, што би онда имало импликације на одговарајуће енергетске билансе у секторима	Није у питању мораторијум, већ Закон о забрани изградње нуклеарних електрана. Да се ради о мораторијуму, он би био на снази одређени временски период. Након истека тог временског периода, једноставно би престао да важи, тј. не би било потребе за његовим укидањем. Предлог за измену: Означени део реченице заменити са: Закона о забрани изградње нуклеарних електрана у Републици Србији.	Коментар се прихвата. Предложена измена је унета у текст (стр. 77).

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		електроенергетике, природног гаса и обновљивих извора енергије.		
102.	Београдска отворена школа (БОШ)	Нацрт Стратегије према својој форми и садржини не одговара захтевима који су дефинисани Законом о планском систему и Уредбом о методологији управљања јавним политикама. Недостају веома важни елементи у делу где се дефинишу мере, које би омогућиле да се Стратегија на прави начин спроводи и њено спровођење прати.	<p>Закон о планском систему ("Службени гласник РС", број 30 од 20. априла 2018.) дефинише, између осталог, да би Стратегија требало да садржи следеће елементе (Члан 13):</p> <p>4) мере за постизање општих и посебних циљева, узрочно-последичне везе између општих и посебних циљева и мера које доприносе остварењу тих циљева и анализу ефеката тих мера на физичка и правна лица и буџет;</p> <p>5) кључне показатеље учинака на нивоу општих и посебних циљева и мера, којима се мери ефикасност и ефективност спровођења јавних политика које су тим документом утврђене;</p> <p>6) институционални оквир и план за праћење спровођења, вредновање учинака и извештавање о спроведеним мерама, постигнутим циљевима и учинцима јавних политика које се утврђују или разрађују стратегијом, уз навођење институције одговорне за праћење спровођења стратегије....</p> <p>Поред тога, Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика (Службени гласник број 8/19 од 8.</p>	<p>Коментар се не прихвата. Општи циљеви стратегије (односно енергетске политике Републике Србије) наведени су у Закону о енергетици, а налазе се и у Уводу нацрта у потпоглављу Правни оквир за доношење Стратегије. Ови циљеви су сублимирани у правце деловања приказане у поглављу Визија и циљеви развоја. У та два поглавља је објашњења и веза између циљева и праваца деловања. Сходно Закону, нацрт Стратегије садржи анализу остварења циљева утврђених Стратегијом за претходни период. Пошто, сходно одредбама Закона о енергетици, Стратегија енергетике одређује:</p> <p>1) дугорочне циљеве за развој производних капацитета који су у функцији сигурности снабдевања, уважавајући технолошке, економске и критеријуме заштите животне средине;</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>фебруара), садржај Стратегије прописан је још детаљније.</p> <p>Овом Уредбом, наводи се да би (Члан 55, став 5), општи циљ Стратегије требало да садржи и – идентификацију показатеља учинка на нивоу општег циља (показатељ ефеката јавне политике), што укључује утврђивање почетне вредности, циљане вредности и извора верификације. Општи циљ у нацрту Стратегије није дефинисан на овај начин, не постоји дефинисана почетна вредност, циљана вредност и извор верификације. Исто важи и за посебне циљеве. Без дефинисања циљева на прописан начин, са почетним, циљаним вредностима и изворима верификације, биће немогуће пратити спровођење Стратегије.</p> <p>Поред тога, препознајемо да у тексту Нацрта Стратегије фале и следећи важни елементи, који су прописани горепоменом Уредбом у члану 55, којим се дефинише садржај Стратегије:</p> <p>8) Идентификовање механизма за спровођење мера, уз навођење: – процене потребних финансијских средстава и осталих материјалних ресурса неопходних за спровођење мера;</p>	<p>1а) пројекције енергетског развоја и дугорочне енергетске билансе; 2) правце развоја преносног и дистрибутивног система електричне енергије; 3) правце развоја транспортног и дистрибутивног система природног гаса и подземних складишта природног гаса; 4) правце развоја тржишта електричне енергије и природног гаса; 5) правце развоја система даљинског грејања; 6) изворе и начин обезбеђивања потребних количина енергије и енергената; 7) правце развоја коришћења енергије из обновљивих и нових извора и унапређења енергетске ефикасности; 8) правце развоја неискоришћених електроенергетских потенцијала, ефикасног управљања електроенергетским системима који се могу остварити увођењем дистрибуираних складишних и производних капацитета електричне енергије,</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>– информације о начину обезбеђења, односно изворима средстава за спровођење мера;</p> <p>– рокова за спровођење мера; (показатељи исхода), што укључује утврђивање почетне вредности, циљане вредности и извора верификације.</p>	<p>увођењем управљања потрошњом пратећи кретање тржишта електричне енергије и увођењем концепта напредних мрежа, управљајући оптимално токовима снага у преносном и дистрибутивном систему;</p> <p>9) друге елементи од значаја за остваривање циљева енергетске политике, у поглављу Развој енергетских сектора до 2040. године су обрађене тачке од 1 до 9, а у поглављу Сценарији енергетског развоја и у Прилогу, тачка 1а). При томе за сваки енергетски сектор су наведени табеларно специфични циљеви (везани за правце деловања и Законом прописане опште циљеве), мере за постизање циљева, индикатори за праћење мера и заинтересоване стране. С обзиром да се стратегија ради на период до 2040.године, а са пројекцијама до 2050. године, квантификација свих индикатора, би била бесмислена. Међутим кључни индикатори енергетског развоја су</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				приказани у табелама А13 и А14. Напомињемо да су циљеви за 2030. годину усаглашени са ИНЕКП-ом и обавезујући. Вредности индикатора за период после 2030.године су индикативне. Стратегију прати Програм остваривања стратегије који се доноси за период од 3 године и према Закону, њиме се утврђују услови, начин, динамика и мере за остваривање Стратегије. Тек кроз израду ПОС-а биће урађена детаљна квантификација индикатора, дефинисање извора средстава и сл.
103.	Београдска отворена школа (БОШ)	У Нацрту Стратегије грађанима, као активним носиоцима процеса енергетске транзиције, није дат простор и нису адекватно обухваћени циљевима и мерама.	У читавом Нацрту Стратегије, активна улога грађана препозната је једино на једном месту, где се помињу купци-произвођачи. Нацрт Стратегије не даје довољно података о томе да ли ће се и на који начин даље радити на отклањању препрека које су се појавиле у имплементацији концепта купац-произвођач, пре свега различите фискалне намете. Поред тога, концепти заједнице обновљивих извора енергије, енергетске заједнице и енергетске задруге ни на који начин нису споменути у Стратегији, чиме се грађанима и локалним заједницама ускраћује могућност да учествују у процесу енергетске транзиције. Ово није у складу са Интегрисаним националним енергетским и климатским планом, који препознаје ове концепте и дефинише различите политике и мере како у	Коментар се делимично прихвата. Додат пасус на стр. 26, у поглављу Визија и циљеви развоја. Конкретизација мера у овој области није предмет разматрања и не може бити обухваћена у Стратегији, али ће бити размотрена кроз ПОС.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>димензији “Обновљиви извори енергије”, тако и у димензији “Унутрашње енергетско тржиште”. У оквиру димензије “Обновљиви извори енергије”, наводи се да ће “Додатни финансијски и фискални подстицаји ... бити обезбеђени за иновативне и демонстрационе пројекте производње електричне енергије, под условом да ти пројекти могу да допринесу повећању додате вредности на републичком нивоу и задовоље велике потребе за енергијом на локалном нивоу. Подршка малим децентрализованим системима обновљиве енергије такође ће бити разматрана, у оквиру успостављених механизма за праћење најмање једном годишње, узимајући у обзир потенцијалне користи за електроенергетске мреже, због избегнутих улагања у адаптацију, унапређење и проширење мреже”.</p> <p>Поред тога, у оквиру димензије “Унутрашње енергетско тржиште” дефинисана је следећа мера: МП_УЕТ20: Развој регулаторног оквира за рад Заједница обновљивих извора енергије (ЗОИЕ) и енергетских заједница грађана (ЕЗГ) (чл. 62. до 66. и чл. 77. Закона о коришћењу ОИЕ)</p> <p>Мера се односи на припрему релевантног оквира који би требало да омогући колективно учешће и удео енергетских и финансијских користи категорија потрошача на нивоу заједнице у којима се енергенти и услуге енергије могу локално оптимизовати, а вишак размењивати у тржишном оквиру, на veleпродајном или малопродајном тржишту електричне енергије.</p> <p>Оно што тренутно имамо у пракси, поред недостајућег регулаторног оквира, јесу и различити изазови попут</p>	

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>одлагања поступка прикључења на дистрибутивни систем, иако пројекти имају капацитет мањи од 400kw.</p> <p>Указујемо и на примере добре праксе у региону, попут Грчке, где је 2GW на мрежи резервисано само за пројекте сопствене производње. Сматрамо да је неопходно да улога грађана у процесу енергетске транзиције, кроз даљу операционализацију појмова купац-произвођач, заједнице ОИЕ итд - такође мора да има своје место у Нацрту Стратегије.</p>	
104.	Београдска отворена школа (БОШ)	<p>Стр. 85: Најважнији фокус стратегије односи се на тзв. праведну (у употреби је и термин „правична“) енергетску транзицију, а која се највише односи на социјалну прихватљивост мера реструктурирања, преласка на нове технологије и процесе, као и постепеног смањења производње електричне енергије коришћењем угља.</p> <p>Концепт праведне енергетске транзиције није представљен адекватно.</p>	<p>Иако се наводи да је најважнији фокус стратегије праведна транзиција, у документу је ово питање обрађено скромно, уз непрецизне формулације, недостатак извора података и плана праведне транзиције. Акциони план за праведну транзицију се помиње само на једном месту, без довољно конкретних информација које се тичу његовог креирања, при чему се са Дијагностиком праведне транзиције већ касни.</p> <p>Принципи праведне енергетске транзиције се могу наслутити из текста, али је потребно истаћи их, нарочито када је реч о важности социјалног дијалога између радника и осталих актера, уважавања специфичних потреба локалних заједница, обезбеђивања социјалне заштите и достојанствених послова у секторима који ће бити погођени декарбонизацијом.</p>	Коментар се прихвата. Концепт је прецизиран додатном реченицом на стр. 88, у потпоглављу Праведна енергетска транзиција.
105.	Београдска отворена школа (БОШ)	Стр. 85: Други проблем социјално праведне енергетске транзиције тиче се права дела најсиромашнијих грађана на минимум бесплатне електричне енергије, у складу са препорукама УН и ЕУ. За остварење овог принципа, потребна је само боља	<p>Није јасно шта је први проблем?</p> <p>Тakoђе, потребно је појаснити шта се подразумева под „делом најсиромашнијих грађана“ и „минимумом</p>	Коментар се прихвата. Текст је делом избрисан, а делом преформулисан на стр. 88 и 89, у потпоглављу Праведна енергетска транзиција.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>оперативна активност државне администрације, као и одговарајућа софтверска решења за евиденцију, односно строга контрола могућих злоупотреба.</p> <p>Неадекватно представљену проблеми енергетске транзиције и начини за њихово превенирање или ублажавање.</p>	<p>бесплатне електричне енергије“ и навести о којим је тачно препорукама УН и ЕУ реч.</p> <p>Није јасно шта се подразумева под „бољом оперативном активношћу државне администрације“ и на који начин ће ова „мера“ допринети остварењу праведне енергетске транзиције?</p> <p>Када је реч о софтверским решењим и контроли могућих злоупотреба, да ли се мисли на социјалне карте? Уколико је реч о социјалним картама, требало би имати у виду да организације цивилног друштва и стручњаци које се баве људским правима указују на бројне проблеме коришћења постојећег Информационог система Социјална карта који се заснива на јавности непознатом алгоритму, те да полуаутоматско доношења одлука доводи до бројних грешака услед чега велики број људи неоправдано остаје без социјалне помоћи. При том се поставља питање зашто се, у оквиру мало простора који је у документу дат овој теми, нашло места за могућу злоупотребу социјалне помоћи када заправо не постоје подаци који указују на рапрострањеност овог проблема, те је он више у домену некаквог мита него реалности.</p>	
106.	Београдска отворена школа (БОШ)	<p>Стр. 85 и 86: Зелена енергетска транзиција у Србији значи пре свега постепено гашење појединих капацитета и установљење нових, ефикаснијих и еколошки погоднијих.</p> <p>Најнеповољнија је позиција - перспектива капацитета енергије која се добија из угља.</p> <p>Разуме се да ће запослени у овом сектору постепено долазити у позицију да постану социјална група најизложенија посебним трошковима и губицима од такве транзиције.</p>	<p>Шта тачно значи „постепено“, који је временски оквир у питању?</p> <p>О којим запосленима је тачно реч када се говори да ће бити негативно погођени енергетском транзицијом; на кога ће она директно и индиректно утицати и о којим бројкама је реч, ко су највулнерабилније категорије?</p> <p>Навести процењени утицај на становништво локалне заједнице из региона у којима се копа угљ.</p>	<p>Коментар се не прихвата.</p> <p>Министарство рударства и енергетике припрема посебни документ Дијагностика праведне транзиције, као и одговарајући акциони план за спровођење праведне транзиције.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		Недовољно јасно представљена зелена енергетска транзиција и њен утицај на раднике, домаћинства и локалне заједнице.	Не помињу се енергетски сиромашни грађани и на који начин ће се радити на остваривању доступности енергије свима?	Аспект праведне транзиције је приказан у нацрту Стратегију у мери у којој је то било могуће имајући у виду да је то предмет посебног пројекта.
107.	Београдска отворена школа (БОШ)	<p>Стр. 86: Отпор сваком систему реформи од стране дела тог сектора проистиче из неформалне коалиције радника, менаџмента и локалне заједнице, и њеног осећаја да ће доћи до поремећаја наслеђених односа. Зато ће транзиција (макар и праведна) овог дела енергетике Србије, бити веома сложен и постепен процес, који захтева одговарајући правно-политички, социо-културни и стратешки оквир, уз координацију струке, цивилног сектора, руководства и запослених. Први корак на овом путу је усвајање Акционог плана за праведну транзицију, који би требало да представља правни и политички оквир за праведну транзицију, нарочито у смислу привлачења инвестиција и преквалификације запослених.</p> <p>Нејасно представљен процес и план праведне енергетске транзиције.</p>	<p>Прва реченица није сасвим јасна, овако написана имплицира да радници и локална заједница ометају спровођење енергетске транзиције, а не да су њихови потенцијални отпори последица постојећих политика, недостатка адекватних информација и алтернатива које им се пружају? Такође, није јасно на који начин аутор процењује „осећај“ локалне заједнице да ће доћи до поремећаја „наслеђених односа“?</p> <p>Из нацрта Стратегије не можемо добити информацију о томе када се очекује усвајање Акционог плана за праведну транзицију, шта би он требало да предвиђа и које актере да обухвати.</p>	Коментар се прихвата. Текст је коригован у другом пасусу на страни 89.
108.	Београдска отворена школа (БОШ)	Стр. 86: У првој фази праведне транзиције енергетике, управо услед различитих критеријума и операционализације појма и садржаја „правде и праведности“, ради спровођења стратегије, биће неопходна друштвена контрола реорганизације и	Из наведеног пасуса није јасно шта је аутор мислио под реорганизацијом и рационализацијом система мешовитим телима државних служби, синдиката и експерата? Такође је потребно навести који су то	Коментар се прихвата. Текст је преформулисан, а делом и избрисан (стр. 89, претпоследњи пасус).

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>рационализације електроенергетског система, по могућности мешовитим телима државних служби, синдиката и експерата. Наиме, много тога зависи од перцепције руководства и синдикалних повереника. Утолико је важније радити на припреми концепта са синдикатима и руководиоцима сектора, посебно запослених на коповима Колубаре и Костолца у рудницима угља, разуме се у сарадњи са експертима, различитих струка, потребних за стручни и социјални дијалог.</p> <p>Недовољно јасни услови за остварење праведне енергетске транзиције.</p>	различити критеријуми и операционализације појма правде и праведности.	
109.	Београдска отворена школа (БОШ)	<p>Стр. 86 и 87: Искуства показују да је праведна транзиција немогућа без транзиционог фонда. Транзициони фонд, за потребе преображаја енергетике, требало би да има у основи „зелени“ карактер, али и наглашену социјалну садржину. „Озелењавање“ енергетике јесте циљ који се неће укоренити без одговарајуће социјалне подршке. То значи да ће рад са људима у транзицији запослености захтевати техничку и социјалну помоћ, било да је реч о новим „зеленим“ пословима или гашењу одређених служби. Број запослених у државном сектору електропривреде морао би почети пролазити проверу критеријума рационалности паралелно са смањивањем обима производње. Разуме се да то неће бити лако. Потребна је далеко боља едукација учесника енергетске транзиције, корисника енергије, па и становништва</p>	Прецизирати за које сврхе би се фонд користио, шта подразумевају „зелени послови“ и на који начин је потребно спроводити едукацију учесника енергетске транзиције, као и ко су кључни актери у овом процесу.	Коментар се делимично прихвата. Прецизиран је текст за потребе нацрта Стратегије енергетике (стр. 89). Конкретна решења везана за праведну транзицију се обрађују у посебном документу Дијагностика праведне транзиције, као и у одговарајућем акционом плану.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		уопште, посебно погођених локалних заједница. Недовољно јасни услови за остварење праведне енергетске транзиције.		
110.	Београдска отворена школа (БОШ)	Стр. 80: Укупна запосленост у енергетском сектору, током неколико почетних година реструктурирања и транзиције енергетике, требало би да се смањује. Наиме, услед постепеног смањивања капацитета за производњу електричне енергије из лигнита, запосленост ће се најпре смањивати, да би се касније лагано повећавала, пре свега услед повећања ангажовања на рекултивацији угљенокопа, производњи електричне енергије из соларних панела, инсталираних на погодним деловима угљенокопа, али и у другим индустријским гранама, пољопривреди и туризму, на основу програма свеобухватне и праведне енергетске транзиције. Пад запослености у сектору електроенергетике довео би до подизања стопе незапослености, али би, на основу реструктурирања, постепено расло запошљавање у „зеленом“ енергетском сектору, као и другим пратећим секторима који имају већи потенцијал запошљавања (комуналне и услужне делатности, саобраћај, телекомуникације, прехранбена и друга лака индустрија) тако да би салдо енергетске транзиције у укупној запослености, до 2040. године био позитиван. Програм обнове зграда има посебно велики потенцијал на смањење незапослености.	Поткрепити подацима процене смањења и раста запослености и позитивног салда енергетске транзиције у укупној запослености до 2040.	Коментар се не може прихватити. Ради се о начелним проценама која се заснивају на детаљним разматрањима која се налазе у усвојеном ИНЕКП-у. При томе треба имати у виду да се ова проблематика обрађује у посебном документу Дијагностика праведне транзиције, као и у одговарајућем акционом плану.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		Произвољне оцене смањења и раста запослености.		
111.	Савез енергетичара	Нацрт је веома значајан искорак у добром смеру јер су кључни елементи енергетске транзиције (прелазак на обновљиве изворе, енергетска ефикасност и развој тржишта) довољно афирмативно утврђени као најважнији циљеви процеса декарбонизације.	Ипак, неопходно је унапредити текст нацрта стратегије, јер сигурно она може бити ослобођена неких нејасноћа у вези са обновљивим изворима и могућих замки коришћења нуклеарне енергије.	Коментар не захтева одговор.
112.	Савез енергетичара	Нацрт је врло јасан и логичан у смислу употребе обновљивих извора и градње реверзибилних електрана, декларисаним под: „одржање енергетске независности”.	У вези са тим поставља се начелно питање да ли је потребно због енергетске независности електроенергетски биланс у сваком сату затварати унутар Србије, и тако смањити значај преносних интерконекција и брзе електричне енергије? Дакле, у нацрту би било од значаја да се улога паневропског тржишта електричне енергије у већој мери отвори као будућа опција.	Коментар се не прихвата. Стратегија не доводи у питање повезивање на тржишту и препознат је значај преносних интерконекција и брзе електричне енергије, односно паневропског тржишта електричне енергије Међутим, стратешко разматрање енергетске безбедности захтева затварање електроенергетског биланса <u>на годишњем нивоу</u> у оквиру Републике Србије (не на сатном нивоу).
113.	Савез енергетичара	Због јавности важно је да се додатно у нацрту демистификују спекулације о повезаности „нестабилности и обновљивих извора“, о „проблемима“ због обновљивих извора који су на путу којим се креће присутни, али решиви!	Нацрт је добра прилика да се и термилошки област енергетике додатно уреди. У том смислу наводе се нека важне чињенице. Сигурност као техничка дисциплина има један контекст, а код не-инжењерских струка други контекст. Надаље, поузданост испоруке електричне енергије и квалитет испоручене енергије су у техничком смислу јасно одређене категорије и можда их није потребно уводити у не-инжењерским аспектима. Појам стабилности као технички	Коментар није јасан. Није јасна веза између коментара и образложења – коментар је да се демистификују проблеми које ОИЕ доноси, а образложење је да се термилошки унапреди текст.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			феноменон такође је од интереса за неке инжењерске разраде... Адекватност производних и преносних (и дистрибутивних) капацитета је посебно питање у смислу да ли је изграђено довољно капацитета да би се имао сигуран погон.	Ако се фокус стави на образложење и проблем терминологије, наведени проблем је неминован у оваквом тексту. Јасно је да се нпр реч „сигурност” користи у различитим конотацијама, па тако иста реч у реченици „У циљу повећања сигурности снабдевања сировом нафтом, у периоду реализације ове Стратегије...”, није исто што и у реченици „Дефинисање сигурносних стандарда о водонику ...”, а такође није исто у фрази „радијациона и нуклеарна сигурност и безбедност”. Сматрамо да је различито значење истих термина неминовност, с обзиром да нацрт покрива различите области енергетике.
114.	Савез енергетичара	Нацрт додатно треба да појача закључак да је решење за будући оптимални енергетски микс у Србији средином овог века и у повећаној употреби првенствено фотонапонских технологија, ветроенергетике и хидроенергетике уз примену нуклеарне енергије само у недостатку других могућности.	За соларне технологије посебно је значајан овај сегмент са соларним панелима инсталираним на крововима породичних кућа, јавних установа, паркиралишта, самопослуга, фабрика,...У перспективи би децентрализована производња свих врста енергије требало да досегне готово трећину укупних енергетских потреба и ту се соларне технологије издвајају опет као доминантне јер су модуларне, јефтине, еколошки најприхватљивије, отварају перспективе уградње и на вертикалним фасадама, крововима аутомобила и кроз небројено много	Коментар се прихвата у делу ОИЕ. Коригована реченица на стр. 91. Што се тиче нуклеарних електрана, предложена формулација (“уз примену нуклеарне енергије само у недостатку других могућности”) се не може прихватити. Нуклеарне

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>неконвенционалних решења. Природно је да централизована производња остаје као доминантна (велике електране) али у синергији са децентрализованом производњом, која практично не оптерећује високонапонске преносне мреже, налази се оптималан хибридни микс. Значајна карактеристика енергетске транзиције у последњим годинама је свакако брзина промена, посебно у смањењу цена технологија соларних панела и батерија. Посебно је важно указати да су хибридна решења (комбинација соларне електране са моћним батеријама на истој локацији као једна балансна група) данас веома, веома компетитивна. Изградња великих соларних електрана у Србији у овом тренутку даје додатни ветар у леђа енергетској транзицији. Кључни утицајни фактори су ниски просечни трошкови производње електричне енергије у соларним електранама (са проценом да су данас најмање три пута нижи од истих трошкова за нову термоелектрану са коректним уважавањем трошкова због емисија ЦО2 и екстерних трошкова - првенствено трошкови јавног здравља) И релативно висока цена електричне енергије на тржишту. Дакле, соларни пројекти имају у нашим условима најниже трошкове производње нових зелених MWh, најбрже се граде и имају најмањи еколошки и шири друштвени утицај. Такође, велики инсталисани капацитети могу се постићи кроз низ већих и средњих пројеката који би били територијално распоређени како би се смањила једновременост у производњи и притисак на мрежу. Додатни мотив за интензивирање изградње соларних електрана садржан је у чињеници да Србија по инсталисаној снази по глави становника у соларној енергетици заостаје за развијеним земљама за готово два реда величине! Децентрализација (дистрибуирана</p>	<p>технологије су уведене у зелену таксономију ЕУ и третирају се равноправно са осталим технологијама.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			производња) уноси и елементе демократизације у сектор у смислу демонополизације великих енергетских гиганата.	
115.	Савез енергетичара	У нацрту као и у стручној јавности потребно је са техничким анализама показати да Србија може да буде енергетски безбедна са обновљивим изворима, користећи при томе искуства других држава и студије интер-секторског приступа са пажљиво одмереним нивом регионалне међузависности.	Кључна промена која ће се десити у наредним годинама је додатно изражена варијабилност производње. У том контексту интеграција ОИЕ је централно питање за струку. Данас се у стручним круговима сматра да је могуће водити систем са 100% обновљивих извора енергије, односно експлоатисати енергетски систем као потпуно декарбонизован. То је задатак који укључује краткорочне и дугорочне аспекте балансирања производње и потрошње у коме је пре свега циљ оптимално димензионисање складишта енергије. Показује се да је широка интеграција обновљивих прескупа ако се ради само унутар електроенергетског сектора. Због тога спрега са сектором транспорта (складиштење у батеријама електричних аутомобила), спрега са сектором грејања (претварање вишкова електричне енергије из соларних и ветроелектрана у топлоту у великим резервоарима), спрега са реверзибилним хидроелектранама као класичном технологијом за пеглање неравномерности у профилима производње и потрошње, спрега са складиштима компримованог ваздуха и коначно, као посебно важна карика у енергетском мозаику, претварање вишкова електричне енергије из ОИЕ у зелени водоник у електролизерима и затим накнадна производња амонијака као стратешког енергента, стоје као важне опције за успешну енергетску транзицију. Постоји још десетак технолошких опција за балансирање али се као најјефтинији намеће одзив потрошње кроз	Коментар се не прихвата. Императив енергетског развоја је енергетска безбедност. Техничке анализе урађене за потребе ИНЕКП-а и стратегије су имале за сврху да се креирају сценарији који енергетску безбедност Републике Србије не доводе у питање, али узимајући у обзир податке о комерцијално расположивим и прихватљивим технологијама. У том смислу, у тексту нацрта, као сублимација техничких анализа стоји следеће: "Декарбонизација енергетског сектора се уско везује за постепено напуштање производње електричне енергије коришћењем фосилних горива, посебно угља, као највећег емитера угљендиоксида. Стратешко опредељење је интеграција ОИЕ, посебно постројења за производњу која користе енергију Сунца и ветра у производни систем.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			активан допринос сваког купца управљању потрошњом.	Међутим, гашење конвенционалних извора који су представљали базне енергетске изворе и значајан удео енергије произведене коришћењем ветра и Сунца доводе у питање балансне резерве електроенергетског система неопходне првенствено за његов стабилан рад и за покривање интермитентне производње. Због тога је транзициони процес у електроенергетици планиран и вођен тако да ни у ком тренутку не угрози сигурност снабдевања потрошача, односно да не доведе у питање енергетску безбедност Републике Србије.”
116.	Савез енергетичара	Управљање потрошњом је у претходним деценијама било реализовано као концепт базиран на управљачким сигнаlima из надређеног центра код којих је купац био пасиван. У овом контексту се види да је дигитализација, односно шири концепт увођења паметних мрежа или паметне инфраструктуре, <i>conditio sine qua non</i> енергетске транзиције.	Прва карика у дигитализацији мрежа је било паметно бројило, а данас се низводно од бројила имају паметни уређаји и кућни апарати опремљени ИП (Internet Protocol) адресама који учествују у одзиву потрошње (проширена верзија интернета ствари), а узводно од бројила на нивоу трансформаторских станица и постројења концентратори, сензори,... а све са задатком надзора и аутоматизације електроенергетске мреже. Припадајући софтвер омогућава апликације техничко-технолошке природе, али и комерцијалне и остале примене. Двосмерне комуникације су претпоставка паметне мреже и у основи се могу код паметне инфраструктуре пратити	Коментар који не захтева одговор, али је текст у смислу овог коментара унапређен у поглављу Визија и циљеви развоја (додато „дигитализација енергетских процеса и дигитална интеграција свих елемената енергетског ланца уз поштовање норми дигиталне безбедности, укључујући и примену паметних система за

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			две мреже: конвенционална енергетска и суперпонирана комуникациона мрежа. Овим се отварају неслућене могућности интеграције ОИЕ у електроенергетски систем и у пракси достигнута решења имају већ широк комерцијални карактер.	управљање енергијом, блокчејн технологије и др.; ”).
117.	Савез енергетичара	Енергетске перспективе на страни потрошње свакако морају уважити електрификацију транспорта (у оним сегментима где је то реално), као и јаку електрификацију сектора грејања односно хлађења као и индустрије. Битно је водити рачуна и о смањењу потрошње енергије због побољшања показатеља енергетске ефикасности,	Можда било корисно сагледати и финално решење декарбонизоване енергетике у којој је и индустрија и саобраћај и сви сегменти енергетике у целости декарбонизовани. У овом контексту је потребно као први корак да се установе оквирни износи потрошње енергије и затим да се идентификују производни ресурси који то морају да уравнотеже. Остаје као отворено питање покривање базног дела дијаграма потрошње који је према мом мишљењу могуће решити или применом технологија коришћења водоника или преко нуклеарних технологија. Ако као полазно начело користимо енергетску независност онда примена технологија коришћења водоника има предност, али ако се ова опција покаже као прескупа тада се решење налази у примени нуклеарних технологија. У наредних десетак година реално је очекивати разрешење ове дилеме. Због тога је добро да су обе опције активне у Стратегији	Коментар се не прихвата. Нуклеарна опција је додатно разрађена кроз предлог њеног увођења у енергетски микс након 2040. године. Водоник као опција је присутан, али нема назнака да ће његов степен комерцијализације до 2040. године омогућити потпуну независност од фосилних горива у секторима грејања, индустрији и саобраћају.
118.	Савез енергетичара	Србија је све мање енергетски безбедна због одлагања транзиције, а нерационално и технолошки интензивно исцрпљивање сопствених резерви угља са старим термоблоковима води готово сигурно до угрожавања енергетске безбедности.	У том смислу треба размишљати о додати као екстензију примене технологија широком коришћењу водоника и амонијака! Општи је утисак да се о амонијака у Стратегији мало говори а сва је прилика, ако широка примена технологија коришћења водоника омогући значајан пад цене водоника, да ће амонијак као стратешка роба имати велики енергетски значај (водни транспорт).	Коментар се не прихвата. Енергетска статистика о водонику обухвата и амонијак. Коментар ће бити уважен у процесу ажурирања стратешких докумената, а на основу анализа и прикупљених информација везано за водоник. Током израде Стратегије

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				припреман је посебан документ о водонику, али је ниво информација је у овом тренутку недовољан за детаљније дефинисање политика и мера када је у питању водоник.
119.	Агенција за енергетику Републике Србије	<p>На страни 62. се помиње увођење водоника у транспортни систем, односно намешавање водоника са природним гасом у дистрибутивним системима.</p> <p>АЕРС већ постављала питања приликом коментарисања претходне верзије Нацрта Стратегије из септембра 2023. у вези са увођењем водоника и добила одговор од МРЕ: <i>„Биланси су усаглашени са ИНЕКП-ом иако да се водоник у билансима јавља након 2030. године. Не размишља се увођење водоника у гасоводе већ производња на месту потрошње. Текст је годан за коришћење да не буде забуне.“</i></p>	<p>Уколико се одустало од образложења које нам је претходно дато, да се не разматра увођење водоника у гасоводе већ производња на месту потрошње, предлагемо да се увођење водоника у транспортни и дистрибутивни систем детаљније обради, са дефинисањем планираних количина/удела водоника у мешавини са природним гасом који би се убацивао у систем (по конкретним годинама у табелама).</p> <p>Јасно нам је да би детаљи требало да се разраде у „Водоничној стратегији“, али мишљења смо да би Нацрт стратегије требало да даје иницијално јасне смернице праваца развоја стратегије и пре доношења Водоничне стратегије. У последњој верзији „Нацрта водоничне стратегије“ такође се констатује <i>„да је нерешено питање да ли је мешавину природног гаса и водоника са ниским садржајем водоника ($\leq 10\%$) могуће транспортовати кроз постојећу мрежу гасовода у Републици Србији, без значајнијих ризика за појаву оштећења и хаварија на гасоводима услед водоничне кризисне челичних гасовода.“</i></p> <p>Ово питање је од посебног значаја због израде Плана развоја транспортних и дистрибутивних система за природни гас.</p>	Коментар се не прихвата. Водоник се у приказаним енергетским билансима појављује у 2035. години. Примарно је предвиђено његово коришћење на месту производње за потребе индустрије и саобраћаја. Додатно, у тексту је поменута могућност његовог намешавања са природним гасом. Међутим, количине водоника за намешавање и удели нису разматрани. Национална стратегија енергетике не предвиђа такав степен детаљности.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
120.	Агенција за енергетику Републике Србије	<p>На страни 62, наведено је: <i>„Реализација предвиђених активности у сектору природног гаса у великој мери условљено је процесом реформе гасног сектора. Ова реформа подразумева доследно раздвајање делатности транспорта и складиштења од снабдевања природним гасом. Потребно је размотрити и могућност промене модела управљања транспортним системом (трансформација „независног оператора система” у „независног оператора транспорта”).</i></p> <p>У делу текста који се односи на предлог за „промену модела управљања оператора транспортног система“, требало би кориговати текст имајући у виду постојање 3 оператора транспортног система у Републици Србији.</p>	<p>Предлог: Прилагодити текст имајући у виду да постоје 3 оператора транспортног система у Србији.</p> <p>Прецизирати на ког оператора се предлог односи.</p>	Коментар се не прихвата. Ради се о начелном ставу који се може односити на сваки ОТС.
121.	Агенција за енергетику Републике Србије	<p>На страни 62, је наведено: <i>„...у дистрибутивном сектору потребно је кроз регулаторне и друге подстицаје обезбедити укрупњавање постојећих дистрибутивних предузећа или њихово спајање са другим комуналним предузећима, а све у циљу постизања њихове финансијске одрживости.”</i></p>	<p>Спајање предузећа која се баве дистрибуцијом природног гаса са другим комуналним предузећима није прихватљиво са становишта регулације јер би довело до преливања средстава из једне у другу делатност. Предлаже се брисање дела текста: <u>„или њихово спајање са другим комуналним предузећима.”</u></p>	Коментар се прихвата. Текст је унет у модификованом облику на стр. 64, последњи пасус.
122.	Друштво термичара Србије Др Војин Грковић, редовни професор универзитета у пензији	<p>Разлике у приступу енергетској транзицији између земаља БРИКС и Г7 постају све евидентније.</p> <p>Постоје значајне разлике између САД и Европе у погледу енергетске транзиције.</p> <p>САД су у енергетској транзицији значајним делом орјентисане на нуклеарне електране.</p> <p>Објављена анализа је показала да свака од</p>	<p>Стратегију треба дефинисати антиципирајући очигледне промене у међународним односима које полако долазе –деловати проактивно.</p>	Коментар се не прихвата. Нацрт Стратегије базиран је на свим важећим међународним обавезама и споразумима које има Републике Србија, укључујући и оне који се односе на процес

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		држава САД која је имала енергетику базирану на нуклеарним електранама и гасним турбинама (за покривање врхова оптерећења) супериорнија је од Немачке која има енергетику засновану на обновљивим изворима и гасним турбинама. Анализа је била базирана на индикатору Енергетска трилема		придруживања Е, и обавезама из Уговора о оснивању Енергетске заједнице. Контекст предложене енергетске политике сагласан је политици Републике Србије.
123.	Друштво термичара Србије Др Војин Грковић, редовни професор универзитета у пензији	У стратегији је разматрана само једна транзициона трајекторија – прелазак са електрана на чврсто фосилно гориво на обновљиве изворе. Мислим да је то значајан недостатак јер нема доказа да је та трајекторија енергетски, економски, шире привредно и друштвено најповољнија.	Грубо узевши, један MW у нуклеарној електрани даје енергије за годину дана, као 3 MW ветроелектрана или као 5 MW соларних електрана. Осим тога, животни век ветроелектрана је 25 година, соларних електрана 30 година, а нуклеарних електрана 50 до 60 година. Анализе које су рађене за енергетску транзицију 9 европских земаља – замена свих електрана на чврсто фосилно гориво – показују значајно преимућство транзиционе трајекторије на нуклеарне електране у односу на транзициону трајекторију на ветротурбине и то за све разматране земље.	Коментар се прихвата. Нацрт је коригован и унета је транзициона трајекторија са коришћењем нуклеарне енергије (Сценарио С-Н).
124.	Друштво термичара Србије Др Војин Грковић, редовни професор универзитета у пензији	Други велики трошак су инвестиције за проширење мреже преноса и дистрибуције електричне енергије.	Видим да је то узето у обзир.	Коментар не захтева одговор.
125.	Друштво термичара Србије Др Војин Грковић, редовни професор универзитета у пензији	Трећи велики трошак је помоћ регионима који због затварања рудника остају без дела прихода, отпремнине радницима и отварање нових радних места. Нисам нашао сличну позицију у тексту Стратегије.	У Немачкој је за ове потребе предвиђено укупно 113 милијарди Евра. Овај износ је садржан у закону који је усвојио немачки парламент.	Обрађено у делу Праведна транзиција (стр. 88 и 89). Конкретна решења везана за праведну транзицију се обрађују у документу Дијагностика праведне транзиције, као и у

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				одговарајућем акционом плану који су у фази израде.
126.	Друштво термичара Србије Др Војин Грковић, редовни професор универзитета у пензији	Четврти велики трошак у енергетској транзицији на обновљиве изворе јесте трошак обезбеђења диспечибилности система. Да систем може да одговори на захтев за промену снаге. У стратегији нисам нашао сличну позицију.	У Немачкој овај трошак се креће од 1,5 до 3,5 милијарде Евра годишње, зависно од године. Анализа која је рађена за истих 9 земаља и за исте транзиционе трајекторије али с обзиром на диспечибилност електроенергетског система (на његову способност да одговори на захтев за промену снаге) показују још већу супериорност трајекторије транзиције на нуклеарне електране такође за све разматране земље. Према тој анализи Србија би дошла у најнеповољнији положај од свих разматраних земаља, јер почиње транзицију са највећим учешћем електана на лигнит.	Коментар се не прихвата. Међутим, очигледно се ради о сложеној техно-економској анализи која није предмет Стратегије. Оваква анализа треба да уследи након конкретних мера остваривања стратегије у смислу конкретне инсталисане снаге из ОИЕ, за конкретне режиме потрошње, стање резерви и водотокова из ХЕ, као и стања на тржишну електричне енергије.
127.	Друштво термичара Србије Др Војин Грковић, редовни професор универзитета у пензији	Како ће да расте цена струје из године у годину до краја периода стратегије? Да ли ће струја поскупљивати сваке године и колико, или ће се она вештачки одржавати на рачун смањења акумулације ЕПС-а, можда и драстичне?	Сваки нови ветро или соларни парк у систему повећава средњу годишњу цену струје + трошкови вариабилне снаге који са тим иду.	Коментар се не прихвата. Анализе које су рађене при изради ИНЕКП-а су узеле у обзир при изради сценарија пројекције цена енергената у мери у којој је то било могуће. При изради нацрта су коришћене идентичне анализе.
128.	Друштво термичара Србије Др Војин Грковић, редовни професор универзитета у пензији	Какав ће бити истовремено тренд кретања куповне моћи становништва (из године у годину) до краја периода стратегије?		Коментар се не прихвата. Анализе које су рађене при изради ИНЕКП-а су узеле у обзир при изради сценарија пројекције раста БДП-а, структуру економије и др. у мери у којој је то било могуће. При изради нацрта

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				су коришћене идентичне анализе.
129.	Друштво термичара Србије Др Војин Грковић, редовни професор универзитета у пензији	Који извори финансирања енергетске транзиције су предвиђени и са каквом структуром?		Коментар се не прихвата. Детаљна разрада извора финансирања енергетске транзиције и њихова структура није предвиђена за нацрт Стратегије, већ за Програм остваривања Стратегије који ће радити одмах по усвајању Стратегије., а ове информације су наведене и у ИНЕКП-у.
130.	Др инж. Мирослав Паровић	Питање: Да ли су аутори размишљали о дужини и форми у којој је писана Стратегија?	Председник се у више наврата јавно жалио како је форма у којој је писана претходна Стратегија застарела и неадекватна. Посебно су примедбе биле на дужину текста. Због тога је Република Србија званично ангажовала стране консултанте (Rystad Energy) да помогне у развоју енергетског сектора.	Коментар се не прихвата. Дужина и форма нацрта Стратегије одговарају потребном садржају Стратегије дефинисаном у Закону о енергетици. Напомињемо да да постоје и нижи нивои стратешких докумената (нпр. програм остварења стратегије), а да су бројне анализе биле подлога за израду оваквог документа.
131.	Др инж. Мирослав Паровић	Питање: Зашто у тексту стратегије нема експлицитних података о енергетском потенцијалу на територији АП Косово и Метохија? Мишљење: Апсолутно је неопходно да се у тексту Стратегије нађу експлицитни подаци о	Иако је јасно да тренутно није могуће експлоатисати угаљ који се налази на територији АП Косово и Метохија, неопходно га је билансно приказати у званичној Стратегији и на тај начин показати да ми као друштво и држава нисмо одустали од тог ресурса. Чињеница је да је АП Косово и Метохија била у истом	Коментар није тема нацрта Стратегије. Коментар у вези Косова и Метохије се не може разматрати јер проблематика везана за АП Косово и Метохија није тема

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		енергетском потенцијалу угља на територији АП Косово и Метохија.	положају и током доношења актуелне Стратегије, па се се ипак у њеном тексту нашле процене преосталих резерви угља.	нацрта Стратегије нити је ово документ којим се решавају спорна питања и политика везана за АП Косово и Метохију.
132.	Др инж. Мирослав Паровић	Питање: На бази чега је рађена пројекција о производњи/потрошњи електричне енергије у 2040? Да ли је око тога консултован стручни тим који је око себе окупио Председник Републике Србије?	У више различитих јавних обраћања, Председник Републике Србије је износио податак да ће Србија у блиској будућности трошити четири пута више електричне енергије него што је то данас случај. Као разлози за ово повећање наведени су вештачка интелигенција и електрични аутомобили. Аутори ове Стратегије су претпоставили повећање од око 25%, па се сходно томе поставља питање да ли су сагледани сви релевантни показатељи. Сходно томе треба поразговарати и са стручним тимом који саветује Председника, а и са њим лично, како се не би десио неки груб превид који би угрозио енергетску безбедност земље.	Пројекције енергетске потрошње, укључујући и потрошњу електричне енергије, рађене су на основу основних претпоставке развоја (демографских и макроекономских) наведених у истоименом поглављу. Што се тиче производње електричне енергије, она је првенствено пројектована да задовољи домаће потребе. Напомињемо, да је документ рађен скоро паралелно и у координацији са ИЕКП-ом тако да су коришћене и анализе урађене за потребе тог документа.
133.	Др инж. Мирослав Паровић	Питање: На бази ког критеријума је усвојено становиште да је могуће у Србији изградити нуклеарну електрану пре 2040? Мишљење: Полазећи од постојеће праксе не постоји пример у којем је нека држава тако брзо реализовала пројекат изградње нуклеарне електране.	У погледу реализације пројекта изградње нуклеарне електране треба сагледати анализе које се раде у Републици Словенији, а према којима они не могу пре 2045. да изграде нови блок у НЕ Кршко иако су финасијски, стручно, организационо и административно у огромној предности.	Такво становиште није експлицитно усвојено, али је текст преформулисан због јасноће (стр. 77).
134.	Др инж. Мирослав Паровић	Питање: Да ли Република Србија може да обезбеди енергетску сигурност и без изградње нуклеарне електране? Мишљење: Питање изградње нуклеарне електране је превасходно политичко и	Примери покушаја изградње нових производних капацитета базираних на нуклеарној енергетици у нама суседним Румунији и Бугарској позивају на велики опрез. Бугарска је зауставила већ започети пројекат НЕ Белане, а Румунија је раскинула потписан	Да, могуће је. Сценарио С који је изабран као сценарио енергетског развоја који се Стратегијом предлаже не

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		геополитичко питање. Сходно томе постоје оправдани ризици од могућности заустављања пројекта у било којој фази. Из овога произилази да се треба разматрати опција по којој се из других извора и политички мање захтевних пројеката обезбеђује сигурно снабдевање електричном енергијом.	споразум са кинексим партнерима након што су се исти нашли на „црној листи“ Сједињених Америчких Држава.	предвиђа коришћење нуклеарне енергије.
135.	SBEH doo Pančevo	<p>Коментар се односи на став изнет у првом параграфу на страни 20. у поглављу Енергија Сунца – фотонапонске електране. Мишљења смо да изградња фотонапонских електрана на површинама на тлу НИЈЕ ограничена пре свега употребном вредношћу површина, већ капацитетом електроенергетске мреже. У том смислу дајемо предлог да се параграф преформулише како следи:</p> <p>Изградња фотонапонских електрана на тлу је данас у свету најбржи растући сегмент укупне енергетике. Ограничења која су од утицаја односе се на капацитет електроенергетске мреже која треба да интегрише произведену енергију, на могућности пласмана енергије на тржишту и на расположивост земљишта за изградњу. У технолошком погледу данас се развијају системи са соларним тракерима и системи са фиксним конструкцијама. Системи са соларним тракерима захтевају релативно равно земљиште са нагибом мањим од 10°, док фиксне конструкције могу бити постављене и на терену сложеније топографије. У светској пракси примењује се и изградња фотонапонских електрана на</p>	<p>1. Укупне површине потребне за изградњу фотонапонских електрана су реда неколико промила од укупне површине Републике Србије и минимално утичу на расположивост земљишта за пољопривредну производњу. Конкретно за 7,37 GW потребно је око 10000 ha, или 100 km², што је око 1,3 промила од површине Републике Србије.</p> <p>2. Агрофотонапонске електране се данас у свету граде чак и у засадима винограда тако да за примене код нас имамо пуно мотива за градњу на свим катастарским класама земљишта како би инвеститори подигли профитабилност улагања.</p>	Коментар се прихвата. Текст је коригован на стр. 20.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		обрадивом земљишту где се примењују тзв. агрофотонапонске електране чије конструкције омогућавају истовремену пољопривредну производњу. Овакве могућности код нас треба пажљиво размотрити на земљиштима различитих катастарских класа.		
136.	SBEH doo Pančevo	Коментар се односи на став изнет у првом параграфу на страни 69. у поглављу Водоник у енергетској транзицији . У том смислу дајемо предлог да се параграф преформулише како следи: - Због тога је врло битан развој и коришћење „Power to Gas (P2G)” и „Power to Liquids (P2L)” технологија које омогућавају производњу водоника, зеленог амонијака, зеленог метана и синтетичких течних горива (керозин или дизел) коришћењем електричне енергије добијене из обновљивих извора енергије.	Утисак да се о дериватима водоника, посебно зеленог амонијаку у Стратегији мало говори а јер се очекује широка примена технологија коришћења водоника омогући значајан пад цене водоника, да ће зелени амонијак као стратешка роба имати велики енергетски и други значај (водни транспорт, пољопривреда, хемијске индустрије,...)	Коментар се не прихвата. С обзиром да се у реченици наводи да се водоник, амонијак итд. добијају из ОИЕ нема потребе за експлицитним навођењем да се ради о зеленом амонијаку.
137.	Академија инжењерских наука Србије (АИНС)	Стицајем околности, изради овог документа претходи Интегрисани национални енергетски и климатски план (ИНЕКП) који из Стратегије развоја енергетике треба да произађе, исто као што је његов климатски део произашао из већ усвојене Стратегије нискоугљеничног развоја. Документ „Полазне основе ...“ који је требао да премости ову ситуацију, остао је без ефекта.	Овакав случај се десио и при доношењу тренутно важеће Стратегије усвојене 2015. године, којој је претходио Национални акциони план за примену обновљивих извора енергије (НАПОИЕ) из 2013. Како је Србија унапред прихвата обавезе у оквиру међународних споразума и исте имплементира у своје законодавство и стратешка документа, било би корисно да овакву штетну динамику ревидује.	Коментар није предмет јавних консултација. Стратегија развоја енергетике и ИНЕКП су рађени истовремено и међусобно су усаглашавани.
138.	Академија инжењерских наука Србије (АИНС)	Уз констатацију да највећи енергетски значај имају геолошке резерве угља, од којих највећи део је у Косовском и Метохијском басену, али није обухваћен у Табели 1 (страна 15), јер је Аутономна покрајина Косово и Метохија под привременом војном	Службени гласник Републике Србије бр 122 од 30.12.2008. године садржи структуру геолошких резерви примарне енергије расположивих на њеној територији, у којој угаљ са 88%, нафта и природни гас са 1,4%, уљни шкриљци са 4,5%, нуклеарно гориво са 2,4% и хидропотенцијал са 3,7% (стр.19). Ако се у	Коментар у делу око Косова и Метохије није предмет јавних консултација, а документ садржи све информације за Републику Србију у складу са

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		и цивилном управом УН на основу Резолуције Савета безбедности 1244 од 1999. године (мада су анализом обухваћене на стр. 16 резерве уљних шкриљаца које такође неће бити узете у обзир) јер постојеће резерве угља у Колубарском и Костолачком басену ће да обезбеде рад термоенергетских капацитета до 2050. године, а у случају потребе и након тога. Без обзира на званично прихваћену (у Софијској декларацији за Западни Балкан) нашу обавезу достизања нето-нулте емисије гасова са ефектом стаклене баште и напуштања угља, није упутно да се и у стратешким документима наше државе усвајаним на дуг период до 2050. године правна привременост унапред сматра трајном. Успут, зашто се устаљени српски назив за уљне шкриљце замењује англосаксонским „шејлови“ у оквиру целог поглавља (страна 15)?	званичном државном документу третира угаљ на подручју Аутономне покрајине третира као национални геолошки ресурс Србије, онда се очекује да такав третман садрже сви документи ове државе, па и Стратегије развоја енергетике коју усваја Народна скупштина. Шта више, ако се узме у обзир да ће у току енергетске транзиције са угља на обновљиве и друге не-фосилне изворе енергије, скоро сав угаљ из басена Костолца и Колубаре и бити утрошен у постојећим електранама до краја њиховог радног века и да неће бити нових (стр.20), то не значи да угаљ неће у будућности имати неку другу употребну вредност и да стога интерес за резерве у рудницима на Косову и Метохији неће постојати. Слично важи и за уљне шкриљце, као и за резерве минералних сировина, као што је и нуклеарно гориво (уранијум).	свим другим документима у области енергетике. Софијском декларацијом Република Србија није прихватила обавезу достизања нето-нулте емисије гасова са ефектом стаклене баште и напуштања угља. Уљни шејлови је према геолошкој терминологији правилан термин. Уљни шејлови (oil shale) су седиментне стене на површини терена (и мањој дубини), које садрже кероген – чврсту дисперзну органску супстанцу из које крекингом могу настати нафта и гас. Термин шкриљци се користи за метаморфне стене. Термин уљни шејлови се Може наћи и у Закону о рударству и геолошким истраживањима.
139.	Академија инжењерских наука Србије (АИНС)	Транзиција је веома скуп процес, и стога га је нужно веома пажљиво планирати и спровести. Недовољно је повезивање предвиђених акција и планирање њиховог финансирања у погледу приоритета, како по времену, тако и по значају Без овога се, на пример, неће моћи ефикасно и ефективно реализовати ни замисао о увођењу	Аутори су имали добру основу у Интегрисаном националном енергетском и климатском плану, посебно у његовом Анексу 1, где су инвестиције и подељене по пројектима и изворима средстава, па се може одредити колико и када држава треба да обезбеди средстава. Овде то не изгледа успешно	Коментар се не прихвата. Предвиђена структура докумената је различита. За разлику од ИНЕКП-а који прописује обавезујуће циљеве за 2030. годину, остварење визија и реализацију циљева

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		механизма наплате такси за емисије угљеника.	преузето, иако постоји тврдња да се Стратегија и ИНЕКП међусобно прожимају (страна 24).	предложених у Стратегији обезбеђује доношење и примена Програма реализације стратегије који садржи све елементе поменуте у коментару.
140.	Академија инжењерских наука Србије (АИНС)	Чињеница да је Влада усвојила Интегрисани енергетски и климатски план на 17. седници 25. јула ове године, само 1 дан пре прве јавне презентације Нацрта Стратегије у Привредној комори Србије указује да је усаглашавања било онолико колико је одређено врстом докумената и циљном годином, односно периодом за који је требало вршити пројекције развоја од циљне до 2050. године (10 година за Стратегију и 20 година за ИНЕКП). Ипак, неколико крупнијих разлика указује да је потпуна усаглашеност изостала и у неким другим аспектима. Примера ради, учешће ОИЕ у производњи електричне енергије 2050. године у ИНЕКП-у је 93,9%, а у а у Нацрту Стратегије чак 97,6% (страна 103).	Постоји уверење да је за краћи временски период (10 година) могуће сачинити прецизније пројекције него за двоструко дужи (20 година у ИНЕКП-у). На жалост, свакоме ко прочита последње поглавље у Нацрту Стратегије почев од стране 88, пашће у очи неупоредиво магловитија визија развоја енергетике од 2040. до 2050. године него што је она у ИНЕКП-у од 2030. до 2050. године, при чему је практично половина текста посвећена понављању решења пре 2040. године. Пратећи развој енергетике кроз само 1 уместо 2 сценарија и по један контролни (BAU и WEM) постоји већа вероватноћа промашаја циља климатске неутралности у 2050. години него са 2, мада их је у Стратегији нискоугљеничног развоја било 6, од којих су 2 (B1 и B2) била контролна.	Коментар се не прихвата. Климатска неутралност није постављена као циљ ни у Стратегији ни у ИНЕКП-у. Треба имати у виду да је процес израде Стратегије текао паралелно са процесом израде ИНЕКП, и у процесу израде Стратегије коришћене су анализе, сценарији и резултати који су настали у процесу израде ИНЕКП. Што се тиче усаглашености докумената, ИНЕКП је прописао обавезујуће циљеве за 2030. годину (након тога су индикативни) и ти је подударност апсолутна. Што се тиче периода до 2040. и 2050. године Стратегија прати ИНЕКП. Наведена већа разлика у 2050. је последица грешке која је уочена и коригована.
141.	Академија инжењерских наука Србије (АИНС)	Необјашњена разлика постоји и у капацитету реверзибилног хидроенергетског мегапројекта „Ђердап 3“. ИНЕКП предвиђа да за брзи пораст инсталираних капацитета постројења на сунчево зрачење и ветар,	У периоду Варшавског пакта планиран је преносни прстен далековода са напоном 750 kV и са великом акумулацијом за заједничку реверзибилну хидро електрану „Ђердап 3“ снаге реда 2400 MW, али та варијанта није уговорена до укидања Варшавског	Коментар се не прихвата. Пројектно техничка документација за овај пројекат није завршена, даље измене и корекције су могуће

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		након што РХЕ „Бистрица“ уђе у погон 2032. године, буде изграђен још један објект, РХЕ „Ђердап 3“ на нашој десној страни Ђердапског језера са два акумулацијама „Песача“ и „Бродица“ и са укупном снагом 600 MW. Међутим, у Нацрту Стратегије (стр. 18, табела 3) инсталисана снага РХЕ „Ђердап 3“ је троструко већа, 1800 MW, уз назнаку да би РХЕ могла бити грађена заједно са Румунијом, јер је заједничко доње језеро, али би терени за горње акумулације били изгубљени за друге намене.	пакта. Ово не значи да треба одбацити варијанту од 600 MW, нити прихватити варијанту од 1800 MW без студија оправданости и идејних решења и озбиљног преговарања са свим заинтересованим странама уз избегавање олаког прихватања решења која не би била првенствено у највишем интересу Републике Србије. Неопходна је и сагласност бугарске стране за измену водотока Дунава, али би требало имати у виду да је Румунија сувласник (са САД) румунског дела ХЕ „Ђердап 1“.	и биће размотрене при изради ПОС-а и ревизији стратешких докумената.
142.	Академија инжењерских наука Србије (АИНС)	У Нацрту Стратегије у оквиру будућег развоја електроенергетског сектора до 2040. године не очекују се нуклеарне електране, а у пројекцији развоја до 2050. године само је назначено да би до пуштања у погон прве нуклеарне електране могло доћи пре 2050. године. Оправдање за скептичан став аутори налазе у чињеници да Република Србија не располаже балансираним резервама уранијума, а постојеће ванбилансне резерве су релативно мале и на садашњем степену истражености не могу да представљају развојни потенцијал Србије (страна 16). То би се могло узети као образложење што у периоду до 2040. године Нацрт Стратегије не предвиђа никакве претходне активности које би, иначе, увелико морале бити обављане у том периоду уколико би нуклеарна електрана требала да буде на мрежи пре 2050. године, имајући у виду комплексност и дуго трајање припреме.	За разлику од Стратегије, у ИНЕКП-у је нуклеарна опција после 2040. године представљена и детаљно разрађена у оквиру посебног сценарија S-N, који је у Стратегији изостављен, иако постоји исказ да је она усаглашена са ИНЕКП-ом, а ни у овом погледу није. Шта више, на стручним скуповима о клими и о енергетици се дуго указује на немогућност да се електроенергетски системи у потпуности ослоне само на обновљиве изворе, првенствено електране на варијабилне изворе какви су ветар у сунчево зрачење, и да је замена базних извора електричне енергије на фосилна горива могућа једино на бази климатски неутралне нуклеарне енергетике. То је и власт Републике Србије уважила и отворила прве акције у вези са могућом применом нуклеарне енергије користећи практична искуства из периода бивше Југославије. Чињеница да нуклеарно гориво и иначе долази из малог броја земаља које имају могућност да обогаћују уранијум релативизује значај домаћих резерви којих има на Букуљи, Церу и Старој Планини, где постоји и рудник „Кална“.	Коментар се прихвата. Текст о Нуклеарној енергетици је коригован (стр. 75-77), а унети су енергетски биланси са коришћењем нуклеарне енергије (стр. 106-108), сагласно ИНЕКП-у.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
143.	Академија инжењерских наука Србије (АИНС)	Из наведених разлога у даљем поступку дораде и усвајања Стратегије потребне су значајне измене предложеног Нацрта уз усаглашавање са недавно усвојеним Интегрисаним енергетским и климатским планом и обавезама које предстоје. Како је у фокусу Стратегије масовна изградња извора електричне енергије на варијабилне ресурсе на ветар и сунчево зрачење, ризик по сигурност снабдевања енергијом расте са растом њихове пенетрације у електроенергетски систем.	Као и сваки подухват од огромног националног значаја, израда и усвајање Стратегије обавезује доносиоце на велики опрез приликом преузимања решења из задатих извора уз првенствену бригу за заштиту домаћих интереса у снабдевању енергијом првенствено бринући да транзиција буде успешна. На пример, како је основни циљ ове транзиције достизање климатске неутралности 2050. године, огромно учешће дисперзних варијабилних извора може умањити ефикасност покривеног земљишта (LULUCF) као понора и угрозити остварење циља.	Коментар се не прихвата. Постизање климатске неутралности до 2050. године није циљ ни у ИНЕКП-у ни у Стратегији. Пенетрација ОИЕ је планирана тако да се ни у једном тренутку не доведе у питање стабилност снабдевања. Извесне несагласности у билансима са ИНЕКП-ом су последица превида и кориговане су.
144.	Академија инжењерских наука Србије (АИНС)	На крају ево и неколико формалних сугестија: 1. Насловна страна Нацрта Стратегије не идентификује МРЕ као надлежни орган нити су наведене одговорне институције или појединци за израду нацрта документа. 2. Садржај документа није потпун, нити су нумерички означавањем наслови, што знатно отежава следљиво праћење несегментираних текста, тим теже што има доста понављања, па чак и „лутања“ делова текста. На пример, део текста о сектору топлотне енергије који се односи на домаћинства „мигрирао“ је у сектор обновљивих извора, а део у текст о обновљивим изворима енергије, тако да је тај сектор остао некомплетан, сведен само на системе даљинског грејања. Примера је још, па су нужне исправке.	1. Пратећи документ „Стратешка процена утицаја на животну средину“ идентификује и МРЕ као надлежни орган, Географски факултет УБ као институцију и ауторе текста СПУ за Стратегију. 2. Неуобичајено је овакве текстове сегментирати врстом или величином фонтова или на други начин (подвлачењем, болдовањем,...) уместо нумерички представљати хијерархију и припадност делова текста. Посебно је било компликовано реферисање само ознаком странице на оне делове текста на које се упућује нека препорука за вршење корекција или исказује мишљење. На тај проблем су наишли и аутори СПУ реферишући на Нацрт Стратегије. Зато је упутно да се Нацрт обезбеди прикладнијом сепментацијом (нумерички или по избору аутора) за коришћење у даљој процедури до усвајања текста.	Коментар се делимично прихвата. 1. Кориговано. МРЕ је надлежни орган за израду Стратегије енергетике. 2. Према званичним Енергетским билансима Републике Србије, капацитети за производњу, дистрибуцију и снабдевање топлотном енергијом у Републици Србији обухватају : - Системе даљинског грејања - ТЕ Колубара, ТЕ Костолац и ТЕ Никола Тесла, где се произведена топлотна енергија користи за грејање Лазареваца, Обреновца, Костолаца и Пожареваца, - Термоелектране-топлане (ТЕ-ТО), и

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				-Индустријске енергане. Због тога су ови централизовани системи обрађени у поглављу Сектор топлотне енергије (енергетске трансформације). Индивидуално грејање (домаћинства, јавни и комерцијални сектор) је иначе највећим делом обрађено у делу текста који се тиче енергетске ефикасности јер се ради о финалној потрошњи енергије. У ОИЕ је приказана само очекивана промена структуре потрошње енергије у индивидуалним системима.
145.	VIA PANONIJA, REHEM doo start up	У стратегији нема одговарајуће место добијање ОИЕ из пољопривредне биомасе а посебно из биомасе добијене гајењем индустријске конопље.	Од биомасе индустријске конопље а чији је прираст за 4 месеца вегетационог циклуса невероватних 10т/ха.	Коментар се не прихвата. Пољопривредна биомаса је обрађена у документу и у смислу потенцијала и у смислу будућег коришћења. Ниво разматрања националне Стратегије енергетике у смислу детаљности не може да узима у обзир специфичности сваке биљне културе.
146.	VIA PANONIJA, REHEM doo start up	Зашту домаћу сировину коју плански можемо да гајимо као што је индустријска конопља, сопственом технологијом не претворимо у ОИЕ?	Пелети добијени од те биљке је испитан у Бечу И добијени су феноменални резултати- високоенергетски, еколошки И при сагоревању ослобађају мање ЦО ₂ , него што га апсорбују	У Нацрту Стратегије се нигде не наводи супротно.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
147.	VIA PANONIJA, REHEM doo start up	Зашто се форсира скупа И страна технологија И опрема за соларну, ветро енергију а посебно за водоник?	Настојимо да избацимо фосилна горива која су увозна да би употребили поново страну технологију И остати даље енергетски зависан ??	Коментар се не прихвата. Стратегија не форсира било ког специфичног произвођача нити технологију за коришћење ОИЕ, ни по пореклу произвођача, нити по цени.
148.	VIA PANONIJA, REHEM doo start up	Зашто се у Србији највећи енергетски потенцијал-биомаса из пољопривреде не користи ни 1% као емергент.	Сечењу шума је дошао крај И озбиљни стручњаци знају да су то ограничени ресурси на које дугорочно се озбиљно не може планирати.	Коментар се не прихвата. Стратегија се није посебно бавила узроцима
149.	VIA PANONIJA, REHEM doo start up	Да ли можемо добити јасан одговор ко И како утиче на израду ,реклови се кључног документа за одрживост Србије, када И овде имате енглески језик?	Ова стратегија је важнија од много других питања, јер у питању је суверенитет једне државе.Ко нема сопствене ОИЕ макар И 10-20% тај је роб.	Коментар се не прихвата. Циљ стратегије и јесте што мања увозна зависност. Предвиђени удео ОИЕ у бруто финалној потрошњи је 33,6% у 2030. години (види табелу А16).
150.	VIA PANONIJA, REHEM doo start up	Гајењем индустријске конопље се не угрожава пољопривреда(нп. Сочарство) а сваки пољопривредник може да за себе обезбеди ОИЕ.	Преко 2 милиона домаћинстава у Србији има индивидуално грејање И угавном користи фосилна горива а за ту намену не може користити солар.	Коментар се не прихвата. Пољопривредна биомаса је обрађена у документу и у смислу потенцијала и у смислу будућег коришћења. Ниво разматрања националне Стратегије енергетике у смислу детаљности не може да узима у обзир специфичности сваке биљне културе.
151.	VIA PANONIJA, REHEM doo start up	Волели би да будемо укључени не само у расправи већ И у припреми стратегије што би без дилеме остварило корист за Србију.	Наш тим чини десет доктора наука,професора, од пољопривреде до енергетике, власника патента за енергетику, младих пољопривредника И други.	Министарство рударства и енергетике овај документ припрема од 2021. године. За потребе припреме документа формирана је мултисекторска Радна група и путем јавне

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				набавке ангажован консултант.....
152.	VIA PANONIJA, RENEM doo start up	Са нашим енергетским еколошким пелетом од индустријске конопље, ушли смо у топ десте пројеката ЕИТ Јумпстартер програм.	Европа је препознала потенцијал ОИЕ добијених из биомасе индустријске конопље.Када ће те И Ви како би се нашао у Вашој стратегији.	Коментар се не прихвата. Пољопривредна биомаса је обрађена у документу и у смислу потенцијала и у смислу будућег коришћења. Ниво разматрања националне Стратегије енергетике у смислу детаљности не може да узима у обзир специфичности сваке биљне културе.
153.	Миљан Вуксановић	Генерални коментар: Документ у целини је на новоу есеја о енергетици и не испуњава професионалне критеријуме за документе нивоа кључне стратегије за развој државе	Недостају конкретни подаци и сагледавања улоге и опредељености државе да обезбеди реализацију стратегије. Недостају реперни подаци за праћење и евентуалну корекцију стратешких опредељења. Сценарији су готово тривијални и модел који је кориштен апсолутно није верификован. Надаље, једн од кључних замерки је што се није установио критеријум ДОСТУПНОСТИ енергији (што би захтевало анализу и предикцију цена, што је потпуно ван домашаја тима који је редио документ. Предлог: вратити документ на дораду, уз поновно ангажовање радне групе	Коментар се не прихвата. Дужина и форма нацрта Стратегије одговарају потребном садржају Стратегије дефинисаном у Закону о енергетици. Нацрт Стратегије је у процес јавних консултација упућен након прихватања од стране мултисекторске Радне групе коју је формирало Министарство рударства и енергетике и коју чине представници више десетина институција, енергетских предузећа и организација.
154.	Миљан Вуксановић	Документ само вребално (и нетачно) дотиче тему водоничне транзиције и улоге водоника у процесу транспорта, складиштења, кориштења и регулације енергетског биланса. Овај недостатак је озбиљан и мора се отклонити тако што ће се водонична	ЕУ доноси своју стратегију 2020 године и група аутора презентује Министарству енергетике први драфт у марту 2021 године. Неуспео покушај Машинског факултета и ПКС резултује некорисним документом названим „Нацрт водоничне стратегије Републике Србије“, Клуб Привредник са групом међународних	Коментар се не прихвата. У Нацрту се предлаже доношење посебног документа по узору на земље ЕУ.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		стратегија (јавно публикована од стране привреде) и препоруке које су дате интегрисати у нови драфт стратегије енергетике.	експерата израђује нови предлог водоничне стратегије која треба да буде интегрисана у стратегију енергетике, јер садржи конкретне предлоге. Копија овог документа је дата у прилогу. Пред тога, већ је у току пилот пројекат производње водоника и умешавања истог у систем Србијагаса	
155.	Проф. др Никола Рајаковић ЕТФ	<p>На стр. 3 већ се отвара једна од важнијих дилема: да ли акценат ставити на ЕНЕРГЕТСКУ НЕЗАВИСНОСТ, односно да ли енергетску безбедност јачати кроз скупљу опцију коју зовемо ЕНЕРГЕТСКА НЕЗАВИСНОСТ.</p> <p>Мој предлог је да се највећи могући акценат стави на ЕНЕРГЕТСКУ НЕЗАВИСНОСТ, а да се показатељи сигурности, поузданости и квалитета испоруке сагледавају у том контексту као техничко – технолошки показатељи, као и да се аспекти економичности предложених решења и коначно одрживости тих решења такође условљавају ЕНЕРГЕТСКОМ НЕЗАВИСНОШЋУ. Наравно, у случајевима кад су таква решења јако скупа иде се на компромис.</p> <p>Остаје отворено питање компетитивности сектора и увођења тржишта који, кад би били функционални у свим сегментима и постављени на фер принципима, заиста обезбеђују економичније пословање сектора, али имајући у виду геополитику и искривљавање тржишних принципа (НЕВИДЉИВА РУКА ТРЖИШТА НЕ РЕШАВА СВЕ – ПОСЕБНО НЕ У ЕНЕРГЕТИЦИ) ја се залажем да енергетска независност буде делом чак и</p>		<p>Коментар се не прихвата. Енергетска независност је концепт који је теоретски могуће описати али у пракси немогуће применити за период до 2040. године. Тренутно не постоје технолошка, комерцијално прихватљива решења која би електричну енергију из ОИЕ трансформисала у енергију потребну за индустрију, саобраћај, сектор грејања итд.</p> <p>Доступност енергије и приуштивост енергије нису исти термини.</p> <p>Доступност се односи на могућност да се дође до извора енергије (у техничком и физичком смислу), а приуштивост је могућност да се та енергија плати.</p> <p>У енглеској терминологији користе се изрази "availability" и "affordability". Напомињемо, да је у данашње време у литератури</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>испред таквог начела као што је конкуритивност сектора. Другим речима, чини ми се да је оптимално као прво начело имати ЕНЕРЕГТСКУ НЕЗАВИСНОСТ, а да затим следе конкуритивност итд,...</p> <p>На једном месту се помиње термин <i>йрисйуџачно снабдевање</i>, па затим термин <i>йриушйивосй</i> снабдевања и оба термина нису некако примерена нашој пракси. У том контексту је боље користити термин ДОСТУПНОСТ.</p>		<p>је јако утицајан приступ који потиче из извештаја Азијско-пацифичког истраживачког центра за енергетику (<i>енїл. АРЕРС</i>), где су дефинисане четири главне димензије енергетске безбедности:</p> <p>1-Расположивост - односи се на физичко и геолошко постојање енергетских ресурса и способност државе да искористи те ресурсе и задовољи потражњу за енергијом.</p> <p>2-Приуштивост - обухвата економске аспекте, који подразумевају стабилност цена, ликвидност тржишта, степен увозне зависности.</p> <p>3-Прихватљивост - односи се на друштвени и еколошки аспект производње и коришћења енергије.</p> <p>4-Доступност - тиче се оцена геополитичких аспеката отпорности енергетског система и огледа се у политичкој стабилности, војној снази, отпорности енергетског система, и геополитичкој ситуацији у региону земаља извозница.</p> <p>Сходно томе, појам енергетска независност се</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				може сматрати једним од аспеката енергетске безбедности и у потпуности је обухваћен ширим појмом енергетске безбедности.
156.	Проф. др Никола Рајаковић ЕТФ	Недостаје анализа последње две године!	Требало би обухватити и последње 2 године (2022. и 2023.) јер су се десиле значајне промене у структури конзума електричне енергије - летњи конзуми су постали већи. Поред тога велике соларне електране су данас у погону у Европи и промењена је дневна структура цене електричне енергије на тржишту. Поред тога десио се и рат у Украјини који ће сигурно за последице имати промене на енергетском европском тржишту.	Коментар се не прихвата. Анализиран је период 2010-2021. година и трендови су у највећој мери стабилни. Наведене године (2022. и 2023.) су и пандемијске године (крај пандемије је објављен у мају 2023. године), те на тај начин не представљају нетипичан поремећај који нема смисла узимати у разматрање. Додатно, званичан биланс за 2023. годину ће бити доступан тек почетком 2025. године Напомињемо да је процес израде Стратегије започет 2021. године паралелно са ИНЕКП-ом и при изради Стратегије су коришћене идентичне анализе и подаци као и за ИНЕКП.
157.	Проф. др Никола Рајаковић ЕТФ	Можда је НАЦРТ СТРАТЕГИЈЕ прилика да се додатно у нашој области уреди терминологија... Дакле, договор о терминологији је важна карика у области енергетике и потребно је указати да се са терминима лута и у свету и у		Коментар се не прихвата. Одговор као и за 113.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		Европи и можда је прилика да почнемо да будемо прецизнији у том погледу. Наравно, и на европским скуповима настојимо да помогнемо око ових питања и добро би било да на почетку Стратегије, као код Закона, стоји списак термина са значењима.		
158.	Проф. др Никола Рајаковић ЕТФ	Стр. 8 Текст : Захваљујући иновираним проценама коришћења биомасе у домаћинствима... Потребно је кориговати горњи текст. Можда је аутор хтео да каже: ИНОВИРАНИМ ТЕХНОЛОГИЈАМА...	Иначе, сматрам да је место биомасе добро постављено и да од биомасе не треба очекивати чуда, али да је у укупном енергетском миксу њен допринос важан! Њен удео од око 40% у финалној потрошњи домаћинстава (доминантно огревно дрво) је веома утицајан и само је потребно инсистирати на додатној ефикасности тог сегмента енергетике.	Коментар се не прихвата. Овде се мисли на истраживање Републичког завода за Статистику којима је процена потрошња биомасе у домаћинствима у Републици Србији значајно увећана. https://www.stat.gov.rs/media/345276/%D0%BF%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%9A%D0%B0-%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%B8%D1%98%D0%B5-%D1%83-%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%9B%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B8%D0%BC%D0%B0-%D1%83-%D1%80%D0%B5%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D1%86%D0%B8-%D1%81%D1%80%D0%B1%D0%B8%D1%98%D0%B8-2020.pdf

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
159.	Проф. др Никола Рајаковић ЕТФ	Енергетски интензитет остаје као слаба карика и мора се много радити на његовом унапређењу!	И даље смо са енергетским интензитетом два пута лошији од нпр. Мађарске, а око три пута лошији од просека Европске уније. Има се, дакле, довољно маневарског простора за напредовање.	Коментар не захтева одговор.
160.	Проф. др Никола Рајаковић ЕТФ	Да ли градити нове електране на гас (који је дефинитивно увозни енергент) можда и није отворено питање ако се начело ЕНЕРГЕТСКЕ НЕЗАВИСНОСТИ уведе као основни постулат.	Ако се граде електране на гас онда само са најефикаснијим технологијама и искључиво као ТЕ – ТО.	Коментар је прихваћен. Све предвиђене гасне електране су ТЕ ТО.
161.	Проф. др Никола Рајаковић ЕТФ	Енергетску политику декупловати од социјалне политике: ТО ЈЕ ВАЖАН СТАВ КОЈИ ЈЕ ПОТРЕБНО АФИРМИСАТИ ДОСЛЕДНО!	Надам се да смо научили лекцију са грешком, коју смо упорно понављали последњих седам деценија, а која се своди на вођење социјалне политике преко енергетског сектора. Да би сектор постао економски одржив мора се социјала изместити из енергетике.	Коментар је већ прихваћен. У Нацрту је већ наведено на стр. 26: „Битна промена је напуштање праксе коришћења енергетске политике као инструмента социјалне политике.”
162.	Проф. др Никола Рајаковић ЕТФ	На стр. 73 обавезно додати као екстензију примена технологија коришћења водоника и шире коришћење амонијака!	Општи је утисак да се о амонијаку у Стратегији мало говори а сва је прилика, ако широка примена технологија коришћења водоника омогући значајан пад цене водоника, да ће амонијак као стратешка роба имати велики енергетски и други значај (водни транспорт, пољопривреда, хемијске индустрије,...)	Коментар се не прихвата. Енергетска статистика о водонику обухвата и амонијак. Коментар ће бити уважен у процесу ажурирања стратешких докумената, а на основу анализа и прикупљених информација везано за водоник. Током израде Стратегије припреман је посебан документ о водонику, али је ниво информација је у овом тренутку недовољан за детаљније дефинисање политика и мера када је у питању водоник.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
163.	Проф. др Никола Рајаковић ЕТФ	У Стратегији је можда било потребно сагледати и финално решење декарбонизоване енергетике у којој су и индустрија и саобраћај и сви сегменти енергетике у целости декарбонизовани. У овом контексту је потребно као први корак да се установе оквирни износи потрошње енергије и затим да се идентификују производни ресурси који то морају да уравнотеже. Остаје као отворено питање покривање базног дела дијаграма потрошње који је према мом мишљењу могуће решити или применом технологија коришћења водоника или преко нуклеарних технологија.	Ако као полазно начело користимо енергетску независност онда примена технологија коришћења водоника има предност, али ако се ова опција покаже као прескупа тада се решење налази у примени нуклеарних технологија. У наредних десетак година реално је очекивати разрешење ове дилеме. Због тога је добро да су обе опције активне у Стратегији!	Коментар се не прихвата. Комерцијално прихватљиво финално решење декарбонизоване енергетике до 2040. године не постоји. Енергетски сценарији су базирани и на анализама и сценаријима који су рађени у процесу израде ИНЕКП, а који су потврдили горе наведено становиште.
164.	Проф. др Никола Рајаковић ЕТФ	На стр. 20 предлог је да текст изгледа овако: Изградња фотонапонских електрана на тлу је данас у свету најбржи растући сегмент укупне енергетике. Ограничења која су од утицаја односе се на капацитет електроенергетске мреже која треба да интегрише произведену енергију, на могућности пласмана енергије на тржишту и на расположивост земљишта за изградњу. У технолошком погледу данас се развијају системи са соларним тракерима и системи са фиксним конструкцијама. Системи са соларним тракерима захтевају релативно равно земљиште са нагибом мањим од 10°, док фиксне конструкције могу бити постављене и на терену сложеније топографије. У светској пракси примењује се и изградња фотонапонских електрана на обрадивом земљишту где се примењују тзв. агрофотонапонске електране чије конструкције омогућавају истовремену	Образложење: Укупне површине потребне за изградњу фотонапонских електрана су реда неколико промила од укупне површине Републике Србије и минимално утичу на расположивост земљишта за пољопривредну производњу. Конкретно за 20 GW потребно је око 30000 ha, или 300 km ² , што је око 3,9 промила од површине Републике Србије. Агрофотонапонске електране се данас у свету граде чак и у засадима винограда тако да за примене код нас имамо пуно мотива за градњу на свим катастарским класама земљишта како би инвеститори подigli профитабилност улагања.	Коментар се прихвата. Коригован текст на стр. 20.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		пољопривредну производњу. Овакве могућности код нас треба пажљиво размотрити на земљиштима различитих катастарских класа.		
165.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	Текст Нацрта је неуједначен и често непрецизан, што отежава праћење. Постоје бројни недоречени искази, али и искази који се непотребно понављају. Неуједначеност и хетерогеност текста указује на неадекватну компетентност, информисаност и усклађеност ангажованих појединаца. Проблеми се могу умањити али не и уклонити лекторисањем текста које по свему судећи није обављено.		Коментар се не прихвата. Дужина и форма нацрта Стратегије одговарају потребном садржају Стратегије дефинисаном у Закону о енергетици. Нацрт Стратегије је у процес јавних консултација упућен након прихватања од стране мултисекторске Радне групе коју је формирало Министарство рударства и енергетике и коју чине представници више десетина институција, енергетских предузећа и организација.
166.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	Предвиђени развој енергетике заснован је на само једном сценарију, такозваном сценарију С (сценарио БАУ не уважава већ прихваћене обавезе, док је сценарио С био један од шест у климатској стратегији и један од три у ИНЕКП). Истовремено, план је заснован на промени макроекономских индикатора и метода top-down. Овде је начињена методолошка грешка. Наиме, код примене top-down метода захтевају се најмање три сценарија, највероватнији, и по један са обе стране највероватнијег.		Коментар се прихвата. Унет је још један сценарио (Сценарио С-Н), тако да је Стратегија сада идентична са ИНЕКП-ом према броју сценарија. Напомињемо да је процес израде Стратегије текао паралелно са процесом израде ИНЕКП, те да су приликом израде Стратегије коришћене анализе, сценарији и резултати који су настали у процесу израде ИНЕКП-а. Наглашавамо да је

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				стратегија енергетике политички акт, а не разматрање студијског карактера.
167.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	Однос производње соларних и ветроелектрана дат у прилогу за 2050. годину није оптималан. Распожива статистичка својства очекиване снаге ветроелектрана и соларних електрана на територији Србије омогућују да се одреди оптималан однос производње соларних и ветроелектрана, однос који ће омогућити смањење снаге и капацитета неопходних, али веома скуних и проблематичних складишта енергије.		Коментар се не прихвата. У погледу инсталисаних капацитета у ветру и солару, Нацрт Стратегије прати званично усвојени ИНЕКП. Генерално, подаци за 2050. годину су дати на основу сада расположивих података и претпоставки и сигурно ће се мењати временом. Ако се узму у обзир и технолошки развој и климатске промене, питање оптималности за 25 година остаје отворено.
168.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	Сценарио С (странице 28, 88) не може се сматрати оптималним јер оптимизација уз дата ограничења може дати условни, али не и апсолутни оптимум.		Коментар се не прихвата. Ово је тачна констатација, али није релевантна за нацрт Стратегије. Стратегија је основни акт којим се утврђује енергетска политика и планира развој у сектору енергетике. Стратегија је написана узимајући у обзир друштвени и економски контекст, који сами по себи представљају ограничења, односно услове који се морају узети у обзир.
169.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	Енергетски ресурси на Косову и Метохији нису обухваћени овим нацртом (страница 15), што је у супротности са ставом да је КиМ		Коментар се не прихвата. Није предмет јавних консултација, а документ

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		аутономна покрајина у саставу Републике Србије, под привременом цивилном и војном управом УН.		садржи све информације за Републику Србију у складу са свим другим документима у области енергетике.
170.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	У тексту предметног Нацрта изостављана је пољопривреда као један од 5 сектора потрошње енергије према важећем стандарду EUROSTAT-а, а појављује се у прилогу.		Коментар се прихвата. Додатно је поменута на више места у нацрту (стр. 8, стр. 25).
171.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	Нацрт предвиђа да Србија прати ЕУ у мери која премашује потребну и тако угрожава друштвени интерес у пољу енергетике. Пример који треба размотрити и на који се треба угледати су САД, које су у већој мери оријентисане на нуклеарне електране уз коришћење гасних електрана за покривање врхова оптерећења, и уз значајно већу поузданост система од европских система. Стиче се утисак да је Нацрт у великој мери преписан од наших ЕУ партнера, без узимања у обзир специфичности Републике Србије. Непотребни су елементи самосажаљења и штетно је преувеличавање финансијске подршке, која јесте неопходна али није једини критеријум у формулисању кључних препорука.		Коментар се делимично прихвата. Сценарио с нуклеарном (С-Н) енергетиком је унет у нацрт, а и постојећем тексту је планирана изградња гасних електрана. Предложени циљеви не прате слепо политику ЕУ, већ су прилагођени могућностима Републике Србије, имајући у виду структуру енергетског сектора, његова ограничења и могућности, чињеницу да је Република Србија на почетку процеса енергетске транзиције, да није део ЕУ ЕТС-а и др. Међународно прихваћене обавезе и уговори Републике Србије су узети у разматрање приликом израде нацрта.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
172.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	Нуклеарна опција се разматра за период после 2040. године, без ближих одреднице у погледу рока и снаге. Нацрт недовољно уважава могућност заједничке градње производних капацитета, сарадњу са земљама у окружењу и коришћење њиховог искуства, што је неопходно у стању где су наши сопствени стручни капацитети слабо обнављани и углавном непостојећи. Сматрамо да Закључци научног скупа „Нуклеарне електране у енергетици Србије, потребе, могућности и перспективе“ садрже информације од значаја за израду Стратегије. Стојимо Вам на располагању у погледу достављања Закључака и Зборника. У основи, прве НЕ у Србији морале би започети с радом знатно пре 2050. године, док би планирање морало избећи замке модуларних електрана и непроверених решења.		Коментар се прихвата. Сценарио с нуклеарном енергетиком (С-Н) је унет у нацрт. Додатно је коригован текст о нуклеарној енергетици (стр. 75-77). Закључци научног скупа „Нуклеарне електране у енергетици Србије, потребе, могућности и перспективе“ и зборник радова са скупа су узети у обзир приликом израде нацрта.
173.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	Циљеви који се желе постићи су веома амбициозни. План о 15% електричних возила до 2030. није праћен адекватном проценом увећања потрошње електричне енергије.		Коментар се не прихвата. Наведени удео електричних возила представља претпоставку потребну за моделирање финалне потрошње енергије у сектору саобраћаја (то није дефинисани и обавезујући циљ). Енергетски биланси су приказани са претпостављеном потрошњом ових возила и она је приказана у сектору Саобраћај.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
174.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	Предвиђене акције нису довољно повезане ни координисане, нити су праћене одговарајућим приоритетом у финансирању. Као пример, у датим условима је упитна остваривост механизма наплате емисија. Потребно је угледати се на Анекс 1 ИНЕКП.		Коментар се не прихвата. Стратегију прате Програми остваривања у коме ће се детаљно, сваке треће године, специфицирати наведени извори финансирања. Напомињемо да је процес израде Стратегије текао паралелно са процесом израде ИНЕКП, те да су приликом израде Стратегије коришћене анализе, сценарији и резултати који су настали у процесу израде ИНЕКП-а. ИНЕКП и Стратегију енергетике треба посматрати као два међусобно компатибилна документа енергетске политике Републике Србије.
175.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	Разматрања градње РХЕ „Ђердап 3“ не узимају у обзир категоричке ставове румунског партнера нити предложени удео његовог учешћа у градњи и експлоатацији, као и значај става Бугарске о измени водотокова Дунава. У Табели бр. 3 на страници 18 утврђена је инсталисана снага од 1800MW без одговарајућег образложења. Снага троструко премашује раније разматрану у варијанти са акумулацијама Песача и Бродица.		Коментар се не прихвата. Влада Србије прогласила је изградњу РХЕ Ђердап 3 пројектом од посебног значаја. РХЕ Ђердап 3 је пројекат који је био предмет анализа још у време СФРЈ, пре неколико деценија. Тада је то требало да буде заједнички пројекат са Румунијом, и као оптимална снага дефинисано је 2400 MW. Од тада су се десиле различите геополитичке и друге

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				<p>промене, те су разматране варијанте и са нижом снагом.</p> <p>Међутим, у последњих пар година, практично и за време рада на Нацрту Стратегије, због могућег убрзавања процеса енергетске транзиције и раста удела варијабилних обновљивих извора у производњи ел. енергије, у складу са садашњим сагледавањима, указује се потреба за снагом од око на 1800 MW.</p> <p>Додатно и ИНЕКП и „Полазне основе плана развоја енергетске инфраструктуре и мера енергетске ефикасности за период до 2028. са пројекцијама до 2030. године“ предвиђају исту снагу.</p>
176.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	На страници 39, последњи пасус, наводи се „Регулациона резерва из термоелектрана представља најповољнији и највећи прираштај регулационе резерве“. Управо је супротно, наведена резерва је заправо најскупља, што је лако проверити.		Коментар се прихвата. Текст је коригован.
177.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	Податак на страни 103 даје циљано учешће обновљивих извора у 2050. години од 97.6%, што је неумерено и врло ризично решење. Дрastiчно умањење обртних маса доводи до		Коментар се прихвата. У нацрту стратегије за период после 2040. године је додата

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		неприхватљивих ризика по стабилност система, који би се могли ублажити једино прескупом, безбедносно проблематичном и још увек неиспитаном градњом мрежних инвертора и батеријских складишта. У прилог овој тврдњи, наводимо да се за 2050. годину планира удео обновљивих у САД и ЕУ значајно испод наведеног износа, па чак и испод прогноза агенције Ирена која за 2050. предвиђа учешће ОИ до 90%. Податак на страници 103 је само један од показатеља који намеће закључак да би израда Нацрта морала почети изнова.		и пројекција са нуклеарном енергијом.
178.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	У сценарију „С“ је предвиђен висок раст потрошње електричне енергије до 2040. у обиму од око 26 %. Како је планирана потрошња угља до 2040. године смањена за око 31 %, од 2030. до 2040. године предвиђен је врло велики раст нових капацитета у соларним и ветроелектранама. Достицање планираних величина за соларне електране за овај временски период је веома упитно.		Коментар се не прихвата. Начелни став заузет у стратегији јесте "... постепено напуштање производње електричне енергије коришћењем фосилних горива ... Међутим, императив је сигурност снабдевања, па ће динамика рада термоелектрана зависити пре свега од енергетске безбедности, како она ни у једном тренутку не би била угрожена." Предвиђено је да се кроз Програме остваривања стратегије који се раде периодично сваке 3 године конкретизују мере и активности које ће обезбедити жељени удео ОИЕ.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
179.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	У погледу приступа зеленој енергији у условима где је градња домаћих капацитета ограничена, недовољно су сагледане позитивне и негативне стране могућности да се путем интерконекција велике снаге снабдевамо из Грчке или других земаља са повољнијом инсолацијом, које планирају градњу капацитета намењених извозу.		Коментар се не прихвата. Тржишне анализе су врло сложене. Обично се раде на сатном нивоу. За перспективна стања потребно је добро прогнозировать прво тржишну цену а потом и стање система односно који је оптимални економски диспечинг система у посматраном сату. Ове анализе би могле бити предмет детаљне студије техно-економског типа.
180.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	Високо инвестиционо улагање у електроенергетику је делом помогнуто увођењем наплате (интерне и екстерне) таксе за емисију угљендиоксида. Нацрт не уважава ризике због могуће недовољности финансијске помоћи ЕУ услед за нас неповољних трендова у европској индустрији, као и промена у енергетској транзицији Србије.		Коментар се не прихвата. Стратегију прате Програми остваривања у коме ће се детаљно, сваке треће године, специфицирати изворе финансирања, при чему су ЕУ значајан, али не и једини извор финансирања. Напомињемо да је процес израде Стратегије текао паралелно са процесом израде ИНЕКП, те да су приликом израде Стратегије коришћене анализе, сценарији и резултати који су настали у процесу израде ИНЕКП-а. ИНЕКП и Стратегију енергетике треба посматрати као два међусобно компатибилна документа

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				енергетске политике Републике Србије.
181.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	Потписом Софијске декларације прихваћена је обавеза да у Србији буду достигнуте нето-нулте емисије угљендиоксида у 2050. години. За такав амбициозан циљ нису се определиле ни земље које имају неупоредиво веће учешће у глобалним емисијама угљендиоксида (Кина: тек у 2060. години).		Коментар се не прихвата. Такав циљ није прихваћен. У тексту су јасно наведене обавезе према Софијској декларацији. Република Србија се ни једним документом није обавезала на достигнуте нето-нулту емисију угљендиоксида у 2050. години.
182.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	Подстицањем комбиноване производње електричне и топлотне енергије изградњом нових гасних електрана обухваћени су Нови Сад и Ниш, али не и Београд који има највећи топлотни конзум, и где давно планирани довод топлоте из реконструисаних блокова ТЕНТ А касни, све је неизвеснији због планираних промена у експлоатацији угља, и све мање исплатив због планираног гашења термоелектрана.		Коментар се не прихвата. Пројекат топлодалеководо из Обреновца се реализује и билансно је обухваћен нацртом Стратегије. У таквој ситуацији, са 600 MW расположиве топлотне снаге и са непостојањем значајнијег топлотног конзума у летњем периоду, не постоји простор за додатно, веће когенерационо постројење у Београду. Већ изграђено когенерационо постројење на Вождовцу, покрива постојећи летњи конзум у систему Београдских електрана.
183.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	Третирање адекватности производње електричне енергије у Србији као услова безбедности државе је фокусирано на варијабилне обновљиве изворе, интерконеције и стварање тржишта		Коментар се не прихвата. Производња из термо блокова ће постојати докле год је то потребно. Као могућност за даље, за период

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		интегрисаног у тржиште ЕУ. Без базних извора електричне енергије, безбедност за нас може бити упитна.		после 2040. године је додата и пројекција са нуклеарном енергијом (Сценарио С-Н).
184.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	Потискивање производње ТЕ због планиране градње електрана на обновљиве доведше до значајног повећања трошкова производње и тиме до неконкурентности ТЕ на угаљ на тржишту посебно умањене увођењем СВМ и домаћих такси на емисије угљен диоксида. Нацрт не предвиђа мере којима би се наведени проблем превазишао.		Коментар се не прихвата. Предложени сценарији енергетског развоја дају трајекторије по којима се треба одвијати енергетска транзиција у Србији. Предложена постепеност тог процеса и механизми праведне транзиције обезбеђују превазилажење наведених проблема. Напомињемо да је у завршној фази Студија Дијагностика праведне транзиције у Србији са Акционим планом а која се детаљно бави питањем социјалних последица енергетске транзиције.
185.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	Имплементација Директиве 2010/75/EУ о емисијама загађујућих материја из индустријских ложишта, омогућује рад уз уградњу система заштите за блокове ТЕНТ А1 и А2 до 2032. године и ТЕ Костолац А до 2030. године, што је кратак период да се уложене инвестиције исплате.		Коментар се не прихвата. Наведени блокови раде и након наведеног периода. Наведени период се односи на потребу њихове реконструкције у складу са Специфичним планом имплементације Директиве 2010/75/EУ о индустријским емисијама, којим је предвиђена могућност усаглашавања са Закључцима

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				о најбољим техникама за велика постројења за сагоревање.
186.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	Планирана су велика улагања инвестиција у обнову и ревитализацију термоблокове (табела 20) која не доводе по повратка инвестиција до 2040 (2045.) године, јер су ови блокови стари у просеку 50 година и имају малу ефикасност и велики коефицијент емисије угљендиоксида. Стога је нужно модификовати сценарио „С“ и избацити ревитализацију термоблокова мањих од 300 MW и предвидети њихову декомисију до 2030, уз додатну градњу комбиноване производње на биомасу и гас, и уз мање увећање (до +15%) производње из ветропаркова. Тиме ће бити смањен „карбон отисак“ за Србију, уз инвестиционе трошкове мање у односу на трошкове ревитализације и уз ефикаснију регулациону резерву у ЕЕС „на доле“.		Коментар се не прихвата. Предложено решење је технички одрживо и обезбеђује додатно време за транзицију у термосектору.
187.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	Нацрт не садржи неопходне детаље и временске рокове у погледу смањења удела лигнита. Осим општих места, нема оквирног плана гашења застарелих капацитета на рентабилан начин, нити неопходних елемената за осигурање праведности транзиције и решавање социјалних проблема. У овом делу, неопходно је осврнути се и на начине на које Немци, Чеси и Пољаци решавају своје проблеме са угљем. У Нацрту се наводи се да је у периоду 2010-2021. ниво загађења од енергената смањен за 3%, што је веома лош резултат који доводи		Коментар се не прихвата. У енергетским билансима су наведене количине угља (приказане као енергија на уласку у термоелектране) на сваких 5 година до 2050. Исти податак се налази и на слици 26.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		у питање целокупну методологију у којој смањење загађења није циљ већ последица транзиције.		У потпоглављу Термоелектране на угљ је детаљно приказан план коришћења ових капацитета. Напомињемо да је у завршној фази Студија Дијагностика праведне транзиције у Србији са Акционим планом а која се детаљно бави питањем социјалних последица енергетске транзиције.
188.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	У делу где се говори о претходном периоду (пре пола века, странице 13-14), не треба тражити кривца за стање затечено 2024. године, већ навести да се сигурност снабдевања коју и данас уживамо темељи на некадашњем савесном и адекватном планирају и стриктној примени квалитетних стратегија. Не треба губити из вида да је наслеђени систем одолео неадекватном управљању енергетиком током претходних четврт века и неповољном праксом израде сукцесивних стратегија које се у пракси нису примењивале.		Коментар се не прихвата. У нацрту је, сходно одредбама Закона о енергетици које се тичу садржаја Стратегије енергетике, приказана Реализација основних стратешких циљева из Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године.
189.	САНУ, Академијски одбор за енергетику	Потребно је убацити коришћење водоника као горива у гасним електранама у Србији након 2035. године у износу до 30% укупне потрошње горива.		Коментар се не прихвата. У овом тренутку нема довољно информација, анализа и истраживања како и колико би Србија требало да користи водоник. Предложени удео ће се узети у обзир при ажурирању стратешких докумената.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
190.	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Љиљана Дудуковић, самостални саветник	У делу "Биомаса" где је наведено "процене су да је око 60% укупног потенцијала стајњака реални енергетски потенцијал за производњу биогаса", да ли је у обрачуна тог процента, узета у обзир важност коришћења, као и употреба/потрошња стајњака у пољопривредној производњи?	Стајњака нема довољно за потребе пољопривредне производње те пољопривредни произвођачи најчешће примењују ниску норму (до 20 t/ha), а што изискује потребу за чешћим ђубрењем. Такође, сточни фонд је умањен те је смањена и производња стајњака, а потребе за ђубрењем стајњаком нису.	Коментар се прихвата. Измене су унете на стр. 17, други пасус.
191.	Некадашњи специјални саветник проф. др Александар Гајић	Предложени приоритети Стратегије енергетике као и већина текста су преузети из претходног Интегрисаног националног енергетског и климатског плана Републике Србије за период до 2025. са визијом до 2050. године.		Коментар се не прихвата. Нацрт Стратегије је у процес јавних консултација упућен након прихватања од стране мултисекторске Радне групе коју је формирало Министарство рударства и енергетике и коју чине представници више десетина институција, енергетских предузећа и организација. Напомињемо да је процес израде Стратегије текао паралелно са процесом израде ИНЕКП, те да су приликом израде Стратегије коришћене анализе, сценарији и резултати који су настали у процесу израде ИНЕКП-а. ИНЕКП и Стратегију енергетике треба посматрати као два међусобно компатибилна документа енергетске политике Републике Србије.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
192.	Некадашњи специјални саветник проф. др Александар Гајић	Стр. 18 табела бр 3: Одакле је инсталисана снага РХЕ „Ђердап 3“ порасла са 2х300=600MW на 1800MW !???	Усвојена веријанта је са 2 фазе, Акумулацијама Песача и Бродица и укупна снага 600 MW. Од неких озбиљних иностраних компанија било је разматрања да се та снага повећа и на 1800 MW , па и на 2400 MW, али те варијанте нису угледале светлост дана, па нису ни верификоване. НО у претходним сазивима никад нису били упознати са резултатима наведених студија оправданости и идејним решењима, па није било јавне расправе по овом питању. Ово не значи да се треба везати искључиво на прву варијанту од 600 MW, као ни на 1800 MW. ИНТ	Исти одговор као и на 175.
193.	Некадашњи специјални саветник проф. др Александар Гајић	Подржавамо изабрани сценарио С што представља енергетски развој који ова Стратегија промовише. (стр.36)		Коментар не захтева одговор.
194.	Некадашњи специјални саветник проф. др Александар Гајић	У развоју електроенергетског сектора до 2040. године не спомињу се нуклеарне електране.		Коментар се не прихвата. Анализиране су препоруке Међународне агенције за нуклеарну енергију и сходно њима, а узимајући у обзир ситуацију у Републици Србији по основу институционалних, регулаторних, стручних, финансијских, научно-образовних и других аспеката, као и анализе из ИНЕКП-а, и у нацрт је унет сценарио С-Н који предвиђа учешће нуклеарне енергије у енергетском миксу Републике Србије, са конзервативном прогнозом

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				пуштања у рад нуклеарне електране 2045. године. Додатно је наведено да постоји и могућност разматрања почетка рада НЕ и у ранијем периоду.
195.	Некадашњи специјални саветник проф. др Александар Гајић	Повећање снаге Власинских ХЕ и ХЕ „Потпећ“ од 14 MW (6 MW +8 MW) је мало да би се на то озбиљно рачунало у балансирању ВОЕИ.		Коментар се не прихвата. У условима значајне интеграције интермитентних извора свако повећање снаге из извора чији су радни флуиди превидљиви је значајно јер се оставља могућност за повећање резерве. У том смислу значајна су очекивања чак и од дистрибуиране производње на дистрибутивном систему. Не ради се дакле о појединачном већ о кумулативном ефекту за који се очекује да ће благотворно деловати. У том смислу не очекује се да ће ХЕ Потпећ учествовати сама у балансирању ВОИЕ.
196.	Некадашњи специјални саветник проф. др Александар Гајић	Регулациона резерва из термоелектрана представља најповољнији и највећи прираштај регулационе резерве. (стр.39 последњи пасус.). ОВА КОНСТАТАЦИЈА ЈЕ НЕТАЧНА. НАЈСКУПЉА ЈЕ!!		Коментар се прихвата. Констатација је избрисана.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
197.	Некадашњи специјални саветник проф. др Александар Гајић	Похваљује се став да се после 40 година као приоритет реактивира пројектовање и изградња РХЕ „Бистрица“. (стр. 40).		Коментар је констатација.
198.	Некадашњи специјални саветник проф. др Александар Гајић	На стр. 40 се поново наводи РХЕ „Ђердап 3“ са закованом инсталисаном снагом од 1800 MW. Овде се наводи регионална сарадња са Румунијом, али не треба заборавити да је румунски партнер само делимични власник компаније „Хидроелектрица“. Такође се не спомиње и Бугарска, јер због изградње термоелектрана на Дунаву (НЕ) неопходна сагласност и бугарске стране за измену водотокова Дунава. Чак и кад не би било енергетских капацитета у Бугарској.		Коментар се не прихвата. Конкретни модалитети и детаљи међународне сарадње нису предмет нацрта Стратегије. Напомињемо да је Влада Србије прогласила је изградњу РХЕ Ђердап 3 пројектом од посебног значаја.
199.	Некадашњи специјални саветник проф. др Александар Гајић	Енергетика Републике Србије након 2040. године даје опредељење за повећање производње и потрошње биометана и зеленог водоника. По питању нуклеарних електрана дата је само једна реченица, да би се НЕ могла појавити пре 2050 године. Али се не предвођа укидање мораторијума, школовање кадрова.		Коментар се прихвата. Део текста о НЕ је коригован (стр. 75-77) и додатно су приказани биланси са НЕ (стр. 106-108).
200.	НИС а.д. Нови Сад	Предлажемо да се у документ Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године у део „Визија и циљеви развоја“ унесе и јасан и засебан део који се тиче развоја услова и правног оквира за реализацију пројеката хватања и складиштења CO ₂ у Србији - CCUS пројекти, у коме би се као циљеви поставили:	Европска унија планира до 2050. да у својој привреди постигне климатску неутралност како би се глобално загревање ограничило на 1,5 °Ц. Те стога спроводи свеобухватан оквир политике ради смањења емисија за барем 55% до 2030. Директивом 2009/31/ЕЗ Европског парламента и Већа о геолошком складиштењу угљен диоксида (the Carbon Dioxide Capture and Storage Directive - Директива о хватању и складиштењу CO ₂) успостављен је правни	Коментар се делимично прихвата. Пројекти хватања и складиштења угљендиоксида се не могу сматрати кључним за развој енергетског сектора Републике Србије до 2040. године и због тога поглавље „Визија и циљеви развоја“ није кориговано у том

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<ul style="list-style-type: none"> - Израда студије процене складишних капацитета и студије изводљивости са акционим планом за пројекте прикупљања, употребе и складиштење CO₂; - Утврђивање методологија за одабир подручја за складишне геопросторе - Успостављање система за прикупљање, употребу и складиштење CO₂; - Унапређење и ажурирање националног законодавства у циљу истраживања подручја за складиштење и именовање надлежних тела, те комплетно уређење прикупљања, употребе и складиштења CO₂; - Уређење поступка за издавање дозвола за истраживање и дозволе за складиштење; - Уређење комерцијализације процеса прикупљања, употребе и складиштења CO₂; - Прекогранична сарадња у циљу развоја CCUS пројеката. 	<p>оквир ЕУ за геолошко складиштење угљен диоксида (CO₂) на начин сигуран за околину.</p> <p>Циљ Директиве о хватању и складиштењу CO₂ је обезбеђивање да не постоји значајан ризик од цурења CO₂ или штете за здравље или околину те спречавање штетних учинака на сигурност транспортне мреже или складишних геопростора.</p> <p>Како би се искористио пуни потенцијал индустријског управљања CO₂, потребно је створити повољне услове за развој сваког елемента ланца CO₂. То обухвата сврсисходну регулативу, те улагања у финансирање истраживања, иновација и ране примене.</p> <p>Индустријско управљање CO₂ може помоћи у декарбонизацији производних процеса у индустријским секторима који су важни за европску економију, чиме се допуњују друге мере за постизање декарбонизације. Индустријско управљање угљиком стога је чврст и важан елемент одрживе и конкурентне привреде.</p> <p>Како је за повећање индустријског управљања CO₂ кључна прекогранична димензија, биће потребна међународна сарадња како би се максимално повећао потенцијал ублажавања емисија у Европи и изван ње.</p> <p>Тренутно у свету постоји око 40 погона CCS укупног капацитета 50 мил. т CO₂ /год., од којих се више од 50% налази у САД и Канади.</p> <p>До 2030. године планира се пуштање у рад погона укупног капацитета више од 380 мил. т CO₂ /год. При томе, глобална емисија CO₂ у индустрији и енергетици (тј. тамо где је могуће користити CCS технологију) процењује се на 27 млрд т/год.</p>	<p>смислу. Од укупног броја пројеката наведених у образложењу само је неколико везано за рад термоелектрана, а од тога је само једна у комерцијалном раду. Дакле ради се о технологији која се истражује више деценија уназад али без значајније комерцијализације. Реално је да Република Србија прати технолошки проверена и комерцијално оправдана решења у овој области.</p> <p>Текст је измењен у делу „Енергетика РС након 2040. године”, али тако да се може односити и на период пре 2040. године (стр. 92, други пасус).</p> <p>Детаљи наведени у Коментару ће бити размотрени при изради ПОС-а.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			Државе чланице ЕУ у будућности планирају путем својих националних програма или фондова, подстицати истраживања и демонстрацијске активности повезане с хватањем и складиштењем CO ₂ .	
201.	НИС а.д. Нови Сад	У првом пасусу на страни 16. текста Нацрта стратегије потребно је кориговати податке о производњи нафте и гаса тако да гласе: „Пројектована производња 2040. године износи око 770 хиљада тона сирове нафте и око 360 милиона м ³ природног гаса.“	Ускладити са иновираним подацима НИС а.д. Нови Сад.	Коментар се прихвата. С обзиром на остале коментаре реченица је изостављена.
202.	НИС а.д. Нови Сад	У првом пасусу на страни 20. текста Нацрта стратегије, везано за изградњу „фотонапонских електрана“ као земљиште на којем треба размотрити примену агрофотонапонских електрана наводи се земљиште 6, 7. и 8. катастарске класе. Предлажемо да се или искључи навођење класа земљишта или преформулише последња реченица у првом пасусу тако да гласи: „Овакве могућности треба размотрити за примену на парцелама где пољопривредна култура може да се уклопи са инсталисаним соларним панелима.“	У ЕУ се ове електране посматрају као агротехничка мера за трајне усеве, нарочито за воћњаке пошто панели штите од јаких обораина (град, лед и сл.), умањују УВ зрачење уз истовремену производњу енергије потребне за наводњавање.	Коментар се прихвата. Текст коригован на страни 20.
203.	НИС а.д. Нови Сад	У првом пасусу на страни 40. текста Нацрта стратегије наводи се да ће се до 2032. изградити РХЕ Бистрица.	Узимајући у обзир да је пројекат тек у фази планирања и да за изградњу ХЕ треба минимално 10 година, 2032. година се не чини као реалан датум за завршетак ове ХЕ.	Коментар се не прихвата. Нацрт Стратегије је рађен у складу са званично усвојеним "Полазним основама плана развоја енергетске инфраструктуре до 2028. године са пројекцијама до 2030. године". Овај документ

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				наводи 2032. годину као годину изградње РХЕ Бистрица.
204.	НИС а.д. Нови Сад	У првом пасусу на страни 52. текста стоји: „... до 2040. године на преносној мрежи би требало да се нађе и РХЕ Ђердап 3.“ Потребно је извршити усклађивање са ИНЕКП.	У верзији ИНЕКП усвојеној од стране Владе РС 25.07.2024. године наведено је да ће Ђердап 3 бити оперативан 2035. године.	Коментар се не прихвата. Синтагма „... до 2040. године на преносној мрежи би требало да се нађе и РХЕ Ђердап 3.“ није у супротности са ИНЕКП-ом.
205.	НИС а.д. Нови Сад	У табели 8. на 54. страни Нацрта стратегије потребно је повећати висину инвестиције а које се односе на ОИЕ у саобраћају.	У другом пасусу на страни 54. текста наводи се да су „у сектору саобраћаја створени услови за доделу подстицаја за производњу напредних биогорива“ а у табели се као висина инвестиције за ОИЕ у саобраћају наводи 30 мил ЕУР. Цена технологија за производњу напредних горива тренутно није испод 150 мил ЕУР. Такође, у ИНЕКП та цифра већа је од 100 мил ЕУР, те је и из тог разлога потребно ускладити.	Коментар се прихвата. Измене унете у Табелу 8 (стр. 56).
206.	НИС а.д. Нови Сад	У табели за Сектор нафте, на страни 64. Нацрта стратегије треба искључити индикатор „дубина прераде“.	Постројење DCU које је изграђено у циљу максимизације дубине прераде сирове нафте је пуштено у рад у 2020. години.	Коментар се прихвата. Измене унете у табелу (стр. 66).
207.	НИС а.д. Нови Сад	У првом пасусу на страни 65. Нацрта стратегије након реченице „Нови нафтовод из Мађарске....“ треба додати нову која гласи: „Нови нафтовод ће поред нафтовода Дружба бити повезан и са другим евроазијским нафтоводима.	Нови нафтовод мора да се повеже са цевоводом из Азербејџана јер дозвола допреме руске нафте Словачкој и Мађарској преко Дружбе истиче крајем 2024. године, па се не може рачунати на допрему руске нафте овим новим нафтоводом.	Коментар се прихвата. Измене унете на стр. 67, други пасус.
208.	НИС а.д. Нови Сад	У првом пасусу на страни 66. Нацрта стратегије потребно је искључити Сомбор као	Конзум Сомбора за моторни бензин и дизел је далеко испод границе исплативости изградње крака Нови Сад – Сомбор.	Коментар се прихвата. Сомбор је избрисан.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		једну од крајњих тачака система продуктовода.		
209.	НИС а.д. Нови Сад	У другом пасусу на страни 71. Нацрта стратегије наводи се Директива 2014/94/ ЕУ, коју је потребно искључити из текста.	Директива је повучена и замењена Регулативом 2023/1804/ЕУ.	Коментар се прихвата. Текст коригован на стр. 73.
210.	НИС а.д. Нови Сад	У другом пасусу на страни 77. Нацрта стратегије наводи се да се очекује примена „carbon border tax“, што је потребно преформулисати.	Имплементација механизма је почела 01.10.2023, а наплата почиње 01.01.2026. године.	Коментар се прихвата. Текст коригован на стр. 80.
211.	НИС а.д. Нови Сад	У првом пасусу на страни 89. стоји да је од кључног значаја да се до 2040. успостави усклађеност са EU ETS. Потребно је кориговати тако да се да се датум помери што ближе 2025. години.	Регулатива 2023/956/ЕУ је ступила на снагу од 01.01.2026. и производи који су сада обухваћени (струја, цемент, ђубрива..) ће се продавати по доста цени нижој од тржишне. Од 2033. године (а можда и раније) ће се ЦБАМ примењивати и на нафтне деривате, петрохемијске производе. Ако се не уведе неки аналогни механизам што пре, извоз ће се редуковати, компаније извозници смањити приход, а при томе ће сва разлика у цени због емисија CO2 завршити код земаља које имају установљене EU ETS шеме.	Коментар се прихвата. Текст коригован на стр. 92.
212.	НИС а.д. Нови Сад	Потребно је пребацити примену CCS пре 2040. године.	Иако се CCS не налази у ИНЕКП (иако су поједини чланови Радне групе предлагали да се CCS/CCSU укључи), треба ову опцију навести у Стратегији јер представља једну од ефикасних метода за декарбонизацију. С обзиром на то да у Србији не постоји никакав правни оквир везан за CCS, сматрамо да би га кроз Стратегију требало подстакнути.	Коментар се прихвата. Унето у текст (погледати одговор под 1).
213.	НИС а.д. Нови Сад	У табели А1, на страни 91. Нацрта стратегије се наводи производња биогорива у 2025. години (22,9 ктое). Потребно појашњење.	У Републици Србији тренутно не постоји ниједно постројење за комерцијалну производњу биогорива и	Коментар се прихвата. Ради се о увозу, а не производњи. Табела је коригована.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>тешко је очекивати да ће таква производња постојати у 2025. години.</p> <p>Уколико се односи на производњу биогорива „за кућну употребу“, сматрамо да та биогорива не могу да се прикажу као удео ОИЕ у саобраћају пошто оваква производња не може бити сертифицивана по важећим Критеријумима одрживости.</p>	
214.	НИС а.д. Нови Сад	У табели А2, на страни 92. Нацрта стратегије се наводи производња биогорива у 2025. (73,3 ктоне). Потребно појашњење.	Исти коментар	Коментар се прихвата. Ради се о увозу, а не производњи. Табела је коригована.
215.	НИС а.д. Нови Сад	У табели А7, на страни 97. Нацрта стратегије везано за производњу сирове нафте, поставља се питање зашто се производња разликује по сценаријима. Сматрамо да је потребно кориговати.	Производња нафте и гаса није условљена сценаријима развоја енергетике Србије, НИС производи максималне могуће количине и све искористи за прераду.	Коментар се прихвата. Табела је коригована.
216.	НИС а.д. Нови Сад	<p>- Табела А 13 на страни 103. Нацрта стратегије (БАУ сценарио): удео ОИЕ у саобраћају 3,7%</p> <p>- Табела А 14 на страни 103. Нацрта стратегије (Сценарио С): удео ОИЕ у саобраћају 3,0%.</p> <p>Потребно је кориговати.</p>	Сценарио С је „зелени сценарио“, те сматрамо да није логично да је удео ОИЕ у саобраћају мањи у овом сценарију.	<p>Коментар се не прихвата.</p> <p>Претпоставка је да ће се у сценарију С користити напредна биогорива која се производи из наведених сировина у Анексу IX RED II Директиве. Према RED II Директиви (као и новој RED III), у коначној калкулацији потрошње напредних биогорива, горива се множе мултипликаторима.</p> <p>Претпоставка БАУ сценарија је да се у највећој мери не користе напредна биогорива.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				Приказане вредности удела ОИЕ у саобраћају се односе на прорачун без мултипликатора и сагласни су са вредностима приказаним у Табели V.18 ИНКЕП-а. Поред табеле у анексу додато је да је прорачун изведен без мултипликатора.
217.	НИС а.д. Нови Сад	Подаци у Табели А14 на страни Нацрта стратегије разликују се од података у Табели 2.2. у ИНКЕП.	Потребно је ускладити Нацрт стратегије са ИНКЕП.	Коментар се прихвата. Табела је коригована.
218.	Друштво за заштиту и проучавање птица Србије	Значајно је нагласити да постоји реална потреба за ограничавањем и смањивањем коришћења дрвне биомасе, као дугорочне стратегије.	Неконтролисана сеча шума широм Србије угрожава целокупне екосистеме. Интезивирање ове гране индустрије последњих година довело је до нарушавања квалитета и структуре шума доводећи до јасних фрагментација станишта која има утицај на готово све шумске врсте али и дугорочно утицај на све нас кроз климатске промене. Неопходно је тежити да се сеча шума за потребе производње енергије до 2050. године сведе на минимум или потпуно укине.	Коментар се не прихвата. Нацрт Стратегије предвиђа смањење коришћења дрвне биомасе. То се јасно види из енергетских биланса датих у прилогу, а приказано је и на Слици 22: ОИЕ за производњу топлотне енергије до 2040. године (ван СДГ).
219.	Друштво за заштиту и проучавање птица Србије	Неопходно је избацити потенцијално повољне локалитете за мале хидроелектране које нису изграђене из стратегије.	Неисплативост и мали енергетски значај малих хидроелектрана је наглашен у стратегији, док постоје бројни научни радови који говоре о њиховом огромном негативном утицају на животну средину. Због тога мислимо да је потребно нагласити у стратегији искључивање било какве градње малих хидроелектрана.	Коментар се не прихвата. У тексту је већ наглашено „да не постоји респективни потенцијал за изградњу нових малих ХЕ и хидропотијал из малих ХЕ не може имати значајнији утицај на развој енергетике Републике Србије.” С друге стране не сматрамо да је потребно генерално забранити градњу малих

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				хидроелектрана. Искуство малих ХЕ које у Републици Србији раде више од 100 година показује да се оне могу градити на друштвено прихватљив начин.
220.	Друштво за заштиту и проучавање птица Србије	Неопходно је избацити планирану могућност изградње плутајућих фотонапонских електрана на воденим површинама.	Водене површине природних и вештачких језера али и рибњака и бара су једни од најбитнијих станишта за најређе врсте птица али и осталог живог света у Србији. Потребно је спречити угрожавање било ког воденог екосистема у данашње време климатских промена, јаким температура и суша. Готово сва језера, баре и рибњаки су под неким видом државне или међународне заштите.	Коментар се не прихвата. Развој потенцијалне плутајуће фотонапонске електране неће бити . могућ без израде студије утицаја на животну средину (са јавним увидом) и тек по њеном усвајању се може приступити евентуалној реализацији пројекта.
221.	Друштво за заштиту и проучавање птица Србије	Приоритетно користити просторе девастиране природе (Јаловишта, неактивне отворене копове рудника, итд.) за локалитете изградње објеката за производњу обновљиве енергије, пре свега фотонапонских електрана.	Јефтиније, паметније и ефикасније је користити земљишта која тешко могу наћи било коју другу сврху, него користити пољопривредна земљишта или слатинске, језерске или барске локалитете.	Коментар се не прихвата. Када је у питању Електропривреда Србије, предложене локације су и сада предвиђене за ту намену. Међутим, у развоју ОИЕ и са зацртаним таргетима, Република Србија ће морати да се ослони у великој мери и на приватни сектор, који по правилу не располаже јаловиштима, неактивним коповима и сл.
222.	MVJ Zajednička advokatska kancelarija Marković Vukotić Jovković Uroš Marković	Коментар се односи на став изнет у првом параграфу на страни 20. у поглављу Енергија Сунца – фотонапонске електране . Мишљења смо да изградња фотонапонских електрана на површинама на тлу НИЈЕ ограничена пре свега употребном	1. Укупне површине потребне за изградњу фотонапонских електрана су реда неколико промила од укупне површине Републике Србије и минимално утичу на расположивост земљишта за пољопривредну производњу. Конкретно за 7,37 GW потребно је око	Коментар се прихвата. Текст је коригован на стр. 20.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>вредношћу површина, већ капацитетом електроенергетске мреже. У том смислу дајемо предлог да се параграф преформулише како следи:</p> <p>Изградња фотонапонских електрана на тлу је данас у свету најбржи растући сегмент укупне енергетике. Ограничења која су од утицаја односе се на капацитет електроенергетске мреже која треба да интегрише произведену енергију, на могућности пласмана енергије на тржишту и на расположивост земљишта за изградњу. У технолошком погледу данас се развијају системи са соларним тракерима и системи са фиксним конструкцијама. Системи са соларним тракерима захтевају релативно равно земљиште са нагибом мањим од 10°, док фиксне конструкције могу бити постављене и на терену сложеније топографије. У светској пракси примењује се и изградња фотонапонских електрана на обрадивом земљишту где се примењују тзв. агрофотонапонске електране чије конструкције омогућавају истовремену пољопривредну производњу. Овакве могућности код нас треба пажљиво размотрити на земљиштима различитих катастарских класа.</p>	<p>10000 ha, или 100 km², што је око 1,3 промила од површине Републике Србије.</p> <p>2. Агрофотонапонске електране се данас у свету граде чак и у засадима винограда тако да за примене код нас имамо пуно мотива за градњу на свим катастарским класама земљишта како би инвеститори подигли профитабилност улагања.</p>	
223.	MVJ Zajednička advokatska kancelarija Marković Vukotić Jovković Uroš Marković	<p>Коментар се односи на став изнет у првом параграфу на страни 69. у поглављу Водоник у енергетској транзицији.</p> <p>У том смислу дајемо предлог да се параграф преформулише како следи:</p>	<p>Утисак да се о дериватима водоника, посебно зеленог амонијаку у Стратегији мало говори а јер се очекује широка примена технологија коришћења водоника омогући значајан пад цене водоника, да ће зелени амонијак као стратешка роба имати велики енергетски</p>	<p>Коментар се не прихвата. У реченици се већ наглашава да се водоник, амонијак, итд. добијају коришћењем ОИЕ тако да је придев „зелени“ сувишан.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		- Због тога је врло битан развој и коришћење „Power to Gas (P2G)” и „Power to Liquids (P2L)” технологија које омогућавају производњу водоника, зеленог амонијака, зеленог метана и синтетичких течних горива (керозин или дизел) коришћењем електричне енергије добијене из обновљивих извора енергије.	и други значај (водни транспорт, пољопривреда, хемијске индустрије,...)	
224.	Климатски форум	У одељку „Уводна разматрања“ су разматрани главни фактори који ће, по мишљењу аутора, усмеравати развој енергетике до 2040., односно 2050. године. Сматрамо да је потребно укључити и разматрања о утицају климатских промена на развој енергетике у планираном периоду	Поред тога што је сектор енергетике један од главних чинилаца који негативно утиче на климатске промене, овај утицај је двосмерни, што значи да и климатске промене утичу на развој енергетике. Највећи утицаји се огледају у смањењу дотока – а самим тим и мањој производњи електричне енергије у хидроелектранама, расположивости водних ресурса за хлађење термоелектрана, већој потрошњи електричне енергије услед раста просечне температуре (приближавање зимске и летње потрошње), утицај климатских промена на топлотни капацитет постојећих водова у оквиру преносне и дистрибутивне мреже и др. Ови утицаји су већ видљиви у енергетици Републике Србије и потребно их је укључити у уводна разматрања.	Коментар се прихвата. Текст је коригован на стр. 3.
225.	Климатски форум	У одељку „Правни оквир за доношење Стратегије“ потребно је укључити и Закон о потврђивању уговора о гаранцији зајам за ликвидност ЕПС-а између Републике Србије и Европске Банке за Обнову и Развој (Сл. Гласник РС – Међународни уговори, бр.3/2023).	Члан II – Одељак 2.03. – тачка д овог Закона дефинише следећу међународну обавезу Републике Србије, коју је ратификовала Народна Скупштина, и гласи: „...након потписивања Уговора о зајму и Уговора о гаранцији, Гарант (Република Србија) ће саопштити опредељење Србије за постепен престанак коришћења угља у најкраћем могућем року, а у сваком случају најкасније до 31. децембра 2050. године и то ће се одразити на нове или ажуриране верзије националних стратешких докумената.“	Коментар се прихвата. Унета допуна на стр. 4.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			Ова преузета међународна обавеза, чијем потписивању је присуствовала и садашња министарка рударства и енергетике Дубравка Ђедовић Хандановић, је кључни фактор који ће утицати на развој енергетике у наредном периоду и због тога ју је неопходно укључити у правни оквир за израду Стратегије.	
226.	Климатски форум	У одељку „Транзиција ка одрживој енергетици“ посебно је истакнута следећа тврдња: „У последњих 20 година није било проблема у снабдевању енергијом и енергентима са значајнијим последицама на функционисање привредног и друштвеног живота. Енергетски систем Републике Србије карактерисала је стабилност снабдевања, као и релативно ниска увозна зависност. То је остварено у највећој мери захваљујући коришћењу домаћег лигнита (70%) и великих хидроелектрана (30%) у производњи електричне енергије, као и знатним коришћењем гревног дрвета у домаћинствима. У укупној структури коришћених енергената у примарној потрошњи, лигнит перманентно има удео од преко 50%.“ Овај део је неопходно изменити како би тачно приказао реалност, а реалност је да је у последње 3 године (од последњих 20 година) било великих проблема у снабдевању енергијом (посебно електричном).	Целокупној јавности Србије је познато да је у децембру 2021. године дошло до озбиљне хаварије и прекида рада највеће термоелектране у Србији, због, како стоји у извештају ЕПС-а, „влажног, блатњавог и лепљивог угља“. Председник Србије Александар Вучић је тим поводом изјавио „да немамо довољно ни мазута ни угља да подмиримо наше потребе“ (ПТС, https://www.rts.rs/lat/vesti/politika/4631813/vucic-desila-nam-se-savrsena-oluja-racunajte-kao-da-je-grcic-podneo-ostavku.html). Обзиром да је ЕПС недостајуће количине електричне енергије морао да надомешта директним увозом и куповином по рекордно високим берзанским ценама, у 2022. години је забележио губитак од 628 милиона евра – који је био 400% виши него претходне године.	Коментар се не прихвата. Хаварија и проблем на који се указује поменута је у поглављу „Реализација основних стратешких циљева из Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године“. Међутим, без обзира на тај експрес сматрамо да изнета, наведена начелна оцена функционисања енергетског сектора и даље важи.
227.	Климатски форум	У одељку „Транзиција ка одрживој енергетици“ посебно је истакнута следећа тврдња: Цена оваквог „модела“ енергетског развоја огледа се посебно у високој емисији	Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционом планом наглашава да је у 2015. години дошло до више од	Коментар се не прихвата. Део текста који је поменут је рекапитулација поглавља Реализација основних

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		гасова са ефектом стаклене баште, значајном доприносу енергетског сектора локалном загађењу“. Овај део је потребно проширити са „као и утицају на здравље становништва“.	10.000 превремених смртних случајева због загађеног амбијенталног ваздуха.	стратешких циљева из Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године.
228.	Климатски форум	У одељку „Енергетски ресурси Републике Србије и оцена могућности њиховог коришћења“, у делу везаном за Нафту и природни гас, је наведено: „На основу тренда промене домаће производње нафте и гаса, може се констатовати да уколико се не реализују открића нових већих лежишта, у наредном периоду ће доћи до даљег постепеног смањења њихове производње. Пројектована производња 2040. године износи око 240 хиљада тона сирове нафте и око 300 милиона m3 природног гаса.“	Сматрамо да је, у циљу јасноће, ове величине (240 хиљада тона сирове нафте и око 300 милиона m3 природног гаса) потребно приказати као % у односу на укупну потрошњу тих енергената.	Коментар се прихвата. Коригован је текст и поменута реченица је изостављена.
229.	Климатски форум	У одељку „Енергетски ресурси Републике Србије и оцена могућности њиховог коришћења“, је и део под називом „Уљни шејлови“.	Сматрамо да је неопходно користити израз „Уљни шкриљци“, који је и до сада коришћен у стратешким документима и законима везаним за сектор енергетике.	Коментар се не прихвата. Уљни шкриљци је геолошки нетачан термин, мада се користи. У Закону о рударству и геолошким истраживањима то је већ кориговано. Уљни шејлови (oil shale) су седиментне стене на површини терена (и мањој дубини), које садрже кероген – чврсту дисперзну органску супстанцу из које крекингом могу настати нафта и гас. Термин шкриљци се користи за метаморфне стене. Потенцијали о којима је реч су уљни шејлови.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
230.	Климатски форум	У одељку „Потребе крајњих потрошача – Финална потрошња енергије“ осим циљних вредности наведених за 2040. годину (финална потрошња, потрошња по секторима, итд.) потребно је навести и годишње циљеве за сваку од наведених категорија, у % повећања или смањења.	<p>Неопходно је навести јасне међугодишње циљеве у % повећања или смањења финалне потрошње по свим секторима и/или носиоцима – на основу постављеног циља за 2040. годину, како би актерима енергетског сектора, који су задужени за спровођење ове Стратегије - били јасни постављени циљеви, и како би се могао пратити напредак у остварењу циљева постављених Стратегијом.</p> <p>За одређене секторе су постављени јасни годишњи циљеви:</p> <ul style="list-style-type: none"> у сектору домаћинства, примена мера енергетске ефикасности у зградарству - 1% објеката годишње до 2030, а након тога 2% у јавном и комерцијалном сектору - енергетска санација објеката – 3% годишње до 2030, а након тога 6%. <p>Такве годишње циљеве је неопходно дефинисати и за:</p> <ul style="list-style-type: none"> Коришћење топлотних пумпи за грејање у индивидуалним системима Коришћење соларне енергије за загревање потрошне топле воде <p>Поред тога, потребно је приказати и годишња кретања индикатора у оквиру БАУ сценарија и С сценарија.</p>	Коментар се не прихвата. Не ради се о циљаним вредностима, већ о претпоставкама коришћеним за креирање сценарија. Индикатори су приказани у Прилогу.
231.	Климатски форум	У одељку „Укупна потрошња примарне енергије“ осим циљних вредности наведених за 2040. годину (примарна енергија, потрошња по енергентима, итд.) потребно је навести и годишње циљеве за сваку од наведених категорија, у % повећања или смањења.	<p>Неопходно је навести јасне међугодишње циљеве у % повећања или смањења примарне енергије по енергентима – на основу постављеног циља за 2040. годину, како би актерима енергетског сектора, који су задужени за спровођење ове Стратегије - били јасни постављени циљеви, и како би се могао пратити напредак у остварењу циљева постављених Стратегијом.</p>	Коментар се не прихвата. У Прилогу су приказани детаљни енергетски биланси на сваких 5 година. Поред тога, стратегију прате Програми остваривања стратегије који се доносе на 3 године и у којима се врши знатно детаљнији приказ промене потрошње примарне енергије.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
232.	Климатски форум	У одељку „Развој енергетских сектора до 2040. године – Електроенергетски сектор“, у табели у којој су наведени циљеви, мере, индикатори, и заинтересоване стране, потребно је квантификовати постављене циљеве.	<p>Овако дефинисани циљеви и мере нису квантификовани, следљиви, и не пружају могућност праћење напретка у остваривању Стратегије.</p> <p>Треба да укључе и јасне показатеље о ревитализацији и реконструкцији електроенергетских објеката, тј. да кажу колико је годишње потребно ревитализовати/реконструисати електрана, преносне и дистрибутивне мреже, колико квалитетног угља је потребно користити, колико треба да износи редукција производње електричне енергије у ТЕ на угаљ, колико треба да износи удео ОИЕ у производњи електричне енергије, колико ОИЕ да интегрише преносна и дистрибутивна мрежа, колико да се реконструише, изгради и модернизује објеката у производњи, преносу и дистрибуцији електричне енергије</p>	<p>Коментар се не прихвата. Стратегија је документ којим се дефинишу основни циљеви енергетске политике.</p> <p>Стратегију прате Програми остваривања стратегије који се доносе на 3 године и у којима се врши директна операционализација стратешких праваца деловања са квантификацијом циљева у мери у којој је то могуће.</p> <p>Сценарио С представља енергетски развој који Стратегија предлаже. Слика 23, као и Прилог дају приказ кретања потрошње финалне енергије по секторима потрошње енергије и које су неке циљане вредности које Стратегија предвиђа, на основу чега се може пратити и реализација политика у тој области.</p> <p>Прописи који се односе на дефинисање енергетске ефикасности зграда су у надлежности Министарства надлежног за послове грађевинарства. Систем енергетског менаџмента у индустрији и јавном сектору већ је у примени и</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				континуално се ради на његовом унапређењу. ЕУРО 6 стандард за нова возила је већ у примени, и у надлежности Министарства надлежног за послове саобраћаја, док је увоз половних возила и стандард за њих у надлежности министарства надлежног за послове трговине. Већина мера предвиђених и Стратегијом и ИНЕКП-ом у области енергетске ефикасности већ је у примени а планира се њихово интензивирање додатним подстицајима.
233.	Климатски форум	У одељку „Развој енергетских сектора до 2040. године – Електроенергетски сектор – Дистрибутивни систем“, потребно је навести ниво прихватљивих губитака у дистрибутивног мрежи 2040. године.	Без јасно дефинисаног показатеља, Електродистрибуција Србије ће и даље моћи да има губитке у дистрибутивној мрежи који су далеко изнад европског и светског просека, као што је сада случај (10.85% у 2023. години).	Коментар се не прихвата. Стратегија наводи мере потребе за унапређење дистрибутивних система, а додатно су уведени и посебни индикатори за праћење (Губици у дистрибутивном систему и Број и дужина прекида на преносној и дистрибутивној мрежи). Стратегију прате Програми остваривања стратегије који се доносе на 3 године и у којима се врши директна операционализација стратешких праваца

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				деловања са директном квантификацијом предложених индикатора у дистрибуцији електричне енергије.
234.	Климатски форум	У одељку „Развој енергетских сектора до 2040. године – Сектор топлотне енергије“, у табели у којој су наведени циљеви, мере, индикатори, и заинтересоване стране, потребно је квантификовати постављене циљеве.	Овако дефинисани циљеви и мере нису квантификовани, следљиви, и не пружају могућност праћење напретка у остваривању Стратегије. Треба да укључе и јасне показатеље о ревитализацији и реконструкцији систем даљинског грејања, тј. да кажу колико је годишње потребно ревитализовати/реконструисати СДГ, колико високоефикасних когенерационих система изградити, колико годишње инсталирати акумулатора топлоте, када ће се извршити прелазак на нискотемпературне режиме рада и 24-часовни режим, када ће се престати са коришћењем угља и нафтних деривата у СДГ, када ће се тарифе одобравати по трошковом принципу, када ће се донети посебни Закон о топлотној енергији, и др.	Коментар се не прихвата. Овако детаљан ниво приказа није примерен документу који се ради на националном нивоу за период од 16, односно 26 година, посебно за системе даљинског грејања који су највећим делом у надлежности јединица локалне самоуправе. Стратегија не предвиђа коришћење угља и мазута после 2040. године у СДГ. Стратегија наглашава потребу доношења Закона о топлотној енергији, као и остале мере наведене у коментару. Међутим, стратегију прате Програми остваривања стратегије који се доносе на 3 године и у којима се врши директна операционализација стратешких праваца деловања са квантификацијом циљева у мери у којој је то могуће.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
235.	Климатски форум	У одељку „Развој енергетских сектора до 2040. године – Сектор топлотне енергије“ осим циљних вредности наведених за 2040. годину (15%-25%), потребно је навести и годишње циљеве за раст броја прикључака на системе даљинског грејања.	Неопходно је навести јасне међугодишње циљеве у % раста броја прикључака на системе даљинског грејања – на основу постављеног циља за 2040. годину, како би актерима системима даљинског грејања (топланама), који су задужени за спровођење ове Стратегије - били јасни постављени циљеви, и како би се могао пратити напредак у остварењу циљева постављених Стратегијом.	Коментар се не прихвата. Ради се о системима углавном у надлежности јединица локалне самоуправе, са израженим локалним специфичностима. Стратегију прате Програми остваривања стратегије који се доносе на 3 године и у којима се врши директна операционализација стратешких праваца деловања са квантификацијом циљева у мери у којој је то могуће.
236.	Климатски форум	У одељку „Развој енергетских сектора до 2040. године – Сектор обновљивих извора енергије“, у табели у којој су наведени циљеви, мере, индикатори, и заинтересоване стране, потребно је квантификовати постављене циљеве, са јасно постављеним роковима. Поред категорије „купац-произвођач“ неопходно је поставити квантификоване циљеве, мере и индикаторе и за Енергетске задруге и Заједнице обновљивих извора енергије.	Овако дефинисани циљеви и мере нису квантификовани, следљиви, и не пружају могућност праћење напретка у остваривању Стратегије. Треба да укључе и јасне одреднице у смислу обима финансијских подстицаја за развој капацитета ОИЕ у производњи електричне и топлотне енергије, рок за увођење поједностављених и брзих процедура за захтеве купаца да пређу у категорију „купац-произвођач“, за колико је потребно повећати енергетску ефикасност мреже – и до када, шта је неопходна инфраструктура коју је потребно обезбедити – и до када, када је рок за прилагођавање дистрибутивне мреже за потребе електромобилности. Додатно, део „Сектор обновљивих извора енергије“, као ни сам нацрт Стратегије уопште не препознају улогу грађана у енергетској транзицији. За Енергетске задруге и Заједнице обновљивих извора енергије не постоје циљеви ни мере, што је у супротности са ИНЕКП-ом.	Коментар се делимично прихвата. Везано за улогу грађана, додат је пасус у поглављу „Визија и циљеви развоја“ (стр. 26, претпоследњи пасус). Квантификација циљева за ове енергетске субјекте није предвиђена Законом о енергетици који прописује садржај Стратегије енергетике. Стратегију прате Програми остваривања стратегије (ПОС) који се доносе на 3 године и у којима се врши директна операционализација стратешких праваца деловања са

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				квантификацијом циљева у мери у којој је то могуће. Напомињемо да је процес израде Стратегије и ИНЕКП-а текао паралелно и та два документа су међусобно компатибилна. Све анализе, сценарији и пројекције припремљене у процесу израде ИНЕКП-у, коришћене су и у изради Стратегије. У том смислу и све конкретне активности везане за развој капацитета ОИЕ предвиђене у ИНЕКП су интегрисане у стратешке сценарије развоја.
237.	Климатски форум	У одељку „Развој енергетских сектора до 2040. године – Енергетска ефикасност“, у табели у којој су наведени циљеви, мере, индикатори, и заинтересоване стране, потребно је квантификовати постављене циљеве по секторима (зградарство, индустрија, домаћинства, итд.), са јасно постављеним роковима.	Овако дефинисани циљеви и мере су генералног карактера, нису квантификовани, следљиви, и не пружају могућност праћење напретка у остваривању Стратегије. Треба да укључују и колико финансијских подстицаја ће бити намењено повећању енергетске ефикасности у свим секторима потрошње, до када је рок да се унапреде прописи везани за енергетска својства зграда, до када је рок да се примене „зелене набавке“ које постављају захтеве у погледу енергетске ефикасности у јавном и комерцијалном сектору, када је рок за успостављање примене система енергетског менаџмента у области индустријске енергетике, енергетике јавног сектора и зграда, до када је рок за усаглашавање са новим стандардима ЕУ за емисије возила и прелазак на ефикаснија возила, када ће се	Коментар се не прихвата.. Стратегија до 2040. године у области енергетске ефикасности је јасно приказала које су циљане енергетске вредности за период до 2040. године по секторима потрошње енергије. Сценарио С представља енергетски развој који Стратегија предлаже. Слика 23, као и Прилог дају приказ кретања потрошње финалне

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			унапредити систем за мониторинг и праћење потрошње и уштеда финалне енергије и др.	<p>енергије по секторима потрошње енергије и које су неке циљане вредности које Стратегија предвиђа, на основу чега се може пратити и реализација политика у тој области.</p> <p>Прописи који се односе на дефинисање енергетске ефикасности зграда су у надлежности Министарства надлежног за послове грађевинарства. Систем енергетског менаџмента у индустрији и јавном сектору већ је у примени и континуално се ради на његовом унапређењу. ЕУРО 6 стандард за нова возила је већ у примени, и у надлежности Министарства надлежног за послове саобраћаја, док је увоз половних возила и стандард за њих у надлежности министарства надлежног за послове трговине. Већина мера предвиђених и Стратегијом и ИНЕКП-ом у области енергетске ефикасности већ је у примени а планира се њихово интензивирање додатним подстицајима.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
238.	Климатски форум	У одељку „Развој енергетских сектора до 2040. године – Сектор природног гаса“, у табели у којој су наведени циљеви, мере, индикатори, и заинтересоване стране, потребно је квантификовати постављене циљеве.	Овако дефинисани циљеви и мере нису квантификовани, следљиви, и не пружају могућност праћење напретка у остваривању Стратегије. Треба да укључе и јасне показатеље за колико треба да се прошире постојећа и колико да се изгради нових складишта, колико развојних интерконекција са суседним транспортним системима да се изгради, за колико да се прошири транспортни и дистрибутивни систем (у km).	Коментар се не прихвата. Стратегију прате Програми остваривања стратегије који се доносе на 3 године и у којима се врши директна операционализација стратешких праваца деловања са квантификацијом циљева у мери у којој је то могуће. Напомињемо да је процес израде Стратегије и ИНЕКП-а текао паралелно и та два документа су међусобно компатибилна. Све анализе, сценарији и пројекције припремљене у процесу израде ИНЕКП-у, коришћене су и у изради Стратегије. У том смислу и све конкретне активности везане за развој гасног сектора (са роковима, капацитетима и сл.) предвиђене у ИНЕКП су интегрисане у у стратешке сценарије развоја.
239.	Климатски форум	У одељку „Развој енергетских сектора до 2040. године – Сектор нафте“, у табели у којој су наведени циљеви, мере, индикатори, и заинтересоване стране, потребно је квантификовати постављене циљеве.	Овако дефинисани циљеви и мере нису квантификовани, следљиви, и не пружају могућност праћење напретка у остваривању Стратегије. Треба да укључе и јасне показатеље о количинама за које треба да се повећају обавезне резерве, недостајућим складишним капацитетима за све врсте деривата и темпу њихове изградње, колико	Коментар се не прихвата. Стратегију прате Програми остваривања стратегије који се доносе на 3 године и у којима се врши директна операционализација стратешких праваца

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			рафинеријских капацитета треба да се модернизује, као и јасне циљеве за изградњу нових нафтовода и продуктовода.	деловања са квантификацијом циљева у мери у којој је то могуће. Напомињемо да је процес израде Стратегије и ИНЕКП-а текао паралелно и та два документа су међусобно компатибилна. Све анализе, сценарији и пројекције припремљене у процесу израде ИНЕКП-у, коришћене су и у изради Стратегије. У том смислу и све конкретне активности везане за развој сектора нафте (са роковима, капацитетима и сл.) предвиђене у ИНЕКП су интегрисане у у стратешке сценарије развоја.
240.	Климатски форум	У поглављу „Развој енергетских сектора до 2040. године“, на крају сваког секторског одељка је приказана процена финансијских средстава потребних за реализацију секторских циљева.	Имајући у виду да све процене потребних финансијских средстава садрже егзактне процене потребних инвестиција, нејасно је на основу којих података су утврђене ове потребе, имајући у виду да секторски циљеви нису јасно и квантитативно дефинисани.	Коментар се не прихвата. Напомињемо да је процес израде Стратегије и ИНЕКП-а текао паралелно и та два документа су међусобно компатибилна. Све анализе, сценарији и пројекције припремљене у процесу израде ИНЕКП-у, коришћене су и у изради Стратегије. У том смислу, коришћене су процене потребних инвестиција, а усаглашене су и са релевантним

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				институцијама члановима Радне групе.
241.	Климатски форум	<p>У одељку „Нуклеарна енергија“, у другом параграфу је наведено: „Поред класичних нуклеарних електрана, код којих је електрична снага појединачних реактора уобичајено 1000-1500 MW, данас су у фази интензивног развоја и мали модуларни реактори - нуклеарни фисиони реактори електричне снаге 300 MW или мање. Ови префабриковани реактори би требало да обезбеде економичност серијске производње и значајно краће време изградње у односу на класична постројења.“ Овај параграф је потребно појаснити: за разлику од конвенционалних нуклеарних електрана – који су зреле, комерцијалне технологије, мали модуларни реактори су још увек у експерименталној фази, без искуства у оперативном коришћењу, због чега се њихова употреба неће разматрати до 2040. године.</p>	<p>У понуђеном тексту се наводе „предности“ малих модуларних реактора – које не одговарају реалности из следећих разлога:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мали нуклеарни реактори нису економичнији од великих реактора (инвестициони трошкови се крећу око 20 милона УС\$/MW), и захтевају неупоредиво веће инвестиције у односу на обновљиве изворе енергије 2. Мали нуклеарни реактори нису сигурнији у односу на велике реакторе (сигурносни ризици су исти као и код великих реактора) 3. Мали нуклеарни реактори стварају проблем одлагања радиоактивног отпада – једнако као и велики реактори. 4. Мали нуклеарни реактори не користе нуклеарно гориво ефикасније од великих реактора (за исту количину произведене топлоте захтевају једнаку количину нуклеарног горива као и велики реактори). 5. У последње време одређени пројекти малих нуклеарних реактора су били отказани због неочекивано високих цена изградње, као што је пројекат НуСкале (NuScale) у САД-у. https://ieefa.org/resources/eye-popping-new-cost-estimates-released-nuscale-small-modular-reactor https://www.reuters.com/business/energy/cancelled-nuscale-contract-weighs-heavy-new-nuclear-2024-01-10/ <p>Због свега наведеног, у тексту Стратегије је потребно појаснити да су мали нуклеарни реактори још увек експериментална постројења, и не треба их разматрати док се не стекну искуства у њиховом коришћењу.</p>	Коментар се прихвата. Текст је коригован (стр. 75).

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
242.	Климатски форум	У одељку „Енергетика Републике Србије након 2040. године“ је потребно јасно и недвосмислено истаћи опредељеност о престанку коришћења угља до 2050. године.	То је међународна обавеза Републике Србије коју је ратификовала Народна Скупштина Републике Србије - видети „Закон о потврђивању уговора о гаранцији зајам за ликвидност ЕПС-а између Републике Србије и Европске Банке за Обнову и Развој“ (Сл. Гласник РС – Међународни уговори, бр.3/2023), Члан II – Одељак 2.03. – тачка д. Потписивању овог Уговора је присуствовала и министарка рударства и енергетике Дубравка Ђедовић Хандановић. Поред тога, Стратегија нискоугљеничног развоја (https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/2023-06/strategija_niskougljenicnog_razvoja.pdf) предвиђа: <i>“Мора се најоменути да сви исплаћиви људи не смањења емисија имају за циљ јосијејено издацивање уља шито је пре мојуће. Збој шито ће коришћење уља у Републици Србији пресити не касније од 2050. године. Генерално, смањење емисија тасова са ефектом ситаклене башће које би се мојло јосићи различитим сценаријума преситављено је у Табели 1.”</i>	Видети одговор на коментар 225. У Билансима за 2050. годину нема коришћења угља за производњу електричне енергије. Угаљ се за производњу топлотне енергије (изузев у индустрији) не користи после 2040. године. То се види у билансима, а поменуто је и на више места у тексту.
243.	Климатски форум	У одељку „Енергетика Републике Србије након 2040. године“ је потребно изменити део параграфа 5, тако да гласи: „Истовремено, развој до 2040. године и испуњење постављених циљева, требало би да обезбеде да у периоду до 2050. године Република Србија оствари климатску неутралност у енергетици.“	Овакав циљ би био усклађен са циљевима Стратегије развоја енергетике Европске Уније, којој Република Србија тежи да се прикључи.	Коментар се не прихвата. Све међународно прихваћене обавезе су узете у обзир приликом планирања енергетског развоја.
244.	Центар за унапређење животне средине	У одељку „Уводна разматрања“ су разматрани главни фактори који ће, по мишљењу аутора, усмераваати развој енергетике до 2040., односно 2050. године. Сматрамо да је потребно укључити и	Поред тога што је сектор енергетике један од главних чинилаца који негативно утиче на климатске промене, овај утицај је двосмерни, што значи да и климатске промене утичу на развој енергетике. Највећи утицаји се огледају у смањењу дотока – а самим тим и мањој	Коментар се прихвата. Текст је коригован на стр. 3.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		разматрања о утицају климатских промена на развој енергетике у планираном периоду	производњи електричне енергије у хидроелектранама, расположивости водних ресурса за хлађење термоелектрана, већој потрошњи електричне енергије услед раста просечне температуре (приближавање зимске и летње потрошње), утицај климатских промена на топлотни капацитет постојећих водова у оквиру преносне и дистрибутивне мреже и др. Ови утицаји су већ видљиви у енергетици Републике Србије и потребно их је укључити у уводна разматрања.	
245.	Центар за унапређење животне средине	У одељку „Правни оквир за доношење Стратегије“ потребно је укључити и Закон о потврђивању уговора о гаранцији зајам за ликвидност ЕПС-а између Републике Србије и Европске Банке за Обнову и Развој (Сл. Гласник РС – Међународни уговори, бр.3/2023).	Члан II – Одељак 2.03. – тачка д овог Закона дефинише следећу међународну обавезу Републике Србије, коју је ратификовала Народна Скупштина, и гласи: „...након потписивања Уговора о зајму и Уговора о гаранцији, Гарант (Република Србија) ће саопштити опредељење Србије за постепен престанак коришћења угља у најкраћем могућем року, а у сваком случају најкасније до 31. децембра 2050. године и то ће се одразити на нове или ажуриране верзије националних стратешких докумената.“ Ова преузета међународна обавеза, чијем потписивању је присуствовала и садашња министарка рударства и енергетике Дубравка Ђедовић Хандановић, је кључни фактор који ће утицати на развој енергетике у наредном периоду и због тога ју је неопходно укључити у правни оквир за израду Стратегије.	Коментар се прихвата. Унета допуна на стр. 4.
246.	Центар за унапређење животне средине	У одељку „Транзиција ка одрживој енергетици“ посебно је истакнута следећа тврдња: „У последњих 20 година није било проблема у снабдевању енергијом и енергентима са значајнијим последицама на функционисање привредног и друштвеног живота. Енергетски систем Републике Србије карактерисала је стабилност снабдевања, као	Целокупној јавности Србије је познато да је у децембру 2021. године дошло до озбиљне хаварије и прекида рада највеће термоелектране у Србији, због, како стоји у извештају ЕПС-а, „влажног, блатњавог и лепљивог угља“. Председник Србије Александар Вучић је тим поводом изјавио „да немамо довољно ни мазута ни угља да подмиримо наше потребе“ (РТС, https://www.rts.rs/lat/vesti/politika/4631813/vucic-	Коментар се не прихвата. Хаварија и проблем на који се указује поменута је у поглављу ”Реализација основних стратешких циљева из Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		и релативно ниска увозна зависност. То је остварено у највећој мери захваљујући коришћењу домаћег лигнита (70%) и великих хидроелектрана (30%) у производњи електричне енергије, као и знатним коришћењем огревног дрвета у домаћинствима. У укупној структури коришћених енергената у примарној потрошњи, лигнит перманентно има удео од преко 50%.“ Овај део је неопходно изменити како би тачно приказао реалност, а реалност је да је у последње 3 године (од последњих 20 година) било великих проблема у снабдевању енергијом (посебно електричном).	desila-nam-se-savrsena-oluja-racunajte-kao-da-je-grcic-podneo-ostavku.html). Обзиром да је ЕПС недостајуће количине електричне енергије морао да надомешта директним увозом и куповином по рекордно високим берзанским ценама, у 2022. години је забележио губитак од 628 милиона евра – који је био 400% виши него претходне године.	пројекцијама до 2030. године”. Међутим, без обзира на тај ексцес сматрамо да изнета, наведена начелна оцена функционисања енергетског сектора и даље важи.
247.	Центар за унапређење животне средине	У одељку „Транзиција ка одрживој енергетици“ посебно је истакнута следећа тврдња: Цена оваквог „модела“ енергетског развоја огледа се посебно у високој емисији гасова са ефектом стаклене баште, значајном доприносу енергетског сектора локалном загађењу“. Овај део је потребно проширити са „као и утицају на здравље становништва“.	Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционом планом наглашава да је у 2015. години дошло до више од 10.000 превремених смртних случајева због загађеног амбијенталног ваздуха.	Коментар се не прихвата. Део текста који је поменут је рекапитулација поглавља Реализација основних стратешких циљева из Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године.
248.	Центар за унапређење животне средине	У одељку „Енергетски ресурси Републике Србије и оцена могућности њиховог коришћења“, у делу везаном за Нафту и природни гас, је наведено: „На основу тренда промене домаће производње нафте и гаса, може се констатовати да уколико се не реализују открића нових већих лежишта, у наредном периоду ће доћи до даљег постепеног смањења њихове производње. Пројектована производња 2040. године	Сматрамо да је, у циљу јасноће, ове величине (240 хиљада тона сирове нафте и око 300 милиона m ³ природног гаса) потребно приказати као % у односу на укупну потрошњу тих енергената.	Коментар се прихвата. Коригован је текст и поменута реченица је изостављена.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		износи око 240 хиљада тона сирове нафте и око 300 милиона m3 природног гаса.“		
249.	Центар за унапређење животне средине	У одељку „Енергетски ресурси Републике Србије и оцена могућности њиховог коришћења“, је и део под називом „Уљни шејлови“.	Сматрамо да је неопходно користити израз „Уљни шкриљци“, који је и до сада коришћен у стратешким документима и законима везаним за сектор енергетике.	Коментар се не прихвата. Уљни шкриљци је геолошки нетачан термин, мада се користи. У Закону о рударству и геолошким истраживањима то је већ кориговано. Уљни шејлови (oil shale) су седиментне стене на површини терена (и мањој дубини), које садрже кероген – чврсту дисперзну органску супстанцу из које крекингом могу настати нафта и гас. Термин шкриљци се користи за метаморфне стене. Потенцијали о којима је реч су уљни шејлови.
250.	Центар за унапређење животне средине	У одељку „Потребе крајњих потрошача – Финална потрошња енергије“ осим циљних вредности наведених за 2040. годину (финална потрошња, потрошња по секторима, итд.) потребно је навести и годишње циљеве за сваку од наведених категорија, у % повећања или смањења.	Неопходно је навести јасне међугодишње циљеве у % повећања или смањења финалне потрошње по свим секторима и/или носиоцима – на основу постављеног циља за 2040. годину, како би актерима енергетског сектора, који су задужени за спровођење ове Стратегије - били јасни постављени циљеви, и како би се могао пратити напредак у остварењу циљева постављених Стратегијом. За одређене секторе су постављени јасни годишњи циљеви: <ul style="list-style-type: none"> у сектору домаћинства, примена мера енергетске ефикасности у зградарству - 1% објеката годишње до 2030, а након тога 2% 	Коментар се не прихвата. Не ради се о циљаним вредностима, већ о претпоставкама коришћеним за креирање сценарија. Индикатори су приказани у Прилогу.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<ul style="list-style-type: none"> у јавном и комерцијалном сектору - енергетска санација објеката – 3% годишње до 2030, а након тога 6%. <p>Такве годишње циљеве је неопходно дефинисати и за:</p> <ul style="list-style-type: none"> Коришћење топлотних пумпи за грејање у индивидуалним системима Коришћење соларне енергије за загревање потрошне топле воде <p>Поред тога, потребно је приказати и годишња кретања индикатора у оквиру БАУ сценарија и С сценарија.</p>	
251.	Центар за унапређење животне средине	У одељку „Укупна потрошња примарне енергије“ осим циљних вредности наведених за 2040. годину (примарна енергија, потрошња по енергентима, итд.) потребно је навести и годишње циљеве за сваку од наведених категорија, у % повећања или смањења.	Неопходно је навести јасне међугодишње циљеве у % повећања или смањења примарне енергије по енергентима– на основу постављеног циља за 2040. годину, како би актерима енергетског сектора, који су задужени за спровођење ове Стратегије - били јасни постављени циљеви, и како би се могао пратити напредак у остварењу циљева постављених Стратегијом.	Коментар се не прихвата. У Прилогу су приказани детаљни енергетски биланси на сваких 5 година. Поред тога, стратегију прате Програми остваривања стратегије који се доносе на 3 године и у којима се врши знатно детаљнији приказ промене потрошње примарне енергије.
252.	Центар за унапређење животне средине	У одељку „Развој енергетских сектора до 2040. године – Електроенергетски сектор“, у табели у којој су наведени циљеви, мере, индикатори, и заинтересоване стране, потребно је квантификовати постављене циљеве.	<p>Овако дефинисани циљеви и мере нису квантификовани, следљиви, и не пружају могућност праћење напретка у остваривању Стратегије.</p> <p>Треба да укључе и јасне показатеље о ревитализацији и реконструкцији електроенергетских објеката, тј. да кажу колико је годишње потребно ревитализовати/реконструисати електрана, преносне и дистрибутивне мреже, колико квалитетног угља је потребно користити, колико треба да износи редукација производње електричне енергије у ТЕ на угаљ, колико треба да износи удео ОИЕ у производњи електричне енергије, колико ОИЕ да интегрише преносна и дистрибутивна мрежа, колико да се</p>	Коментар се не прихвата. Стратегија је документ којим се дефинишу основни циљеви енергетске политике,. Стратегију прате Програми остваривања стратегије који се доносе на 3 године и у којима се врши директна операционализација стратешких праваца деловања са квантификацијом циљева у мери у којој је то могуће.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			реконструише, изгради и модернизује објеката у производњи, преносу и дистрибуцији електричне енергије	
253.	Центар за унапређење животне средине	У одељку „Развој енергетских сектора до 2040. године – Електроенергетски сектор – Дистрибутивни систем“, потребно је навести ниво прихватљивих губитака у дистрибутивног мрежи 2040. године.	Без јасно дефинисаног показатеља, Електродистрибуција Србије ће и даље моћи да има губитке у дистрибутивној мрежи који су далеко изнад европског и светског просека, као што је сада случај (10.85% у 2023. години).	Коментар се не прихвата. Стратегија наводи мере потребе за унапређење дистрибутивних система, а додатно су уведени и посебни индикатори за праћење (Губици у дистрибутивном систему и Број и дужина прекида на преносној и дистрибутивној мрежи). Стратегију прате Програми остваривања стратегије који се доносе на 3 године и у којима се врши директна операционализација стратешких праваца деловања са директном квантификацијом предложених индикатора у дистрибуцији електричне енергије.
254.	Центар за унапређење животне средине	У одељку „Развој енергетских сектора до 2040. године – Сектор топлотне енергије“, у табели у којој су наведени циљеви, мере, индикатори, и заинтересоване стране, потребно је квантификовати постављене циљеве.	Овако дефинисани циљеви и мере нису квантификовани, следљиви, и не пружају могућност праћење напретка у остваривању Стратегије. Треба да укључе и јасне показатеље о ревитализацији и реконструкцији систем даљинског грејања, тј. да кажу колико је годишње потребно ревитализовати/реконструисати СДГ, колико високоефикасних когенерационих система изградити, колико годишње инсталирати акумулатора топлоте, када ће се извршити прелазак на нискотемпературне	Коментар се не прихвата. Овако детаљан ниво приказа није примерен документу који се ради на националном нивоу за период од 16, односно 26 година, посебно за системе даљинског грејања који су највећим делом у надлежности

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			режиме рада и 24-часовни режим, када ће се престати са коришћењем угља и нафтних деривата у СДГ, када ће се тарифе одобравати по трошковном принципу, када ће се донети посебни Закон о топлотној енергији, и др.	јединица локалне самоуправе. Стратегија не предвиђа коришћење угља и мазута после 2040. године у СДГ. Стратегија наглашава потребу доношења Закона о топлотној енергији, као и остале мере наведене у коментару. Међутим, стратегију прате Програми остваривања стратегије који се доносе на 3 године и у којима се врши директна операционализација стратешких праваца деловања са квантификацијом циљева у мери у којој је то могуће.
255.	Центар за унапређење животне средине	У одељку „Развој енергетских сектора до 2040. године – Сектор топлотне енергије“ осим циљних вредности наведених за 2040. годину (15%-25%), потребно је навести и годишње циљеве за раст броја прикључака на системе даљинског грејања.	Неопходно је навести јасне међугодишње циљеве у % раста броја прикључака на системе даљинског грејања – на основу постављеног циља за 2040. годину, како би актерима системима даљинског грејања (топланама), који су задужени за спровођење ове Стратегије - били јасни постављени циљеви, и како би се могао пратити напредак у остварењу циљева постављених Стратегијом.	Коментар се не прихвата. Ради се о системима углавном у надлежности јединица локалне самоуправе, са израженим локалним специфичностима. Стратегију прате Програми остваривања стратегије који се доносе на 3 године и у којима се врши директна операционализација стратешких праваца деловања са квантификацијом циљева у мери у којој је то могуће.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
256.	Центар за унапређење животне средине	У одељку „Развој енергетских сектора до 2040. године – Сектор обновљивих извора енергије“, у табели у којој су наведени циљеви, мере, индикатори, и заинтересоване стране, потребно је квантификовати постављене циљеве, са јасно постављеним роковима. Поред категорије „купац-произвођач“ неопходно је поставити квантификоване циљеве, мере и индикаторе и за Енергетске задруге и Заједнице обновљивих извора енергије.	Овако дефинисани циљеви и мере нису квантификовани, следљиви, и не пружају могућност праћење напретка у остваривању Стратегије. Треба да укључе и јасне одреднице у смислу обима финансијских подстицаја за развој капацитета ОИЕ у производњи електричне и топлотне енергије, рок за увођење поједностављених и брзих процедура за захтеве купаца да пређу у категорију „купац-произвођач“, за колико је потребно повећати енергетску ефикасност мреже – и до када, шта је неопходна инфраструктура коју је потребно обезбедити – и до када, када је рок за прилагођавање дистрибутивне мреже за потребе електромобилности. Додатно, део „Сектор обновљивих извора енергије“, као ни сам нацрт Стратегије уопште не препознају улогу грађана у енергетској транзицији. За Енергетске задруге и Заједнице обновљивих извора енергије не постоје циљеви ни мере, што је у супротности са ИНЕКП-ом.	Коментар се делимично прихвата. Везано за улогу грађана, додат је пасус у поглављу „Визија и циљеви развоја“ (стр. 26, претпоследњи пасус). Квантификација циљева за ове енергетске субјекте није предвиђена Законом о енергетици који прописује садржај Стратегије енергетике. Стратегију прате Програми остваривања стратегије (ПОС) који се доносе на 3 године и у којима се врши директна операционализација стратешких праваца деловања са квантификацијом циљева у мери у којој је то могуће. Напомињемо да је процес израде Стратегије и ИНЕКП-а текао паралелно и та два документа су међусобно компатибилна. Све анализе, сценарији и пројекције припремљене у процесу израде ИНЕКП-у, коришћене су и у изради Стратегије. У том смислу и све конкретне активности везане за развој капацитета ОИЕ предвиђене у ИНЕКП су интегрисане у стратешке сценарије развоја.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
257.	Центар за унапређење животне средине	У одељку „Развој енергетских сектора до 2040. године – Енергетска ефикасност“, у табели у којој су наведени циљеви, мере, индикатори, и заинтересоване стране, потребно је квантификовати постављене циљеве по секторима (зградарство, индустрија, домаћинства, итд.), са јасно постављеним роковима.	Овако дефинисани циљеви и мере су генералног карактера, нису квантификовани, следљиви, и не пружају могућност праћење напретка у остваривању Стратегије. Треба да укључују и колико финансијских подстицаја ће бити намењено повећању енергетске ефикасности у свим секторима потрошње, до када је рок да се унапреде прописи везани за енергетска својства зграда, до када је рок да се примене „зелене набавке“ које постављају захтеве у погледу енергетске ефикасности у јавном и комерцијалном сектору, када је рок за успостављање примене система енергетског менаџмента у области индустријске енергетике, енергетике јавног сектора и зграда, до када је рок за усаглашавање са новим стандардима ЕУ за емисије возила и прелазак на ефикаснија возила, када ће се унапредити систем за мониторинг и праћење потрошње и уштеда финалне енергије и др.	Коментар се не прихвата.. Стратегија до 2040. године у области енергетске ефикасности је јасно приказала које су циљане енергетске вредности за период до 2040. године по секторима потрошње енергије. Сценарио С представља енергетски развој који Стратегија предлаже. Слика 23, као и Прилог дају приказ кретања потрошње финалне енергије по секторима потрошње енергије и које су неке циљане вредности које Стратегија предвиђа, на основу чега се може пратити и реализација политика у тој области. Прописи који се односе на дефинисање енергетске ефикасности зграда су у надлежности Министарства надлежног за послове грађевинарства. Систем енергетског менаџмента у индустрији и јавном сектору већ је у примени и континуално се ради на његовом унапређењу. ЕУРО

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				б стандард за нова возила је већ у примени, и у надлежности Министарства надлежног за послове саобраћаја, док је увоз половних возила и стандард за њих у надлежности министарства надлежног за послове трговине. Већина мера предвиђених и Стратегијом и ИНЕКП-ом у области енергетске ефикасности већ је у примени а планира се њихово интензивирање додатним подстицајима.
258.	Центар за унапређење животне средине	У одељку „Развој енергетских сектора до 2040. године – Сектор природног гаса“, у табели у којој су наведени циљеви, мере, индикатори, и заинтересоване стране, потребно је квантификовати постављене циљеве.	Овако дефинисани циљеви и мере нису квантификовани, следљиви, и не пружају могућност праћење напретка у остваривању Стратегије. Треба да укључе и јасне показатеље за колико треба да се прошире постојећа и колико да се изгради нових складишта, колико развојних интерконекција са суседним транспортним системима да се изгради, за колико да се прошири транспортни и дистрибутивни систем (у km).	Коментар се не прихвата. Стратегију прате Програми остваривања стратегије који се доносе на 3 године и у којима се врши директна операционализација стратешких праваца деловања са квантификацијом циљева у мери у којој је то могуће. Напомињемо да је процес израде Стратегије и ИНЕКП-а текао паралелно и та два документа су међусобно компатибилна. Све анализе, сценарији и пројекције припремљене у процесу

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				израде ИНЕКП-у, коришћене су и у изради Стратегије. У том смислу и све конкретне активности везане за развој гасног сектора (са роковима, капацитетима и сл.) предвиђене у ИНЕКП су интегрисане у у стратешке сценарије развоја.
259.	Центар за унапређење животне средине	У одељку „Развој енергетских сектора до 2040. године – Сектор нафте“, у табели у којој су наведени циљеви, мере, индикатори, и заинтересоване стране, потребно је квантификовати постављене циљеве.	Овако дефинисани циљеви и мере нису квантификовани, следљиви, и не пружају могућност праћење напретка у остваривању Стратегије. Треба да укључе и јасне показатеље о количинама за које треба да се повећају обавезне резерве, недостајућим складишним капацитетима за све врсте деривата и темпу њихове изградње, колико рафинеријских капацитета треба да се модернизује, као и јасне циљеве за изградњу нових нафтовода и продуктовода.	Коментар се не прихвата. Стратегију прате Програми остваривања стратегије који се доносе на 3 године и у којима се врши директна операционализација стратешких праваца деловања са квантификацијом циљева у мери у којој је то могуће. Напомињемо да је процес израде Стратегије и ИНЕКП-а текао паралелно и та два документа су међусобно компатибилна. Све анализе, сценарији и пројекције припремљене у процесу израде ИНЕКП-у, коришћене су и у изради Стратегије. У том смислу и све конкретне активности везане за развој сектора нафте (са роковима, капацитетима и сл.) предвиђене у ИНЕКП су интегрисане у у стратешке сценарије развоја.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
260.	Центар за унапређење животне средине	У поглављу „Развој енергетских сектора до 2040. године“, на крају сваког секторског одељка је приказана процена финансијских средстава потребних за реализацију секторских циљева.	Имајући у виду да све процене потребних финансијских средстава садрже егзактне процене потребних инвестиција, нејасно је на основу којих података су утврђене ове потребе, имајући у виду да секторски циљеви нису јасно и квантитативно дефинисани.	Коментар се не прихвата. Напомињемо да је процес израде Стратегије и ИНЕКП-а текао паралелно и та два документа су међусобно компатибилна. Све анализе, сценарији и пројекције припремљене у процесу израде ИНЕКП-у, коришћене су и у изради Стратегије. У том смислу, коришћене су процене потребних инвестиција, а усаглашене су и са релевантним институцијама члановима Радне групе.
261.	Центар за унапређење животне средине	У одељку „Нуклеарна енергија“, у другом параграфу је наведено: „Поред класичних нуклеарних електрана, код којих је електрична снага појединачних реактора уобичајено 1000-1500 MW, данас су у фази интензивног развоја и мали модулари реактори - нуклеарни фисиони реактори електричне снаге 300 MW или мање. Ови префабриковани реактори би требало да обезбеде економичност серијске производње и значајно краће време изградње у односу на класична постројења.“ Овај параграф је потребно појаснити: за разлику од конвенционалних нуклеарних електрана – који су зреле, комерцијалне технологије, мали модулари реактори су	У понуђеном тексту се наводе „предности“ малих модуларних реактора – које не одговарају реалности из следећих разлога: 6. Мали нуклеарни реактори нису економичнији од великих реактора (инвестициони трошкови се крећу око 20 милиона УС\$/MW), и захтевају неупоредиво веће инвестиције у односу на обновљиве изворе енергије 7. Мали нуклеарни реактори нису сигурнији у односу на велике реакторе (сигурносни ризици су исти као и код великих реактора) 8. Мали нуклеарни реактори стварају проблем одлагања радиоактивног отпада – једнако као и велики реактори. 9. Мали нуклеарни реактори не користе нуклеарно гориво ефикасније од великих реактора (за	Коментар се прихвата. Текст је коригован (стр. 75, претпоследњи пасус).

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		још увек у експерименталној фази, без искуства у оперативном коришћењу, због чега се њихова употреба неће разматрати до 2040. године.	исту количину произведене топлоте захтевају једнаку количину нуклеарног горива као и велики реактори). 10. У последње време одређени пројекти малих нуклеарних реактора су били отказани због неочекивано високих цена изградње, као што је пројекат НуСкале (NuScale) у САД-у. https://ieefa.org/resources/eye-popping-new-cost-estimates-released-nuscale-small-modular-reactor https://www.reuters.com/business/energy/cancelled-nuscale-contract-weighs-heavy-new-nuclear-2024-01-10/ Због свега наведеног, у тексту Стратегије је потребно појаснити да су мали нуклеарни реактори још увек експериментална постројења, и не треба их разматрати док се не стекну искуства у њиховом коришћењу.	
262.	Центар за унапређење животне средине	У одељку „Енергетика Републике Србије након 2040. године“ је потребно јасно и недвосмислено истаћи опредељеност о престанку коришћења угља до 2050. године.	То је међународна обавеза Републике Србије коју је ратификовала Народна Скупштина Републике Србије - видети „Закон о потврђивању уговора о гаранцији зајам за ликвидност ЕПС-а између Републике Србије и Европске Банке за Обнову и Развој“ (Сл. Гласник РС – Међународни уговори, бр.3/2023), Члан II – Одељак 2.03. – тачка д. Потписивању овог Уговора је присуствовала и министарка рударства и енергетике Дубравка Ђедовић Хандановић. Поред тога, Стратегија нискоугљеничног развоја (https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/2023-06/strategija_niskougljenicnog_razvoja.pdf) предвиђа:“ <i>Мора се најоменути да сви исплаћививи људи веи смањења емисија имају за циљ љосијеено издацивање уља шито је љре мољуће. Збој шитоа ће коришћење уља у Републици Србији љресџаиши не касније од 2050. љогине. Генерално, смањење емисија љасова са ефекџиом сџаклене башије које би се мољо љосџиши</i>	Коментар се не прихвата. У Билансима за 2050. годину нема коришћења угља за производњу електричне енергије. Угаљ се за производњу топлотне енергије (изузев у индустрији) не користи после 2040. године. То се види у билансима, а поменуто је и на више места у тексту.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<i>различитим сценаријума представљено је у Табели 1.</i>	
263.	Центар за унапређење животне средине	У одељку „Енергетика Републике Србије након 2040. године“ је потребно изменити део параграфа 5, тако да гласи: „Истовремено, развој до 2040. године и испуњење постављених циљева, требало би да обезбеде да у периоду до 2050. године Република Србија оствари климатску неутралност у енергетици.“	Овакав циљ би био усклађен са циљевима Стратегије развоја енергетике Европске Уније, којој Република Србија тежи да се прикључи.	Коментар се не прихвата. Све међународно прихваћене обавезе су узете у обзир приликом планирања енергетског развоја.
264.	Центар за екологију и одрживи развој ЦЕКОР	Сматрамо да је потребно повећати предвидјен број, проценат објеката који сваке године треба да се реновира, примене мере ЕЕ са 1 на барем 5% годишње. Истовремено потребно је повећати таксе на употребу природног добра загађивачима односно нерационалним корисницима природних ресурса да би се створили финансијски услови за ову меру. Није прихватљиво писати да за овај процес треба измедју 15 и 30 милијарди ЕУР, којом неодређеношћу се показује неозбиљност, незаинтересованост и спремност да се грађани жртвују силама тржишта што ће довести до драстичног раста беде у Србији. Сматрамо да такса на CO2 није прихватљива да се намеће грађанима јер смо преко деценију говорили да се због будућег увођења такси на CO2 не сме градити Костолац БЗ, не смеју се отворати нови рудокони, и управо због не анализирања кумулативног утицаја ових централа смо се жалили да Костолац БЗ нема легално стечену дозволу -процену утицаја на животну		Коментар се не прихвата. Проценат објеката у домаћинствима и јавном и комерцијалном сектору је усклађен са предлогом који је усвојен у ИНЕКП-у, као и са предвиђањима из Дугорочне стратегије за подстицање улагања у обнову националног фонда зграда Републике Србије до 2050. године, у периоду од 2021. до 2050. године (Службени гласник РС, број 27 од 25. фебруара 2022).

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		средину. Неопходно је да се убрза рад на изградњи потребних великих хидро енергетских објеката који треба да буду кључни објекти будуће електро енергетике.		
265.	Центар за екологију и одрживи развој ЦЕКОР	У електро енергетици сматрамо да се мора задржати ЈАВНО ВЛАСНИШТВО НАД РЕГУЛАТОРНИМ ПОСТРОЈЕЊИМА, било да су то батеријска постројења , било да су то реверзибилне или гасне централе. Ако је потребно треба променити закон о критичној инфраструктури и излистати РЕГУЛАТОРНА ПОСТРОЈЕЊА као критичну инфраструктуру, која је природни монопол државе, односно носилаца суверености, грађана.		Коментар се не прихвата. Закон о критичној инфраструктури (Сл. гласник РС, <i>бр. 87/2018</i>), односно Уредба о критеријумима за идентификацију критичне инфраструктуре и начину извештавања о критичној инфраструктури Републике Србије прописују критеријуме за идентификацију критичне инфраструктуре, заштиту критичне инфраструктуре, надлежност и одговорност органа и организација у области критичне инфраструктуре, информације, извештавање, пружање подршке одлучивању, заштита података, управљање и надзор у области критичне инфраструктуре. Питање власништва није обухваћено овим прописима.
266.	Центар за екологију и одрживи развој ЦЕКОР	Еколошка одрживост се не може сводити само на климатске промене. Сматрамо да су обновљиви извори изузетно важни, односно пресудни, АЛИ ИСКЉУЧИВО НА ОДРЖИВИ НАЧИН ПЛАНИРАНИ (по		Коментар се не прихвата. Еколошка одрживост се не своди само на климатске промене. У нацрту Стратегије се разматра у контексту одрживог развоја, а јасно је

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>питању свих стубова одрживости укључујући СОЦИЈАЛНУ односно економску прихватљивост).</p> <p>Критеријум одрживости нису само заштита еколошке разноврсности НЕГО ТО МОРА БИТИ И ЗАШТИТА ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА које је по закону забрањено користити за енергетске објекте. Читав процес издавања просторних тј. локацијских услова на нивоу великог броја општина је противустанован и противзаконит и мора се укинути и ствари се морају вратити у законски оквир.</p> <p>Први корак мора бити израда Новог Просторног плана Републике Србије који мора проћи целокупну демократску процедуру укључујући стратешку процену утицаја, у ком процесу се морају продискутовати КРИТЕРИЈУМИ ПРИХВАТЉИВОСТИ ТЈ ОДРЖИВОСТИ за СОЛАРНЕ и ветро енергије на великим површинама с обзиром на кључну важност очувања пољопривредног земљишта, шума итд од девастације зарад инсталисања тзв “обновљивих извора енергије”</p>		<p>наглашена потреба очувања животне средине, смањења емисија, итд. Инсистира се на поштовању свих законских решења везаних за заштиту земљишта и пољопривреду.</p>
267.	Центар за екологију и одрживи развој ЦЕКОР	Потребно је увести строги критеријум неприхватљивост литијум јонских батерија као регулационих постројења на нивоу “велике електро енергетике”		Коментар се не прихвата. Стратегија се не бави конкретно типовима батерија

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		због еколошке неприхватљивости како рударења (производње) литијума, тако и због изузетне еколошке деструктивности производње батерија од Литијума. Као критеријум прихватљивости мора се увести еколошки отисак батерија. По аналогiji са неприхватљивошћу постројења на фосилна горива због климатских промена и еколошког загађења тако се и сада морају одбити литијумске батерије због драстичних еколошких последица односно кумулативног утицаја равнoг екоциду великих размера.		које би се користиле, а још мање њиховим пореклом.
268.	Центар за екологију и одрживи развој ЦЕКОР	Стратегија енергетике овако представљена је у оштром сукобу са другим стратешким интересима Србије посебно пољопривреде. Посебан је проблем не разумевање озбиљног потенцијала којег Србија има у задржавању вода хидро техничким рецимо то “вештачким” и природним мерама , односно ретензијама. Није могуће као одрживе на овакав начин масивно рекламирати тзв интегрисана постројења обновљивих извора енергије, односно базираних на батеријским постројењима без да се изради озбиљна и детаљна анализа капацитета животне средине и прихватљивости драстичних захватања у простору рударењем минерала, производњом батерија, производњом бакра и других метала наопходних за електрификацију.		Коментар се не прихвата. Стратегија енергетике је у сагласности са свим усвојеним стратешким и законским документима Републике Србије.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
269.	Центар за екологију и одрживи развој ЦЕКОР	<p>Сматрамо да се мора онемогућити употреба пољопривредног земљишта за обновљиве изворе енергије док се све могуће опције покривања кровова, тржих, индустријских, урбаних и других објеката не исцрпе. За то се мора увести ОБАВЕЗА изградње соларних постројења на крововима првенствено. Значајно би било онемогућити разбацавање новца кроз субвенције за велике корпорације било домаће или стране за обновљиве изворе него Србија треба да максимално подржава улазак грађана у власништво обновљивих извора енергије, исто онако како је рецимо немачка држава створила чак И развојну банку која омогућава широким слојевима да додју до власништва над озбиљним енергетским постројењима. Сматрамо да је неприхватљиво мењати тезе и говорити да енергетика не сме да буде инструмент социјалне бриге а истовремено намерно гурати Србију у наставак еколошки деструктивних постројења и пројеката КОЈИ ЋЕ НЕИЗБЕЖНО ДОВЕСТИ ДО негативних економских и социјалних последица. Многе земље су отворено рекле НЕ новим термо централама и отварању нових рудника угља, јер се на крају не исплати сва штета и јер сви грађани морају да плаћају драстично повећање цена да би се покрила са једне стране такса на CO₂, и стварна цену струје из угља која је због увоза СВИХ ДЕЛОВА ПРОЦЕСА ПРОИЗВОДЊЕ И КОРИШЋЕЊА УГЉА зависна. Међутим, држава поново бира најгори модел енергетике (иако постоје бољи модели) кроз промоцију таквих</p>		<p>Коментар се не прихвата. Приоритизација локација за изградњу фотонапонских електрана није предмет Нацрта Стратегије. Свакако да зависи пре свега од потреба и могућности електроенергетског система. Изградња агросолара може бити опција која би задовољила и пољопривреду и енергетику. Увођење обавезе везано за изградњу се не може решити Стратегијом., а и бесмислено је.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		обновљивих извора и на такав начин који ће довести до вишеструких и вишеслојних негативних еколошких и социјалних последица.		
270.	Центар за екологију и одрживи развој ЦЕКОР	Јасно је да не постоји стварана процена потрошње ресурса и електричне енергије за саобраћај уколико би се он електрификовао. Оваква електрификација није проблем само као економска и еколошка бомба (макар колико се трудили да га називамо зеленим саобраћајем јасно је да еколошки отисак оваквог саобраћаја није ни мало занемарив, односно тек почиње да се увидја драстични глобални еколошки отисак који ће имати не само обезбедјивање батерија него и драстични скок потреба за новим електро енергетским постројењима да би се та количина потребне енергије произвела) која подразумева огромне количине еколошки изузетно проблематичних батерија, него такође представља огроман безбедносни ризик за енергетски систем уколико се не процене на тачан начин потребе како за енергијом тако и за ресурсима потребним за електрификацију.		Коментар се не прихвата. Електрификација саобраћаја се не односи само на електрификацију друмског саобраћаја. Нагласак у нацрту Стратегије је на електрификацији железнице и јавног саобраћаја, пре свега у Београду (изградња метроа.)
271.	Центар за екологију и одрживи развој ЦЕКОР	Сматрамо да Србија мора да приступи пошумљавању, и пољозаштитним појасевима великог обима како због повећања еколошког квалитета пољопривредног земљишта тако и зарад обезбедјивања био масе потребне за еколошку транзицију централних грејања у Србији		Коментар се не прихвата. Биомаса је у системима централног грејања предложена као решење за декарбонизацију само за релативно мале системе даљинског грејања који се налазе у областима са расположивом биомасом. Напомињемо да смо се

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				руководили ревидираном РЕД II укључујући даље циљано јачање критеријума одрживости биомасе и узимајући у обзир препоруке извештаја „Коришћење дрвне биомасе за производњу енергије у ЕУ“ Заједничког истраживачког центра Комисије. Ревидирана Директива захтева избегавање употребе корења и пањева и минимизовање великих чистих сеча. Предложена правила уводе обавезу земаља ЕУ да дизајнирају своје националне шеме подршке у складу са каскадним принципима биомасе при чему се дрвна биомаса користи у складу са својом највишом економском и еколошком додатном вредношћу.
272.	Центар за екологију и одрживи развој ЦЕКОР	Рокови за изградњу реверзибилних хидро централа су у контексту неприхватљивости великих батеријских постројења предугачки односно овој изградњи се мора приступити што пре.		Коментар се не прихвата. Изградња РХЕ је већ наглашени приоритет (стр. 18 и 91).
273.	Центар за екологију и одрживи развој ЦЕКОР	Није прихватљиво остављање у хладној резерви великог броја термо централа због чега ће морати да буде отворен велики број копова који ће додатно уништити економију Србиј, онемогућити инвестиције у ЕЕ, и у велике хидро централе. Сматрамо да уз		Коментар се не прихвата. Постојеће ТЕ се користе у мери потребној за одржање енергетске безбедности Републике Србије.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		изградњу већег броја ретензија, великих хидро централа, две или више реверзибилних хидро централа те шумљавањем неколико стотина хиљада хектара зарад производње енергије у когенерацијама) може да се обезбеди затварање термо централа пре 2040 године.		Пошумљавање неколико стотина хиљада хектара ради производње енергије у когенерацијама је техничко-технолошки и еколошки неодрживо решење.
274.	Коалиција за одрживо рударство, Суботица	<p>Принципијелни коментари:</p> <p>- Документ је противустанован јер не узима у обзир територију АП Косово и Метохија иако покушава једним кратким коментаром да скине овај приговор потпуно је јасно да је то немогуће. Не узимање у обзир КиМ доводи до ирелевантности документа управо јер КиМ је рецимо огроман ресурс енергената пре свега 20 милијарди тона угља, такође има поитенцијал соларне, ветро и хидро енергијеенергије али је пре свега киМ територија Србије. Неподношљиво је што ово морамо да пишемо, а још је неподношљивије што ће Влада, комисија за ову стратегију овај коментар вероватно одбацити.</p> <p>А)Стратегија је илегална јер не постоји ПРОСТОРНИ ПЛАН РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ који би на законит, демократски начин анализирао потенцијалне, капацитет како животне средине тако и сукобе разних планираних инфраструктурних захвата на како животну средину тако и на пољопривреду, шумарство, управљање водама итд.</p> <p>Б)Ову стратегију законски није могуће усвојити јер закон о просторном плану Републике Србије који би Парламент</p>		<p>Коментар се не прихвата. Није предмет јавних консултација. Документ садржи све информације за Републику Србију у складу са свим другим документима у области енергетике и климе.</p> <p>А) Није предмет јавних консултација.</p> <p>Б) Није предмет јавних консултација.</p> <p>Ц) Разумљива је забринутост предлагача. Предложена трајекторија зелене транзиције треба да предупреди такву могућност.</p> <p>а) Сагласни с коментаром.</p> <p>А1) Хидропотенцијалу и изградњи РХЕ је дато довољно простора у нацрту.</p> <p>А2) Мале РХЕ, као ни мале ХЕ не представљају значајан потенцијал.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>Републике Србије требало да се усвоји у демократској дискусији није усвојен тако да се оваква стратегија која је очигледно писана у безваздушном простору без икакве интеракције са развојним стратегијама на које темељно утиче и које ће онемогућити (ту посебно мислимо на развој пољопривреде) са којом је у директном сукобу.</p> <p>Ц) Стратегија јасно показује да нема никакав увид у опасност коју доноси на како животну средину тако и друштво и економију. Иако је драматична ситуација климатских промена довела до потребе реструктурирања глобалног човечанства, ипак је потпуно јасно да је приступ овој теми како га предвиђа ова стратегија доводи до ситуације у којој ће Србија доживети савршену олују свега лошег:</p> <p>а) лажна је претпоставка овог документа да Србија својим редукцијама емисија може да допринесе смањењу климатских промена посебно у ситуацији кад Кина и Индија спаљују преко 1250 пута више угља него Србија СВАКЕ ГОДИНЕ или кад Европска Унија емитује око 300 пута више од Србије, што значи да следећих 300 година Србија неће толико штете нанети клими колико то чини ЕУ, или нече нанети толико штете клими као Кина и Индија ако би спаљивала следећих 1500 година угаљ. Обавезе усвојене према плановима ЕУ не смеју да доведу до уништења животне средине услед погрешног постављања тзв обновљивих извора енергије у простор Републике Србије. Обновљиви извори су кључ борбе против климатских промена, али се против</p>		

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>климатских промена боримо да би смо сачували пољопривредни фонд, шуме, биљне и животињске врсте, да би смо сачували воде а план како је сада постављен подразумева заузимање и уништење извесно око или прекои милион хектара пољопривредног и шумског подручја.</p> <p>A1) Сматрамо да се не даје довољан нагласак на потребу разумевања управљања водама у обезбеђивању довољних количина вода како за водоснабдевање, пољопривредну употребу те енергетску производњу. Услед тога се редукују потенцијале употребе воде у производни енергије јер се рачуна на РУН ОФФ приступ управљању водама. Само на неким местима је упучено на потребу за успостављањем ретензија.</p> <p>У ситуацији када је јасно да Србији прети безводица пошумљавање, реинтродукција влажних станишта, изградња читавог система хидротехничких објеката РЕТЕНЗИЈА мора да се узме у обзир и нагласи као предуслов за омогућавање изградње великих хидро енергетских објеката који треба да служе као ОСОВИНА; КИЧМА будућег енергетског система</p> <p>A2) у документу се нигде чак ни као теоретска могућност не спомиње могућа изградња РЕВЕРЗИБИЛНИХ ХИДРО ЦЕНТРАЛА изван великих водотокова иако је та технологија годинама ако не и деценијама позната. Такви објекти могу имати драматично позитивне последице пре свега јер имају значајно већи акумулациони капацитет и потенцијал од батеријских</p>		

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		постројења. Ипак Србија се бави идејама о нуклеарним централама и десетинама гигавата соларних и ветроенергана на непознатим површинама обрадивог земљишта, у шумама итд.		
275.	Коалиција за одрживо рударство, Суботица	<p>б) У том контексту обавеза смањивања и укидања употребе угља не сме да доведе до страховите опасности уништења животне средине и пољопривреде у Србији рударењем минерала потребних за енергетску транзицију како је она описана у овој стратегији тако и насилним уништењем значајних површина. Али исто тако не сме да се улети у опасност уводјења производње огромних количина тзв литијумских батерија за које је очигледно да власт а ни израдјивач ове студије нису чули да има драстичне еколошке последице како на нивоу ресурса (вода, земљиште итд) тако и у смислу употребе великих, грандозних количина енергије.</p> <p>ц) Дакле неопходно је редефинисати тзв појам зелене транзиције јер ако се израчунају површине које ће овом стратегијом бити уништене, заувек уништене, односно које ће бити уништене да би се омогућило рецимо рударење ретких минерала неопходних за производњу система неопходних за тзв обновљиве изворе, а посебно ако се узму у обзир трошкови по животну средину и енергетику од производње батерија које се предвиђају овом стратегијом биће јасно да се зеленост зелене транзиције овако дефинисане тек мора доказати</p>		<p>Коментар се не прихвата.</p> <p>б) Није предмет јавних консултација.</p> <p>ц) Обрађено у СПУ.</p> <p>д) Наглашено је да је један од главних праваца „изградње фотонапонских панела и то: инсталације на кровним површинама индустријских, комерцијалних, резиденцијалних и других објеката”.</p> <p>Порекло и начин добијања батеријских постројења није предмет нацрта.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		д) У консултацијама о НЕКП смо то рекли а сада понављамо: Србија мора искључиво да се орјентише на батеријска, акумулациона постројења што мањег еколошког отиска: тако нпр мора да се орјентише на натријум јонска постројења или од ових још боља и еколошки прихватљивија уместо литијумских, мора да се орјентише на реверзибилне централе на рекама али и ван главних водотокова ради акумулације, мора да се орјентише на покривање свих могућих објеката, кровова, м паркинга, тржних и индустријских центара, уз путеве, пруге, у форми урбане инфраструктуре, м на фасадама итд. Сваки облик је оптималнији, бољи са мање последица од ПОПЛОЧАВАЊА ЊИВА, пашњака, шума!!!. Обновљиви да али тако да остану обновљиви!		
276.	Коалиција за одрживо рударство, Суботица	Документи јасно И детаљно дискутују обавезу увођења такси на цо2. Интересантно је како се истовремено омогућава нетранспарентним инвеститорима из иностранства И домаћим да без плаћања таксе на пренамене као привремене објекте презентују тзв велика обновљива постројења. Потпуно је јасно да се овим редукује не само приход као приход него се укидају И сви будући приходи које пљопривредно земљиште може И мора да доноси. Опортуни трошкови огромних површина под тренутним И будућим рудницима (не заборавимо читаву дискусију о најмањим рудним рентама на свету које Србија вероватно иако су тако мале не наплаћује у		Коментар који не захтева одговор.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>целости) али И опортунитетни трошкови заузетог пољопривредног земљишта за велика соларна И ветро постројења морају да се узму у обзир при одређивању цена струје из ових постројења (она се за толико мора смањити јер без пренамене И не плаћањем пореза за изгубљену пољопривредну пороизводњу ова постројења стварају дугорочну, трајну штету држави, буџету из којег би се могле И морале финансирати мере енергетске ефикасности које би драстично смањиле потрошњу енергије у Србији И тиме рачуне за грађане Србије.</p> <p>Извесно је да улагање у заштитне појасеве на пољопривредном земљишту, улагање у хибридне системе наводњавање те улагање у пољопривреду посебно органску И чисту пољопривреду јесте много чистији облик СОЛАРНЕ ЕЛЕКТРАНЕ И једино пожељан у Србији.</p>		
277.	Коалиција за одрживо рударство, Суботица	<p>Неозбиљно димензионисање трошкова, цене, потребне за обављање мера ЕЕ на свим објектима у Србији показују да овај програм И његове димензије заправо нису стварно процењене. Цена између 15 И 30 милијарди ЕУР је у најмању руку смешно одређен оквир цене.</p> <p>Такође је неприхватљиво да се као извор средстава за ове мере одређују кредити јер: грађани гарантују кредите за ЕПС за мере, отварање копова, изградњу централа итд иако су били против тога да се продубљује зависност о фосилним горивима КОЈА ЋЕ ДОВЕСТИ ДО УВОДЉЕЊА ТАКСИ НА ЦО2 на</p>		<p>Коментар се не прихвата. Процене трошкова су у сагласности са званично усвојеним документима (ИНЕКП, Полазне основе плана развоја енергетске инфраструктуре и мера енергетске ефикасности за период до 2028. године, са пројекцијама до 2030. године) или су усаглашене са релевантним институцијама члановима Радне групе.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		које смо упозоравали И сада смо натерани да плаћамо таксе јер су лобисти страних компанија у власти и у ЕПСу се трудили да нам увале угљена постројења по великим кредитима И сад то није довољно него треба да се да пољопривредно земљиште страним корпорацијама да га заувек униште тзв соларним И ветро енерганама , рудницима ретких минерал И бакра коуи суе то наиме незаобилазно потребни за енергетску транзицију, при чему је јасно да Србија није ни један промил укупних глобалних емисија CO2 које расту али ће зато Србија сразмерно својој површини бити потпуно уништена огромним бројем рудника, огромним И непотребним бројем тзв обновљивих постројења, задржавањем угљених постројења И још се планира да се гради И нуклеарна централа. Истовремено Србија се није трудила да договори изф+градњу великих хидро централ, посебно Дјердапа 3 али се зато државе које се томе противе без проблема упуштају изградњи Нуклеарних централ на дунаву без да питају Србију за сагласност.		Садржаја Нацрта Стратегије је дефинисан Законом о енергетици и не предвиђа навођење извора средстава за реализацију одређених активности. Извори средстава се наводе у ПОС-у који се ради непосредно по усвајању Стратегије развоја енергетике.
278.	Коалиција за одрживо рударство, Суботица	Макро И микроекономски утицаји овако формулисане стратегије имају далеко више негативних него позитивних последица. Као што је неопходно урадити детаљне планове праведне транзиције угљенокопа, јос је важније да се ураде планови како да се помогне великој већини грађана да удје у процес израде енергетских задруг које би донеле како енергетску стабилност грађанима тако И очувале социјалну		Коментар се не тиче нацрта Стратегије. Напомињемо да је анализа ефеката спровођења Стратегије обухватила анализу промене макроекономских индикатора, регионалног развоја и научно технолошки развој и иновације. Посебна пажња је посвећена

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>димензију енергетике. Колико год се израђивачи И Влада трудили да нам подвале некакву наводно неолибералну ослобађајућу слику енергетике, потпуно је јасно да енергетика посебно у својој димензији утицаја на пољопривреду, шуме, урбане И сеоске целине мора да одржи итекако битну социјалну улогу.</p> <p>Потпуно је неприхватљив модел достизања квота уз “помоћ” великих иностраних корпорација сумњивог капитала које ће доћи И лагано помоћи да се достигну наводне обавезе обновљивих извора енергије при чему ће потпуно унакарадити ионако осетљиву слику сиромаштва грађана И довести до пада у беду најмање додатних 20% популације те ће тако проценат бедних у Србији бити сасвим извесно преко 50%</p> <p>Потпуно је јасно да се овом стратегијом промовише нео либерални модел у коме се грађани третирају као објекти стратегије, односно конзументи, док су рецимо у Немачкој, Шпанији итд грађани масивно подржавани субвенцијама да постану енергетски задругари чиме они буду директно подржани енергетиком И тиме се стварају предуслови за снажан И хармоничан регионални развој који је међутим сасвим извесно онемогућен оваквим моделом дивљег постављања великих тзв обновљивих постројења која ће довести до тога да ионако мали број послова који још постоји у многим локалним заједницама буде онемогућен јер ће оваква постројења фрагментирати пољопривреду, туризам, а о рударењу да И</p>		социјалној димензији нове енергетске стратегије и детаљно су обрађени социјални аспекти и проблеми праведне транзиције.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>не говоримо да ће уништити предулсове здраве пољопривреде, туризма итд. То што велике међународне НВО те енергетска заједница подржавају галопирајуће инсталирање што више постројења великог капацитета је у интересу страних корпорација које посредно или непосредно финансирају такво лобирање од стране великих међународних тзв НВОа И ми са наше стране оштро одбијамо да се у ствари програирања будућег развоја обновљивих извора енергијеу србији мешају стране НВО којима је у интересу да има што више тзв обновљивих без да узимају страховите еколошке последице које то може да има на складни развој рагиона у Србији. Понављамо Србија није сахара, осим ако циљ ове власти није да скупа са својим међународним НАТО партнерима од Србије направи сахару односно руарску голет па да се на миру нминерали И остала природна добра употребе за добробит НАТО партнера , И Србија не може да трпи дотадно огољивање драстичним великим инфраструктурним И рударским пројектима неопходним за тзв обновљиве изворе енергије.</p> <p>Код нас се дешава вишеструко оштећивање могућности да се кроз штедре И обилне субвенције омогући да наши грађани постану власници енетгије која ће се производити на територији Србије: Градјани настављају да кроз буџет подржавају велике кредите за ЕПС, настављају да имају губитке кроз изгубљене оппортуне порезе на</p>		

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>пољопривредно земљиште које се даје будзашто великим картелским инвеститорима сумњивог порекла капитала, што јасно води ка чињеници да вероватно међународне криминалне структуре имају итекако интереса да перу новац кроз тзв инвестирање у обновљиве изворе у Србији, што све не да неће довести до повећања благостања грађана Србије него ће довести до повећања цена хране, до повећања цена енергије И то све о трошку грађана Републике Србије који су прво гарантовали кредит за изградњу Костолца БЗ И свих других машина како за копање тако И за допремање угља у оба басена али исто тако И за реконструкцију свих постојећих постројења у Обреновцу И Костоцу И Дрмну а сада ће морати да плаћају његово коришћење иако је говорено да ће то коришћење довести до огромних ЦО2 такси ипак је насилу изградјено И сад ће грађани морати да плаћају кредит, да плаћају енергију, да плаћају таксе на ЦО2 И још поклањају земљиште за обновљиве изворе који ће користити Костолац БЗ И друге термо централе као регулацију а мораће да плаћају још И додатну количину новца за наводну добробит профита који ће обновљиви стварати својим инвеститорима те за субвенције за обновљиве изворе. Наравно у ту економску слику је неопходно укључити И читав низ економских губитака који ће се догодити услед девастације И екоцида повезаног са предвидјеним рударским активностима које условљавају</p>		

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>ову енергетску стратегију (бакар, ретки минерали, кречњак за одсумпоравања, рударење угља, литијум итд) који ће услед криминално мале рудне ренте довести до тога да ће уместо за бесплатно школовање, бесплатно здравство, бесплатан спорт, повољну културу, здраву животну средину, грађани морати да плаћају бесконачне количине новца за рекултивације, ремедијације итд на преко пола милиона хектара загађеног земљишта.</p> <p>Не треба ни спомињати да ће огромне површине заузеле соларима иу ветрењачама онемогућити давање истовремено територија за поишумљавање заштитних појасева што ће довести до трајне И потпуне деградације пољопривредног земљишта чиме ће се у року од најдуже 20 година Србија а посебно Војводина претворити у сахару европе: Велике соларне И ветро инсталације, рударењем отровано земљиште, воде уништене рударењем, девастиране шуме И не пошумљена голетна подручја како у брдима И планинама тако И у Војводини, Земљиште уништено претераним хемисјким третманима, плодни слој изгубљен услед ерозије, наравно БЕЗ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ КОЈУ ЈЕ ОВА ВЛАСТ додатно подвукла да је изгубљено за Србију овим документом, И то све зарад испуњавања некаквих стандард ЕУ која нас је прогласила геноцидним народом истовремено док ЕУ И њени партнери УСА повећавају емисије ЦО2 скупа са њиховим кључним партнерима кином И Индијом који</p>		

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		су достигли историјске максимуме спаљивања угља, нафте док србија себи припрема савршену олују уништења погрешном развојном политиком.. Једнак површан приступ разумевању кумулативних еколошких, друштвених, макро економских утицаја овакве политике апсолутна је копија погрешне стратегије која је наметана у периоду од 2015 до 2025. Еколошке последице нису само климатске пронене. Еколошке последице како су разматране у стратегији 2015 до 2025 нису узимале у обзир климатске промене И то је било погрешно, тако исто сада се апсолутно неозбиљно узимају озбиљне еколошке И развојне негативне последице које ће овако наметнут модел тзв “зелене транзиције” донети Србији.		
279.	Коалиција за одрживо рударство, Суботица	Влада Републике Србије али И израдјивач морају да знају да смо обарали 3 пута процену утицаја за Костолац БЗ управо због тога јер тај доцумент никад није разматрао утицаје на климатске промене, није разматрао кумулативне утицаје термо централа, није разматрао прихватљивост уводјења таксе на ЦО2 на тај објекат. Ипак упркос јасној илегалности Влада наставља да упорно И криминално издаје дозволу за процену утицаја. Најгоре је што за то зна И ЕУ, зна И енергетска заједница, случај је донет на Архус И сигурно је да читава међународна заједница зна да се у Србији гради И пушта на мрежу илегалан пројекат. Исто је са криминалним проширењем копа Дрмно који треба да храни ту илегалну термо		Коментар се не прихвата. Није предмет јавних консултација.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>централ током следеће деценије којије проширен са 9 на 12 миона тона угља без процене утицаја,. И сад Влада креће у дивлхјачко отварање нових рудника БЕЗ ДА РАДИ ЧАК И ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА НА РУДАРСКА ИСТРАИВАЊА, без да чак постоје обавезна ОСИГЗУРАЊА ЗА ТА РУДАРСКА ИСТРАЖИВАЊА; а потпуно је јасно да ова стратегија енергетике фундаментално зависи од таквог рударења И ипак се дрско не узима у обзир еколошки утицај оваквих рудника минерал И чак израђивач нити зна да треба да се то спомене.</p> <p>Иста илегалност се сада дешава са издавањем локација за велика соларна И ветро постројења на нивоу општинских просторних планова иако као што смо то рекли није урађена стратешка процена утицаја за просторни план РС нити је урађен просторни план РС. Исто је тако јасно да општине не могу да издају услове за пројекте од националног значаја који имају утицај ана националну енергеску мрежу кза које мора да постоји обавеза израде процене утицја. Већ смо уочили систематску чињеницу да Влада Републике Србије чак ни не захтева процене утицаја за таква велика постројења ваљда зато јер су јој НАТО партнери И Енергетска заједница те ЕУ којима се жутриу да од Србије направе руардску депонију рекли да је то “зелена енергија” па да није потребна процена утицаја.</p> <p>Као што смо сигурни да се Србији више исплати да никад не отвори Костолац БЗ јер ће онпроизводити стотине милиона евра</p>		

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		годишње губитака због ЦО2 таксе, огромних губитака који е настати услед потребе итварања нових копова, тако смо сигурни И то ћемо потврдити на суду да Србија не сме да настави са дивљачким отварањем рудника потребних за тзв “зелену транзицију” или да издаје дозволе за поплочавање огромних површина тзв зеленим постројењима уместо да помогне грађанима да постигну масивну ревитализацију објеката, стварања енергетских задруга али И да градови И општине приступе масивном поплочавању кровова, фасада, паркинг, јавних И приватних објеката, уличних инсталкација солара итд итд.		
280.	Коалиција за одрживо рударство, Суботица	Завршни коментари: Потребно је одбацити стратегију како сада изгледа, израдити просторни план, урадити СПУ за просторни план И тек тада приступити изради ове стратегије И СПУ за ову стратегију. Јасно је да планови за инсталитрање великих корпоративних тзв обновљивих инсталација не узимају у обзир довољну количину регулаторних капацитета. Јано је да се Србија неће помирити са подваљивањем литијумских постројења као опције за регулацију И то овде јасно треба да ставе на папир И израдјивач И Влада И да у складу са тим димензипонишу систем Постоји висок ниво извесности да је влада односно израдјивач предимензионисала потребе за енергијом јер није узела у обзир		Коментар је констатација која не захтева одговор.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>потенцијал убрзаног процеса ЕЕ у зградарству.</p> <p>Сматрамо да је рок, односно рокови за изградњу великих реверзибилних хидро централ потпуно не прихватљив однос погуран поредаљко у будућност. У том контексту наглашавамо да ћемо оштрицу протеста против литијума окренути против свакога И било кога ко се усусди да настави да промовише литијумске батерије као опцију регулације.</p> <p>Сматрамо да влада мора да захтева од израдјивача да уради процене потребних заштитних поијасева те пошумљавања брзо растућим врстама био масе (Лан, врсте дрвећа) које би омогућиле да се изграде И велика постројења на био масу за когенерацију. Оштро се противимо излажењу у сусрет страним корпоративним НВОима који промовишу како попловавање обрадивог земљишта соларима И ветрењачама док истовремено проводе лобирање против употребе хидро енергије те био масе.</p> <p>Сматрамо да се Влада мора снажно одупрети уцењивању румунске стране око Дјердапа 3 јер се ни Србија није противила изградњи додатних нуклерних постројења на Черној води иако је могла И требала</p> <p>Одбацујемо било какво омогућавање приступања нуклеарној енергоији јер ће то уништити српску економију. Животну средину, И истиснути озбиљан приступ зеленој транзицији.</p>		

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
281.	Проф. Др Љубомир Герић, дипл. ел.	Стратегија развоја енергетике Србије од 2025-2040 (2050) дала је добар преглед енергетског сектора од 2001 до данас (производње, потрошње и увозне зависности од енергената). Коректно је констатовано да су добрим одржавањем смањене емисије угљендиоксида, сумпордиоксида, азотних оксида и прашине из електрана 3-5 (10) пута што је одличан резултат.		Коментар не захтева одговор.
282.	Проф. Др Љубомир Герић, дипл. ел.	Приказане анализе стратегија ограничене су на два, чини се ригидно гранично изведена сценарија БАУ и С.	Анализа је изгледа изведена обичним „пропуштањима програмских пакета“ истих, без икаквих укључивања обрађивача у реалне токове њиховог одвијања у времену. Тако су обрађивачи на крају предложили сценарио С, као адекватан а сценарио БАУ одбацили, обзиром да би се по њему систем без икаквог развоја, задржавши се искључиво на постојећим ТЕ и ХЕ и њиховом одржавању, постепено довео Србију у неприхватљиву енергетску ситуацију без икакве модернизације ТЕ на угаљ. Насупрот томе у сценарију С постоје предвиђене све мере постепеног гашења постојећих старих ТЕ на колубарски и косточачки лигнит, и стављање истих у хладну резерву. Оне би се замениле ветро и соларним електранама и Србија би постигла европски прописане нормативе у декарбонизаци-ји, не наводећи при томе цех тог успеха „у развоју“. Избор таква два гранична случаја су апсолутно неприхватљиви и погрешни. Када би се целој анализи прикључили и економски ефекти, добили би се несумњиво резултати да би БАУ сценарио допуњен изградњом ХЕ Бистрица, Ибарским ХЕ и свим техничко економским актуелним мањим хидроелектранама и ТЕ на косовски лигнит (са мали сумпора) на југу Србије, (нпр 2-3 x 800MW; у свим економско - политичким варијантама реализације) са	Коментар се не прихвата. БАУ сценарио је референтни сценарио за поређење. Сценарио С је на оптимални сценарио у смислу промене структуре финалне потрошње и максималне примене мера енергетске ефикасности у свим секторима потрошње. Што се тиче производног микса у производњи електричне енергије у Сценарију С, у складу са општим, прихваћеним циљевима стратегије у погледу декорбанизације, примат је дат коришћењу ОИЕ, али је наглашено да се смањење производње и повлачење термоелектрана на угаљ врши на начин и у мери да ни у једном тренутку не доведе у питање сигурно снабдевање електричном енергијом. У том смислу, Стратегија предлаже правце

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			надкритичним параметрима уз најмодерније уграђене мере еколошке заштите било далеко боље решење, уз знатно мања инвестициона улагања. Наравно, томе би се могла придружити и ОИ у мери коју би наш такав ЕЕС систем технички то могао да поднесе. Ограничења која се при томе у Србији морају установити законом (од стране министарства за пољопривреду) су: панели соларних електрана се не могу постављати на производном пољопривредном земљишту категорије 1-5 нити крчити постојеће шуме за постављање истих што важи и за ветрењаче ветроелектране.	развоја и индикативне циљеве који ће се проверавати и усклађивати кроз Програме остваривања Стратегије тако да економски ефекти буду што бољи. Напомињемо да важећа, домаћа легислатива прописује да је ТЕ Костолац БЗ последњи термоенергетски капацитет на угаљ који се може изградити. Додатно, размотрен је и сценарио с коришћењем нуклеарне енергије. Приоритизација локација за изградњу фотонапонских електрана није предмет Нацрта Стратегије. Свакако да зависи пре свега од потреба и могућности електроенергетског система.
283.	Проф. Др Љубомир Герић, дипл. ел.	Обрађивачима је априорно аксиоматски постављен задатак да ТЕ на угаљ замене соларним и ветроелектранама што је технички у погледу могућности регулације електроенергетског система неприхватљива	Пре формирања новог текста Стратегије развоја енергетске Србије, обрађивачи треба пажљиво да проуче студије САНУ (под руководством академика проф. Вукосавића и књигу КОНКУРЕНТНОСТ ЕНЕРГЕТСКИХ ТЕХНОЛОГИЈА професора Грковића како би закључке истих могле инкорпорирати посебно у области диспечибилности електроенергетских система са укључиво ОИЕ јер би са оваквим приступом по сценарију С био веома угрожен	Коментар се не прихвата. Усвојени плански документи једино имају обавезујуће циљеве за 2030. годину.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
284.	Проф. Др Љубомир Герић, дипл. ел.	Основано сумњам у тачност табела о укупним енергетским билансима по сценаријима БАУ и С	<p>Издвојио сам, контроле ради Табеле о укупним енергетским билансима и упоредио по реперним годинама од 2025 до 2050, (свака пета година) податке о постројењима за производњу електричне енергије (хидропотенцијал) и констатовао да се подаци по реперним годинама у сценаријима БАУ и С, међусобно разликују, што из тексту Стратегије не би требало да буде. Структура и рад програма на истој бази података морале би давати исте резултате и по једном и другом сценарију у реперним годинама.</p> <p>Све поново преиспитати и БАУ сценарио треба допунити одговарајућим интервенцијама (изградњом и ремонтима) из сценарија С.</p> <p>Оба сценарија треба међусобно преплести у јединствени БАУ сценарио. Осим тога треба предвидети изградњу нових ТЕ са надкритичним параметрима са минимизованом емисијом сумпордиоксида, азотних оксида и прашкастих материја (нпр. 2-3x800MW) на југу Србије на косовки лигнит.</p>	<p>Коментар се делимично прихвата.</p> <p>Урађен је детаљан преглед свих табела са енергетским билансима и све уочене грешке и неусаглашености су кориговане.</p> <p>Није планирана изградња нових термокапацитета на угаљ.</p>
285.	Проф. Др Љубомир Герић, дипл. ел.	Аутори Стратегије су оставили могућност да се у оквиру већих електрана ОИЕ (изнад 2 MW) у оквиру истих угради батеријско складиште са капацитетом 0,4 MWh/MW ради обезбеђења регулационе резерве .	Она би се могла извести и као законом уговорена резерва са неком РХЕ на годишњем нивоу	Коментар се не прихвата. Закон оставља могућност батеријског складиштења и обезбеђивања балансне резерве. Питање конкретне реализације зависи и од тржишта, а пре свега од начина удруживања у балансне групе и формирања балансно одговорних страна (БОС).

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
286.	Проф. Др Љубомир Герић, дипл. ел.	Није јасно ко ће бити задужен за поврат средстава предвиђених за реализацију пројеката у електроенергетском сектору у табели 6.	Власник неких објеката мора бити држава Србија (нпр. РХЕ Бистрица, РХЕ Ђердап, преносна мрежа – далеководни коридори и ХЕ)	Коментар се не прихвата. Нацрт Стратегије се не бави питање власништва над објектима. Детаљи о начину инвестирања за појединачне пројекте биће разматрани кроз Програм остваривања Стратегије.
287.	Проф. Др Љубомир Герић, дипл. ел.	У студији није детаљније обрађен део стратегије који се односи на нуклеарне електране	Процењује се да ће свет потпуно овладати техником модуларних нуклеарних електрана средњих снага од неколико десетина до 200MW до краја 40тих година Такође сазнања указују да ће се са уранијумског горива прећи на торијумско што је много безбедније	Коментар се прихвата. Део око нуклеарне енергије је измењен (стр. 75-77) и биланси са НЕ су додати у Прилогу.
288.	Проф. Др Љубомир Герић, дипл. ел.	Цена ОИЕ (солар и ветар) је много већа од најмодернијих еколошки задовољавајућих термоелектрана на угљ		Коментар се не прихвата. Коментар нема директне везе са текстом нацрта. Поменути однос се у тексту не помиње.
289.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Уводна разматрања” на стр. 3, у делу који гласи: “Нове геополитичке околности упућују на то да унапређење енергетске безбедности, постизања максимално могуће енергетске независности и економска одрживост енергетског система, остају најбитнији циљеви енергетске политике Републике Србије”, није наведен ниједан од циљева који су вези са животном средином и одрживим развојем.	Синтагме попут “ће морати”, и сл. се не би требало употребљавати у изради јавних политика, искључиве и категоричне изјаве су нарочито проблематичне. Из таквих синтагми се изводи закључак да је све већ одлучено, па је онда слање коментара на нацрт тог документа сувишно. Пример такве изјаве се налази на стр. 3 и гласи: “Постојећи, расположиви ресурси ће морати да остану ослонац српске електроенергетике све док производња електричне енергије из обновљивих извора, инфраструктура за пренос и дистрибуцију, као и складишни капацитети и способност интеграције обновљивих извора енергије не буду у довољној мери развијени и усклађени да поуздано и сигурно могу да замене домаћи лигнит, у складу са циљевима ове стратегије.”	Коментар се прихвата. Текст је измењен на стр. 3.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
290.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу Уводна разматрања, на страни 2, наводи се следеће: “Енергетика Србије налази се пред темељним структурним променама које су условљене, како глобалним, тако и националним околностима, односно економским, технолошким и еколошким променама и међународно и национално прихваћеним развојним циљевима.”	Надлежни предлагач пропушта да примети чињеницу од кључног значаја за цео документ: Република Србија нема развојни план који је била у обавези да донесе до 01. јануара 2020. године и има Просторни план који је донет да покрива период до 2020. године. Прва реченица уводног разматрања може да гласи: “Република Србија нема развојни план предвиђен законом нити други еквивалентни развојни оквир. Просторни план Републике Србије је предвиђен да покрива период до 2020. године. У таквим околностима није могуће дефинисати визију енергетског сектора који доприноси националним развојним циљевима. Треба имати у виду да своје међународне обавезе према УН и према билатералним и мултилатералним уговорима Република Србија може испунити на више начина са различитим развојним исходима те стога те обавезе не могу заменити развојни оквир.”	Коментар се не прихвата. Није предмет јавних консултација.
291.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Уводна разматрања” надлежни предлагач, опширно и уопштено елаборира познате чињенице да усклађивање захтева за сигурним снабдевањем енергијом није увек једноставно ускладити са захтевима за друштвеном и животно-срединском одрживошћу или са захтевима за снабдевањем које омогућује конкурентност. У уводу се наводе и истакнути изазови данашњице као што су климатске промене или рат Русије у Украјини.		Коментар који не захтева одговор.
292.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Уводна разматрања” на стр. 3 где се наводе кључне одреднице пута којим ће се одвијати реформа енергетског сектора и спроводити процес енергетске транзиције, изостављена је најважнија одредница, а то је	Без мера које се односе на затварање термоенергетских објеката, са прецизним временским оквиром за њихово гашење, објашњењем који објекти остају на мрежи, и које ће се мере предузети да би се ти објекти задржали на мрежи, не може ни доћи до	Коментар се не прихвата. Нацртом Стратегије је предложено смањење производње из угља сагласно обавезујућем таргету за

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		гашење термоелектрана, имајући у виду да 80% ГХГ емисија долази из сектора енергетике.	остварења циљева који се односе на декарбонизацију, па чак ни ових симболичних и неамбициозних које предвиђа Нацрт Стратегије.	смањење емисија ГХГ за 2030. годину и наведено да ће се у периоду до 2030. године, са мреже бити повучене термоелектране чији даљи рад не би био могућ или оправдан, узимајући у обзир старост самих машина и друге техно-економске параметре
293.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу "Уводна разматрања", страна 4, последњи параграф, наводи се следеће: <i>Процес сировођења енергетске транзиције мора бити јосијејен, али и одлучан, сиручно, социјално и економски ујемељен, заснован на добром сиручном дијалоју и прихваћљивим решењима која ће задовољити национални консензус.</i>	Процес енергетске транзиције требало би да буде транспарентан, заснован на научним и поузданим подацима, инклузиван и праведан у смислу уважавања потреба угрожених друштвених група и заједница. Република Србија је започела процес европских интеграција пре 20 година, Уговор о оснивању Енергетске заједнице је ратификован 2006. године, а Споразум из Париза 2017. године. Потписујући Софијску декларацију 2020. године Влада Републике Србије се обавезала да се прикључи остваривању циљева карбонски неутралног европског континента до 2050. године. У међувремену су се институције Републике Србије истакле у кршењу Уговора о оснивању Енергетске заједнице, који садржи јасно утврђене временске рокове и материјалне услове које је требало испунити. Ради се о обавезама из међународног уговора о чијем испуњавању не би могло бити компромиса. И током трајања ове јавне расправе, а несумњиво и након тога, институције Републике Србије се оглушују о своје међународне обавезе што оставља последице на живот, здравље и	Коментар се прихвата. Текст на стр. 4 је коригован.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>људска права грађана, као и на животну средину. За постепену енергетску транзицију је сада касно и неодговорно је након 20 година од ратификације Уговора о оснивању Енергетске заједнице изговарати се на то да је потребно време за енергетску транзицију. Времена је било сасвим довољно и за нечињење и неодговорност би требало да се прихавти одговорност, правна и политичка, а не да се измишљају изговори и флоскуле који не би требало да се налазе у стратешком документу озбиљне државе.</p> <p>Чини се да су надлежни предлагачи овог документа пропустили значајан временски период, настављајући са приступом који је био актуелан приликом израде Стратегије развоја енергетике из 2015. године. Док смо у 2015. години бар имали јасну идентификацију аутора, сада је и та информација изостављена, што додатно отежава процену одговорности и транспарентности у овом процесу.</p> <p>Заиста изненађује, да не употребимо неки тежи а прецизнији и подобнији израз, да на национални консензус позива неко ко јавну расправу о кључном стратешком документу у области енергетике, спроводи у сред лета, при томе, прескачући претходне кораке који су утврђени Законом о планском систему. Како то носилац израде ове стратегије мисли да постоигне “национални консензус” током 30 летњих дана и са три јавне презентације? Можда ћемо, као у случају Националног интегрисаног плана за ергетику и климу, накнадно сазнати да су одржане некакве <i>ad hoc</i> консултације за које нико не зна и које се извенсо нису ни догодиле.</p>	

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>Осим тога, Оријентација ка постизању консензуса може угрозити доношење одлука заснованих на доказима и утврђеним обавезама, ако се приоритет даје компромисима уместо научно заснованим решењима.</p> <p>Предлажемо да се ова реченица промени и да гласи: <i>Процес сировођења енергетске транзиције би требало да буде одлучан, транспарентан и инклузиван, сиручно, социјално и економски ујемељен, заснован на начелима праведне транзиције, чињеницама, међународним обавезама и решењима која ће осигуравати сигурно снабдевање енергијом, поштовање стандарда заштите животне средине и људских права.</i></p>	
294.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу "Уводна разматрања", страна 4, последњи параграф, наводи се појам: Енергетски комплекс.	У нацрту документа није објашњено значење појма "Енергетски комплекс" стога потребно је или дати дефиницију појма, брисати појам или заменити другим појмом који прецизније објашњава размишљања Надлежног предлагача.	Коментар се прихвата. Текст на стр. 4 је коригован.
295.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	<p>У поглављу "Уводна разматрања", на стр. 4 се наводи да "је битно урадити и анализу ефеката увођења угљеничне таксе на увоз (енгл. "carbon border adjustment mechanism - CBAM") од стране ЕУ".</p> <p>Подносилац сматра да је та анализа требала да претходи изради нацрта Стратегије.</p>	Анализа ефеката увођења угљеничне таксе на увоз је једна од кључних одредница, која утиче на дефинисање стратешких праваца, те је било неопходно је уврстити у <i>ex-ante</i> анализу о којој ће бити речи у наредним коментарима. Оно што је у том контексту неопходно анализирати јесте следеће: како ће се мера спроводити, ко ће наплаћивати ову таксу и коме, који сектори су обухваћени овом мером, како ће таксе на CO2 допринети смањењу емисија из сектора изван ЕТС и ЛУЛУЦФ-а, дефинисати улогу Министарства финансија у спровођењу и праћењу ове мере.	<p>Коментар се прихвата.</p> <p>Реченица је изостављена јер се не ради о активности која је кључна за развој енергетског сектора и нема потребе да буде у уводном делу.</p> <p>Ефекти увођења CBAM-а у мери адекватној за нацрт Стратегије приказани су у поглављу Оквир и оцена утицаја могућих промена међународне позиције Србије и интеграционих процеса на енергетски развој.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
296.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Уводна разматрања”, додати реченицу: “У Републици Србији се закони селективно или спорадично спроводе а надзор над њиховим спровођењем и одговорност за неспровођење нису на задовољавајућем нивоу. У овој Стратегији ће се подразумевати да се закони у Републици Србији спроводе” У остатку документа обрисати све делове у којима се посебно наводи да се закони или међународни уговори морају поштовати.		Коментар се не прихвата. Коментар се не односи на Спровођење закона није предмет који треба да се разматра нацртом Стратегије. предмет разматрања у Стратегији енергетике.
297.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Уводна разматрања” приказати које су алтернативе повећаном коришћењу гаса разматране, који су ризици од повећаног коришћења гаса и које мере управљања ризицима ће Република Србија спровести како би ублажила последице увећане увозне зависности из ризичних извора и праваца.		Коментар се не прихвата. Све наведено не може бити предмет разматрања у уводном делу, али је зато врло детаљно приказано у енергетским билансима и у поглављу које се тиче развоја сектора природног гаса.
298.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Уводна разматрања”, на стр. 4 се наводи: “Процес спровођења енергетске транзиције мора бити постепен, али и одлучан, стручно, социјално и економски утемељен, заснован на добром стручном дијалогу и прихватљивим решењима која ће задобити национални консензус.” Подносилац сматра да први корак за остваривање “стручног дијалога” и налажење решења која задобијају национални консензус би био да се прескочи организовање јавне расправе у сред сезоне годишњих одмора, као и организација консултација у складу са законом.		Коментар је констатација. Напомињемо да је процес израде нацрта Стратегије започео 2021. године и два пута је прекидан због изборног процеса. Због тога је дошло до организовања јавних консултација у периоду од 15.јула до 15.08.2024. Имајући у виду јавне расправе и број достављених коментара , ово није била препрека за разматрање нацрта Стратегије од стране јавност.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
299.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Уводна разматрања”, на страни 5. се наводи: “Стратегија је резултат блиске сарадње с релевантним заинтересованим странама (органима државне управе, јавним и приватним сектором и организацијама цивилног друштва) које су као учесници Радне групе пратили процес израде Стратегије.” Подносилац поставља питање да ли су учесници Радне групе пратили процес израде Стратегије или учествовали у процесу израде?	Улога Радне групе је управо израда Стратегије и активно учешће у њеној изради, те Подносилац сматра да израз “пратили процес израде” није адекватан, али поставља питање да ли се заиста радило о самом праћењу Стратегије или је Радна група и учествовала у њеној изради?	Коментар се прихвата. Коригован текст на стр. 5, претпоследњи пасус.
300.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Уводна разматрања”, на страни 5 се каже следеће: “У погледу сценарија енергетског развоја и националних циљева, нацрт Стратегије енергетике и нацрт Интегрисаног националног енергетског и климатског плана Републике Србије су међусобно усаглашени.” Подносилац поставља питање зашто није наведена Стратегија заштите животне средине, као и дијагностика праведне транзиције?		Коментар се не прихвата. Стратегија заштите животне средине и Дијагностика праведне транзиције су документи који нису усвојени те се због тога не могу наводити.
301.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Уводна разматрања”, у делу под називом “Карактеристике производње и потрошње енергије у Републици Србији”, на стр. 6 се као базна година наводи 2021. година. Није јасно из ког разлога надлежни предлагач Студије узима наведену годину као референтну?	Подносилац сматра да 2021. година никако не може бити узета као референтна, из разлога што је те године дошло до две хаварије у ТЕНТ Б, а што је довело до застоја оба блока. Ову чињеницу наводи и сам надлежни предлагач Стратегије на стр. 10. Такође, информација на стр. 8 која гласи: “Учешће угља у финалној потрошњи је опало са 9,8% у 2010. години на испод 4% у 2021. години.”, је последица наведеног колапса енергетског система. Подносилац наглашава да постоје информације о свим параметрима са стр. 6 за наредне године, па је потребно узети последњу за коју постоје доступне информације.	Коментар се не прихвата. Поглавље „Карактеристике производње и потрошње енергије у Републици Србији” се бави трендовима енергетске потрошње у периоду 2010.-2021. година и у њему се нигде не наводи да је 2021.година базна. Известан пад потрошње угља у 2021. години је адекватно приказан и објашњен. Што се тиче потрошње угља у финалној потрошњи,

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				напомињемо да потрошња угља за производњу електричне енергије методолошки не спада у финалну потрошњу енергије, тако да пад потрошње угља у финалној потрошњи који је видљив у статистичким подацима нема никакве везе са наведеним колапсом, већ указује на тренд смањења коришћења угља у домаћинствима, јавном и комерцијалном сектору и индустрији. За 2023. годину наведени подаци ће званично бити доступни тек почетком 2025. године.
302.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Уводна разматрања”, у делу “Транзиција ка одрживој енергетици”, на стр. 13 се наводи да “Ново постројење за одсумпоравање почело је са радом у ТЕ Костолац Б и ТЕ ТЕНТ А, па је емисија сумпор-диоксида смањена за више од десет пута.” Подносилац указује на то да није довољно да се емисија сумпор-диоксида смањи за више од десет пута.	Емисије сумпор диоксида (SO ₂) из термоенергетских постројења представљају мерљиву величину која се може исказати у тонама по години. Да би дошли до тог податка аутор/и овог документа могли су да искористе извештаје оператера и извештаје Агенције за заштиту животне средине, у којима се тачни подаци о емисијама налазе. Сматрамо да би било у најмању руку пристојно да надлежни предлагач Стратегије објасне шта значи то “десет пута” и у односу на шта је то “десет пута”? Наиме, према подацима које је Република Србија доставила Секретаријату Енергетске заједнице у 2023. години из постројења која су обухваћена извештајем (постројења у власништву ЕПС-а и НИС-а) емитовано је 322.718,14 тона SO ₂ . Према подацима за 2022. годину годишње емисије SO ₂ из наведених постројења биле су 305.684,26 тона, дакле за 17.033,52	Коментар се прихвата. Коригован и допуњен текст на стр. 13.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>тоне мање у 2022. него у 2023. години. То су подаци за последње две године “постепене енергетске транзиције” Републике Србије. У свих 6 године примене (тачније говорећи непримењивања) Националног плана за смањење емисија главних загађујућих материја које потичу из старих великих постројења за сагоревање (НЕРП) (Сл. гласник РС бр. 10/2020) емисије SO₂ превазилазиле су максималне годишње емисије утврђене НЕРП-ом. Употребимо паушални израз драг Надлежном предлагачу стратегије - биле су и до 5 пута веће од максимално утврђених емисија. Међутим, надлежни предлагач одлучује да се, претпостављамо истичући успехе постепене енергетске транзиције, похвале смањењем емисија SO₂ из ТЕНТА А и Костолаца Б, при томе износећи паушалне и нетачне закључке (иако би желели да постепена енергетска транзиција буде заснована на стручном дијалогу).</p> <p>Наиме, према подацима из Решења Министарства заштите животне средине о накнади за загађивање животне средине ЈП ЕПС (од 2023 ЕПС а.д.) годишње емисије SO₂ из ТЕНТА А су следеће:</p> <p>2019 - 97.557,59 тона; 2020 - 109.899,3020 тона; 2021 - 104.049, 2132 тона; 2022 - 107.113,8542 тона; 2023 - 107.901,88 тона.</p> <p>Дакле, емисије SO₂ из ТЕНТА А се повећавају а не смањују. Можда надлежни предлагач Стратегије има неки други податак па би било коректно да изворе података за своје закључке наведу, у циљу постизања “националног консензуса”, бар око улазних података који су коришћени за израду Стратегије.</p> <p>Када је у питању термоелектрана Костолац Б и копови Костолац подаци о годишњим емисијама SO₂ из истих извора (решења Министарства) су следећи:</p>	

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>2019 - 79.112,7440 тона; 2020 - 95.096,7530 тона; 2021 - 26.015, 4 тона; 2022 - 110.186,5990 тона; 2023 - 45.802,68 тона.</p> <p>У случају термоелектране Костолац Б постоји значајно смањење емисија SO₂ у 2023. години у односу на 2022. годину и то за око од 60%.</p> <p>Ипак, емисије SO₂ из ТЕНТА А и Костолца Б, у сваком случају далеко превазилазе максималне годишње емисије утврђене НЕРП-ом.</p> <p>У Студији о процени утицаја на животну средину пројекта изградње постројења за ОДГ за блокове А3-А6 на ТЕ "Никола Тесла", на коју је Решењем Министарства заштите животне средине број: 353-02-02196/2018-03, од 22.03.2019. године дата сагласност, наведено је да се захтева ефикасност постројења за ОДГ од 96,7%.</p> <p>У Ажурираној Студији о процени утицаја на животну средину пројекта изградње постројења за одсумпоравање димних гасова ТЕКО Б на животну средину, на коју је Решењем Министарства заштите животне средине број: 353-02-2672/2019-03, од 27.07.2020. године дата сагласност, наведено је да је основна сврха изградње постројења за ОДГ је да омогући смањење емисије сумпордиоксида у ваздух, те да се захтева ефикасност постројења за ОДГ од 97,5%. Такође је наведено да ће се, имајући у виду поменуте промене квалитета угља, ефикасност издвајања SO₂ кретати се у опсегу 96-98%.</p> <p>Дакле, ради се о врло прецизним проценама смањења емисија SO₂, те не постоји оправдање да аутори Стратегије дају непрецизне и паушалне процене, при томе нетачне. Како подаци показују да до предвиђеног смањења емисија SO₂ није дошло (постројење за ОДГ у Костоцу је добило употребну</p>	

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			дозволу почетком 2023. године) задатак аутора Стратегије је био да, најпре, то констатују, а затим да у самој Стратегији предвиде мере и активности које ће довести до смањења емисија загађујућих материја у складу са студијама на које је надлежно министарство дало сагласност.	
303.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Уводна разматрања”, у делу “Правни оквир за доношење Стратегије”, Предлагач није обезбедио адекватне услове за учешће јавности у току припреме документа јавне политике	Чланом 77. Закона о државној управи („Сл. Гласник РС”, бр. 79/05, 101/07, 95/10, 99/14, 47/18 и 30/18), прописана су правила која се односе на учешће јавности у припреми нацрта закона, других прописа и аката. С тим у вези, Подносилац указује да је чланом 77. став 9. Закона о државној управи, прописано да <i>одредбе њој члана обавезују државне органе да примене одређене одредбе о учешћу јавности у припреми стратегија развоја, акционих планова и других докумената јавних политика, које се примењују у току припреме нацрта закона.</i> С тим у вези, истим чланом Закона о државној управи, прописана је обавеза органа државне управе да обезбеде услове за учешће јавности у току припреме нацрта закона, других прописа и аката, да обавесте јавност путем интернет странице и портала е-управе о отпочињању израде нацрта закона, при чему објављују и основне информације о планираним решењима која ће бити предложена. Такође, државни органи су обавезни да пре отпочињања припреме нацрта општег акта, у овом случају документа јавне политике, објаве на својој интернет страници као и на порталу е-Управе, полазни документ, који садржи приказ проблема у одређеној области и њихових узрока, циљеве и очекиване ефекте доношења закона, као и основна начела за уређивање државних односа у тој области, укључујући и права и обавезе субјеката на које се закон односи (полазне основе). Истовремено,	Коментар се не прихвата. Министарство рударства и енергетике овај документ припрема од 2021. године. За потребе припреме документа формирана је мултисекторска радна група. Укључени су представници више десетина институција, установа и организација. Напомињемо да је процес израде Стратегије текао паралелно и у сагласју са израдом ИНЕКП-а. Анализе и предлози сценарија који су разматрани и представљени кроз процес јавних консултација на нацрт ИНЕКП и усвојени, су коришћени као подлога за припрему нацрта Стратегије. Стратегија не прелаже нове циљеве, мере и политике, нити другачије сценарије. Подсећамо да су у одржани бројни састанци са релевантним заинтересованим странама и консултације са факултетима и институтима у Београду,

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>прописано је да <i>министарства и посебне организације</i> током припреме нацрта закона спроводе консултације <u>са свим релевантним субјектима, укључујући групе државне организације, релевантна удружења, стручну јавност, као и групе заинтересоване стране, на начин којим се обезбеђује ошвореност и целовито учешће јавности у њом процесу.</u></p> <p>Имајући у виду наведено, Подносилац указује да је било неопходно да надлежно Министарство рударства и енергетике изради и објави <u>полазне основе</u>, односно полазни документ који ће садржати приказ проблема у области енергетике, као и њихових узрока и последица, циљеве и очекиване ефекте доношења Стратегије развоја енергетике РС до 2040 са пројекцијама до 2050. године, као и основна начела за уређивање друштвених односа у тој области, укључујући и права и обавезе субјеката на које се тај документ односи. Такође, овлашћени предлагач није обавестио јавност о <i>ошочињању израде нацрта стратегије, ња није дословио ни информације које се односе на планирана решења која ће бити предложена.</i> На тај начин, Министарство рударства и енергетике је током припреме нацрта овог општег акта пропустило да спроведе консултације <u>са свим релевантним субјектима, укључујући групе државне организације, релевантна удружења, стручну јавност, као и групе заинтересоване стране, и њо на начин којим се обезбеђује ошвореност и целовито учешће јавности у њом процесу, њосиујајући директно сујројно члану 77. Закона о државној ујрави.</u> Истовремено, Подносилац истиче да је овлашћени предлагач, у поступку припреме овог нацрта документа јавне политике, поступао супротно члану 1. (6), 6. (4)(8)</p>	<p>Нишу, Новом Саду и Крагујевцу. Стратегија и ИНЕКП се могу сматрати компатибилним документима. Јавне консултације и прекограничне консултације организоване су у складу са Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, бр. 135/04 и 88/10) и Пословником Владе („Службени гласник РС”, број 61/06, 69/08, 88/09, 33/10, 69/10, 20/11, 37/11, 30/13, 76/14 и 8/19). Током процеса припреме ИНЕКП-а, РЕРИ је организовао јавне расправе у новембру 2021, марту 2022. и јулу 2023. године. МРЕ је учествовао у поменути јавним расправама. МРЕ је био у сталној комуникацији са Министарством заштите животне средине како би укључио коментаре и ажурирања и након истека рока, 5. августа 2023. године. Додатно, МРЕ је израдило, а Влада Републике Србије усвојила средином 2023. године Полазне основе плана развоја енергетске инфраструктуре и мера</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			и 7. Закона о потврђивању Конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине ("Службени гласник РС - Међународни документи", бр. 38/09) („Архуска конвенција“). Прецизније говорећи носилац израде Стратегије је у поступку израде прекршио закон, што је разлог да се поступак обустави, а одговорна лица подвргну одговорности за кршење прописа. “Национални консензус” и “стручни дијалог” који су утемељени на кршењу закона немају баш неки изглед за успех, зар не?	енергетске ефикасности за период до 2028. године, са пројекцијама до 2030. године. Овај документ је јавно доступан и у значајној мери садржи информације о планираним решењима која су предложена у нацрту.
304.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Уводна разматрања”, у делу “Правни оквир за доношење Стратегије”, нису спроведене јавне консултације, у складу са Законом о планском систему ("Сл. гласник РС", бр. 30/18) Републике Србије и Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика („Сл. Гласник РС“ бр. 8/19).	Подносилац указује да је у складу са чланом 10. у вези члана 4. Закона о планском систему Републике Србије, нацрт Стратегије развоја енергетике РС до 2040. године са пројекцијама до 2050. године, документ јавне политике. У складу са наведеним, чланом 34. Закона о планском систему Републике Србије, прописује обавезу спровођења консултација у свим фазама израде документа јавних политика, па тако утврђује да је <u>надлежни предлагач дужан да омогући учешће свих заинтересованих страна и циљних група у процесу консултација, које спроводи током израде докумената јавних политика. Даље, у складу 4 исцрп</u> <u>члана Закона о планском систему, прописано је да информације о резултатима спроведених консултација, који нарочито обухватају податке о консултованим странама, обиму и методима консултација, питањима о којима се расправљало током консултација, затим примедбама, сугестијама и коментарима који су узети у разматрање и онима који нису уважени, као и о разлозима за њихово неприхватање, МРЕ представља у оквиру овог, јавно доступног документа.</u> <u>предлагач представља у оквиру докумената јавне политике.</u> Такође, чланом 40. Уредбе о методологији	Коментар се не прихвата. МРЕ је информацију о почетку и току јавних консултација објавило на интернет страници. Информације о резултатима спроведених консултација, који нарочито обухватају податке о консултованим странама, обиму и методима консултација, питањима о којима се расправљало током консултација, затим примедбама, сугестијама и коментарима који су узети у разматрање и онима који нису уважени, као и о разлозима за њихово неприхватање, МРЕ представља у оквиру овог, јавно доступног документа.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика („Сл. Гласник РС“ бр. 8/19), прописано да <i>предлајачи докумената јавних политика, односно обрађивачи закона дужни су да током израде тог документа, односно закона, ње током спровођења ex-ante анализе ефеката, спроводе консултације са представницима свих циљних група и осталих заинтересованих страна идентификованих у складу са чланом 11. ове уредбе, корисити примерену технику консултација.</i></p> <p>С тим у вези, Подносилац указује да правна природа цитираних норми Закона о планском систему и Уредбе о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика, <u>обавезује надлежног предлагача да одржи консултације које се морају спровести током израде документа јавних политика</u>, те да није могуће исте спроводити након израде нацрта документа јавне политике. У прилог наведеном, говори и Закључак Одбора за привреду и финансије Владе Републике Србије 05 број: 312-5094/2024-5, од 09.07.2024. године („Закључак“), којим је у тачки 3. наведено да „Јавна расправа о Нацрту стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године спровешће се у периоду од 15. јула до 15. августа 2024. године“. Дакле, може се установити да је Закључком одређено да ће се у периоду од 15. јула до 15. августа 2024. године одржати јавна расправа, а не консултације, па назив објављене информације са званичне веб презентације Министарства рударства и енергетике да су у току „Јавне консултације на нацрт Стратегије развоја енергетике РС до 2040 са</p>	

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>пројекцијама до 2050. године са пратећим Извештајем о СПУ“ за Подносиоца остаје нејасна.</p> <p>Такође, чланом 32. Закона о планском систему, прописано је да је <u>надлежни предлагач аужан да обавесѝи јавносѝи о йочейку израде докуменѝа јавне йолийике објављивањем обавешѝења на својој инѝерней сѝраници, а ако је надлежни предлагач оѝан државне уѝраве йо обавешѝење се објављује и на йорѝалу е-Уѝрава, седам радних дана од дана йочейка израде йоѝ докуменѝа.</u></p> <p>Подносилац указује да осим чињенице да је дана 15.07.2024. године на званичној веб презентацији Министарства рударства и енергетике, као и на порталу е-Управа објављена вест да је у току поступак јавне расправе на Нацрт Стратегије развоја енергетике РС до 2040 са пројекцијама до 2050. године са пратећим Извештајем о СПУ, до дана подношења коментара, није објављено обавештење о почетку израде документа јавне политике, па овакво поступање предлагача остаје нејасно.</p>	
305.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Уводна разматрања”, у делу “Правни оквир за доношење Стратегије”, на страни 5, надлежни предлагач наводи “Закон о енергетици предвиђа да се енергетска политика ближе разрађује и спроводи Стратегијом развоја енергетике Републике Србије, Програмом остваривања Стратегије (у даљем тексту: ПОС) и Енергетским билансом Републике Србије.”, међутим, не даје детаљније информације на који начин Закон о енергетици дефинише примену, спровођење и праћење примене стратегије.	Закон о енергетици ('Сл. гласник РС', бр. 145/2014, 95/2018 - др. закон, 40/2021, 35/2023 - др. закон и 62/2023) утврђује следеће у члану 3. став 2 да: “Енергетска политика ближе се разрађује и спроводи Стратегијом развоја енергетике Републике Србије (у даљем тексту: Стратегија), Програмом остваривања Стратегије (у даљем тексту: Програм) и Енергетским билансом Републике Србије (у даљем тексту: Енергетски биланс).” Члан 3, став 3 гласи: “Влада у складу са Стратегијом и Програмом доноси националне акционе планове којима се ближе утврђују развојни циљеви и мере за њихово остваривање”.	Коментар се прихвата. Текст је допуњен на стр. 5.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>Чланом 5, 6 и 7. ближе се регулише израда, примена и надзор над применом Програма остваривања Стратегије и извештавање. Надлежни предлагач у Стратегији треба да уврсти све информације претходно наведене у овом коментару и поближе објасни примену, спровођење и праћење над применом, а који укључују и информације које се односе на Програм. Потребно је у Стратегији навести и поступак израде, примене и праћења примене Акционог плана Стратегије.</p> <p>Такође, овај део треба да буде у складу са Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика ("Сл. гласник РС", бр. 8/2019), односно члановима 17, 18. и 19. којима се утврђују циљеви у односу на жељене промене, правилно дефинисање циљева и показатељи учинка јавних политика.</p> <p>С тим у вези, Подносилац указује да нацрт Стратегије мора бити у складу наведеним законом и уредбом, у погледу одређивања циљева и праћења реализације Стратегије.</p>	
306.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу "Уводна разматрања", у делу "Правни оквир за доношење Стратегије", недостаје јавни позиви за учешће на јавној расправи	На основу члана 41. став 4 Пословника Владе („Сл. Гласник РС“ бр. 61/06, 69/08, 88/09, 33/10, 69/10, 20/11, 37/11, 30/13, 76/14 и 8/19), у вези са чланом 45. став 1 Уредбе о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика и члана 36 став 1 и 5 Закона о планском систему, Подносилац указује да је прописано да <i>послиједњом јавне расправе зајочине објављивањем јавној позива за учешће у јавној расправи са програмом јавне расправе на</i>	Коментар се не прихвата. Питање објављивања јавног позива и чланова радне групе није предмет нацрта Стратегије енергетике.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>интернет страници предлагача и порталу е-управе. Јавни позив садржи и информације о образовању и саставу радне групе која је припремила нацрт односно предлог акција који је предмет јавне расправе.</p> <p>Имајући у виду наведено, Подносилац указује да информације које су објављене на званичној веб презентацији Министарства рударства и енергетике као и на порталу е-Управе, имају елементе да се могу сматрати јавним позивом за учешће на јавној расправи, али недостају подаци о образовању и саставу радне групе, која је припремила нацрт односно предлог акта који је предмет јавне расправе, у овом случају нацрт Стратегије развоја енергетике РС до 2040 са пројекцијама до 2050. године.</p> <p>Такође, Подносилац иситиче да на интернет страници предлагача и порталу е-Управе, не постоји податак о дану објављивања јавног позива за учешће у јавној расправи, па је тим пропустом на очигледан начин повређена норма члана 41. став 4 Пословника Владе.</p> <p>Очекујемо да се носилац израде стратегије, изјасни о коментарима који се односе на неусаглашеност процедуре израде Стратегије са важећим прописима.</p>	
307.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Уводна разматрања”, у делу “Правни оквир за доношење Стратегије”, непотпун је програм јавне расправе.	<p>Подносилац указује, да је чланом 41. став 5 Пословника Владе, прописано да <i>пројекат јавне расправе обавезно садржи: нацрт односно предлог акција који је предмет јавне расправе са образложењем и прилозима утврђеним овим пословником, рок за сировођење јавне расправе, важне информације о акцијивносима које се планирају у оквиру јавне расправе (одржавање округлих сјолова, ирибина, адресу и време њиховог одржавања и др.), начин досијављања</i></p>	Коментар се не прихвата. Питање програма јавне расправе није предмет разматрања јавних консултација о Стратегији енергетике.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>предлога, сујеснија, иницијатива и коментара, као и групе љодајке значајне за њено спровођење.</p> <p>Сходно наведеном, Подносилац истиче да је у тачки 5. Програма јавне расправе о нацрту Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године број: 4100124.074/37 („Програм јавне расправе“), наведено да ће јавна расправа о Нацрту Стратегије бићи спроведена на следећи начин: 1) у виду презентације и консултације на јавној расправи које ће се одржавати у Привредној комори Србије, 26. јула 2024. године, у периоду од 10,00 – 13,00 часова у Београду; 2) у виду презентације и консултације на јавној расправи које ће се одржавати у Регионалној привредној комори Ниш, 30. јула 2024. године, у периоду од 11,00 – 14,00 часова у Нишу; 3) у виду презентације и консултације на јавној расправи које ће се одржавати у Регионалној привредној комори Нови Сад, 31. јула 2024. године, у периоду од 11,00 – 14,00 часова у Новом Саду.</p> <p>Имајући у виду наведено, Подносилац указује да у Програму јавне расправе, недостају информације које се односе на јасно и прецизно означену адресу (место, улицу и број), Привредне коморе Србије, Регионалне привредне коморе Ниш и Регионалне привредне коморе Нови Сад, као места која су предвиђена да се одрже јавне расправе о нацрту Стратегије развоја енергетике РС до 2040 са пројекцијама до 2050. године. Овлашћени предлагач је на тај начин, Програм јавне расправе издао супротно императивној одредби члана 41. став 5 Пословника Владе, па је програм као такав непотпун и нејасан.</p>	
308.	Регулаторни институт за обновљиву	У поглављу “Уводна разматрања”, у делу “Правни оквир за доношење Стратегије”,	Подносилац указује да је чланом 6. став 3 Закона о потврђивању Конвенције о доступности информација,	Коментар се не прихвата.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
	енергију и животну средину	поступак јавне расправе заказан је за време периода годишњих одмора	<p>учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима заштите животне средине, наведено је да ће <i>“у процесу учешћа јавности у доношењу одлука имати разумне временске рокове за различите фазе осмисливања, осмиславајући довољно времена за информисање јавности у складу са савом 2. из јорнеј иексиа и за припремање јавности за ефикасно учешће у процесу доношења одлука по њиховим животној средине”</i>.</p> <p>С тим у вези, ради појашњења одређених одредаба “Архуске конвенције” и ради лакше примене истих, Економска комисија Уједињених нација за Европу је новембра 2015. године, израдила “Препоруке из Мадрихта за промовисање ефективног учешћа јавности у доношењу одлука о питањима у вези са животном средином”, те је у тачки 77. наведено да правни оквир треба да се појасни израчунавање рокова, који би требало да буду дефинисани јасним терминима, па је у истој тачки, под е) наведено да <i>“кад год је то могуће, треба избежавати главне сезоне празника (нпр. лејо, крај децембра), као време за одржавање јавних учешћа јавности”</i>.</p> <p>Упркос наведеним препорукама, Министарство рударства и енергетике је заказало одржавање јавне расправе у периоду од 15. јула до 15. августа 2024. године, за време летњих месеци и годишњих одмора, чиме је онемогућено ефективно учешће јавности у поступцима доношења докумената јавне политике, а које је од суштинског значаја за поштовање начела јавности и транспарентности.</p>	Процес израде нацрта Стратегије је започео 2021. године и два пута је прекидан због изборног процеса. Због тога је дошло до организовања јавних консултација у периоду од 15. јула до 15.08.2024. Имајући у виду јавне расправе и број достављених коментара, ово није била препрека за разматрање нацрта Стратегије од стране јавност.
309.	Регулаторни институт за обновљиву	У поглављу “Уводна разматрања”, у делу “Карактеристике производње и потрошње енергије у Републици Србији”, у целом	У нацрту документа, у овом делу документа, требају се уврстити подаци закључно са 31.12.2023. године. Подаци су доступни за 2022. и 2023. годину који се	Коментар се не прихвата. Извештај о раду Агенције за енергетику не садржи потпун

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
	енергију и животну средину	поглављу 2021. година се наводи као последња референтна година у презентацији и анализи података.	могу преузети из докумената Енергетски биланс Србије, Извештаја о раду агенције за енергетику Републике Србије.	енергетски биланс Републике Србије (има података везаних за природни гас, електричну енергију и делимично нафту). Енергетски биланс Републике Србије за 2024. годину (Сл. гласник Р. Србије 8/2024) садржи само процену за 2023. годину (коначни подаци ће бити расположиви 2025.). Анализирани трендови за период 2010-2021. се могу сматрати репрезентативним.
310.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу "Реализација основних стратешких циљева из Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године" додати реченицу којом се квантитативно описују резултати спровођења стратешког правца деловања (тренутни нивои емисија и дозвољени нивои емисија) са посебним нагласком на "Прилагођавање постојећих термо- енергетских производних капацитета обавезама преузетим на основу чланства у Енергетској заједници..." и колики део од Стратегијом предвиђених средстава је за ту сврху инвестиран.		Коментар се не прихвата.. У додатном тексту у том поглављу су описане активности, односно реализација пројеката и мера које ће довести до смањења емисија до 2028 и испуњавања преузетих обавеза. У Стратегији се не приказују инвестиције реализоване у претходним годинама, али су овде ипак наведене укупне инвестиције у заштиту животне средине, доминантно у одсумпоравање.
311.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу "Реализација основних стратешких циљева из Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године у	У нацрту документа, у овом делу документа, требају се уврстити подаци закључно са 31.12.2023. године. Подаци су доступни за 2022. и 2023. годину који се могу преузети из докумената Енергетски биланс Србије,	Коментар се не прихвата. Извештај о раду Агенције за енергетику не садржи потпун енергетски биланс Републике

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		делу "Енергетска безбедност", 2021. година се наводи као последња референтна година у презентацији и анализи података.	Извештаја о раду агенције за енергетику Републике Србије.	Србије (има података везаних за природни гас, електричну енергију и делимично нафту). Енергетски биланс Републике Србије за 2024. годину (Сл. гласник Р. Србије 8/2024) садржи само процену за 2023. годину (коначни подаци ће бити расположиви 2025.). Анализирани трендови за период 2015-2021. се могу сматрати репрезентативним за процену реализације циљева из важеће стратегије.
312.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу "Реализација основних стратешких циљева из Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године у делу "Енергетска безбедност", наводи се следеће: <i>Интензиван увоз електричне енергије до кога је дошло крајем 2021. и током 2022. године последица је проблема са снабдевањем уљем из Колубарског басена. Крајем децембра 2021. године дошло је и до две хаварије у ТЕНТ Б, што је довело до застоја оба блока. Већина насталих проблема санирана је до средине 2022. године, али у месецима који су томе претходили трошкови набавке електричне енергије су били екстремно високи.</i>	У нацрту документа потребно је навести укупан износ увезене електричне енергије и укупан износ трошкова набавке електричне енергије у референтном временском периоду. Подаци који су наведени у овом делу Стратегије управо указују на то да 2021. година не може референтна година за презентацију и анализу података, јер је у овој години, како каже надлежни предлагач Стратегије дошло до хаварије у ТЕНТ-у Б и интензивног увоза електричне енергије. Према подацима из Енергетског биланса Србије, по годинама, подаци о увозу угља - по годинама - реализација, показују следеће: 2018: 780.000 тона 2019: 785.000 тона 2020: 529.000 тона 2021: 674.000 тона	Коментар се не прихвата. Не уочавамо значај наведених података за текст Стратегије. Размотрени су подаци и за 2022. годину и уочен је раст увозне зависности током 2022. године, који се не може сматрати карактеристичним за цео разматрани период. Из тог разлога је 2021. година задржана као основа за праћење будућег енергетског развоја.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>2022: 957.000 тона</p> <p>Подаци за 2023. годину нису доступни у Енергетском билансу Србије.</p> <p>Потребно је навести укупну цену увоза угља по годинама као и из којих земаља се увози угаљ и која врста угља.</p>	
313.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу "Реализација основних стратешких циљева из Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године у делу "Транзиција ка одрживој енергетици" (стр. 11.) наводи се следеће: <i>Примена мера енергетске ефикасности, веће коришћење обновљивих извора енергије, заштити животне средине и смањење уљницаја на климатске промене и људско здравље представљени су као кључни елементи одрживе транзиције енергетског сектора Републике Србије.</i>	Реченица треба да гласи <i>Примена мера енергетске ефикасности, веће коришћење обновљивих извора енергије, заштити животне средине и смањење уљницаја на климатске промене и људско здравље представљени су као кључни елементи одрживе транзиције енергетског сектора Републике Србије.</i>	Коментар се не прихвата. Реченица представља цитат исказа у важећој Стратегији и у том смислу се предложена модификација не може прихватити.
314.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу "Реализација основних стратешких циљева из Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године у делу "Транзиција ка одрживој енергетици", у целом поглављу 2021. година се наводи као последња референтна година у презентацији и анализи података.	У нацрту документа, у овом делу документа, требају се уврстити подаци закључно са 31.12.2023. године.	Коментар се не прихвата. Рад на Стратегији развоја енергетике је започет 2021. године, са 2019. годином као последњом годином за коју је рађена анализа остварења важеће стратегије због доступности званичних података. Након 2 прекида због републичких избора, анализа је проширена и са 2020. и 2021. годином. У процесу припреме нацрта који је на јавним

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				консултацијама, званични подаци за 2022. годину нису били расположиви, а подаци за 2023. годину ће званично бити доступни у 2025. години.
315.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу "Реализација основних стратешких циљева из Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године у делу "Транзиција ка одрживој енергетици" наводи се следеће: <i>Сумарно плановано, ЕПС АД је уложио око 450 милиона евра у пројекте којима се унапређује квалитет ваздуха, воде и земљишта, па су сада укључене емисије азотних оксида (NOx) и прашина (ПМ) свих постројења ЕПС изнад дозвољене границе утврђене Националним планом за смањење емисија главних загађујућих материја</i> које потичу из старих великих постројења за сагоревање (НЕРП) и из године у годину ове емисије су све мање.	<p>Према подацима представљеним у извештајима које Република Србија доставља Секретаријату Енергетске заједнице емисије азотних оксида (NOx) свих постројења ЕПС-а нису испод дозвољене границе утврђене Националним планом за смањење емисија главних загађујућих материја.</p> <p>Као што смо већ претходно навели, емисије загађујућих материја могу се квантитативно изразити, ради се о мерљивој вредности која се може исказати у тонама по години, или као концентрација загађујућих материја. За постројења која су обухваћена НЕРП-ом емисије загађујућих материја се исказују у тонама годишње, а НЕРП-ом су утврђене максималне дозвољене годишње емисије. Према подацима из извештаја које Република Србија доставља Секретаријату енергетске заједнице укупне емисије NOx из електрана којима управља ЕПС у 2023. години износиле су 31.879,10 тона, што је више од утврђених максималних емисија (27.105,41). Ако се овим емисијама додају и емисије из електрана којима управља НИС, а које су такође обухваћене НЕРП-ОМ, прекорачење је још веће.</p> <p>Документи јавних политика којима се утврђују циљеви политика, мере и активности, не могу бити засновани на сумарним или паушалним закључцима, како се то овде чини.</p> <p>Очекујемо од носиоца израде Стратегије да објасни како се нетачан и произвољан закључак нашао у тексту Стратегије? У овом случају није довољно кориговати овај конкретни нетачни навод, јер овакви</p>	Коментар се прихвата. Текст је коригован на стр. 13.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			нетачни наводи даље воде ка утврђивању политика које нису засноване на чињеницама.	
316.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу "Реализација основних стратешких циљева из Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године у делу "Транзиција ка одрживој енергетици" наводи се следеће: <i>У периоду од 2010. до 2021. године, дошло је до смањења емисије угљен-диоксида из сектора енергетике, а који је последица сагоревања горива, за око 3%. Доминантни извор емисије угљен-диоксида је процес сагоревања фосилних горива - угља (око 70%), деривата нафте (око 20%) и природног гаса (око 10%). Наведена структура извора емисије угљен-диоксида је непромењена у току разматраног периода. Смањење емисије до кога је дошло је резултат примена мера енергетске ефикасности и смањене потрошње енергије, а не суштинске промене у структури коришћене примарне енергије.</i>	Потребно је навести извор података за сваки наведени податак.	Подаци су добијени прорачуном на основу званичних енергетских биланса Републике Србије.
317.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу "Енергетски ресурси Републике Србије и оцена могућности њиховог коришћења", на стр. 15, наводе се подаци о резерви и ресурсима угља у Табели 1.	Потребно је навести извор података за податке у Табели 1. Такође, Подносилац указује на то да је неопходно навести новије податке, односно, за 2023. годину, а који се налазе у Енергетском билансу Републике Србије за 2024. годину ("Сл. гласник РС", бр. 8/24).	Коментар се прихвата. Наведен је извор података - Биланса резерви и ресурса минералних сировина Републике Србије на дан 31.12.2022. године, Геолошки завод Србије, Београд, 2023.
318.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу "Енергетски ресурси Републике Србије и оцена могућности њиховог коришћења" у делу "Угљ" наводи се: <i>Укупне билансне резерве угља јасно указују на његов значајан енергетски потенцијал. Посебно је</i>	Навод у нацрту документа који истиче значај постојећих резерви угља и њихову способност да обезбеде рад термоенергетских капацитета до 2050. године није у складу са циљем ове стратегије да промовише обновљиве изворе енергије. У светлу	Коментар се не прихвата. Реченица се односи на билансне резерве угља, стављене у корелацију са евентуалним потребама

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<i>резерве у Колубарском и Косиолачком басену (укључујући и Западни Косиолац) моћу да обезбеде рад термоенергетских капацитета до 2050. године, а у случају потребе и након тога.</i>	<p>глобалних трендова и обавеза које је Република Србија преузела потписивањем Париског споразума и Софијске декларације, потребно је усмерити се на декарбонизацију и транзицију ка одрживим изворима енергије. Наставак ослањања на угљ, упркос његовим резервама, није компатибилан са циљевима смањења емисије гасова са ефектом стаклене баште и заштите животне средине и здравља грађана. Докази из многих студија показују да загађење ваздуха узроковано сагоревањем угља значајно доприноси респираторним и кардиоваскуларним болестима, смањењу квалитета живота и повећању здравствених трошкова. Према Светској здравственој организацији (СЗО), загађење ваздуха представља један од највећих ризика по здравље на глобалном нивоу. Стратегија треба јасно да нагласи опредељење за повећање учешћа обновљивих извора енергије, као што су соларна и ветроенергија, које не само да смањују емисију штетних гасова, већ и пружају дугорочне економске користи кроз нова радна места у зеленим технологијама. Улагање у обновљиве изворе енергије је кључ за постизање енергетске сигурности, економске одрживости и заштите животне средине и живота људи.</p> <p>Такође, ни за ову тврдњу није наведен извор у документу, а што је свакако неопходно за овакву врсту за информације, нарочито јер делује неутемељена имајући у виду да се у Енергетском билансу Републике Србије за 2024. годину, наводи да очекивани увоз угља у 2024. години износи 5,5 милиона тона, што је повећање од 10% у односу на процењени увоз од 5 милиона тона у 2023. години.</p>	<p>термоелектрана с обзиром на њихов капацитет. Резерве су геолошка категорија. Поменута реченица ни на који начин не тврди да ће се поменути потенцијал у потпуности искористити.</p>
319.	Регулаторни институт за обновљиву	У поглављу "Енергетски ресурси Републике Србије и оцена могућности њиховог коришћења" у делу „Хидроенергија“ наводи	Потребно је навести извор о броју локација за изградњу малих хидроелектрана, као и карактеристикама истих, а што је предвиђено израдом новог <i>Катастра малих</i>	Коментар се не прихвата. У тексту је јасно написано: „Процена је да не постоји

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
	енергију и животну средину	се: На њојучју Републике Србије њосиоји 856 њојенцијалних локација за изградњу малих хидроелектрана. Економски је исцлаививо око 120-130 локација на којима су или већ изграђене или су у некој од фаза изградње. Треба узети у обзир и да ће на више река у Републици Србији хидројојенцијал моћи само делимично да се искористи, збој њриоријетносци водойривредној коришћења воде, њј. неке реке су њланиране као изворишња рејоналних водоводних сисџема (Тојлица, Црни Тимок, Расина, Сџугеница, Велики Рзав, Млава, Лејенац и др.). Такође, њосиоји и велики број малих река у зашџићеним њодручјима, где ѓрадња није дозвољена. Такође, у табели бр. 9 Сумарни ѓриказ њехничкој њојенцијала већих река у Републици Србији, приказана је потенцијална производња и снага за реке Дрину, Ибар, Велику Мораву и Лим, док се у тексту напомиње: Преосџали њехнички искорисџив њојенцијал се налази на водойоковима Дунава, Саве, Јужне и Зајадне Мораве.	хидроелектрана, који упркос одобреном пројекту из IPA фонда ЕК до сад није реализован. Навести извор података за податке у Табели 9. Такође, поред наведених река са највећим енергетским потенцијалима (Дрина, Ибар, Велика Морава, Лим), и податка да се преостали технички искористив потенцијал налази на водотоковима Дунава, Саве, Јужне и Западне Мораве, нису наведене хидроелектране које се налазе на рекама Увац, Власина, Ибар, а које су препознате у Стратегији управљања водама на територији РС до 2034. и Водопривредној основи Републике Србије. Забрњавајуће је то што се аутори Стратегије и даље позивају на Катастар МХЕ из 1987. године. Пре свега, десетогодишње искуство је показало да МХЕ нису дале значајан допринос енергетској транзицији али јесу дале значајан допринос угрожавању природних ресурса и порасту социјалних конфликта. Критику наставка ослањања на производњу електричне енергије из МХЕ Подносилац коментара је дао тком јавне расправе о Нацрту Закона о о обновљивим изворима енергије, те их нећемо понављати, јер су већ достављени Министарству рударства и енергетике. Очекујемо да се надлежно министарств оизјасни о овим коментарима. Посебно постављамо питање како Министарство енергетике објашњава то што у Интегрисаном националном плану за енергетику и климу није предвиђена изградња нових МХЕ а сада у Стратегији поново помиње 856 потенцијалних локација?	респективни потенцијал за изградњу нових малих ХЕ и хидропотијал из малих ХЕ не може имати значајнији утицај на развој енергетике Републике Србије.” Што се тиче извора података, они су наведени у Првом месечном извештају који је Радна група једногласно усвојила.
320.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетике Републике Србије до 2040. године”, на страни 23. наводи се “Економски развој Републике Србије у наредним деценијама треба да се заснива на структурним променама, динамичним	Није могуће дефинисати смислену визију развоја енергетике без смислене визије развоја друштва. Позиција Републике Србије да симултано решава вишеструке изазове који су дефинисани у уводним разматрањима је изузетно тешка у одсуству чланства у	Коментар није предмет садржаја нацрта Стратегије.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		технолошким иновацијама и живој унутрашњој предузетничкој иницијативи и инвестицијама, уз институционално осмишљене, одрживе реформе, које гарантују такав развој... и економског промишљања, заснован на приоритизацији активности које доприносе смањењу антропогеног утицаја на климу и преплитања свих економских активности са климатским циљевима.”	евро-атлантским структурама. Питање таквог чланства и разматрање ризика који проистичу из његовог изостанка би свакако морало бити тема развојног плана. Надлежни предлагач на многим местима у Нацрту Стратегије наводи спровођење закона као меру или као део мере што није прихватљиво.	
321.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетике Републике Србије до 2040. године” у делу “Визија и циљеви развоја” наводи се визија стратегије.	Формулација ‘у највећој могућој мери’ оставља превише простора за интерпретацију и недовољно јасно дефинише обавезу Србије према постизању потпуне угљеничне неутралности. Овакав приступ може резултирати одлагањем неопходних мера и омогућити наставак коришћења фосилних горива. Стратегија наглашава зависност од интеграције у међународна и ЕУ тржишта и приступа фондовима ЕУ. Овај приступ је проблематичан јер не узима довољно у обзир потребу за домаћим реформама и мобилизацијом унутрашњих ресурса како би се осигурала енергетска независност и сигурност.	Коментар се не прихвата. Наглашавамо да Република Србија нема обавезу постизања угљеничне неутралности до 2050. године. Стратегија је доминантно посвећена домаћим реформама и мобилизацији унутрашњих ресурса како би се осигурала енергетска безбедност.
322.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетике Републике Србије до 2040. године” у делу “Визија и циљеви развоја” наводи се следеће: <i>Додајмо, у случају доношења одлуке да се у Републици Србији започне са коришћењем нуклеарне енергије за производњу електричне енергије након 2040. године, у периоду реализације ове Стратегије неопходно је да се правовремено започне процес стварања друштвених, законских, институционалних, регулаторних,</i>	Текст треба да гласи: Додатно, у случају доношења одлуке да се у Републици Србији започне са коришћењем нуклеарне енергије за производњу електричне енергије након 2040. године, у периоду реализације ове Стратегије неопходно је да се правовремено започне процес стварања друштвених, законских, институционалних, регулаторних, инфраструктурних, образовних, кадровских и других потребних услова за њену примену. У том случају, Стратегија развоја енергетике биће измењена и допуњена са циљевима, мерама и активностима	Коментар се прихвата. Текст коригован на стр. 25.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<i>инфраструктурних, образовних, кадровских и других пољских услова за њену примену.</i>	усмереним на управљање, контролу и употребу нуклеарне енергије.	
323.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу "Визија и циљеви развоја", наводи се Слика 10: Приоритети енергетског развоја	Испод Сlike 10 увести квалитативни и/или квантитативни опис свих индикатора и циљаних вредности који ће омогућити праћење спровођења Стратегије.	Коментар се не прихвата. Квалитативни опис приоритета енергетског развоја, наведених на слици, потребан за њихово праћење је приказан у тексту. Додатно, индикатори потребни за праћење неких од њих су приказани на почетку поглавља која се односе на развој енергетских сектора, а квантификација индикатора заснованих на пројекцијама енергетских биланса је приказана у Анексу. Додатна квантификација индикатора се ради у ПОС-у.
324.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу "Развој енергетике Републике Србије до 2040. године" у делу "Визија и циљеви развоја", у уводном разматрању додати реченицу "Приписивање трошкова емисијама угљеника је неопходан предуслов декарбонизације и као подстицај за мере енергетске ефикасности и као подстицај за повећања коришћења ОИЕ али и као неопходан предуслов за интеграцију тржишта. Укључивање у ЕУ ЕТС је најбољи начин да се остваре сви ови циљеви под условима који уважавају енергетски микс Републике Србије и њен БДП односно под условима под којима је то било омогућено неким земљама чланицама. Националном		Коментар се не прихвата. Наведени предлог се у сличној форми већ налази у тексту нацрта у поглављу "Оквир и оцена утицаја могућих промена међународне позиције Србије и интеграционих процеса на енергетски развој".

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		таксом се не могу остварити одговарајући циљеви и она би се разматрала само ако не би било могуће приступити ЕУ ЕТС."		
325.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу "Развој енергетике Републике Србије до 2040. године" у делу "Визија и циљеви развоја", страна 25, где се наводе најзначајније очекиване промене, користе се општи изрази као што су "интензивна примена мера", "смањење коришћења угља", "значајно повећање", "интензивно увођење ОИЕ". Иста примедба се односи и на део "Неки од предуслова за процес енергетске транзиције и остварење визије и циљева развоја обухватају следеће мере", затим на 26. страни у делу: "Суштински, преображај енергетике Републике Србије, у контексту визије и циљева развоја, треба третирати и као шансу за развој и промене у целокупној економији" и "Поред ових општих подстицаја, у околностима транзиције енергетике Републике Србије, на раст привреде позитивно ће деловати и следећи процеси и подстицаји".	Језик који се треба користити мора дати јасно, прецизно одређено и недвосмислено значење појмова који показују и доказују намере о одлучност, показују и доказују очекивану промену или утицај, и сл. у постизању карбонске неутралности.	Коментар се делимично прихвата. Нацрт је коригован на више места да би се прецизирао текст. Мере и активности које треба предузети ради остварења визије, начелног циља који се намерава остварити у будућности, су комплексне и бројне. Из тог разлога је њихова конкретизација приказана у поглављима посвећеним развоју енергетских сектора, а њихова потпуна дефинисаност се остварује у ПОС-у.
326.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу "Развој енергетике Републике Србије до 2040. године" у делу "Визија и циљеви развоја", на страни 25, се наводе најзначајније очекиване промене у свим сегментима енергетског ланца и у свим енергетским секторима, као последица остварења циљева енергетске политике.	1.Промена "смањење коришћења угља за производњу електричне енергије" би требала да буде дефинисана као: "смањење производње електричне енергије из угља." 2.Подносилац поставља питање на основу чега, односно на основу које студије или истраживања се закључује да је један од приоритета и "изградња постројења за производњу електричне енергије коришћењем природног гаса"?	Коментар се делимично прихвата. 1. Не прихвата се. Значење је идентично. 2. Природни гас је гориво које је и ЕУ увела у своју зелену таксономију. Предвиђено когенерационо постројење на гас је битно са становишта сигурног

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>3. Наводи се као циљ “Смањење и постепено укидање субвенција за угаљ, уз строго поштовање правила контроле државне помоћи”. Подносилац сматра да је неопходно навести колико је таквих субвенција дато и поставља питање да ли је урађена анализа која то показује.</p> <p>4. Дефинисање промене/циља као “Активан рад на праведној друштвено-економској транзицији угљарских региона” је неадекватно, јер синтагма “активан рад” је исувише уопштена.</p>	<p>снабдевања електричном енергијом у ситуацији повећаног удела ОИЕ. Ово су потврдиле анализе урађене у процесу припреме ИНЕКП-а и Стратегије.</p> <p>3. За ово поглавље ово питање је ирелевантно.</p> <p>4. Прихваћено Преформулисано (стр. 26).</p>
327.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетике Републике Србије до 2040. године” у делу “Сценарији развоја” постоје само два сценарија енергетског развоја Републике Србије, а то није уобичајено за стратешки документ овог нивоа.	<p>Поред недовољно понуђених сценарија у квантитативном смислу, ова сценарија нису адекватна ни у квалитативном смислу. Наиме, за први сценарио који се наводи (БАУ сценарио), надлежни предлагач Стратегије тврди већ у самом опису да је непожељан. Такође, поставља се питање на шта се конкретно мисли када се каже да Сценарио БАУ подразумева наставак постојеће праксе у производњи енергије. Да ли се под тим мисли да све термоелектране, које тренутно послују незаконито, наставе са оваквим незаконитим активностима? Подносилац указује да наведени сценарио, пре свега, није разуман јер није разумно да једна држава разматра сценарио јавних политика који подразумева да се не примењују прописи и не спроводе прихваћене међународне обавезе. Дакле, једина прихватљива опција је Сценарио С, који, са друге стране, представља сценарио који надлежни предлагач <u>промовише</u> (!?). Тако, надлежни предлагач наводи да <i>сценарио С представља енергетски развој који ова Сиранија промовише. Промене интензитета и структуре енергетске производње и трошкова према пројекцијима које дефинише Сценарио С обезбеђују у јуној мери испуњење циљева енергетског развоја Републике Србије до 2040. године. Све мере и</i></p>	<p>Коментар се прихвата.</p> <p>Уведен је додатни сценарио са коришћењем нуклеарне енергије (С-Н) и текст је преформулисан.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p><u>активносiи iпредложене Сiпрайеiијом сушiиински за циљ имају iтрансформацију енергiеiијскоi секiиора iрема овом сценарију.</u> Пре свега, чини се да надлежни предлагач Стратегије није разумео да је његова улога да разматра варијантна решења, а не да их промовише. Даље, из нацрта Стратегије се може закључити да су већ све одлуке донете, те се може закључити да се консултовање са јавношћу врши искључиво из формалних разлога, а не да би им се пружила могућност да учествују у процесу доношења одлука, односно да утичу на избор решења садржаних у Стратегији. Дакле, носилац израде Стратегије је јавности представио два варијантна решења, од којих оба подразумевају неусклађивање са националним и међународним оквиром, а само се интензитет и степен кршења прописа разликују. Наиме, на основу Нацрта извештаја о СПУ за Стратегију развоја енергетике, може се закључити да је сценарио С заправо сценарио који подразумева сценарио без додатних мера, а док сценарио са додатним мерама уопште не постоји у Стратегији, а самим тим ни сценарио који је најповољнији са становишта заштите животне средине. Подносилац поставља питање зашто није понуђен сценарио који подразумева карбонску неутралност и усклађеност са циљевима ЕУ?</p>	
328.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	<p>У поглављу “Развој енергетике Републике Србије до 2040. године” у делу “Основне претпоставке развоја” на стр. 28 се наводе стопе раста БДП-а за две деценије 21. века, као и пројекције просечних годишњих стопа раста.</p> <p>У поглављу “Основне претпоставке развоја”, у овом поглављу који се тиче обновних претпоставки енергетског развоја се наводе</p>	<p>Неопходно је уврстити у овај део и друге параметре, поред економских, примера ради, претпоставку развоја индустрије. Наиме, не постоје ни начелни подаци о томе које су пројекције за развој индустријског сектора, а нарочито енергетски интензивне индустрије. Такође, потребно је навести изворе на основу којих је надлежни предлагач ове Стратегије дошао до података које наводи у овом поглављу.</p>	<p>Коментар се не прихвата. Стратегија је користила макроекономске и демографске претпоставке идентичне усвојеном ИНЕКП-у и које су биле представљене у процесу израде ИНЕКП.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		искључиво претпоставке које су економски параметри.		
329.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетике Републике Србије до 2040. године” у делу “Потребе крајњих потрошача - Финална потрошња енергије”, на страници 31, се наводи: “Највећи раст потрошње енергије је предвиђен у индустрији (2.146,3 хиљада тен у 2021. години на 2.975,5 хиљада тен у 2040. години), што је у структури потрошње по секторима раст са 22,9% на 30,5% 2040. године.”	Подносилац сматра да је неопходно навести извор, односно на основу чега надлежни предлагач Стратегије долази до ових претпоставки.	Коментар се не прихвата. Стратегија је користила претпоставке о промени финалне потрошње енергије идентичне са оним у усвојеном ИНЕКП-у и које су биле представљене у процесу израде ИНЕКП
330.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Термоелектране на угаљ” испод табеле на страни 35. додати кратак опис индикатора као и приказ њихови базних и циљаних вредности.		Коментар се не прихвата. Предложени ниво детаљности је непотребан за стратешки документ овог нивоа. Напомињемо да се према поменутом закону Стратегија “... усваја за период од пет до седам година, а остваривање њених циљева планира се и прати посредством акционог плана за спровођење стратегије.”, док је обухват нацрта стратегије енергетике 16, односно 26 година. Предложени нацрт садржи елементе прописане овим Законом: 1) визију, односно жељено стање чијем достизању

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				<p>доприноси постизање општих и посебних циљева;</p> <p>2) преглед и анализу постојећег стања, укључујући и оцену нивоа остварености циљева спровођења јавних политика у конкретној области планирања и спровођења јавних политика на основу показатеља учинака у тој области;</p> <p>3) опште и посебне циљеве јавне политике који се желе постићи, утврђене том стратегијом или другим планским документом у складу са којим се усваја (Планом развоја, концептом политике и др.);</p> <p>4) мере за постизање општих и посебних циљева, узрочно-последичне везе између општих и посебних циљева и мера које доприносе остварењу тих циљева и анализу ефеката тих мера на физичка и правна лица и буџет;</p> <p>5) кључне показатеље учинака на нивоу општих и посебних циљева и мера, којима се мери ефикасност и</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				<p>ефективност спровођења јавних политика које су тим документом утврђене;</p> <p>б) институционални оквир и план за праћење спровођења, вредновање учинака и извештавање о спроведеним мерама, постигнутим циљевима и учинцима јавних политика које се утврђују или разрађују стратегијом, уз навођење институције одговорне за праћење спровођења стратегије;</p>
331.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Електроенергетски сектор”, на стр. 35, међу наведеним циљевима недостају одређени веома битни циљеви. Такође, мера која гласи: “Промена производног портфолија, тако да удео ОИЕ у производњи електричне енергије буде што већи ” је непрецизна. Синтагма “буде што већи” није прикладна приликом дефинисања конкретних мера у Стратегији за остваривање наведених циљева.	Подносилац сматра да у овом делу, циљеви који недостају су: одрживо управљање ресурсима, као заштита животне средине. У Стратегији развоја енергетике је битно да се одреде циљеви који се тичу уклањања проблема емитовања не само ГХГ емисија, већ и загађујућих материја у ваздух, воде и земљиште.	Коментар се прихвата. Преформулисан је текст.
332.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “ У трећем пасусу на страни 36. објаснити одлуку да се продужи рад блокова предвиђених за гашење текућом стратегијом.		Коментар се не прихвата. Како би све ово било технички могуће и у складу са прописима којима се уређује област емисија штетних гасова и прашкастих материја, потребно је

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				извршити ревитализације постојећих термо блокова, укључујући улагања у примарне и секундарне мере смањења емисија азотних оксида, мере за смањење емисија сумпор диоксида и прашкастих материја и пречишћавање отпадних вода. Ово се односи и на блокове А1 и А2 у ТЕНТ А и оба блока у ТЕ Костолац А. Усвајањем Специфичног плана имплементације Директиве 2010/75/ЕУ о индустријским емисијама, предвиђена је могућност усаглашавања са Закључцима о најбољим техникама за велика постројења за сагоревање за ова четири блока, и то за блокове ТЕНТ А1 и А2 до 2032. године и ТЕ Костолац А до 2030. године, што ће омогућити спровођење пројекта редукције емисија штетних гасова и прашкастих материја (стр. 37).
333.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Електроенергетски сектор”, потпоглавље “Гасне електране”, на стр. 37 се наводи: “Тренутни капацитети гасних електрана у Републици Србији су	Није јасно на основу какве анализе, надлежни предлагач Стратегије сматра да је неопходно изградити нове гасне електране на подручју Новог Сада. Како се дошло до тог стратешког циља? Поред тога, језик којим је написана наведена тврдња као и остали делови	Коментар се не прихвата. Природни гас је виђен као гориво које је прихватљиво у процесу енергетске транзиције и ЕУ је природни

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		Панонске ТЕ-ТО (297 MW) и ТЕ-ТО Панчево (188 MW). Како је изгледно повлачење Панонских ТЕ-ТО, неопходно је изградити нове капацитете на подручју Новог Сада. Планирана гасна електрана имала би снагу од 350 MW електричне енергије и 100 MW топлотне енергије. Као подршка овој новој електрани, у постојећој ТЕ-ТО Нови Сад биће задржан блок 2, као резерва инсталисане снаге од 120 MWел.”	<p>документа није адекватан за овакву врсту документа јавне политике. На основу тврдњи Надлежног предлагача Стратегије, чини се да су све одлуке већ донесене и у овом нацрту се то само констатује, те се поставља питање да ли су јавне консултације уопште потребне. С тим у вези, као што је у претходним коментарима детаљно образложено, овлашћени предлагач није ни обавестио јавност о <u>отпочињању израде нацрта стратегије, па није доставио ни информације које се односе на планирана решења која ће бити предложена</u>, те је Министарство рударства и енергетике током припреме нацрта овог општег акта пропустило да спроведе консултације <u>са свим релевантним субјектима</u>.</p> <p>Члан 77. став 9. Закона о државној управи („Сл. Гласник РС”, бр. 79/05, 101/07, 95/10, 99/14, 47/18 и 30/18) обавезује државне органе да примене одређене одредбе о учешћу јавности у припреми стратегија развоја, акционих планова и других докумената јавних политика, које се примењују у току припреме нацрта закона. Тако, чланом 77. став 1. овог закона прописано је да су органи државне управе дужни да обезбеде услове за учешће јавности у току припреме нацрта закона, других прописа и аката, у складу са овим законом. Ставом 2. истог члана прописано је да су министарства и посебне организације дужни да обавесте јавност путем своје интернет странице и портала е-управе о отпочињању израде нацрта закона, при чему објављују и основне информације о планираним решењима која ће бити предложена. Став 3. прописује да су приликом отпочињања припреме нацрта закона којим се битно мења правни режим у једној области или којим се уређују питања која посебно занимају јавност,</p>	гас увела у своју зелену таксономију. Предвиђено когенерационо постројење на гас је битно са становишта сигурног снабдевања електричном енергијом у ситуацији повећаног удела ОИЕ.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			министарства и посебне организације путем своје интернет странице и портала е-управе објављују и полазни документ који садржи приказ проблема у одређеној области и њихових узрока, циљеве и очекиване ефекте доношења закона, као и основна начела за уређивање друштвених односа у тој области, укључујући и права и обавезе субјеката на које се закон односи (полазне основе).	
334.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	<p>У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Електроенергетски сектор”, потпоглавље “Балансни капацитети”, на стр. 40 се наводи: Потребно је прецизно одредити ниво регулационе резерве за различите случајеве критичне за одржавање стабилности система. Из ових, али и бројних других техничких разлога потребно је урадити велики број студијских анализа које би обухватале статичке анализе токова снага, испитивање адекватности, n-1, кратких спојева, али и динамичке анализе стабилности система, као и нпр. анализе квалитета електричне енергије.”</p> <p>Подносилац поставља питање из ког разлога наведено није већ урађено.</p>	Наведене студијске анализе требало је да претходе самој изради Стратегије или да барем буду учињене током израде овог нацрта Стратегије и да буду обухваћене истом.	Коментар се не прихвата. Наведене студијске анализе су специфични технички документи за чију израду су надлежна поједина предузећа чланови Радне групе - оператори система у склопу својих активности.
335.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Балансни капацитети”, на страни 39. или 40. објаснити да ли је рађена квалификована процена могућности постојеће лигнитске флоте да учествује у регулацији система и да ли је могућност те регулације повезана са инвестицијама у ревитализацију блокова поменутим у Табели 6.		Коментар се не прихвата. Није рађена таква процена јер је то питање посебне студијске анализе која треба да обухвати мноштво различитих фактора и коју треба да ради оператор преносног система или власник производних капацитета. У делу текста на

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				који се коментар односи мисли се пре свега да се повећање снаге ревитализацијом у ТЕ може добити регулациона резерва за балансирање грешке у производњи из ОИЕ
336.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Балансни капацитети”, на страни 40 објаснити статус планске документације и статус дозвола неопходних за почетак изградње РХЕ Бистрица у 2025. години.		Коментар се не прихвата. Наведени ниво детаљности није предмет Нацрта Стратегије, а статус појединачних пројеката се прати кроз друга акта и Извештаје.
337.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Балансни капацитети”, на страни 41. објаснити које су симулације у питању или да су стављене на располагање образовном систему Републике Србије за даље усавршавање.		Мисли се на уопштене ЕЕС анализе, прорачуне токова снага, n-1, губитака, као и квазидинамичке и динамичке анализе. Ове анализе раде оператори система, али ти резултати нису коришћени у Стратегији (нису увек ни јавно доступни). Ова констатација у тексту Стратегије наглашава да мора постојати спремност да пре масовне интеграције ОИЕ изврши поменуте анализе да би се што свеобухватније сагледали потенцијални критични режими у којима се систем може наћи.
338.	Регулаторни институт за обновљиву	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Преносни систем”, на		Коментар се не прихвата. Поменуте Студије нису

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
	енергију и животну средину	странама 41. и 42. објаснити 41. и 42. да ли су рађене студије о томе да је могуће унапредити капацитете постојеће преносне инфраструктуре на постојећим коридорима јер нови материјали омогућавају да се са истом тежином преносних линија може преносити већа снага.		саставни део Нацрта Стратегије. Оператор преносног система је надлежан за развој и одржавање преносне мреже.
339.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Производни капацитети”, на стр. 36, се наводи: “Да би рад ових електрана био у складу са потребама декарбонизације, потребно је размотрити и примену технологија за прикупљање и складиштење угљендиоксида. Могућност рада са смањеном снагом омогућиће варијабилност у укупном портфолију производње електричне енергије. Наравно, све ово подразумева претпоставку да ће се у производном портфолију наћи обновљиви извори енергије са циљаним (или већим) учешћем у производњи електричне енергије од 45% у 2030. години, односно 73% у 2040. години.”	Није јасно на основу чега се дошло до закључака у цитираном пасусу, односно потребно је навести изворе или анализе које су довеле до тврдњи да “потребно је размотрити и примену технологија за прикупљање и складиштење угљендиоксида”, као и да “ће се у производном портфолију наћи обновљиви извори енергије са циљаним (или већим) учешћем у производњи електричне енергије од 45% у 2030. години, односно 73% у 2040. години.”	Коментар се не прихвата. Примена технологија за прикупљање и складиштење угљендиоксида су легитиман начин смањења емисије угљендиоксида и није јасно зашто се ова технологија не би размотрила. У усвојеном ИНЕКП-у се наводи мера политике „Развој иновативних технологија декарбонизације, са нагласком на ОИЕ за производњу електричне енергије, грејање/хлађење, производњу водоника, детекцију емисија, хватање, складиштење и коришћење угљеника (CCUS)“, јер тренутно разматрање исте у свету постало врло актуелно, нарочито за већа постројења за сагоревање . Циљано учешће ОИЕ у производњи електричне енергије у 2030. години дефинисано је ИНЕКП-ом и

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				оно представља дефинисану обавезу.
340.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Производни капацитети”, на стр. 36 се наводи: “потребно је извршити ревитализације постојећих термо блокова, укључујући улагања у примарне и секундарне мере смањења емисија азотних оксида, мере за смањење емисија сумпор диоксида и прашкастих материја и пречишћавање отпадних вода. Ово се односи и на блокове А1 и А2 у ТЕНТ А и оба блока у ТЕ Костолац А. Усвајањем Специфичног плана имплементације Директиве 2010/75/ЕУ о индустријским емисијама, предвиђена је могућност усаглашавања са Закључцима о најбољим техникама за велика постројења за сагоревање за ова четири блока, и то за блокове ТЕНТ А1 и А2 до 2032. године и ТЕ Костолац А до 2030. године, што ће омогућити спровођење пројеката редукције емисија штетних гасова и прашкастих материја.”	<p>Подносилац поставља питање из ког разлога се надлежни предлагач Стратегије овде позива на Директиву 2010/75/ЕУ о индустријским емисијама, а не на важећи законодавни оквир, укључујући и НЕРП који садржи планиране мере у погледу смањења емисија из великих постројења за сагоревање. Такође, нејасно је из ког разлога се овде не спомиње и одсумпоровање, а додатно, обавеза смањења емисија се не тиче само термоелектрана ТЕНТ А и ТЕ Костолац А, а које су једине наведене у овом делу.</p> <p>У наставку ове странице надлежни предлагач Стратегије се бави и опцијом повлачења термоелектрана са мреже, у периоду до 2030. године. Међутим, нејасно је из ког разлога се надлежни предлагач Стратегије ниједном реченицом не осврће на чињеницу да наведени блокови сад раде у потпуности незаконито. Поставља се питање и на основу којег акта или одлуке се то чини. Наиме, Уредба о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух из постројења за сагоревање (“Сл. Гласник РС”, бр. 6/16 и 67/21)(„Уредба“), у члану 5, став 2., прописује да ако у периоду од 1. јануара 2018. године до 31. децембра 2023. године постројење за сагоревање утроши 20 000 радних часова, а настави са радом после 1. јануара 2024. године, емисије у том случају морају бити у складу са прописаним граничним вредностима емисија из Прилога 1. под В) ове уредбе. Нити једна термоелектрана која је у оп-оут режиму није усаглашена са наведеним граничним вредностима, а што је утврдила и инспекција Министарства заштите животне средине. Због наведених незаконитости, и Секретаријат Енергетске заједнице је покренуо поступак против Србије.</p>	Коментар се делимично прихвата. Део око одсумпоровања и емисија је измењен. Што се тиче рада поменутих ТЕ, погледати одговор на питање 332.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			Надлежни предлагач Стратегије ни на који начин не идентификује, нити квантификује и/или квалификује, прекорачења граничних вредности емисија из постројења за сагоревање која су била у опт-оут систему, а која су незаконито наставила да спроводе активности емитујући значајне количине сумпор-диоксида, азотних оксида и прашкастих материја.	
341.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Дистрибутивни систем”, на страни 44, табела 6, потребно је навести информације о е инвестиције за пројекат ТЕ Костолац БЗ.	У нацрту Стратегије не наводе се детаљне информације о пројекту ТЕ Костолац БЗ те надлежни израђивач у самом документу треба јасно, недвосмислено и транспарентно навести све информације за ТЕ Костолац БЗ и његову улогу, уз све информације о инвестицијама у овај пројекат..	Коментар се не прихвата. Ова инвестиција је практично завршена и ТЕ Костолац БЗ је у фази техничког испитивања.
342.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Дистрибутивни систем”, на стр. 45 се налази део Табеле 6: <i>Процена финансијских средстава потребних за реализацију пројеката у електроенергетском сектору</i> , у ком се наводи да се предвиђа инвестиција од 1.570 милиона евра за активности ревитализације термоблокова, заједно са пројектима из области заштите животне средине (одсумпоравање, смањење азотних оксида, реконструкције електрофилтерских постројења и пречишћавање отпадних вода) у термоелектрана на угаљ.	Подносилац поставља питање на основу којих прорачуна се дошло до конкретне цифре од 1.570 милиона евра, јер из приложеног то остаје нејасно. Такође, недостаје образложење разлога због којег су баш наведене мере неопходне, и зашто међу тим мерама нема оне која се тиче одлагања отпада.	Коментар се не прихвата. Поменути пројекти су неопходни ради одржања сигурности снабдевања електричном енергијом у периоду док извори који користе ОИЕ и одговарајући балансни капацитети не буду изграђени у потребном обиму . Конкретна цифра је усаглашена са члановима Радне групе који развијају наведене пројекте. Није јасно на какав отпад се мисли.
343.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор топлотне енергије”, на страни 46, додати кратак опис индикатора као и приказ њихови базних и циљаних вредности.		Коментар се не прихвата. У оквиру Програма остваривања Стратегије уследиће детаљна разрада предложених индикатора у смислу квалитативног система мерења

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				остваривања зацртаних циљева Стратегије. Индикатор везан за промену тарифног система је измењен.
344.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор топлотне енергије”, на страни 46, објаснити зашто су неопходни грантови и јавно-приватна партнерства.		Коментар се не прихвата. Грантови и јавно-приватна партнерства су могући извори финансирања који могу да помогну у развоју енергетских субјеката који обављају енергетску делатност производње, дистрибуције и снабдевања топлотном енергијом.
345.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор топлотне енергије”, на страни 46, укинути у приказу у табели мере које представљају спровођење законских обавеза и укинути индикатор везан за профитабилност пословања.		Коментар се прихвата. Промењен је индикатор.
346.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор топлотне енергије”, на страни 47, усагласити текст са поглављем о електроенергетици у погледу затварања блокова којим се греју Пожаревац и Обреновац.		Коментар се прихвата. Текст је преформулисан на стр. 48. Треба узети у обзир да Стратегија покрива период до 2050. године.
347.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор топлотне енергије”, на страни 47, усагласити текст са оствареним инвестицијама у <i>SDG</i> на биомасу.		Коментар није јасан и не зна се на шта се односи.
348.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор топлотне енергије”, на страни 48, објаснити зашто је потребна количина енергије препрека за		Коментар се не прихвата. Проблеми са довозом дрвне биомасе у урбаним и густо насељеним срединама,

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		коришћење биомасе узевши у обзир величину пројеката у градским срединама у другим земљама.		недостатак простора за сезонска и дневна складишта, велике емисије честица су разлози због којих се употреба постројења на биомасу у великим урбаним срединама избегава.
349.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор топлотне енергије”, на страни 47-48 се наводи следеће: “Код топлана средње величине које користе угаљ (Крушевац, Бор, Смедерево), али и системе који су доминантно засновани на коришћењу природног гаса (Нови Сад, Београд, Ниш и др.), с обзиром на потребне количине енергије, биомаса није оптимално решење, већ је акценат на коришћењу великих топлотних пумпи, комуналног отпада (Београд, Ниш, Нови Сад)...”.	Подносилац указује на то да пре коришћења комуналног отпада у топланама, неопходно је прво изградити санитарне депоније. Наиме, Ниш и Нови Сад свој комунални отпад одлажу на несанитарне депоније без било какве контроле и разврставања отпада на опасан и неопасан. Тако помешан отпад не може се користити у енергетске сврхе.	Коментар се не прихвата. Процене су усаглашене са Програмом управљања отпадом у Републици Србији за период 2022-2031, а у одговору на претходни коментар, садржан је део одговора везан за биомасу.
350.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор топлотне енергије”, на страни 49, избацити препоруку о потреби доношења новог закона о овој области или изменити образложење јер не постоји људска делатност коју је могуће описати једним законом.		Коментар се не прихвата. Није интенција била да сви проблеми буду решени једним прописом, већ да се рад у области топлотне енергије унапреди и усагласи са најбољим праксама у Европи (тренутно је део у Закону о енергетици, део у Закону о ОИ, прикључења у Закону о планирању и изградњи, опште одредбе у Закону о комуналним делатностима, ...). Није замишљен као Закон о системима даљинског

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				грејања, већ о топлотној енергији. Веома значајан напредак за читав сектор топлотне енергије био би доношење Закона о топлотној енергији, постоје искуства са оваквим актом у Немачкој, Литванији, Хрватској,...
351.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор топлотне енергије”, на страни 49, избацити препоруку о јачању капацитета локалне самоуправе на начин описан јер су то услуге које продају професионалци на тржишту и не може ЈЛС да развија такве капацитете.		Коментар се не прихвата. Давање сагласности на цене снабдевања топлотном енергијом обављају запослени у ЈЛС, Скупштине ЈЛС доносе планове развоја дистрибутивних мрежа система даљинског грејања, издају лиценце за обављање енергетских делатности производње, дистрибуције и снабдевања топлотном енергијом, ЈЛС доноси пропис којим се уређује начин расподеле трошкова са заједничког мерног места у топлотној предајној станици и услови и начин одржавања дела система од завршетка дистрибутивног система до крајњег купца укључујући и његову грејну опрему, права и обавезе крајњих купаца топлотне енергије, посебно у случају престанка уговора,...

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
352.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор топлотне енергије”, на страни 49, избацити препоруку да се за објекте са екстремно високом специфичном потрошњом спроведе посебна анализа могућности примене мера енергетске санације будући да такви објекти када су у власништву платечно и кредитно способних грађана управо објекти због којих наплата по утрошку има смисла јер шаље информацију о уштедама корисницима који су у стању да инвестирају у циљу остваривања тих уштеда.		Коментар се не прихвата. Сагласно прописима који дефинишу енергетску санацију објеката, приликом тих активности потребно је да се објекат помери барем у следећи ефикаснији енергетски разред. Поједини објекти у РС имају толику високу специфичну потрошњу топлотне енергије да ниједном мером не може да пређу у енергетски ефикасији разред (нпр из G у F). Санације таквих објеката би компромитовала нужност спровођења мера енергетске ефикасности и рационалног енергетског понашања.
353.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор топлотне енергије”, на страни 49, објаснити како ће се декарбонизовати до 2050. године систем који се у 2040. години ослања на природни гас за 50% потреба.		Коментар се не прихвата. Удео ОИЕ у СДГ је тренутно мањи од 1% тако да предвиђени раст представља значајан степен декарбонизације. Напомињемо и да се 2040. године угаљ и течна горива више неће користити у СДГ.
354.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор топлотне енергије”, на странама 49. и 50, у табели 7. употпунити приказом параметара који детаљније описују значајне инвестиције приказане у њој.		Коментар се не прихвата. Дат је приказ према сегментима система даљинског грејања, а појединачни приказ ће се

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				представити у Програму остваривања стратегије.
355.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор обновљивих извора енергије”, читав овај одељак обилује начелним идејама и неповезаним сегментима, без јасне идеје и објашњења које је упориште Надлежног предлагача Нацрта Стратегије за оно што Стратегија предвиђа.	Не види се никакав концепт, нити план развоја овог сектора, већ се надлежни предлагач очигледно „нада“ да ће нам само тржиште спровести енергетску транзицију. Не постоји никаква синхронизација и међусобна повезаност између плана развоја ОИЕ пројеката и истовременог гашења термо-енергетског сектора.	Коментар који не захтева одговор. Напомињемо да коришћење ОИЕ представља један од стубова декарбонизације и ово поглавље треба интегрисано посматрати са деловима текста који се тичу развоја електроенергетског сектора, сектора топлотне енергије и енергетске ефикасности.
356.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор обновљивих извора енергије”, не постоји јасна концепција када је у питању развој појединачних сектора у оквиру ОИЕ (солар, ветар, биомаса..).	Поред овога, не постоји конкретан концепт када је у питању развој појединачних сектора у односу државних пројеката (ЕПС у ОИЕ) и комерцијалних пројеката које развијају инвеститори. Коначно, не постоје било какве пројекције или план, када је у питању однос између више различитих модела развоја комерцијалних пројеката, нпр. тржишни модел комерцијалних пројеката који користе доступне моделе подстицаја и стратешка партнерства предвиђена постојећим Законом о коришћењу обновљивих извора енергије.	Коментар се не прихвата. Нацрт Стратегије дефинише развој ОИЕ као један од примарних циљева, а како ће се он конкретно одвијати зависи од много чинилаца. Зато се, између осталог, након израде Стратегије ради и Програм остваривања Стратегије, где ће се детаљније сагледати пројекти који су планирани за ближу будућност.
357.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор обновљивих извора енергије”, грађанска енергија није узета у разматрање на свеобухватан и довољно конкретан начин.	Не постоје озбиљне и конкретне пројекције у којој мери се енергетски систем у периоду пред нама може ослонити на „грађанску енергију“ имајући нарочито у виду трендове у Европи и свету (Шпанија, Грчка...).	Коментар се делимично прихвата. Грађанска енергија је унета у нацрт Стратегије у делу „Визија и циљеви развоја“ (стр. 26), а детаљна разрада за краћи период ће се наћи у ПОС-у.
		Не постоји јасна стратегија и концепт када су у питању прозјумери, како индивидуални купци-произвођачи, тако и привредни субјекти, а пре свега јавне установе		

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			и институције, што представља концепт будућности, који је већ заживео у многим земљама Европе, али и Западног Балкана (позитивни примери из БиХ).	
358.		У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор обновљивих извора енергије”, на страни 50, наводи се да „што се тиче малих хидроелектрана, битно је напоменути да су економски најповољније локације већ искоришћене и у укупном развоју ОИЕ оне неће играти значајну улогу “.	<p>Најпре напомињемо да „мале хидроелектране“ (што није законски термин) ни до сада нису играле значајну улогу у развоју ОИЕ имајући у виду њихов минорни удео у укупном енергетском миксу.</p> <p>Са друге стране, економску корист донеле су искључиво инвеститорима, а на готово свакој локацији на којој су изграђене, начиниле су штету по животну средину, водотокове и биљни и животињски свет у и око река, уз истовремено изазивање социјалних немира и протеста локалних заједница.</p> <p>Због свега овога неопходно је изричито навести како се у периоду важења стратегије не планира даљи развој и релација ових пројеката, јер исти готово безначајно доприносе расту удела ОИЕ у производњи електричне енергије, а истовремено чине велику штету за природу и друштво у целини.</p>	Коментар се не прихвата. У тексту је већ наглашено „да не постоји респективни потенцијал за изградњу нових малих ХЕ и хидропотенцијал из малих ХЕ не може имати значајнији утицај на развој енергетике Републике Србије.“ С друге стране не сматрамо да је потребно генерално забранити градњу малих хидроелектрана. Искуство малих ХЕ које у Републици Србији раде више од 100 година показује да се оне могу градити на друштвено прихватљив начин.
359.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор обновљивих извора енергије”, на страни 52, додати параграф „Приликом израде Развојног плана или Програма остваривања стратегије неопходно је извршити анализу развојних користи од организованог коришћења дрвне биомасе у виду остатака, производа насталих реконструкцијом и конверзијом шума и из енергетских засада за производњу електричне и топлотне енергије а у потпуном складу са захтевима за одрживост из одговарајућих европских директива“		Коментар се прихвата. Додат текст на стр. 52.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
360.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор обновљивих извора енергије”, на страни 52, додати објашњење везано за рационалност коришћења биогаса. Укратко објаснити како технологија са високим оперативним трошковима која је нужно смештена у базни део дијаграма оптерећења и која у Републици Србији може да се развије само на објектима скромних снага може да буде конкурентна.		Коментар се не прихвата. Предлаже се коришћење ове технологије тамо где је то рационално. Ради се објектима скромних снага везаних за сточарску или дугу пољопривредну производњу, постројења за прераду отпадних вода, депоније комуналног отпада и сл.
361.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор обновљивих извора енергије”, на страни 53, додати објашњење о томе како пројекат соларног даљинског грејања може да буде импулс за кућне инсталације за грејање потрошне топле воде и како су се такви кућни системи развили у земљама у којима нема система даљинског грејања. Или обрисати референцу на пројекат у Новом Саду или написати на који начин држава планира да искористи сунчеву енергију за грејање топле воде у домаћинствима и другим објектима.		Коментар се прихвата. Коригован текст на стр. 55.
362.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор обновљивих извора енергије”, на страни 53, испод слике 22. приказати упоредо структуру грејања домаћинства по свим типовима енергената у 2020. и 2040. години како би се разумело који енергенти су истиснути и како се кретала укупна финална потрошња за грејање домаћинства. Овај вид финалне потрошње је веома значајан за српску енергетику и потребно је да буде приказан.		Коментар се не прихвата. Приказано је детаљно у билансима у Прилогу.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
363.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор обновљивих извора енергије”, на страни 53, наводи се да ће се загађење у саобраћају смањити, имајући у виду „очекивани пораст коришћења електричних и хибридних возила у индивидуалном путничком транспорту“.	Без плана и јасне концепције на који начин, уз које подстицајне мере, у ком периоду или за колико би се могло очекивати повећање броја возила на електрични погон, нацрт Стратегије предвиђа да се „очекује“ пораст употребе ове врсте возила. Иако се ради о стратешком документу, сматрамо овакав наратив и формулације, у најмању руку провизорним, ако не и неозбиљним.	Коментар се не прихвата. У оквиру мера енергетске ефикасности, постоје мере које се тичу електричних и хибридних возила, обухваћене сумарно под Подстицаји енергетске ефикасности путничких и лаких возила. Мере су детаљније представљене у ИНЕКП-у, и пројекције су усаглашене са истим документом.
364.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор обновљивих извора енергије”, на страни 54, потпуно насумично и ван контекста убачена је секвенца о подстицајним мерама за производњу енергије из ОИЕ, из постојећег Закона о коришћењу ОИЕ.	Стратегија као документ јаве политике и основни стратешки документ у области енергетике, не треба да иде за постојећим законима, већ да представља начелни документ и полазну основу енергетске политике за период важења, па с тим у вези, потпуно је беспотребно цитирати постојеће законско решење које се односи на подстицајне мере. Ово пре свега имајући у виду динамику и брзину којом се мењају трендови у области развоја пројекта ОИЕ, а нарочито цене електричне енергије, али и самих развојних компоненти и производа који се користе за реализацију ових пројеката. Упитно је, према томе, да ли ће ове подстицајне мере важити и у много краћем периоду од периода важења Стратегије.	Коментар се делимично прихвата. Присуство подстицајних мера је битно за даљи развој ОИЕ. Текст измењен у смислу изbacивања неких детаља који се помињу (стр. 56).
365.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Сектор обновљивих извора енергије”, у табела 8. дата је без икаквих конкретних објашњења за информација и пројекције у њој наведене.	Не постоје додатне информације на који начин је надлежни предлагач Стратегије дошао до цифре коју наводи да је планирана за инвестиције у сектор ОИЕ, што доводи у питање веродостојност информације и са аспекта кредибилитета је недопустиво за најважнији стратешки документ у области енергетике.	Коментар се не прихвата. У Табели 8 пише да су инвестиције које се односе на ОИЕ у електроенергетици повезане са пројектима који су описани поглављу које се односи на електроенергетски

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
				сектор. Слично важи и за грејање. Што се тиче саобраћаја, инвестиције су процењене на основу ИНЕКП-а (урађена је додатна корекција).
366.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Енергетска ефикасност”, ускладити билансне табеле на начин да се у билансима види да држава и ЈЛС а у складу са Програмом заштите ваздуха у Републици Србији планирају масовну замену неефикасних уређаја за грејање на чврсту биомасу до 2030. године. У билансним табелама се то уопште не види.		Коментар се не прихвата. Промена је видљива на слици 22, као и у билансима приказаним у Анексу.
367.		У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Енергетска ефикасност”, на страни 58, додати реченицу: „Примарна мера борбе против енергетског сиромаштва ће у наредном периоду бити замена неефикасних уређаја за грејање и кување на биомасу јер ова мера има највеће маргиналне користи. Одмах ће се приступити ревизији постојећих шема подршке унапређењу енергетске ефикасности у домаћинствима које искључују овакву могућност замене. У енергетском миксу ових домаћинстава доминирају обновљиви извори енергије те ће стога Република Србија обавестити ЕУ и Енергетску заједницу да борба против енергетског сиромаштва у Републици Србији подразумева извесно смањење коришћења обновљивих извора енергије“.		Коментар се прихвата. Додат текст у нешто модификованој форми (стр. 58).

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
368.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, у делу “Енергетска ефикасност”, на страни 58, преуредити Табелу 9. тако да пружа информације које омогућавају ех ante анализу предвиђених мера као и праћење спровођења путем увођења низа индикатора (број, површина, енергетске јединице..) и јасног навођења износа новца пореских обвезника предвиђеног за спровођење појединих група мера. Посебно објаснити меру која се тиче промовисања коришћења ефикаснијих уређаја у домаћинствима.		Коментар се не прихвата. Све мере енергетске ефикасности, са детаљнијим описима, се налазе у ИНЕКП-у. У Нацрту Стратегије дат је сажет приказ, због обима и форме. У ПОС-у који се ради непосредно по завршетку Стратегије ће се извршити спецификације свих мера и активности са предвиђеним средствима и изворима финансирања.
369.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, “Сектор природног гаса”, на стр. 62, се наводи: <i>Ујоредо са њроширењем њрансѡриѡној сисѡема, ѡѡиребно је даље развијаѡи дисѡрибуѡивни сисѡем и сѡвараѡи услове за веће коришћење ѡприродној ѡаса у широкој ѡѡирошњи. Природни ѡас је неѡјоредиво еколошки ѡрихваѡљивиѡи од ѡѡѡалих чврсѡих и ѡечних фосилних ѡорива и заједно са коришћењем ѡновљивих извора енерѡије би ѡребало да ѡредсѡавља гео решења за смањење заѡађења ваздуха у урбаним срединама, ѡосебно у зимским месецима. Једна од ѡѡѡија у ѡѡом смислу је и коришћење „зеленој водоника” (добѡјеној из ОИЕ) намешаној са ѡприродним ѡасом у дисѡрибуѡивним сисѡемима.</i>	Подносилац сматра да “зелени водоник”, у овом контексту није потребно разматрати. Није јасно из ког разлога је неопходно мешање “зеленог водоника” са природним гасом у дистрибутивним системима. Делује нецелисходно проширивати гасну инфраструктуру због тога. Подносилац не треба у овој фази разматрати “зелени водоник”, а у колико се ипак одлучи за то онда треба детаљно објаснити развојни пут и рад постојећих и нових производних капацитета.	Коментар се не прихвата. Гасна инфраструктура се не проширује због зеленог водоника већ због супституције угља, мазута, а у одређеним случајевима и неодрживог коришћења биомасе. Коришћење зеленог водоника је додатна корист коју ово проширење пружа.
370.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Развој енергетских сектора до 2040. године”, “Сектор угља”, на стр. 67, у табели међу циљевима се наводе: <i>Сиѡурно и ѡѡузвано снабдевање ѡермоенерѡејѡских</i>	Забрињавајуће је да надлежни предлагач нацрта Стратегије наводи овакве циљеве који евидентно нису у сагласју са циљевима одрживог развоја и заштите животне средине, нарочито имајући у виду оно обавезе	Коментар се не прихвата. За обезбеђење енергетске безбедности у периоду док

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		капациитета, као и Обезбеђење угља у потребној количини и квалитету за финалну употребу и за производњу електричне енергије.	<p>Републике Србије у погледу великих постројења за сагоревање, а што је Подносилац детаљно образложио у осталим коментарима. Штавише, сасвим је несхватљиво да надлежни предлагач Стратегије у истој табели као једну од мера наводи <i>Завршетак инвестиционог циклуса постојећих когорационих постројења и отварање нових копова</i>.</p> <p>Такође, у вези са обрађеним мерама, циљевима и плановима за сектор угља који су наведени, потребно је да се нађе и смањење емисионог фактора. Електрична енергија коју српска привреда купује од ЕПС-а, улази у рачунање CO₂ отисака. Једни национални емисиони фактор код нас је за електричну енергију и износи 1.099, према Правилнику о изменама Правилника о обрасцу годишњег извештаја о остваривању циљева уштеде енергије (<i>"Сл. гласник РС"</i>, 65/18). Он је највећи у Европи из разлога што је у Републици Србији основа за производњу струје лигнит. Нестављање као једног од циљева смањење емисионог фактора ће за привреду бити велики ударац, поготову за обавезнике ЕПС-а. Електрична енергија се рачуна као индиректна енергија, и привреда неће моћи тако лако да смањи свој CO₂ због огромног емисионог фактора.</p>	ОИЕ не преузму потребну улогу ово је врло битна мера.
371.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу "Развој енергетских сектора до 2040. године", у делу "Нуклеарна енергија" се супротно Закону о изградњи нуклеарних електрана уводи сценарио енергетског развоја са нуклеарном енергијом.	Закон о забрани изградње нуклеарних електрана (<i>"Сл. гласник РС"</i> , 12/95, <i>"Сл. гласник РС"</i> , број 85/05 - др. закон) у члану 1. забрањује изградњу нуклеарних електрана, постројења за производњу нуклеарног горива и постројења за прераду услуженог горива за нуклеарне електране, али и доношење инвестиционих одлука, израду инвестиционих програма и техничке документације за изградњу нуклеарних електрана,	Коментар се не прихвата. Закон о забрани изградње нуклеарних електрана у Савезној Републици Југославији: 12/1995-28, РС 85/2005-30 (др. закон) забрањује изградњу нуклеарних електрана,

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>постројења за производњу нуклеарног горива и постројења за прераду испуженог горива за нуклеарне електране.</p> <p>Нејасно је на основу којих законских претпоставки надлежно министарство у нацрту Стратегије уводи сценарио развоја нуклеарне енергије, односно наводи да ће „у предстојећем периоду покренути процес изградње потребног институционалног, стручног и регулативног оквира за коришћење нуклеарне енергије и третман и одлагање испуженог нуклеарног горива“. Имајући у виду да постоји забрана доношења инвестиционих одлука, није јасно како овим путем надлежно министарство управо то чини, те у нацрту Стратегије разматра три фазе у току развоја инфраструктуре за нуклеарни енергетски програм и изричито каже да „изградња и пуштање у рад нуклеарног постројења могу бити разматрани и у периоду до 2040. године“.</p> <p>Да би до разматрања изложеног сценарија уопште дошло неопходно је спровести најширу јавну дискусију и променити важећи правни оквир, обезбедити друштвени консензус и обезбедити економске, правне и јавно-политичке предуслове за разматрање било каквог сценарија који укључује нуклеарну енергију. Посебно забрињава то што се на овај начин дискусија о могућностима употребе нуклеарне енергије, са свим ризицима који прате развој ове технологије и њене употребе (која се често не ограничава само на производњу енергије) покреће у држави која показује да нема капацитет да поштује међународне уговоре које је сама потписала.</p> <p>Приликом планирања и увођења нуклеарне енергије у енергетски микс, уколико се уклоне законске баријере, треба бити јакo обазрив и детаљан и узети у обзир</p>	<p>постројења за производњу нуклеарног горива и постројења за прераду испуженог нуклеарног горива за нуклеарне електране.</p> <p>Забрана се односи и на: доношење инвестиционих одлука, израду инвестиционих програма и техничке документације за изградњу нуклеарних електрана, постројења за производњу нуклеарног горива и постројења за прераду испуженог горива за нуклеарне електране. Израда сценарија енергетског развоја не спада ни у једну од горе наведених категорија.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			потребу испуњења захтева који се тичу обавештавања јавности и потребног кадра. Најзад, треба имати у виду да већи део међународне заједнице не посматра нуклеарну енергију као алтернативу енергији из угља. Стога, чини се паушалним навод у нацрту Стратегије који каже да “нуклеарне јединице представљају врло поуздан извор енергије, намењен покривању базног оптерећења, који позитивно утиче на стабилност производње електричне енергије уз нулту емисију загађујућих материја у ваздух”, те и да “с тог аспекта нуклеарне електране би могле да преузму улогу постојећих термоенергетских капацитета који користе угљ у енергетском систему Републике Србије”.	
372.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Оквир и оцена утицаја могућих промена међународне позиције Србије и интеграционих процеса на енергетски развој”, на стр. 75-76, надлежни предлагач наводи обавезе за Уговорне стране Енергетске заједнице, међутим, Подносилац наводи да тај сегмент није потпун, јер постоји још више обавеза проистеклих из Уговора о оснивању Енергетске заједнице. Такође, реченица на стр. 76: “Република Србије треба и пре приступања ЕУ да активно ради на припреми за увођење цена емисије угљеника.” је исувише неодређена.		Коментар се не прихвата. Није неопходно да Стратегија садржи све обавезе. Наведене су кључне обавезе са директним утицајем на изабрану трајекторију енергетског развоја.
373.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Оквир и оцена утицаја могућих промена међународне позиције Србије и интеграционих процеса на енергетски развој”, на стр. 77, надлежни предлагач дискутује о могућности увођења интерне наплате емисија у енергетски сектор Републике Србије, а што би у извесној мери представљало и превентивни одговор на очекивано увођење тзв. угљеничне таксе на	Подносилац поставља питање: из ког разлога се само дискутује о “очекиваном увођењу” наведене таксе и зашто она већ није уведена?	Коментар се не прихвата. У нацрту је предложен пут увођења система наплате емисије у Републици Србији.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		увоз (енгл. "carbon border tax" или "carbon border adjustment mechanism") од стране ЕУ. Даље се наводи шта увођење ове таксе подразумева.		
374.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу "Анализа ефеката спровођења стратегије", у делу "Регионални развој", наводи се "Праведна транзиција енергетике као принцип који је већ дао одговарајуће резултате у Европи и свету, подразумева усаглашавање и прихватљивост мера локалног реструктурирања угљарског сектора, као и усаглашених мера преображаја система запошљавања и рада сектора."	<p>Нацрт Стратегије нигде не објашњава на који начин ће Србија водити процес <i>Праведне транзиције</i> нити се спомињу кораци развоја који ће водити ка примени истог. Потписивањем Софијске декларације, државе потписнице - Србија, обавезале су се да <i>транзиција ка климатској неутралности мора бити друштвено праведна и инклузивна како би била успешна. Потребно је признати да све земље или региони не почињу транзицију са исте тачке или немају исту способност да одговоре, као и да су најугроженији највише изложени шtetним ефектима климатских промена. Могао би се размотрити систем еквивалентан Европском механизму за праведну транзицију предвиђеном у оквиру Европског зеленог уговора</i>. Нацрт Стратегије не нуди јасну визију, стратегију и план примене Праведне транзиције кроз спровођење Стратегије. Иако није директно обавезана да спроводи Праведну транзицију као специфичну меру, Србија је, кроз процес европских интеграција и усвајање Зелене агенде, преузела обавезе које се тичу примене принципа праведне транзиције у оквиру ширих реформи у области животне средине и енергетике. Стога, Стратегија треба садржати јасне показатеље примене овог принципа.</p> <p>Акциони план за спровођење Зелене Агенда Западни Балкан каже "Да би се утврдио пут за друштвено прихватљиво и праведно укидање производње електричне енергије на угљ, власти Западног Балкана треба да успоставе Комитет за декарбонизацију са мандатом да до краја 2024. године развије Програм</p>	Коментар се не прихвата. Стратегија има посебно поглавље „Праведна енергетска транзиција” (стр. 88) у коме се детаљно бави овим процесом.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			акције за укидање угља.” Стога, Стратегија треба да садржи информације на који начин ће Србија допринети спровођењу Акционог плана.	
375.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Анализа ефеката спровођења стратегије”, надлежни орган, односно надлежни предлагач нацрта Стратегије приликом израде поглавља „Анализа ефеката спровођења Стратегије“, није поступио у складу са Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика („Сл. гласник РС”, бр. 8/19).	<p>Да би анализа ефеката спровођења Стратегије била правилна и адекватна, неопходно је да су претходно и циљеви и мере у Стратегији представљени и дефинисани прописно (а што овде није случај) јер се тако остварује и сама сврха анализе, а то је сагледавање предности и слабости разматраних опција. То се чини упоредном анализом следећих врста ефеката: финансијских, економских, ефеката на друштво, на животну средину, управљачких ефеката и анализа ризика. Анализа ефеката у нацрту Стратегије не прати ову структуру, делује поприлично конфузно, несређено и не постиже сврху описану Уредбом. Понуђена анализа суштински представља уопштене описе постојећег стања, потенцијалних активности и трендова са местимичном непотпуном анализом предности и недостатака, као и непрецизним проценама. Потребно је да постоји упоредна анализа конкретних процена и бројки које су последица претходно изложених циљева и активности са јасно индикованим временским оквирима постизања, те да након те анализе се изврши поређење опција као и утврђивање оптималне опције, а што није учињено у нацрту Стратегије.</p> <p>Уместо детаљне анализе финансијских и економских ефеката, део Стратегије који се бави овом тематиком је поглавље „Макроекономски индикатори“ чија садржина није у складу са одредбама чланова 25. и 26. Уредбе, нити одговара на већину питања из Прилога 5 и 6 Уредбе. У овом делу параграф на стр. 78 који гласи: <i>При њој, увек ваља имаћи на уму чињеницу да развој енергетике, колико може да подстигне економски</i></p>	<p>Коментар се не прихвата. Квантификација економских, финансијских и социолошких ефеката на начин који се тражи у коментару за документ овог нивоа општости једноставно није могућа.</p> <p>Напомињемо да стратегију прати Програм остваривања стратегије који се доноси за период од 3 године и према Закону, њиме се утврђују услови, начин, динамика и мере за остваривање Стратегије.</p> <p>Тек кроз израду ПОС-а биће урађена детаљна квантификација ефеката спровођења Стратегије на начин предложен у коментару, али за примерено краћи временски период и за мере и активности са значајно дефинисаним карактеристикама.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>раси, њолико може и да ја успори. Зайо најверовајнији сценарио јесије да ће, њоком енергејске ѡранзиције у Републици Србији, збој ѡсијејеној смањења угела и акѡивносѡи индусѡрије уља, најпре доћи до успоравања укѡне економске акѡивносѡи и смањења зайосленосѡи у енергејском секѡору. Међуѡим, ѡо би се збивало само на крајак и средњи рок, док би у дужем року ѡланирано ресѡрукиѡуирање домаће енергејске ѡдсѡакло инвесѡиције, одржив расѡ и ѡпродукѡивно зайошљавање., делује поприлично лаички, уопштено и паушално написан, без навођења конкретног основа за наведене тврдње нити пројекција економског раста и стопа запослености.</p> <p>Поглавље „Социјална димензија нове енергетске стратегије“ садржином је барем у вези са тематиком са којом би требала да се бави, али ни овде анализа није ни приближно прецизна, детаљна ни конкретна, као што би требала да буде. Подносилац нарочито указује на то да је у делу “Електрична енергија за домаћинства”, на стр. 85 било неопходно да надлежни предлагач овог нацрта посвети и део енергетском сиромаштву.</p> <p>Поглавља „Регионални развој“ и „Технолошки и научно-истраживачки развој и иновације“ су сувишни, барем у том облику а садржински би могли бити уклопљени у анализе финансијских, економских ефеката или ефеката на друштво и на животну средину.</p> <p>Нацрт Стратегије не садржи уопште анализу ефеката на животну средину, управљачких ефеката као ни анализу ризика.</p>	

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
376.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Анализа ефеката спровођења Стратегије”, надлежни предлагач нацрта Стратегије није спровео <i>ex-ante</i> анализу ефеката, као ни <i>ex-post</i> анализу ефеката документа јавне политике који претходи овоме, а то је “Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године”.	Одредбе Закона о планском систему (“Сл. гласник РС”, бр. 30/2018) и Уредбе о методологији управљања јавним политикама недвосмислено указују да је „Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године“, документ за који је неопходно урадити детаљну <i>ex-ante</i> анализу ефеката. Нарочито, члан 33. Закона прописује да “надлежни предлагач представља налазе и податке о обиму и методама спроведене <i>ex-ante</i> анализе ефеката јавне политике и резултатима <i>ex-post</i> анализе ефеката већ спроведених јавних политика у оквиру самог документа јавне политике, како би надлежни доносилац имао релевантне податке за доношење одлуке по том питању и како би јавност била упозната са разлозима доношења тог документа”. Утолико пре што је пре израде нацрта ове Стратегије, на снази била Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године, било је неопходно извршити описане анализе ефеката, а што надлежни предлагач овог нацрта Стратегије није учинио. За потребе <i>ex-ante</i> анализе ефеката неопходно је детаљно описати идентификоване проблеме, те израдити анализу остварених резултата спровођења претходног документа јавне политике (Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године) будући да идентификовани проблеми у великој мери јесу последица неуспешног спровођења претходних стратешких докумената. Такође, неопходно је да <i>ex-ante</i> анализа буде заснована на улазним подацима и документима који су јасно наведени и описани, те релевантним и ажурним подацима, као и образложењем о тешкоћама са којима се надлежни предлагач сусрео због недостатка података. У том	Коментар се не прихвата. Нацрт Стратегије је пратила израда више докумената који представљају <i>ex-ante</i> анализу: <ul style="list-style-type: none"> Анализа остварења циљева утврђених Стратегијом за претходни период Приказ садашњег стања у енергетском сектору и националног и међународног окружења Такође, урађена је и <i>ex-post</i> анализа ефеката путем следећих докумената: <ul style="list-style-type: none"> Основне претпоставке националног развоја и макроекономске пројекције значајне за развој енергетике Оквир и оцену утицаја могућих промена међународне позиције Србије и интеграционих процеса. Најважније промене и приоритети по енергетским секторима Сценарији развоја енергетике са енергетским билансима, анализом сценарија, предлозима и образложењима промене структуре енергетских извора и технологија

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>случају анализа проблема ће имати своје утемељење у чињеницама и даће основу за утврђивање жељене промене, циљева јавне политике, расположивих опција и показатеља учинка на основу којих ће се мерити остваривање циљева Стратегије развоја енергетике.</p> <p>У оквиру <i>ex-ante</i> анализе је неопходно посебно обрадити питање (не)примене Националног плана за смањење емисија из старих великих постројења за сагоревање (НЕРП). Наиме, из године у годину, постројења на која се НЕРП односи вишеструко прекорачују дозвољене границе емисија сумпор-диоксида, а од 2023. године и азотних оксида (извештаји су доступни на званичној веб презентацији Енергетске заједнице имајући у виду обавезу извештавања о примени Директиве о великим ложиштима). Емисије сумпор-диоксида, након прибављања употребне дозволе за постројење за одсумпоравање димних гасова у Термоелектрани Костолац Б, не само да нису смањене, већ су 2023. године повећане у односу на 2021. и 2022. годину. Такође, први пут 2023. године су прекорачене годишње вредности за емисије азотних оксида. надлежни предлагач нацрта Стратегије се ни на који начин не труди да идентификује ова прекорачења, а нарочито не анализира узроке и последице прекорачења емисија из термоелектрана. Предуслов за прописивање адекватних мера које ће довести до смањења негативних утицаја на животну средину јесте утврђивање ефеката примене мера до доношења нове Стратегије (нпр. Зашто су појединачни доприноси сумпор-диоксида термоелектране Костолац Б и након прибављања употребне дозволе прекорачени и то 5,76 пута више? Зашто је термоелектрана Костолац Б у 2023. години емитовала скоро 10.000 тона више сумпор-</p>	<ul style="list-style-type: none"> Оцена могућности и услова и пројекције регионалне сарадње

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>диоксида него 2022. године, упркос сличном броју радних сати? Који су ризици повезани са наведеном незаконитом праксом? Да ли то значи да се може очекивати да и друге термоелектране у којима ће постројења за рад потенцијално бити пуштена у рад неће имати очекиване ефекте на смањење емисија сумпор-диоксида у ваздух? Које су последице таквих активности? Да ли се утврђени узроци могу отклонити? и сл.).</p> <p>Такође, потребно је представити и анализирати повећање емисија из термоелектрана услед изградње и пуштања у рад постројења за одсумпоравање. Наиме, у процесу одсумпоравања као продукт реакција настаје угљен-диоксид, односно инсталација постројења за одсумпоравање доприноси повећању емисије угљен-диоксида. Наведено је неопходно констатовати у Нацрту стратегије имајући у виду мере предвиђене НЕРП-ом.</p> <p>Надлежни предлагач нацрта Стратегије ни на који начин не идентификује, нити квантификује и/или квалификује, прекорачења граничних вредности емисија из постројења за сагоревање која су била у орt-out систему, а која су незаконито наставила да спроводе активности, емитујући значајне количине сумпор-диоксида, азотних оксида и прашкастих материја. Дакле, у нацрту Стратегије се уопште не објашњава незаконити рад термоелектрана Морава и Колубара А. Чланом 4 (3) Директиве о великим ложиштима у вези са тачком 3 Анекса II Уговора о оснивању Енергетске заједнице, као и члана 3. Одлуке Министарског савета Енергетске заједнице број О/2013/05/Мс-ЕпС, уговорне стране су обавезне да остваре значајно смањење емисија из постојећих великих постројења почев од 01. јануара 2018. године</p>	

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>па надаље. У поменутом члану, Директива о великим ложиштима оставља уговорним странама могућност изузимања од примене става 3, а то је непримењивање овог става на постројења која су у систему дерогације (ОПТ-ОУТ опција) и то у случају да (кумулативно): 1. оператер постројења достави писану изјаву у којој се обавезује да ће у периоду од 1. јануара 2018. године до најкасније 31. децембра 2023. године постројење радити максимално 20.000 радних сати, и 2. да то одобри Министарски савет Енергетске заједнице.</p> <p>Република Србија је транспоновила предметне обавезе у свој правни систем кроз Закон о заштити ваздуха и Уредбу о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух из постројења за сагоревање ("Сл. Гласник РС", бр. 6/16 и 67/21)(„Уредба“). Чланом 5. став 1. Уредбе прописано је да се на стара велика постројења за сагоревање (постројења која поседују употребну дозволу или грађевинску дозволу издату пре 01.07.1992. године или која су пуштена у рад пре 01.07.1992. године) примењују граничне вредности емисија загађујућих материја из Прилога 1 под А), док је чланом 6. став 1. прописано да надлежни орган може изузети стара велика постројења за сагоревање од примене граничних вредности емисија загађујућих материја из члана 5. ове Уредбе и обавеза утврђених Националним планом за смањење емисија из старих великих постројења за сагоревање под следећим условима:</p> <p>1) да оператер старог великог постројења најкасније до 30. јуна 2016. године достави надлежном органу прелиминарну писану изјаву потписану и оверену од стране одговорног лица да постројење у периоду од 1. јануара 2018. године до 31. децембра 2023. године неће радити више од укупно 20 000 радних часова, а коначну писану изјаву потписану и оверену од стране</p>	

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>одговорног лица, са листом постројења, која може садржати само она постројења која су претходно била пријављена у прелиминарној писаној изјави, оператер је дужан да достави најкасније до 1. јуна 2017. године;</p> <p>2) да оператер сваке године, најкасније до 31. јануара текуће године за претходну календарску годину, достави Агенцији за заштиту животне средине извештај о утрошеном и неутрошеном времену који је намењен за преостали радни век постројења за сагоревање.</p> <p>Ставом 2. истог члана закона прописано је да ако у периоду од 1. јануара 2018. године до 31. децембра 2023. године постројење за сагоревање утроши 20 000 радних часова, а настави са радом после 1. јануара 2024. године, емисије у том случају морају бити у складу са прописаним граничним вредностима емисија из Прилога 1. под В) ове уредбе. Нити једна термоелектрана која је у опт-оут режиму није усаглашена са наведеним граничним вредностима, а што је утврдила и инспекција Министарства заштите животне средине. Због наведених незаконитости, и Секретаријат Енергетске заједнице је покренуо поступак против Србије. Међутим, надлежни предлагач нацрта Стратегије нетачно тврди да су све емисије испод дозвољене границе.</p> <p>Утицаји производње електричне енергије спаљивањем лигнита уопште нису процењени.</p> <p>Надлежни предлагач нацрта Стратегије нигде није представио процену утицаја рада термоенергетских објеката, који остају у употреби, до 2030, 2040. и 2050. године иако Стратегија садржи податке о објектима који ће остати у раду до и након 2050. године. Ни на који начин се не утврђују утицаји вишеструког прекорачења дозвољених емисија на годишњем нивоу из термоелектрана обухваћених НЕРП-ом. Површно и</p>	

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			недовољно прецизно процењени су и утицаји на друге чиниоце животне средине.	
377.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Анализа ефеката спровођења Стратегије” у делу “Инвестиције и запосленост”, на страни 79, навести референце а тврдњу везану за обнову постојећег стамбеног фонда и/или одговорити на следећа питања: Која је веза између обнове стамбеног фонда и Стратегије? Који је то оптимални сценарио и где је он дефинисан? Колика је иначе годишња стопа амортизације некретнине? Колика је уобичајена стопа обнове стамбеног фонда? Колика је додата вредност која проистиче из ових инвестиција? Каква је расподела користи од таквог раста БДПа? Колики је предвиђени удео новца пореских обвезника у тим инвестицијама? Које су алтернативне употребе новца пореских обвезника и колики би раст БДПа оне могле да обезбеде? Ако такве анализе нису спроведене обрисати тврдњу и додати реченицу „ Како би се обезбедила учинковита употреба ограничених средстава пореских обвезника урадиће се детаља анализе различитих начина финансирања обнове стамбеног фонда и извршити њихово упоређивање нарочито са становишта правичности и маргиналних користи уложеног јавног новца.		Коментар се не прихвата. Подаци преузети из ДУГОРОЧНЕ СТРАТЕГИЈЕ за подстицање улагања у обнову националног фонда зграда Републике Србије до 2050. године, "Службени гласник РС", број 27 од 25. фебруара 2022.
378.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу “Енергетика Републике Србије након 2040. године”, на стр. 88, реченица која гласи: “Истовремено, развој до 2040. године и испуњење постављених циљева, требало би	Израз који је надлежни предлагач употребио у овој реченици, а то је “значајан степен климатске неутралности у енергетици”, није прихватљив јер климатска неутралност је једна апсолутна категорија,	Коментар се прихвата. Текст коригован (стр. 91).

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		да обезбеде да у периоду до 2050. године Република Србија оствари значајан степен климатске неутралности у енергетици.", није адекватна.	држава или јесте или није климатски неутрална, односно тежи или не тежи климатској неутралности чији смисао је да буде у потпуности остварена, те тако циљ да буде остварен значајан степен климатске неутралности или остварење у највећој могућој мери климатске неутралности, не може да се наводи приликом дефинисања циљева у оваквом документу јавне политике.	
379.	Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину	У поглављу "Прилог: Пројекције енергетских биланса и индикатора", у понуђеним табелама које се тичу Укупног енергетског биланса по различитим сценаријима, по разним годинама, налазе се вредности за комунални чврсти отпад и његова производња. У различитим врстама сценарија помињу се различите количине комуналног отпада.	<p>Надлежни предлагач је требао да наведе на основу којих извора и података су унете вредности у табеле. Није јасно на основу којих података су израчунате наведене количине комуналног чврстог отпада у табелама.</p> <p>У складу са Правилником о методологији за прикупљање података о саставу и количинама комуналног отпада на територији јединице локалне самоуправе ("Сл. гласник РС", бр. 61/10, 14/20) локалне самоуправе имају обавезу да четири пута годишње ураде анализе количина и састава комуналног отпада на својој територији. Последњи Извештај о управљању отпадом у Републици Србији за период 2011 - 2022. године, приказује да је само 105 општина послало извештаје које садрже податке о количинама комуналног отпада. Поједине јединице локалне самоуправе достављају податке о количинама отпада, али не и о анализи састава. Што се тиче анализе количине и састава отпада, 64 општине су само формално попуниле те податке, од којих реалну анализу ради само 5 општина а за остале је закључак да су подаци нереални и непоуздани. За општине које не доставе податке се ради процена количине комуналног отпада.</p> <p>Комунални отпад који се шаље на спаљивање, односно има енергетски потенцијал, треба да буде онај отпад</p>	Коментар се не прихвата. Сви сценарији су узели у обзир расположиве количине комуналног отпада приказане у Програму управљања отпадом у Републици Србији за период 2022-2031. Подразумева се да је у свим случајевима коришћење отпада сагласно хијерархији управљања отпадом прописано оквирном Директивом ЕУ о отпаду (WFD, Direktiva 2008/98/EC). Разлика у вредностима по сценаријима је последица различитих претпоставки коришћених при формирању сценарија.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
			<p>који више нема никакву економску добит, тј. комунални отпад као резултат процеса примарне селекције односно издвајања отпада који је за рециклажу. Процењене количине које се налазе у табелама су исувише велике, и показују то да је план да се готово сва количина отпада спаљује што никако није прихватљиво са аспекта заштите животне средине. И у поменутом Извештају се наводи да “у Републици Србији се највећи део комуналног отпада одлаже на депоније, што би у хијерархији управљања отпадом требало да је последње решење, након спречавања настајања отпада, поновне употребе отпада, рециклирања и других врста искоришћења отпада. Последња процена Агенције за заштиту животне средине говори да се у Републици Србији на годишњем нивоу рециклира око 15% (у 2022. 17,7%) произведеног комуналног отпада, а да јединице локалне самоуправе у томе учествују са само до 3%, док све остале рециклиране количине потичу од неформалног сектора.” Подносилац напомиње да неформални сакупљачи отпада нису законом препознати. Даље Извештај наводи да овај проценат рециклаже од 3% је несразмерно мали у односу на капацитете и потенцијале јединица локалне самоуправе, а главни разлог је управо то што велика већина њих није увела систем примарне селекције отпада.</p> <p>Из понуђеног у табелама следи да и Надлежни предлагач нема свест о потреби смањења количина комуналног отпада који би могао бити извор енергије, односно о томе да је потребно уредити и регулисати управљање отпадом тако да оно подразумева корисније и адекватније начине управљања отпадом од спаљивања.</p>	

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
380.	Савет страних инвеститора	<p>1. Брзина административних процедура</p> <p>Изазов: Административне процедуре за добијање дозвола често су комплексне и дуго се чекају, што може одложити реализацију пројекта.</p> <p>Додатно, предлог Закона о енергетици уводи извесна административна ограничења када је у питању исходавање енергетске дозволе, а која свакако долази у зрелој/касној фази развоја пројекта - када су већ извршена значајна улагања капитала у пројекат. Наиме, у моменту исходавања енергетске дозволе инвеститор је израдио планске акте, прибавио све или већину парцела потребних за изградњу целокупне инвестиције, израдио техничку документацију све до пројекта за грађевинску дозволу за производни објекат и већину осталих делова пројекта, добио прикључење и положио одређене банкарске гаранције у складу са уговорима са оператором преносног система. На овакав начин, уз захтев да пројекат електране која користи ОИЕ испуни „циљеве утврђене стратегијом из члана 4. закона и то у делу којим се уређују дугорочни циљеви за развој производних капацитета који су у функцији сигурности снабдевања, пројекције енергетског развоја, извори и начин обезбеђивања потребних количина енергије, правци развоја коришћења енергије из обновљивих и нових извора, као и циљева утврђених интегрисаним националним енергетским и климатским планом;“ чини да</p>		<p>Коментар се делимично прихвата. У поглављу Визија и циљеви развоја, додат је став који се тиче „дигитализација енергетских процеса и дигитална интеграција свих елемената енергетског ланца уз поштовање норми дигиталне безбедности, укључујући и примену паметних система за управљање енергијом, блокчејн технологије и др.“</p> <p>Конкретне предложене мере и активности ће се наћи у Програму остваривања стратегије.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>сваки пројекат подлеже дискреционом праву одлучивања органа који издаје енергетску дозволу а услов који треба испунити није ни јасан нити предвидив.</p> <p>Нарочито је нејасно на који начин се пројекти усаглашавају са циљем који треба да представља минимум коме Република Србија тежи а не максимум после кога не можете развити пројекат из ОИЕ док се не промени циљ.</p> <p>Овим се ствара могућност да се прекине пројекат у касној фази, чиме се уводи правна несигурност у процес развоја пројеката, а о овакве одредбе уводе дискреционо право органа које свакако не погодује добром пословном окружењу и супротне су уставу РС.</p> <p>Предлози:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Централизација и дигитализација: Успоставити централизовани систем за управљање дозволама за ОИЕ пројекте. Ово би укључивало дигитализацију процеса, што ће омогућити електронску предају докумената, брже одобравање и праћење статуса захтева. • Јединствени прозор: Увести јединствени прозор за све административне захтеве везане за пројекте ОИЕ, како би инвеститори могли да се обрате једном месту за све потребне дозволе и информације. 		

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<ul style="list-style-type: none"> База података о пројектима: Развити централизовану базу података која прати напредак свих постојећих и будућих ОИЕ пројеката. Ова база би требала да омогући боље праћење и координацију између различитих регулаторних тела. Обука за регулаторне органе: Организовати обуке за запослене у регулаторним телима како би се унапредило разумевање и ефикасност у обради захтева везаних за ОИЕ. 		
381.	Савет страних инвеститора	<p>2. Доступност земљишта</p> <p>Изазов: Пронаћи и обезбедити одговарајуће парцеле за постављање ОИЕ инфраструктуре може бити тешко, посебно у густо насељеним или еколошки осетљивим подручјима.</p> <p>Предлози:</p> <ul style="list-style-type: none"> Земљишни фонд за ОИЕ: Успоставити земљишни фонд специјализован за ОИЕ пројекте који ће омогућити препознавање и резервацију земљишта које је већ идентификовано као погодно за овакве пројекте. Подстицаји за коришћење запуштених површина: Развити подстицаје за коришћење запуштених или нископрофитабилних површина, као што су бивше индустријске зоне или неактивне пољопривредне површине, за инсталацију ОИЕ инфраструктуре. 		Коментар се не прихвата. Предложене мере и активности ће се наћи у Програму остваривања стратегије.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<ul style="list-style-type: none"> Консултације са локалним заједницама: Организовати консултације са локалним заједницама како би се идентификовали проблеми у вези са коришћењем земљишта и осигурала подршка локалних власти. 		
382.	Савет страних инвеститора	<p>3. Инфраструктура за ОИЕ</p> <p>Изазов: Постоји потреба за изградњом и модернизацијом инфраструктуре, укључујући приступне путеве, електричне прикључке и складишне капацитете.</p> <p>Предлози:</p> <ul style="list-style-type: none"> Планирање и приоритизација: Развити национални план за инфраструктуру који ће идентификовати кључне области за побољшање и развој. Овај план треба да приоритетизује пројекте који су критични за подршку ОИЕ. Јавна-прихватна партнерства: Подстаћи јавно-приватна партнерства за изградњу и унапређење инфраструктуре, укључујући путну мрежу и електродистрибутивне системе. Финансијски подстицаји: Пружити финансијске подстицаје за пројекте који укључују изградњу инфраструктуре неопходне за ОИЕ, као што су субвенције или пореске олакшице за инвеститоре који улажу у инфраструктуру. 		Коментар се не прихвата. Предложене мере и активности ће се наћи у Програму остваривања стратегије.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
383.	Савет страних инвеститора	<p>4. Стабилност законског оквира</p> <p>Изазов: Нестабилан или нејасан законски оквир може одвраћати инвеститоре и отежати дугорочно планирање.</p> <p>Предлози:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Стварање стабилног регулаторног оквира: Успоставити јасне, дугорочне политике и регулативе које ће пружити сигурност инвеститорима. Ове политике треба да обухвате све аспекте ОИЕ, укључујући субвенције, порезе и регулативе о приступу мрежи. • Редовне консултације са инвеститорима: Успоставити механизме за редовне консултације са инвеститорима и другим кључним актерима како би се идентификовали и решавали проблеми у вези са законским оквиром. • Ревизија и ажурирање регулатива: Периодично прегледати и ажурирати законске и регулаторне оквире како би се осигурала њихова усклађеност са међународним стандардима и потребама тржишта. <p>Закључак</p> <p>Како би се постигли циљеви у области ОИЕ, кључно је адресирати изазове у вези са административним процедурама, доступношћу земљишта, инфраструктуром и законским оквиром. Имплементација</p>		Коментар се не прихвата. Предложене мере и активности ће се наћи у Програму остваривања стратегије.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		предложених мера може значајно побољшати ефикасност и брзину реализације пројеката, чиме ће се створити повољнији услови за приватне инвестиције и убрзати прелазак на зелену енергију.		
384.	Савет страних инвеститора	<p>Повећање енергетске ефикасности и унапређење преносне мреже</p> <p>Стратегија предвиђа значајна улагања у повећање енергетске ефикасности у свим секторима, што је кључ за смањење потрошње енергије и трошкова. Такође, планира се наставак инвестиција у преносну мрежу, што је неопходно за интеграцију већих количина енергије из ОИЕ у национални систем. Завршетак секција Трансбалканског коридора и изградња нових коридора као што су Панонски, Централнобалкански и Београд су кључни за унапређење капацитета преноса. Ова улагања ће омогућити ефикаснији пренос енергије и смањити ризике од преоптерећења мреже. Међутим, рокови за завршетак ових пројеката су амбициозни, а свака кашњења могу имати озбиљне последице по стабилност енергетског система.</p> <p>1. Повећање енергетске ефикасности</p> <p>Изазов: Побољшање енергетске ефикасности је сложен процес који захтева координацију између различитих сектора и нивоа власти.</p> <p>Предлози:</p>		<p>Коментар се не прихвата. Мере за енергетску ефикасност су предвиђене у Нацрту (стр. 57-61).</p> <p>МРЕ већ спроводи, у сарадњи са ЈЛС, пројекте који се односе на енергетску санацију у домаћинствима. У предстојећем периоду ти пројекти ће се даље интензивирати и развијати у правцу да све предвиђене мере из ИНЕКП, у надлежности МРЕ, буду обухваћене и имплементирани у складу са ИНЕКП.</p> <p>МРЕ је већ успоставило процедуру лиценцирања енергетских менаџера, а у развоју је процедура лиценцирања енергетских саветника који ће спроводити енергетске прегледе у складу са Законом о енергетској ефикасности и рационалној употреби енергије.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<ul style="list-style-type: none"> Програми освежавања енергетске ефикасности: Развити и финансирати националне и локалне програме за побољшање енергетске ефикасности у домаћинствима, укључујући субвенције за набавку енергетски ефикасних уређаја и побољшање изолације. Обука и сертификација: Организовати обуке за стручњаке у сектору енергетске ефикасности и увести сертификационе програме за стручњаке и компаније које се баве овом облашћу. Праћење и извештавање: Имплементирати системе за праћење и извештавање о напретку у области енергетске ефикасности како би се обезбедила транспарентност и омогућило прилагођавање стратегија на основу стварних података. 		Сагласно Закону о енергетици, систем праћења и извештавања како по циљвима у области енергетске ефикасности, тако и по осталим циљевима ће бити успостављен.
385.	Савет страних инвеститора	<p>2. Унапређење преносне мреже</p> <p>Изазов: Модернизација преносне мреже је сложен процес који захтева значајна улагања и координацију између различитих актера.</p> <p>Предлози:</p> <ul style="list-style-type: none"> Приоритетна реализација кључних пројеката: Планирати и приоритетизовати завршетак кључних секција Трансбалканског коридора, Панонског, Централнобалканског и Београдског коридора. Поставити јасне рокове и обавезе за реализацију тих пројеката уз редовно праћење напретка. 		Коментар се не прихвата. Модернизација и даљи развој преносне мреже јесте један од приоритета у области електроенергетике (стр. 36, 42-44).

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<ul style="list-style-type: none"> • Финансирање и партнерства: Осигурати адекватно финансирање за пројекте модернизације преносне мреже, укључујући јавно-приватна партнерства и међународне фондове. Размотрити могућност емисије обвезница или кредита за финансирање инфраструктурних пројеката. • Техничка иновација: Имплементирати модерне технологије у преносној мрежи, као што су паметни мрежни системи (смарт гридс) и аутоматизовани системи за управљање мрежом, како би се повећала ефикасност и флексибилност преноса енергије. • Ресурси и обука: Повећати капацитете за обуку и развој кадрова у сектору електроенергетике како би се осигурала стручност за рад са новим технологијама и системима. 		
386.	Савет страних инвеститора	<p>3. Управљање ризицима и кашњењима</p> <p>Изазов: Амбициозни рокови за завршетак инфраструктурних пројеката могу довести до кашњења, што може угрозити стабилност енергетског система.</p> <p>Предлози:</p> <ul style="list-style-type: none"> • План контингенције: Развити планове контингенције за потенцијалне ризике и кашњења. Ови планови требају да укључују стратегије за брзу реакцију у случају 		Коментар се не прихвата. Предложене мере и активности ће се наћи у Програму остваривања стратегије.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>проблема, као што су финансијски проблеми, логистички изазови или правне препреке.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Фазе имплементације: Размотрити могућност фазне имплементације пројеката како би се осигурала постепена интеграција нових капацитета и смањено ризик од преоптерећења мреже током транзиције. • Редовне ревизије: Успоставити механизам за редовне ревизије и евалуацију напретка у реализацији пројеката. Ово укључује извештавање о напретку, идентификацију и решавање проблема у раној фази. • Комуникација и сарадња: Обезбедити отворену комуникацију између свих укључених страна, укључујући владу, инвеститоре, регулаторе и локалне заједнице. Активно радити на решавању проблема који могу изазвати кашњења и обезбедити подршку за правовремену реализацију пројеката. <p>Закључак</p> <p>Значајна улагања у повећање енергетске ефикасности и унапређење преносне мреже су кључна за успех стратегије у области ОИЕ. Ефикасно управљање овим пројектима захтева пажљиво планирање, координацију између различитих сектора и нивоа власти, као и стално праћење напретка. Имплементација предложених мера може помоћи у минимизирању ризика, убрзавању реализације пројеката и осигуравању</p>		

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		стабилности и ефикасности енергетског система у будућности.		
387.	Савет страних инвеститора	<p>Диверсификација снажења у сектору гаса и нафте</p> <p>У сектору гаса и нафте, приоритет је диверсификација снабдевања због високе зависности од увоза.</p> <p>Изградњом нафтовода Србија-Мађарска и повећањем капацитета за складиштење нафте и нафтних деривата, стратегија циља на повећање енергетске сигурности. Такође, изградња интерконекција ка Румунији и Северној Македонији је важан корак ка диверсификацији извора гаса. Међутим, постоје изазови у погледу стабилности политичких и економских односа са земљама из којих се увози енергија, као и у вези са потребом за додатним улагањима у модернизацију инфраструктурних објеката.</p> <p>1. Изградња нафтовода Србија-Мађарска</p> <p>Предности:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Повећање сигурности снабдевања: Нафтовод ће омогућити директан и стабилан прилив сирове нафте из Мађарске, смањујући зависност од постојећих транспортних рута које могу бити рањиве на прекид или кашњење. • Диверсификација извора: Овај пројекат омогућава диверсификацију извора нафте, што може смањити ризике повезане с 		Коментар се не прихвата. Изнети предлози ће бити размотрени приликом израде ПОС-а.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>препрекама у другим транспортним коридорима.</p> <p>Изазови и предлози:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Регулаторни оквир: Потребно је осигурати усклађеност са међународним стандардима и регулативама за транспорт нафте. Развити транспарентан правни оквир који ће обезбедити дугорочну сигурност за све стране укључене у пројекат. • Еколошки аспекти: Уградити еколошке стандарде и мере заштите животне средине током изградње и рада нафтовода како би се минимизирали негативни утицаји на околиш. 		
388.	Савет страних инвеститора	<p>2. Повећање капацитета за складиштење нафте и нафтних деривата</p> <p>Предности:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Боља контрола залиха: Већи капацитет за складиштење омогућава већу флексибилност у управљању залихама, што може помоћи у оптимизацији цена и снабдевања. • Сигурност за непланиране ситуације: Повећање капацитета складиштења може помоћи у превазилажењу кризних ситуација и непредвиђених поремећаја у снабдевању. <p>Изазови и предлози:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Финансирање: Осигурати адекватно финансирање кроз јавно-приватна партнерства или међународне инвестиције. Размотрити могућности за коришћење 		<p>Коментар се не прихвата.</p> <p>Све наведено везано за техничке аспекте и правни део већ постоји у нацрту. Финансије ће се у случају потребе размотрити у ПОС-у.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>субвенција или грантова из ЕУ фондова за енергетске пројекте.</p> <ul style="list-style-type: none"> Техничка и оперативна питања: Развити план за техничко одржавање и оперативно управљање складиштима како би се обезбедила ефикасност и сигурност. Правна регулатива: Осигурати да сви објекти за складиштење буду у складу са законима о безбедности и заштити животне средине. 		
389.	Савет страних инвеститора	<p>3. Изградња интерконекција ка Румунији и Северној Македонији</p> <p>Предности:</p> <ul style="list-style-type: none"> Диверсификација извора гаса: Интерконекције омогућавају приступ различитим изворима гаса, укључујући локалне резерве и ЛНГ терминале, што смањује зависност од једног добављача. Повећање енергетске стабилности: Мрежа интерконекција побољшава енергетски профил и смањује ризике од прекида у снабдевању због проблема са једним извором или путем. <p>Изазови и предлози:</p> <ul style="list-style-type: none"> Техничка питања: Планирати и изградити интерконекције у складу са међународним стандардима за транспорт гаса. Осигурати да инфраструктура буде довољно флексибилна 		<p>Коментар се не прихвата.</p> <p>Предлог у домену технике је нешто што се подразумева. Део у домену финансија је поменут у нацрту начелно за све пројекте, а детаљна разрада је остављена за ПОС.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>за будуће надоградње и промене у технологији.</p> <ul style="list-style-type: none"> Финансијски изазови: Као и код других инфраструктурних пројеката, осигурати адекватно финансирање и управљање трошковима. Размотрити могућности за финансирање кроз европске и међународне фондове. 		
390.	Савет страних инвеститора	<p>4. Додатна улагања у модернизацију инфраструктурних објеката</p> <p>Предности:</p> <ul style="list-style-type: none"> Повећање ефикасности: Модернизација инфраструктуре побољшава ефикасност и капацитет постојећих објеката, што може допринети бољој енергетској сигурности. Сигурност и поузданост: Нови системи и технологије могу повећати поузданост и сигурност у испоруци енергије. <p>Изазови и предлози:</p> <ul style="list-style-type: none"> Планирање и координација: Развити свеобухватне планове за модернизацију који укључују све аспекте инфраструктуре. Успоставити координацију између различитих сектора и нивоа власти како би се обезбедила ефикасна реализација. Техничка иновација: Улагати у најновије технологије и иновације које могу побољшати рад инфраструктуре. То укључује уградњу паметних система за управљање 		<p>Коментар се делимично прихвата.</p> <p>Део око иновација је унет у текст (стр. 25).</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>енергијом и напредне технологије за мониторинг и одржавање.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Процена и управљање ризицима: Провести темељну процену ризика и развити стратегије за управљање потенцијалним проблемима током модернизације. <p>Закључак</p> <p>Диверсификација снабдевања и модернизација инфраструктуре су кључни за повећање енергетске сигурности Србије. Док су пројекти попут изградње нафтовода и интерконекција важни за смањење зависности од увоза, успех ће зависити од пажљивог управљања политичким, финансијским и техничким изазовима. Имплементација предложених мера може помоћи у обезбеђивању стабилнијег, сигурнијег и ефикаснијег енергетског сектора, чиме ће се подржати укупни развој и отпорност енергетског система Србије.</p>		
391.	Савет страних инвеститора	<p>Припрема за употребу водоника</p> <p>Стратегија такође укључује припремање Србије за већу употребу водоника у енергетици. Успостављање законске регулативе и јачање технолошког и научно-истраживачког потенцијала су кључни за развој ове технологије. Водоник се сматра кључним за постизање карбонске неутралности, али његова примена захтева значајна улагања у истраживање и развој,</p>		Коментар се не прихвата. Већ постоји у тексту (стр. 71-74).

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>као и у инфраструктуру за производњу, транспорт и складиштење водоника.</p> <p>1. Успостављање законске регулативе</p> <p>Предности:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Стварање правног оквира: Јасна законска регулатива пружа правну сигурност за инвеститоре и оператере у сектору водоника, што може привући додатна улагања и омогућити бржи развој технологије. • Подстицање инвестиција: Регуллатива која подржава развој водоника може укључивати субвенције, пореске олакшице и друге облике финансијске подршке који ће охрабрити приватни сектор да се укључи у пројекте везане за водоник. <p>Изазови и предлози:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Развој законског оквира: Успоставити законодавни оквир који покрива све аспекте производње, транспорта, складиштења и употребе водоника. То укључује стандарде сигурности, техничке норме и регулативе за емисије. • Усклађивање са међународним стандардима: Осигурати да национална регулатива буде у складу са међународним стандардима и прописима како би се олакшала сарадња са страним партнерима и приступ међународним тржиштима. 		

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<ul style="list-style-type: none"> • Транспарентност и партиципација: Укључити све релевантне актере, укључујући индустрију, академску заједницу и невладине организације, у развој регулативе како би се осигурало да сви интереси буду узети у обзир и да се постигну консензус и подршка. 		
392.	Савет страних инвеститора	<p>2. Јачање технолошког и научно-истраживачког потенцијала</p> <p>Предности:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Иновације и развој: Јачање истраживачког и технолошког потенцијала може довести до развоја нових и ефикаснијих технологија за производњу, складиштење и транспорт водоника. • Обука и компетенције: Развијање научно-истраживачког сектора помаже у обуци стручњака и стварању радних места у новом сектору, што може имати дугорочне економске користи. <p>Изазови и предлози:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Инвестиције у истраживање и развој: Повећати улагања у истраживање и развој (Р&Д) технологија за водоник кроз државне и приватне изворе. Ово укључује финансирање истраживачких пројеката, изградњу лабораторија и сарадњу са међународним истраживачким центрима. • Подршка иновацијама: Развити механизме за подршку иновацијама, као што су грантови 		Коментар се не прихвата. Већ постоји у тексту (стр. 85).

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>за стартап компаније и технолошке инкубаторе који се фокусирају на водоник.</p> <ul style="list-style-type: none"> Академска сарадња: Промовисати сарадњу између универзитета, истраживачких института и индустрије како би се унапредила истраживања и развој нових технологија. 		
393.	Савет страних инвеститора	<p>3. Улагања у инфраструктуру за водоник</p> <p>Предности:</p> <ul style="list-style-type: none"> Стварање инфраструктуре: Улагања у инфраструктуру су кључна за омогућавање комерцијалне употребе водоника, укључујући производне погоне, транспортне мреже и складишне капацитете. Повећање ефикасности: Развијање адекватне инфраструктуре може побољшати ефикасност у транспорту и складиштењу водоника, чиме се смањују трошкови и повећава конкурентност на тржишту. <p>Изазови и предлози:</p> <ul style="list-style-type: none"> Развој производње: Улагати у изградњу капацитета за производњу водоника, укључујући електролизаторе за производњу „зеленог“ водоника из обновљивих извора енергије. Изградња транспортне мреже: Развити инфраструктуру за транспорт водоника, укључујући цевоводе и транспортне системе 		<p>Коментар се не прихвата. У нацрту је предвиђена изградња демонстрационог постројења за производњу, складиштење и коришћење водоника до 2030. године. Нацрт предвиђа и усвајање посебног стратешког документа којим ће планирати развој у овој области.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>који ће омогућити дистрибуцију водоника од производних погона до корисника.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Складиштење: Инвестирати у технологије за складиштење водоника, као што су компримовани и течни водоник, као и у инфраструктуру за сигурну и ефикасну похрану. <p>Закључак</p> <p>Припрема Србије за већу употребу водоника у енергетици је сложен и вишеслојан процес који захтева пажљив приступ. Успостављање одговарајуће законске регулативе, јачање технолошког и научно-истраживачког потенцијала, и улагање у инфраструктуру су кључни кораци за развој ове технологије. Иако изазови постоје, адекватним планирањем и инвестицијама, Србија може постати лидер у области водоника, доприносећи тако глобалним напорима за постизање карбонске неутралности и унапређење енергетске сигурности.</p>		
394.	Савет страних инвеститора	<p>Нуклеарна Енергија</p> <p>Један од значајних елемената стратегије је укључивање нуклеарне енергије, уз укидање мораторијума на њен развој. Потписивање Меморандума о разумевању за развој нуклеарне енергије представља важан корак ка диверсификацији енергетских извора и постизању карбонске неутралности. Ипак, овај корак</p>		Овај део коментара је дескриптивног карактера. Сматрамо да су сви поменути аспекти обухваћени текстом нацрта.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>може бити контроверзан због забринутости о безбедности и дугорочном отпаду, као и због велике инвестиције која је потребна за изградњу нуклеарних електрана. Питање јавне перцепције и прихватања нуклеарне енергије од стране грађана, као и питање одрживог управљања нуклеарним отпадом, биће кључни изазови које треба адресирати, поред обавезног стављања ван снаге закона који је на снази преко тридесет година и који забрањује изградњу нуклеарних електрана.</p> <p>1. Предности укључивања нуклеарне енергије</p> <p>Диверсификација енергетских извора:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Смањење зависности од фосилних горива: Нуклеарна енергија може значајно смањити зависност од увоза фосилних горива и стабилизovati енергетски систем. • Ниска емисија ЦО₂: Нуклеарне електране не емитују гасове стаклене баште током производње енергије, што доприноси циљевима карбонске неутралности. <p>Стабилност снабдевања:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Повећање енергетске стабилности: Нуклеарне електране могу пружити константан извор <p>енергије независно од временских услова, што је нарочито важно у комбинацији са обновљивим</p>		

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>изворима који су повремени.</p> <p>Економија:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Дугорочни трошкови: Иако почетна улагања у нуклеарне електране могу бити висока, дугорочни трошкови производње енергије могу бити конкурентни у поређењу са фосилним горивима, уз стабилне цене енергије. <p>2. Изазови укључивања нуклеарне енергије</p> <p>Безбедност:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Забринутости о безбедности: Нуклеарна енергија носи ризик од нуклеарних несрећа, што је питање које је често у фокусу јавности. Примери као што су Чернобил и Фукушима показали су могуће последице озбиљних несрећа, мада су узроци наведених били људски фактор и природне непогоде, а развој нуклеарних технологија последњих генерација је повећала сигурност и смањила ризике. • Сигурносни протоколи: Имплементација строгих безбедносних стандарда и континуирано усавршавање технологија су кључни за смањење ризика. <p>Управљање нуклеарним отпадом:</p>		

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<ul style="list-style-type: none"> • Дугорочно складиштење: Нуклеарни отпад има дуг век трајања и захтева пажљиво управљање. <p>Потребно је развити трајне решења за складиштење и одлагање отпада.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Финансијски трошкови: Управљање нуклеарним отпадом може представљати значајан трошак и захтевати дугорочна улагања. <p>Јавна перцепција:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Прихватљивост: Јавна перцепција нуклеарне енергије може бити негативна због страхова од несрећа и загађења. Едукација и транспарентност су кључни за побољшање прихватања нуклеарне енергије међу грађанима. <p>Инвестиције:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Високи капитални трошкови: Изградња нуклеарних електрана захтева висока почетна улагања, што може бити препрека за многе земље и инвеститоре. <p>3. Упоредна пракса</p> <p>...</p> <p>4. Закључак</p>		

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>Укључивање нуклеарне енергије у енергетски микс Србије представља важан корак ка диверсификацији извора енергије и постизању карбонске неутралности. Док нуклеарна енергија нуди бројне предности у погледу стабилности снабдевања и смањења емисије ЦО₂, изазови у вези са безбедношћу, управљањем отпадом и великим инвестицијама морају бити пажљиво адресирани. Упоредна пракса из других земаља може пружити корисне лекције и смернице за ефикасну интеграцију нуклеарне енергије, али је важно прилагодити приступ специфичностима националног контекста и потреба.</p> <p>Генерални закључак</p> <p>Нова стратегија енергетског сектора Србије представља свеобухватан план за прелазак на одрживе изворе енергије и унапређење енергетске инфраструктуре. Док амбиције за развој ОИЕ и модернизацију преносне мреже нуде значајне прилике за побољшање енергетске сигурности и еколошке одрживости, кључни изазови укључују управљање сложеним инфраструктурним пројектима, правну сигурност за инвеститоре, и балансирање између различитих извора енергије. Усмеравање на иновације, истраживање нових технологија као што је водоник, и промишљено увођење нуклеарне енергије ће бити пресудно за успех ове стратегије. Потребан је свеобухватан приступ који укључује</p>		

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>транспарентан дијалог са свим заинтересованим странама, укључујући јавност, како би се обезбедила одржива и дугорочна решења за енергетске изазове Србије. На крају, али не и најмање важно треба напоменути да стратегију готово у потпуности прате и решења која предлаже нацрт новог Закона о енергетици.</p> <p>Комбинација свих ових елемената представља сложен, али неопходан оквир за развој и унапређење енергетског сектора Србије. Да би стратегија била успешна, потребно је свеобухватно приступити планирању и имплементацији, уз фокус на елиминацију административних баријера, унапређење инфраструктуре, диверсификацију снабдевања, и обезбеђивање јавног прихватања. Употреба међународних искустава и примена најбоље праксе из других земаља може помоћи у обликовању успешне политике која ће омогућити остваривање циљева енергетске ефикасности, стабилности и карбонске неутралности. Само интегрисаним и пажљивим приступом можемо осигурати да енергетска стратегија Србије допринесе одрживом развоју и стабилности, како у краткорочном, тако и у дугорочном периоду.</p>		
395.	UNICEF	<p>УНИЦЕФ у Србији са задовољством похваљује уложен труд у израду ове свеобухватне стратегије, која представља значајан пример систематског и координираног приступа у решавању кључних енергетских питања од значаја за</p>		<p>Коментар се прихвата. Едукација деце и младих за потребе енергетског развоја укључена у разматрање у поглављу Визија и циљеви</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>будућност целокупног друштва. Овај важан корак, вођен од стране Министарства рударства и енергетике, осликава посвећеност и стручност у решавању кључних аспеката енергетске политике у земљи у контексту климатских промена и других важних глобалних изазова. Верујемо да је овај документ кључан за добробит деце и желимо да истакнемо одређене аспекте који би могли додатно унапредити препознавање и заштиту најбољих интереса најмлађих чланова друштва. Деца су јединствена и најрањивија група у друштву, чија изложеност загађењу из енергетског сектора мора бити посебно адресирана у енергетској стратегији. Због своје физиолошке и метаболичке ранљивости, деца су склонија штетним ефектима загађења него одрасли. Њихови органи, укључујући респираторни и имунолошки систем, још увек се развијају, што их чини посебно осетљивим на загађујуће супстанце, међу којима постоје и оне које из ваздуха могу продрети кроз плаценту и утицати на развој фетуса. Дуготрајна изложеност загађујућим материјама пореклом из енергетског сектора може имати озбиљне последице по здравље деце, које могу бити тренутне, дугорочне и трансгенерацијске. Ове последице не морају бити одмах видљиве, али могу утицати на развој и здравље деце у будућности, повећавајући ризик од кардиоваскуларних болести, плућних обољења, проблема са учењем и поремећаја у развоју у одраслој доби. Деца</p>		развоја (стр. 26., претпоследњи пасус).

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		из социјално угрожених породица, која често живе у подручјима са вишим нивоима загађења и лошијим условима становања, не само у зонама експлоатације угља, додатно су угрожена због слабије здравствене заштите и приступа квалитетнијим ресурсима. Осим тога, деца нису у могућности да тумаче информације о животној средини и да се правилно заштите, што додатно повећава ризик. Ова деца су и емоционално и физички погођена, често изложена већем стресу и нездравим условима, што додатно погоршава њихове здравствене и образовне шансе. Стога је од суштинске важности да нова Стратегија експлицитно и свеобухватно препозна децу као најрањивију категорију у друштву, не подразумевајући их кроз општу популацију, како би се обезбедили адекватни услови за њихово здравље и развој, минимизирала њихову изложеност штетним факторима и унапредила њихову животну средину у складу са с њиховим јединственим захтевима, рањивошћу и правима. Дечији фонд Уједињених нација Нова енергетска стратегија Србије треба да обухвати специфичне потребе деце на свеобухватан начин. То укључује обезбеђивање стабилног и здравог окружења, приступ образовању и здравственој заштити, као и заштиту од негативних економских последица. Права деца треба да буду интегрисана у све аспекте енергетске политике како би се осигурало да енергетска транзиција не само да избегне штету, већ и да побољша квалитет живота за		

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>будуће генерације. Реализација основних стратешких циљева из Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године, истиче позитивне резултате као што су значајно смањење емисије сумпор-диоксида и прашкастих материјала, модернизација електрофилтера и побољшање система за одлагање отпада. Међутим, иако су ови напори важни и доприносе побољшању квалитета животне средине, не пружају потпуну слику о тренутном стању животне средине. Конкретне стопе тренутног загађења и даље остају високе у многим деловима земље, неке кључне области са највишим нивоом загађења нису значајно побољшане. Интерпретација реализације претходне стратегије не може у потпуности одразити стварне услове ако се не узму у обзир и актуелне стопе загађења. Зато је кључно да се одржи објективан приказ тренутних изазова и недостатака у животној средини упркос уложеним напорима. Иако визија нове Стратегије енергетске политике садржи елементе који имплицитно могу побољшати здравље, неопходно је да експлицитно изрази посвећеност очувању здравља како би се осигурала јасна одговорност, поставили конкретни циљеви и обезбедила свеобухватну заштиту за све ранљиве групе, укључујући децу. Истовремено, уважавајући циљеве Стратегије које се односе на енергетску безбедност једне стране и смањење загађења из енергетског сектора са друге</p>		

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>стране, Стратегија мора да обухвати и приступе којима се балансирано, али и са амбициознијим циљевима, обезбеђује прелазак ка коришћењу обновљивих извора енергије, посебно када је реч о домаћинствима, без угрожавања економске моћи становништва и породица и ризика од енергетског сиромаштва. Овај приступ мора да обухвати комплетно становништво, са посебним фокусом на децу, јер небалансирани приступ може да повећа постојеће енергетско (и друго) сиромаштво, са ефектом преливања на све области живота грађана, а посебно деце као рањиве популације. Стога је потребно да Стратегија предвиди конкретне мере за стимулацију побољшања енергетске ефикасности домаћинства, коришћење ОИЕ, и коришћење превозних средстава која користе ОИЕ. Утицај ових мера требало би да буде процењен. За остварење енергетске политике у наредном периоду, циљеви су значајне промене у свим сегментима енергетске мреже и у свим енергетским секторима. У том контексту, едукација деце и младих представља једну од кључних компоненти, јер игра кључну улогу у обликовању свести, ставова и вештина које су од суштинског значаја за дугорочну успешност енергетске транзиције и одрживост. Промене које се очекују у сектору енергије не могу бити потпуне без интеграције образовних иницијатива које ће</p>		

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		припремити будуће генерације за изазове и прилике које доноси енергетску политику.		
396.	UNICEF	<p>Сектор обновљивих извора енергије:</p> <p>Предлог за повећање коришћења обновљивих извора енергије у сектору образовања и здравља</p> <p>Предлажемо да се у оквиру енергетске стратегије Републике Србије посебно предвиди успостављање механизма за поврат новца од више произведене енергије из обновљивих извора енергије у сектору образовања и здравља. Овај механизам би омогућио да се средства генерисана кроз обновљиве изворе енергије из школе, обданишта, здравствених институција и рекреативних центара врате у буџет тих установа. Тиме би се обезбедило поновно инвестирање тих средстава у унапређење инфраструктуре, побољшање услова рада и подршке образовним, здравственим и рекреативним програмима.</p> <p>Укључивање оваквог механизма у енергетску стратегију доприноси не само одрживом развоју и еколошкој, већ и социјалној правди и унапређењу квалитета услуга за децу. Овај приступ омогућава оптималну употребу средстава и подстиче шире примену обновљивих извора енергије, стварајући позитиван оквир за дугорочни развој и одрживост енергетске инфраструктуре. У том смислу, мере којима се системски и уз коришћење свих ресурса (посебно</p>		<p>Коментар се не прихвата. Предложени механизам финансирања образовања није у домену разматрања Стратегије развоја енергетике. Република Србија је кроз низ програма, а најчешће у сарадњи са ЈЛС, већ подржала програме енергетске ефикасности у школама, а ради се на повећању обухвата и успостављању и развијању нових пројеката у тој области.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>финансијска средства Републике, Покрајине и јединице локалне самоуправе) доприносе повећању енергетске ефикасности установа образовања и васпитања су неопходне, имајући у виду значајан број енергетски неефикасних школа и предшколских установа. У том смислу предлаже су посебна мера стимулације јединица локалне самоуправе да у установама образовања и васпитања чији су оснивачи, улажу средства за обезбеђивање енергетске ефикасности, што би дугорочно гледано у буџетима јединица локалне самоуправе ослободила значајна средства која ЈЛС може да настави да улаже у квалитет и инклузивност образовања. Додатно, укључивање образовања о енергетској ефикасности и одрживом развоју у образовне програме за децу и младе је кључно, јер помаже у формирању њихових ставова и навика које ће трајати током живота, припрема их за будуће изазове у области климатских промена, и повећава њихову свест о повезаности између енергије, здравља и квалитета живота. Овакво образовање такође може подстаћи младе на ангажовање у технолошким иновацијама и допринети смањењу генерацијских разлика у разумевању енергетске ефикасности. Стога је од суштинског значаја да Стратегија експлицитно укључи активности усмерене на образовање младих, чиме се обезбеђује дугорочни успех и одрживост енергетске политике.</p>		
397.	UNICEF	Социјална димензија нове енергетске стратегије - аспекти који се односе на децу		Коментар се делимично прихвата. Додат је део о

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>У контексту социјалних димензија Стратегије, потребно је додати допринос који ће ове стратегије имати на квалитету живота и здравља становништва тј. друштвеног капитала, а посебно је важно размотрити утицај транзиције на најмлађе чланове друштва. Када се анализирају социјалне последице енергетске транзиције, деца представљају посебну категорију која заслужује специфичну пажњу из више разлога:</p> <p>1. Директно утиче на образовање и развој деце:</p> <p>Промене у економској структури и запослености због реструктурирања енергетског сектора могу довести до промена у животном стандарду породице. Ово може утицати на доступност ресурса за образовање и развој деце. Због тога је важно укључити се у Стратегију мере које ће обезбедити да деца не буду неповољно погођена, попут повећања субвенција за школске потребе и подршку образовним програмима.</p> <p>2. Заштита породице и деце у ризику услед енергетске транзиције:</p> <p>Раст цена енергије и њихов утицај на стандард живота могу довести до социјалног и економског притиска на породицу, што негативно утиче на добробит деце. Стратегија треба да укључи мере за подршку породицама са деком у циљу ублажавања негативних ефеката. Ово укључује програме помоћи за енергетски угрожену породицу, као и директну подршку за образовне и</p>		<p>здрављу деце и образовању (стр. 87, трећи пасус). Остало су мере из социјалне сфере, које се не могу наћи у Стратегији енергетике. Напомињемо да је у завршној фази Студија Дијагностика праведне транзиције у Србији са Акционим планом а која се детаљно бави питањем социјалних последица енергетске транзиције.</p>

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>здравствене потребе деце. Стратегија има у виду да циљеви, као што је достизање економске цене енергије, увођења посебних накнада (карбоната, и сл) неминовно негативно утиче на економску снагу и социјални положај грађана, те би било неопходно да садржи посебне мере које се односе на заштиту становништва. , не само оног које је сада погођено енергетским сиромаштвом, већ и становништа које је, или би било, погођено ризиком од енергетског сиромаштва у случају додатних намена цене енергије, односно повећања њене цене. Ове мере требало би да буду процењене са становишта утицаја који би имали.</p> <p>3. Осигурање здравствене и еколошке сигурности деце:</p> <p>Како се Србија креће ка зеленој енергетској будућности, важно је да се обезбеди да деца буду заштићена од потенцијалних здравствених и еколошких ризика који могу произаћи из преласка на нове технологије или затварања старих капацитета. Ово укључује мониторинг и интервенције у областима као што су квалитет ваздуха, воде и земљишта који могу утицати на здравље деце.</p> <p>4. Укључивање деце у едукативне програме:</p> <p>Одрастање у ери енергетске транзиције представља изазов, али и прилику за образовање младих генерација о важности одрживог развоја и енергетске ефикасности. Стратегија би требало да подржи развој образовних активности и иницијатива које ће децу и младе оснажити да постану свесни и</p>		

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		<p>активни учесници у преласку на одрживе енергетске изворе.</p> <p>5. Подршка родитељи: Поред директне подршке деци, важно је обезбедити подршку родитељима и старатељима који се суочавају са економским изазовима. Ово укључује иницијативе за побољшање запослености, обуку и помоћ у стварању нових радних места у области зелене енергије, што ће омогућити пружање стабилног окружења за своју децу.</p> <p>Укључивање ових аспеката у социјалну димензију енергетске стратегије помоћи ће да се осигура да транзиција не остави негативне последице на најмлађе чланове друштва и допринесе њиховом здравом и сигурном развоју у новом енергетском окружењу. Додатно, Стратегија би требало да одговори на процене Анализе утицаја, посебно у деловима где је Анализа показала негативан утицај планираних мера. Такође, у делу 1.1.5. Однос према другим стратегијама и планским документима (стр. 17), недостаје реферисање на Стратегију јавног здравља у Републици Србији за период 2018 – 2026 , која у области деловања, између осталог, подразумева и разматрање животне средине и здравља.</p>		
398.	проф. др Ђорђе Чантрак, Машински факултет	Стр. 3, други пасус „и сигурно могу да замене домаћи лигнит“. Реч „лигнит“ заменити са „угаљ“ у одговарајућем падежу.	Р. Србија на подручју своје јужне АП „Косово и Метохија“ располаже лежиштима угља у Косовском басену, Метохијском басену, Дреничком и др.	Коментар се прихвата. Текст је коригован.

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
	Универзитета у Београду			
399.	проф. др Ђорђе Чантрак, Машински факултет Универзитета у Београду	Стр. 3, други пасус, 4. линија одоздо, избрисати запету вишка.	Типографска грешка	Коментар се прихвата. Избрисана запета вишка.
400.	проф. др Ђорђе Чантрак, Машински факултет Универзитета у Београду	Стр. 56, први пасус „Потрошња енергије у домаћинствима чини више од једне трећине финалне потрошње енергије у Републици Србији. У овом сектору више од 70% енергије користи се за грејање простора и припрему топле воде.“ Требало би споменути и хлађење стамбених објеката. То је све израженији проблем.	У урбаним срединама се, интензивном градњом, (Општине Врачар, Звездара,...) смањују зелене површине, па се градови претварају у урбана топлотна острва. Нестајање зелених површина под непланском градњом смањује и потенцијал отицања атмосферских вода природним путем. Преоптерећује се систем одвођења атмосферских и отпадних вода. Видети тренутно стање у ЈКП Београдски водовод и канализација.	Коментар се прихвата. Текст је допуњен (стр. 58, први пасус).
401.	проф. др Ђорђе Чантрак, Машински факултет Универзитета у Београду	Стр. 73, други пасус: „Поред класичних нуклеарних електрана, код којих је електрична снага појединачних реактора уобичајено 1000-1500 MW, данас су у фази интензивног развоја и мали модуларни реактори - нуклеарни фисиони реактори електричне снаге 300 MW или мање. Ови префабриковани реактори би требало да обезбеде економичност серијске производње и значајно краће време изградње у односу на класична постројења.“ Одакле је ово преузето? Навести референцу.	Нигде у документу се не спомиње енергетска ефикасност, односно степен корисности нуклеарних реактора, посебно малих. Штавише на истој страни се спомињу реактори старије генерације (овде коментар бр. 5). Где су у свету изграђени мале нуклеарне електране и колико их има? Продискутовати. Србија не би требало да буде експериментална земља за ове технологије, али би свакако морала да подржи развој научних и инжењерских кадрова у овој области.	Коментар се прихвата. Текст је преформулисан (стр. 75-77). Иницијално су коришћени материјали са Научног скупа „Нуклеарне електране у енергетици Србије, потребе, могућности и перспективе“, САНУ, Београд, 2022.
402.	проф. др Ђорђе Чантрак, Машински факултет Универзитета у Београду	Стр. 74, други пасус: „Технологије које се тренутно користе у нуклеарним електранама (III и III+ генерације) и строги стандарди нуклеарне безбедности и заштите од радиоактивног зрачења обезбеђују безбедан рад нуклеарних електрана и складиштење нуклеарног отпада.“	Изузетан проблем је трајно складиштење нуклеарног отпада. Енергетски је веома неефикасно третирање нуклеарног отпада. Нуклеарно гориво морамо да увозимо. Улазимо у још једну авантуру, коју не можемо да контролишемо. У Србији имамо изузетан проблем са загађењем воде и ваздуха и још неки потенцијални еколошки акцидент нам није потребан.	Коментар се прихвата. Текст је преформулисан (стр. 75-77). Иницијално су коришћени материјали са Научног скупа „Нуклеарне електране у енергетици Србије, потребе, могућности

Р. бр.	заинтересована страна	Коментар	образложење	одговор
		Одакле је преузет овај текст?	Водити рачуна да је пијаћа вода драгоцену, па је брижљиво чувати. За нуклерне електране је, такође, потребна значајна количина воде. Искористити све потенцијале ОИЕ и мера енергетске ефикасности, као и дипломатске потенцијале за коришћење наших рудних и енергетских богатстава у нашој АП Косово и Метохија, па тек онда размишљати о нуклеарној енергији. Све ове претходне три тачке захтевају изузетну креативност. Прве две тачке су велики потенцијал за домаћу привреду, што би држава, свакако, требала да подржи. За то време, свакако, развијати кадрове и научне институције у области нуклерне физике и технике. То је јако дуг и захтеван пут. Разматрати где све домаћа привреда може да узме учешћа. Уз све ово, свакако користити добробити нуклеарне медицине.	и перспективе“, САНУ, Београд, 2022.

	заинтересована страна	Коментар/ образложење	одговор
403.	Мирослав Митић ЕПС	<p>Енергетски независна држава Србија</p> <p>У блиској будућности, сви ћемо се хтели то или не морати ослонити на обновљиве изворе енергије. Да би на време ушли у тај воз, потребно је пројектовати своју енергетску независност. То значи да свака Србија која тежи енергентској независности мора имати 3 главна фабрике</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фабрику соларних ћелија (панела) 2. Фабрику инвертора 3. Фабрику батерија за складиштење електричне енергије (добијене од соларне енергије током дана). <p>У даљем току предложићу модел како једна земља у развоју као што је наша може то да постигне. Ово је само модел који служи као патерн за даљу дораду.</p> <p>Анализа потреба ОИЕ за потребе домаћинства</p> <p>Насељена места као главни соларни произвођачи.</p> <p>Потрошња струје за домаћинства је веома битна мада мања од потрошње индустрије и привреде уопште. Обзиром да су насељена места највећи потрошачи (рачунамо кућна домаћинства, не индустријску потрошњу), онда је решење да насељена места буди и највећи произвођачи.</p> <p>Да би се задовољиле потребе за струјом домаћинства, потребно је испитати свака потенцијално повољна површина у градовима (и селима) у којима би се могли извршити уградња соларних панела.</p> <p>У обзир долазе:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кровови зграда окренути ка југу или равни кровови уопште. • Паркинг површине које нису угрожене сенком околних зграда , дрвећа и остале препреке на северној страни • Фасаде зграда окренуте ка југу (без утицаја сенке) • Стазе за шетње и бицикле (уједно штите и од кише) <p>Не долази у обзир уградња соларних панела :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Паркови – сеча стабала ради соларних панела или нарушавања природе • Улице – из разумљивих разлога • Зграде са нарочитим архитектонским решењима • Старе зграде од културно историјског значаја <p>Уместо соларних панела могуће је уградити и соларне шиндре како се не би нарушила естетика крова (ако је значајна). Међутим то је скупља варијанта и неће бити разматрана.</p> <p>Сви добијају</p> <p>Инвестиција у фабрику за производњу соларних ћелија и соларних панела као и у фабрику соларних инвертора.</p>	<p>Коментар се не прихвата.</p> <p>Питање изградње наведених фабрика није у оквиру разматрања Стратегије развоја енергетике.</p>

	<p>Ово решење је неопходно за државу која жели самосталан развој соларних потенцијала -ТОТАЛНУ ЕНЕРГЕТСКУ НЕЗАВИСНОСТ.</p> <p>Заокружен процес производње соларних панела од самог почетка поред велике почетне инвестиције, донела би бенефите током година, ако би се пажљиво испланирао пласман производа.</p> <p>Инвестиција у фабрику са заокруженим процесом производње износи максимално 200 милиона долара. Та би фабрика морала да производи и продаје панеле Европском тржишту.</p> <p>Фабрику би требао да оснује ЕПС како главни произвођач електричне енергије у Србији. У том случају би ЕПС требао да посебан повољан аранжман онима који хоће и треба да улажу у соларну енергију, превасходно мислим на искоришћење кровова било којих објеката.</p> <p>Ако би производња панела коштала М динара (ресурси и радна снага), онда би се по тој цени продавали у Србији појединцима и било којим субјектима привредним или ван привредним који имају повољну површину за уградњу истих. Јако је битно истаћи појам „повољна површина“, јер је то даље битно за инвеститора и за фабрику соларних панела која би делила добит од електричне енергије заједно са прозјумером.</p> <p>Значи фабрика не убира добит кроз продају соларних панела, већ кроз добит који тај панел доноси наредних 20 година !</p> <p>Та је варијанта повољна за обе стране. Фабрика соларних панела на тај начин – ниском фабричком ценом кредитира прозјумера и они заједно улажу у производњу електричне енергије која не сме да подбаци (зато је битан повољан положај).</p> <p>Такође би се требало направити и проратне фабрике за носаче и остале елементе за уграђу што не би требало да буде велика инвестиција.</p> <p>Са друге стране посебно оформљена комисија формирана од ЕПС а анализира била би све повољне кровове за уградњу и давала предлоге грађанима који живе у тим зградама за уградњу баш на њиховим објектима.</p> <p>Овим би се постигле 3 добити</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Грађани улажу у обновљиву енергију 2. Србија има независну одтјиву фабрику соларних панела са заокруженим процесом 3. Фабрика има сталан извор прихода за отплату кредита уложених у њу који се повећава геометријском прогресијом и на крају доноси огроман профит. <p>Период отплате кредита фабрике соларних панела 10 година</p> <p>Ако би фабрика требала да заради 20 милиона долара годишње за десет година отплате (најскупљи сценарио), годишња производња била би: 200 000 панела.</p> <p>Исплативост инвестиције ориентациони предрачун</p> <p>За пример узмемо један соларни панел снаге 540 w оријентисан ка југ југо истоку 45 степени и постављен под углом од 30 степени у Београду.</p> <p>Као референцу користимо соларни панел JA 530 72J30</p>	
--	---	--

	<p>За прорачун производње од једног панела користим соларни калкулатор СПАЦ 1.29 који се може наћи на www.винд.ин.рс/реигон</p> <p>Годишња производња соларног панела постављеног у Београду 496 kWh</p> <p>Препостављена цена струје 0.1 \$/kWh</p> <p>Укупан годишњи профит од 1 панела 49,6 \$</p> <p>Однос поделе добити прозјумер : фабрика 6:4</p> <p>Годишњи део профита који иде фабрици 19,84 \$</p> <p>Пројектована годишња производња 200 000 панела</p> <p>Профит од једногодишње производње 3,968,000 \$</p> <p>Профит у току 10 година 218,240,000 \$</p> <p>Профит у току 12 година 309,504,000 \$</p> <p>Формула за прорачун профита је : Профит (Н) = Годишњи профит * (Н+1)*Н/2</p> <p>Напомињем да је ово најнеповољнија варијанта, најскупље могуће фабрике соларних панела и да је пројектована годишња производња и продаја 200 000 ком.</p> <p>Инвестиција у фабрику за производњу соларних инвертора</p> <p>Да би процес енергетске независност био комплетан, потребно је инвестирати и у фабрију инвертора. Инвертори би требали да прате годишњи капацитет производње фабрике соларних панела а то је</p> <p>200 000 панела* 0.5 kW = 100 000 kW.</p> <p>Могуће је производити микро инвертере (један инвертер по панелу) са ценом производње од 90 \$ или снаге од 5 и 10 kW (зависно да ли се на крову уграђује 10 или 20 панела) са ценама продаје 440 \$ односно 960 \$. Укупна годишња производња требало би да буде од 10000 до 20000 комада.</p> <p>Поређења ради реномирани аустријски произвођач Фрониус месечно произведе 52000 инвертора месечно, а немачки СМА је имао годишњу производњу од 21 GW.</p> <p>Инвестиција у фабрику за складиштење струје</p> <p>Батерије великог капацитета (солар стораге) су задња важна карика у изградњи енергетске независне државе. Свако домаћинство би требало да има батерију капацитета за време када соларни панели не раде (ноћ или облачно време). Тренутно је проблем ових батерија цена јер се технологија засниван на литијум јонским батеријама које нису баш приступачне свима.</p> <p>Закључак:</p> <p>Укупна инвестиција у ове три виталне фабрике не би требала да буде већа од 270 милиона \$.</p> <p>Инвестиције би требале да буду подржане повољним кредитима и субвенцијама за прозјумере.</p> <p>Прозјумери и држава заједнички инвестирају у будућност чисте енергије и деле профит по договореној сразмери.</p>	
--	---	--

4.2 Прекограничне консултације

	<p>Министарство животне средине, вода и шума Румуније</p>	<p>КАБИНЕТ МИНИСТРА Бр. DGEICPSC/28739/27.082024 За: МИНИСТАРСТВО ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ Н/Р.: гђа Ирена Вујовић, министар</p> <p>Поштована министарка Ирена Вујовић, Министарство животне средине, вода и шума Румуније упућује срдчане поздраве Министарству заштите животне средине Републике Србије и посебно цени билатералну сарадњу у области заштите животне средине.</p> <p>Овим путем потврђујемо да смо примили Ваше обавештење и пропратни нацрт извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину (SEA извештај), путем е-поште а које нам је доставила Особа за контакт у вези са обавештењем за Есроо конвенцију и SEA протокол Републике Србије, и желимо да изразимо захвалност што смо обавештени у складу са чланом 10. Протокола о стратешкој процени утицаја на животну средину уз Конвенцију о процени утицаја на животну средину у прекограничном контексту у вези са прекограничним поступком за Стратегију развоја сектора енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године (Енергетска стратегија Србије). Обавештавамо вас да Министарство животне средине, вода и шума Румуније још није примило званично писмо, послато дипломатском поштом.</p> <p>Након пажљивог разматрања информација наведених у обавештењу, желим да вас обавестим да, у складу са одредбама Протокола о стратешкој процени утицаја на животну средину, желимо да учествујемо у поступку стратешке процене утицаја на животну средину у прекограничном контексту за потребе Стратегије развоја енергетског сектора Републике Србије до 2040. са пројекцијама до 2050. године. Користимо ову прилику да вас обавестимо да смо такође заинтересовани за учешће у накнадној процедури прекограничне SEA за Програм спровођења Стратегије развоја енергетике Републике Србије као и процедуре прекограничне EIA за пројекте који могу имати прекогранични утицај на територији Румуније.</p> <p>Анализом достављених докумената, у документу Стратегије енергетике идентификована су четири циља са потенцијалним утицајем на здравље румунског становништва, односно: Хидроелектрана Ђердап III (страна 40), Прикључење на гасну мрежу преко интерконекције Мокрин-Арад (страна 61), Трансбалкански електроенергетски коридор (страна 41), CSE северни коридор (страна 41). За ова четири циља, у SEA извештају, потребно је укључити информације о утицају на здравље људи, мерама за обезбеђивање адекватног нивоа здравствене заштите опште популације и мерама које се предузимају да се ограничи изложеност опште популације електромагнетним пољима од 0 Hz до 300GHz.</p>	<p>Допис се у значајној мери односи на СПУ.</p> <p>У делу који се односи на Стратегију, коментар се прихвата. Унета је констатација о потреби поштовања билатералних споразума и међународних прописа.</p> <p>Што се тиче пројектно техничке документације, до сада су урађене Претходна студија оправданости и Хидролошка студија. Резултати ових студија су достављени надлежним министарствима Румуније. Напомињемо да је ово пројекат који се може реализовати само у блиској сарадњи две државе и захтеваће формирање заједничких тимова који ће сарађивати на овом пројекту.</p>
--	---	---	--

		<p>Узимајући у обзир одсуство техничких детаља, национални државни органи не могу проценити утицај на безбедан рад Cernavoda NPP, односно утврдити утицај на капацитет за обезбеђивање расхладне воде за блокове у изградњи/у раду на локацији Cernavoda NPP. Надлежни органи истичу да било каква хидротехничка изградња на Дунаву (укључујући Ђердап 3) не сме негативно да утиче на расхладни ток за истовремени рад 4 нуклеарна реактора Cernavoda NPP.</p> <p>У том контексту, подсећамо да Конвенција између Владе Румуније и Савезне владе Савезне Републике Југославије о експлоатацији и одржавању хидроенергетских система Ђердап I и Ђердап II, утврђује услове под којима се систем Ђердап I и Ђердап II може користити као јединствени хидроенергетски и навигациони склоп.</p> <p>У овом тренутку, информације представљене у стратегији дају општи оквир, без упућивања или детаљног описа конкретних аспеката у вези са утицајем ХЕ Ђердап 3 на рад и производњу Хидротехничког система Ђердап I и Ђердап II. Тренутно, дневне планове рада електрана из овог система утврђује Заједничка диспечерска служба за енергетику (ЗДСЕ), а регулисање се врши свакодневно, засновано на ограничењима нивоа на контролним деоницама и у границама дозвољених варијација које свака страна мора у потпуности да поштује. Узимајући у обзир концепт и начин рада ХЕ Ђердап 3 за услуге балансирања, то би значајно утицало на дневне планове рада електрана Ђердап I и Ђердап II, што би потенцијално довело до изостанка јасних прописа у случају неусаглашености са границама толеранције које су дозвољене у складу са Конвенцијом о експлоатацији и актуелним Правилником ЗДСЕ.</p> <p>Управљање са два хидроенергетска циља, као и управљање овим водама, може се постићи само заједничким договором представника двеју држава потписника Конвенције, у границама, условима и роковима који су договорени. Сматрамо да је питање сваког новог пројекта у надлежности државних органа две земље. Дакле, утврђивање додатних обавеза за румунску страну може се извршити само позивањем на одредбе Конвенције и само под условима чл. 28, односно на исти начин на који је Конвенција усвојена. Истовремено, у смислу изнетог, одредбе чл. 29 Конвенције према којој „се Конвенција примењује током целокупног постојања система Ђердап I и Ђердап II“¹ треба узети у обзир.</p> <p>Узимајући у обзир горе наведене информације, потребне су детаљне техничке расправе и детаљне анализе, као и формирање техничких радних група, које ће анализирати све импликације електране Ђердап 3, како на нивоу тренутне производње енергије тако и на нивоу пловидбе.</p> <p>Додатне коментаре и предлоге са наше стране у вези са садржајем достављеног обавештења дајемо у наставку:</p> <p>Енергетска безбедност, декарбонизација и економска конкурентност енергетског сектора су општи приоритети развоја енергетике и принципи на којима се заснива Енергетска стратегија Србије. Интензивна примена мера енергетске ефикасности у свим областима потрошње енергије и свим енергетским секторима, енергетска истраживања и иновације неопходни су предуслови за одрживу енергетску политику. Ови горе наведени приоритети обухватају дугорочне циљеве енергетске</p>	
--	--	--	--

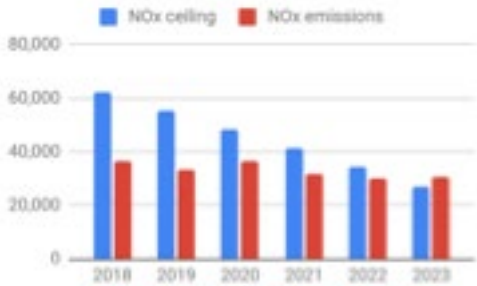
		<p>политике, циљеве који треба да обезбеде постизање општег циља Енергетске стратегије Србије, а која обезбеђује безбедно и приступачно снабдевање енергијом и енергентима за становништво и привреду, уз прогресивно смањење емисије гасова с ефектом стаклене баште и других негативних утицаја на животну средину.</p> <p>Око 70 одсто електричне енергије у Србији производи се из лигнита, некавалитетног угља, који изазива озбиљно загађење, док се остатак електричне енергије производи у хидроелектранама. Упркос недавном снажном расту, енергија ветра је чинила само 2,7% укупне производње електричне енергије у 2020. Када се сагледају пуне геолошке резерве и ресурси, може се уочити да, поред резерви лигнита, уљни шкриљци, као највише коришћени, представљају 9% укупних геолошких резерви и ресурса који су још увек неискоришћени.</p> <p>Нове геополитичке околности указују на чињеницу да унапређење енергетске безбедности, постизање максимално могуће енергетске независности и економска одрживост енергетских система и даље остају доминантни циљеви енергетске политике Србије. Постојећи, расположиви ресурси ће подржавати Енергетски сектор Србије све док не дође до развоја обновљивих извора електричне енергије, транспортне и дистрибутивне инфраструктуре, складишних капацитета и капацитета за интеграцију обновљивих извора енергије, који ће омогућити поуздану замену лигнита, у складу са циљевима Стратегије.</p> <p>Са становишта обновљивих извора енергије, очекује се да ће укупна минимална инсталисана снага ветроелектрана и соларних електрана у 2030. години достићи 3,5 GW, што ће представљати значајно повећање учешћа ОИЕ у укупној производњи електричне енергије. Процењена инсталисана снага у ветроелектранама је око 1,77 GW, а у соларним електранама 1,73 GW. Очекује се да ће до 2040. године минимални укупни инсталисани капацитет изграђених ветроелектрана и соларних електрана бити 10,97 GW (3,16 GW инсталисани капацитет на ветар и 7,37 GW у солару). Територија Србије је погодна за коришћење геотермалних топлотних пумпи. Процењује се да би топлотне пумпе укупне снаге око 7 GW могле да се уграде у индивидуалне системе грејања.</p> <p>Стратегија разматра и могућност увођења нуклеарне енергије у енергетском сектору Србије након 2040. године.</p> <p>Са становишта хидроенергетике, предлаже се ревитализација неколико хидроагрегата, планирана ревитализација до 2037. године, почев од 2025. године, када ће почети сукцесивна ревитализација хидроагрегата на ХЕ Ђердап 2, уз повећање снаге од 5 MW по блоку хидроелектране. Поред тога, за ревитализацију су планирана три хидроагрегата из ХЕ Потпећ и четири агрегата Власинске ХЕ, са повећањем снаге од 6 MW, односно 8 MW, и оба хидроагрегата у ХЕ Бистрица. Укупна додатна снага која се очекује након ових ревитализација је 77,7 MW (47,7 MW до краја 2030. године). Поред ревитализације, планирана је и изградња новог хидроагрегата у ХЕ Потпећ (НА4), чија ће инсталисана снага бити 14 MW.</p>	
--	--	--	--

		<p>У периоду 2030-2040. године, циљ је да се искористи хидроенергетски потенцијал реке Дрине (ХЕ Бук Бијела, ХЕ Фоча и ХЕ Паунци), као и да се искористи хидроенергетски потенцијал река Ибар (121MW) и Морава (146MW).</p> <p>Изградња ХЕ Бистрица (628 MW инсталисане снаге), реверзибилне хидроелектране, планирана је као један од приоритета до 2032. године. Изградња ХЕ Ђердап 3, са процењеном укупном инсталисаном снагом од 1.800 MW, је планирана до 2040.</p> <p>Изградња две планиране хидроелектране (Бистрица и Ђердап) са пумпним акумулацијама би позитивно утицала на подстицање привредног развоја, смањење зависности од увоза енергије и повећање коришћења обновљивих извора енергије. Негативан утицај могао би бити на хидролошки режим водотока и ихтиофауне.</p> <p>Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2040. године, са пројекцијама до 2050. године, не даје довољно техничких информација на основу којих би се могао утврдити утицај будућих инвестиција на еколошки фактор вода, односно документ не приказује одговарајућу еколошку класификацију. Што се тиче МХЕ (микро-хидроелектрана), оне се третирају сумарно, без техничких детаља о еколошком току и сматрају се пројектима без значајног утицаја на развој енергетике у Републици Србији.</p> <p>Имајући у виду да се већина пројеката развија на територији Републике Србије до 2040. године и да су директно само хидроенергетска изградња ХЕ „Ђердап 3“ (1.800 MW) и Трансбалкански електроенергетски коридор (400 кВ преносна снага) повезани са реком Дунав (заједничка граница са Румунијом), може се претпоставити да би предложена инфраструктура могла да произведе потенцијални прекогранични утицај низводно од предложених радова, посебно у погледу смањења производње енергије у хидроелектранама Ђердап 1 и 2. Очекује се да ће хидроелектрана РХЕ Ђердап 3 и Трансбалкански електроенергетски коридор имати негативан утицај на хидролошки режим предметних водотокова, као и на биодиверзитет и ихтиофауну, као и да ће произвести евентуалне промене у погледу коришћења пољопривредног и шумског земљишта и пејзажа. У том контексту, документи је требало да садрже детаљнија образложења у вези са горе наведеним пројектима са потенцијалним прекограничним утицајем, посебно у погледу последица по животну средину (посебно утицаја на хидрологију и биодиверзитет) и пловност.</p> <p>На странама 40. и 41. Стратегије се наводи да два поменута пројекта подразумевају регионалну сарадњу са Румунијом, као и процену прекограничног утицаја. Сходно томе, српска страна ове пројекте може да реализује само у блиској сарадњи са Румунијом, при чему се тражи додатна документација у вези са тим.</p> <p>Нацрт стратегије односи се на предности које је ХЕ Ђердап донела Румунији, а то су подршка енергетским потребама, посебно у погледу диверсификације извора енергије, стабилизација мреже у контексту флукуација у производњи енергије из обновљивих извора, поуздан приступ хидроенергији, посебно у периодима у којима су унутрашњи обновљиви извори недовољни. У документу се помиње да би због капацитета и сложености пројекта он могао да превазиђе унутрашње потребе Србије,</p>	
--	--	--	--

		<p>постајући стратешки ресурс на регионалном нивоу, од великог значаја, који подразумева сарадњу Србије и Румуније.</p> <p>Извештај о животној средини који је сачињен за потребе стратегије идентификује утицај на животну средину који циљеви производње енергије из хидро енергије, енергије ветра, изградње енергетске транспортне инфраструктуре итд. могу имати и предлаже опште мере за смањење утицаја на животну средину.</p> <p>У вези са тачком 6.2. Индикатори за мониторинг животне средине (стр. 76), са освртом на компоненту воде, анализа треба да обухвати и биолошке индикаторе у низу индикатора животне средине, с обзиром на њихову релевантност и значај у контексту анализе стања и ефеката на животну средину. Напомињемо да информације о површинским водама треба да садрже и информације о стању водних тела и о могућим утицајима на њих.</p> <p>Што се тиче мера за спречавање, смањење и ублажавање значајних утицаја на животну средину, извештај SEA предвиђа мере опште природе, које се не могу правилно анализирати у недостатку акционог плана. Надаље, имајући у виду информације о могућем значајном негативном прекограничном утицају које се налазе на страни 62.. табела Изградња РХЕ „Бистрица” (628 MW) до 2032. године и РХЕ „Ђердап 5” (1.800 MW) до 2040. године и на страни 64. табела Повећање учешћа ОИЕ (посебно ветра и сунца) у производњи електричне и топлотне енергије. У 2030. години минимална укупна инсталисана снага 3,5 GW, односно минимална укупна снага 10,97 GW у 2040. години, сматрамо да извештај SEA треба да детаљно описује прекогранични утицај на заштићена природна подручја, биодиверзитет и хидролошки режим. Такође, потребне су додатне информације за попуњавање тачке 9 – Закључци Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину, како би се истакао могући утицај на животну средину и мере за смањење овог утицаја.</p> <p>Такође вас обавештавамо да су нацрт стратегије и пратећа документа објављени на сајту Министарства животне средине, вода и шума Румуније ради јавне консултације, а рок за слање коментара и запажања је 24. јул 2024. године. Током поступка јавних консултација, HBO CEE Bankwatch Romania је доставила своје коментаре које вам достављамо у прилогу овог дописа.</p> <p>Молимо Вас, гђо Вујовић, да примите знаке нашег најдубљег поштовања.</p> <p>Мирчеа Фекет Министар животне средине, вода и шума</p>	
1.	HBO CEE Bankwatch Romania	Енергетски сектор је веома динамичан и потребно је представити најновије могуће податке.	Коментар се не прихвата. Анализиран је период 2010-2021. година и трендови су у

		<p>Стр 9-11 (енглеска верзија): Карактеристике производње и потрошње енергије у Републици Србији и</p> <p>Стр 12-16 Реализација главних стратешких циљева из Стратегије развоја енергетике Републике Србије за период до 2025. године, са пројекцијама до 2030. Године</p> <p>Графикони у овим одељцима су информативни, али приказују само податке до 2021. Требало би их ажурирати тако да укључују и податке за 2022. и 2023. годину.</p>		<p>највећој мери стабилни. Наведене године (2022. и 2023.) су и пандемијске године (крај пандемије је објављен у мају 2023. године), те на тај начин не представљају нетипичан поремећај који нема смисла узимати у разматрање. Додатно, званичан биланс за 2023. годину ће бити доступан тек почетком 2025. године. Напомињемо да је процес израде Стратегије започет 2021. године паралелно са ИНЕКП-ом и при изради Стратегије су коришћене идентичне анализе и подаци као и за ИНЕКП.</p>
2.	HBO CEE Bankwatch Romania	<p>Стр.12-16 Реализација главних стратешких циљева из Стратегије развоја енергетике Републике Србије за период до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године</p> <p>Претходна стратегија предвиђала је изградњу неколико нових термоелектрана на угаљ и отварање нових рудника угља. У овом делу недостаје јасна информација о томе шта се десило са тим плановима: Костолац БЗ је очигледно изграђен, али да ли се од осталих планова одустало?</p>	<p>Нацрт Просторног плана Републике Србије и даље садржи неколико нових планираних термоелектрана на угаљ. Ово није у складу са ИНКЕПом. Треба разјаснити шта се десило са овим плановима.</p>	<p>Коментар се не прихвата. Нацрт Просторног плана није коришћен као подлога при изради нацрта Стратегија јер се не може реферисати на документ који није усвојен. Изузев завршетка ТЕ Костолац БЗ, нацртом нису предвиђени нови термоенергетски капацитети на угаљ и у тексту не постоји ништа што би на такву могућност указивало. Напомињемо да нових термоенергетски капацитети на угаљ нису предвиђени ни у усвојеном ИНЕКП-у.</p>

3.	HBO CEE Bankwatch Romania	<p>Стр 13 Активности на обезбеђивању обавезних резерви нафте су реализоване по плану, а изградњом интерконекторског гасовода од бугарско-српске границе до српско-мађарске границе успостављена је нова рута снабдевања природним гасом из Русије и повећана безбедност снабдевања потрошача.</p> <p>Међутим, геополитички догађаји последњих година су показали да је ослањање искључиво на један извор снабдевања природним гасом веома неповољно, а с обзиром на међузависност и међусобну повезаност различитих енергетских подсектора, може озбиљно да угрози укупну енергетску безбедност целе земље.</p> <p>Овај пасус оставља отворено питање о тренутној ситуацији. Колики проценат гаса сејош увек долази из Русије, а којолики из других извора? Зар нови гасовод из Бугарске није требало да обезбеди пут за неруски гас?</p>	<p>Ако је реч о истом пројекту, он је увек промовисан као опција за транспорт неруског гаса. Било би корисно знати да ли је његово пуштање у рад утицало на снабдевање Србије неруским гасом, како би се разумела потреба за даљим корацима.</p>	<p>Делимично прихваћено. Текст је модификован у поглављу које се тиче реализације важеће Стратегије („Активности обезбеђивања обавезних резерве нафте одвијале су се предвиђеном динамиком, а изградњом интерконективног гасовода од бугарско-српске границе до српско-мађарске границе и интерконекције са Бугарском успостављени су нови правци снабдевања природним гасом и повећана сигурност снабдевања потрошача.”).</p> <p>Напомињемо да се у поглављу посвећеном развоју сектор природног гаса налази текст који објашњава даљу могућност диверсификације извора снабдевања (преко улазне тачке Хоргош из европске мреже гасовода, из гасовода БРУА, Транс-анадолиског и Транс-јадранског гасовода, са терминала за утечњени природни гас у Грчкој и Хрватској, као и гасом произведеним у Румунији).</p>
4.	HBO CEE Bankwatch Romania	<p>Стр.16 Укратко, АД ЕПС је уложио око 450 милиона евра у пројекте за унапређење квалитета ваздуха, воде и земљишта, па су сада укупне емисије азотних оксида (NOx) и честица (PM) свих постројења у оквиру АД</p>	<p>Извор информације: Serbia's report to the European Environment Agency for 2023.</p>	<p>Коментар се прихвата и наведени пасус је коригован. Напомињемо да треба имати у виду да је реализација НЕРПа у току.</p>

		<p>ЕПС испод дозвољене границе утврђене Националним планом за смањење емисија главних загађујућих материја које потичу из старих великих постројења за сагоревање (НЕРП), и ове емисије се смањују сваке године.</p> <p>Ово није тачно и требало би да се исправи. У току 2023. године, у Србији, емисија NOx само из термоелектрана на угаљ је први пут премашила границу из НЕРПа.</p> <p>NOx граница- 27,105 NOx емисија - 30,625</p>		<p>У складу са Водичем Секретаријата Енергетске заједнице о изради НЕРП (POLICY GUIDELINES by the Energy Community Secretariat on the Preparation of National Emission Reduction Plans, PG 03/2014 / 19 Dec 2014), подаци о овим емисијама се третирају односно коригују сагласно емисијама из „пројекта у току“ који се реализују у циљу смањења емисија загађујућих материја. Када се узму у обзир „пројекти у току“, постигнута је усаглашеност са НЕРП. Напомиње се да наведени пројекти треба да се реализују најкасније до 1. јануара 2028. године.</p>
5.	HBO CEE Bankwatch Romania	<p>Стр.19-20 Теоријски хидропотенцијал у Републици Србији износи око 27 TWh годишње. Због ограничења везаних за заштиту животне средине, заузетост и резервацију простора и других услова, велики део преосталог потенцијала се не може искористити, тако да је технички употребљив потенцијал процењен на 18 TWh (са инсталисаном снагом постројења од 4.736 MW). Просечна годишња производња у последњих пет година је око 10,7 TWh.</p> <p>Да ли ове процене узимају у обзир утицаје климатских промена? Неке земље у региону</p>	<p>За више информација о најновијим трендовима производње у земљама Балкана које су веома зависне од хидроелектране, CEE Bankwatch Network, Why hydropower in southeast Europe is a risky investment, July 2022.</p> <p>Ebbe Kyhl Gøtske, Marta Victoria, Future operation of hydropower in Europe under high renewable penetration and climate change, I-Science, Volume 24, Issue 9, 24 September 2021, 102999</p>	<p>Климатске промене нису узете у обзир приликом прогнозе производње хидроелектрана. Свакако је производња будућих ХЕ само претпоставка, која ће током времена да се мења како се буде ближила реализација појединачних пројеката. Последњих 5 година, мисли се на 2015-2020.</p>

		већ пате од великих флукуација у производњи из хидроенергије и очекује се генерални пад у наредним годинама (према студији из 2021., 20-31 процената до 2050. године). Такође, које су „последњих пет година“?		
6.	HBO CEE Bankwatch Romania	Стр.20 Табела 2: Резиме техничког потенцијала великих река у Републици Србији и фуснота 13: „Да би се реализација потенцијалних пројеката омогућила, а хидропотенцијал реке Дрине у појединим деловима водотока искористио, потребно је прије свега решити питање надлежности између ентитета у Босни и Херцеговини' Иако је, наравно, кључно да се ријеши питање надлежности између ентитета Босне и Херцеговине, потребно је напоменути да су Дрина и њене притоке попут Лима најдуже преостало станиште (500+ км) за угроженог дунавског лососа (mladica, Hucho hucho), која живи само у југоисточној Европи и нигде другде. Дрина и Лим се не смеју сматрати потенцијалном локацијом за било какве нове хидроелектране.	Извор информације: Freyhof, J., et al. 2015. The Huchen Hucho hucho in the Balkan region: Distribution and future impacts by hydropower development . RiverWatch & EuroNatur, 30 pp.	Коментар се не прихвата. За сваки конкретни пројекат се ради посебна Студија о процени утицаја на животну средину и тек након њеног јавног увида и усвајања се приступа реализацији пројекта.
7.	HBO CEE Bankwatch Romania	Стр.20 Табела 3: Резиме перспективних РХЕ у Републици Србији – Ђердап 3 Иако би енергетски допринос Ђердапа 3 могао бити значајан (опет у зависности од процене угрожености климатским променама) требало би га упоредити са потенцијалним економским и еколошким користима уклањања брана на Дунаву када Ђердап I и Ђердап II дођу до краја свог животног века.		За период на који се односи нацрт Стратегије, није разматрано уклањање брана на Ђердапу 1 и Ђердапу 2.

8.	HBO CEE Bankwatch Romania	<p>Стр.21 Због свега наведеног хидропотенцијал из малих ХЕ не може имати значајнији утицај на развој енергетике у Републици Србији.</p> <p>Снажно се слажемо са овом изјавом и поздрављамо је.</p>	<p>Може се видети из Извешаја о паду агенције за енергетику Републике Србије, ИЗВЕШТАЈ О РАДУ АГЕНЦИЈЕ ЗА ЕНЕРГЕТИКУ ЗА 2023. ГОДИНУ да је допринос малих хидроелектана производњи електричне енергије занемарљив.</p>	Коментар, не захтева одговор.
9.	HBO CEE Bankwatch Romania	<p>Стр.22 Значајну могућност за изградњу фотонапонских електрана пружа девастирано земљиште у површинским коповима у Колубари и Дрмну. Потребно је размотрити могућност комбиноване примене мелиорационих мера и изградње фотонапонских електрана на одлагалиштима пепела и другом земљишту које тренутно користе термоелектране.</p> <p>Осим девастираног земљишта, у циљним регионима постоји добра електроенергетска инфраструктура која је развијен за потребе енергетске евакуације из термоелектрана.</p> <p>Да, потпуно се слажемо. Ово би требало да буде земљиште највишег приоритета за коришћење соларне енергије.</p>		Коментар, не захтева одговор.
10.	HBO CEE Bankwatch Romania	<p>Стр.27 Изградња ТЕ/СНР на природни гас.</p> <p>С обзиром на то да је за изградњу било које нове електране потребно више година и да постројења обично раде неколико деценија како би се надокнадили инвестициони и оперативни трошкови, то је неспојиво са декарбонизацијом до 2050. Такође је у супротности са циљем смањења потрошње гаса како би се ограничила увозна зависност због смањене производње са српских гасних поља.</p>	<p>Нови докази стално излазе на видело о утицају фосилног (природног) гаса на климу, показујући да је у многим случајевима лош као угаљ због емисије метана током производње и транспорта.</p> <p>Пример: Deborah Gordon et al, 2023, Evaluating net life-cycle greenhouse gas emissions intensities from gas and coal at varying methane leakage rates, Evaluating Environ. Res. Lett. 18.</p>	Коментар се не прихвата. Природни гас је виђен као гориво које је прихватљиво у процесу енергетске транзиције и ЕУ је природни гас увела у своју зелену таксономију. При томе треба имати у виду да су сагласно Зеленој Агенди циљеви који су обавезујући су циљеви за 2030. годину. Циљ апсолутне декарбонизације енергетског

				сектора у 2050. години није предвиђен нацртом Стратегије, као ни ИНЕКП-ом. Предвиђено когенерационо постројење на гас је битно са становишта сигурног снабдевања електричном енергијом у ситуацији повећаног удела ОИЕ.
11.	HBO CEE Bankwatch Romania	<p><i>Слр.27 Догођино, у случају одлуке о њочейку коришћења нуклеарне енергије за њроизводњу елекѝричне енерѝије, У ѝериоду имѝлементѝације ове Сѝпраѝеѝије ѝоѝребно је заѝочейи ѝроцес креирања друѝѝвених, ѝравних, инсѝѝѝуѝионалних, реѝулаѝорних, инфрасѝрукѝурних, образовних, кадровских, и све друѝх неоѝходних услова у Реѝублици Србији за увођење нуклеарне енерѝије у енерѝеѝски микс ѝосле 2040. ѝодине.</i></p> <p>Није јасно како би се тиме повећала енергетска безбедност Србије из два разлога: уранијум би морао да се увози, а неколико земаља које га производе су нестабилне; а нуклеарна електрана захтева стабилно снабдевање водом за хлађење, што се не може гарантовати у земљи без излаза на море у ери климатског хаоса.</p>	Француска је неколико пута морала да гаси нуклеарне електране током суша последњих година.	Република Србија у нацрту Стратегије енергије разматра могућност коришћења нуклеарне енергије као једну од опција. Чињеница да се ради о увозном гориву и технологији је наглашена у тексту нацрта: „Са становиште енергетске безбедности, ради се скоро у потпуности о увозној технологији, на бази увозних горива. Међутим, нуклеарне јединице представљају врло поуздан извор енергије, намењен покривању базног оптерећења, који позитивно утиче на стабилност производње електричне енергије уз нулту емисију загађујућих материја у ваздух.”. Што се тиче климатских промена и проблема хлађења то је питање које ће се решавати на техничком нивоу када и уколико дође до планирања конкретног постројења. У

				<p>тексту нацрта је уочен утицај климатских промена на енергетику и у Уводном делу се наглашава: " Транзициона путања енергетике Републике Србије мора да покаже и отпорност на све изазове и негативне утицаје које климатских промена могу да имају на сектор."</p> <p>Напомињемо да је ЕУ нуклеарну енергију увела у своју зелену таксономију .</p>
12.	HBO CEE Bankwatch Romania	<p><i>Слр. 30 Шира употреба пољопривредних машина за прерађивање:</i></p> <p><i>15% удела у индивидуалним системима до 2030.</i></p> <p><i>Ово је веома добродошло и директно потребно. Ако се жели постићи, ефикасна подстицајна шема са јаком комисијом тржишта мораће да се усвоји одмах.</i></p>		<p>Коментар се прихвата, али детаљнија разрада подстицајних мера са значајном бесповратном помоћи, уколико се покаже потребно, предложиће се у ПОС-у.</p>
13.	HBO CEE Bankwatch Romania	<p><i>Слр.30 Увођење биогорива и биометана:</i></p> <p><i>учешће од 3% до 2030. године.</i></p> <p><i>Савештовали бисмо Србији да се концентрише на електрификацију саобраћаја умесно на биогорива и биометан.</i></p>	<p>Политика ЕУ у овој области била је недоследна и неуспешна и било би мудрије сачекати и видети да ли је ЕУ у стању да пронађе изводљив и еколошки прихватљив начин коришћења биогорива пре него што је копираће.</p> <p>Напредна биогорива, на основу њихових тренутних састојака-састава, никада неће бити доступна локално у великим количинама, док њихов увоз уопште нема смисла због климатских утицаја њиховог транспорта и вероватноће да ће бити третирана биогоривима из хране и усева.</p>	<p>Коментар је саветодавног типа и не захтева директан одговор. Напомињемо да се ради се о претпоставци коришћења у поступку моделирања, а вредност је преузета из ИНЕКП-а. Не видимо разлог да се ова горива не укључе у енергетски микс, под условом да се производња биометана и биогорива врши уз поштовање директива ЕУ везано за одрживост и климатску неутралност.</p>

				везано за рад појединих блокова.
16.	HBO CEE Bankwatch Romania	<p>Стр.37 С обзиром на то да је повлачење из погона ТЕ Панонске вероватно, неопходна је изградња нових капацитета на подручју Новог Сада. Планирана гасна електрана би имала капацитет од 350 MW електричне и 100 MW топлотне енергије. Као подршка овој новој електрани, био би задржан у блок 2 у постојећој ТЕ Нови Сад, као резерва инсталисане снаге од 120 MWe.</p> <p>Поред поменуте нове електране на локацији постојеће у Новом Саду, могућа је и изградња гасне електране у околини Ниша. Планирано је да ова електрана има капацитет од 150 MW електричне и 100 MW топлотне енергије.</p> <p>Видети коментар 10 – ниједна земља не би требало да гради нове електране на фосилна горива или другу инфраструктуру у овој фази климатског ванредног стања.</p>		<p>Не прихвата се. Циљ апсолутне декарбонизације енергетског сектора у 2050. години није предвиђен нацртом Стратегије, као ни ИНЕКП-ом. Напомињемо да се једини усвојени циљеви у ИНЕКП-у односе на 2030. годину, а да се дају смернице за 2040. и 2050. годину.</p> <p>Предвиђено когенерационо постројење на гас је битно са становишта сигурног снабдевања електричном енергијом у ситуацији повећаног удела ОИЕ.</p>
17.	HBO CEE Bankwatch Romania	<p>Стр.37-38 У периоду 2030-2040. циљ је искоришћење хидропотенцијала река Дрине, Ибра и Мораве.</p> <p>Највећу могућност за потенцијалну регионалну сарадњу у области електроенергетике Република Србија</p> <p>Има у заједничком коришћењу хидропотенцијала. Најзначајнији потенцијал представља река Дрина (Горња, Средња и Доња Дрина). Планирано је да се изградња новог хидроенергетског система</p>		<p>Коментар се не прихвата. За сваки конкретни пројекат се ради посебна Студија о процени утицаја на животну средину и тек након њеног јавног увида и усвајања се приступа реализацији пројекта.</p>

		<p>Горње Дрине заврши до 2032 године. То би значило да ће тада бити три нове ХЕ</p> <p>прикључене на мрежу - ХЕ Бук Бијела, ХЕ Фоча и ХЕ Паунци.</p> <p>Видети коментар 6 - Дрина и Лим се не смеју сматрати потенцијалном локацијом за било какве нове хидроелектране.</p>		
18.	HBO CEE Bankwatch Romania	<p>Стр.37 фуснота 16 Горњи ток Дрине територијално припада Републици Српској (БиХ), док је у средњем и доњем току Дрина гранична река између Републике Србије и Републике Српске (БиХ).</p> <p>Једна дионица између Устиколине и Горажда припада и Федерацији Босне и Херцеговине.</p>		<p>Прихвата се. Текст је коригован: „Горњи ток реке Дрине територијално припада Босни и Херцеговини, док је у средњем и доњем току река Дрина гранична река између Републике Србије и Босне и Херцеговине.”</p>
19.	Република Хрватска, Министарство заштите околиша и зелене транзиције	<p>РЕПУБЛИКА ХРВАТСКА МИНИСТАРСТВО ЗАШТИТЕ ОКОЛИША И ЗЕЛЕНЕ ТРАНЗИЦИЈЕ КЛАСА: 351-03/24-01/1702 УРБРОЈ: 517-05-1-1-24-14 Загреб, 4. листопада 2024. РЕПУБЛИКА СРБИЈА Министарство заштите животне средине Булевар Михајла Пупина 2 11070 Београд Министрица Ирена Вујовић ПРЕДМЕТ: Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2040. године с пројекцијама до 2050. године - обавијест, доставља се Поштована министрице Вујовић, у складу с претходном обавијести Министарства заштите околиша и зелене транзиције Републике Хрватске (у даљњем тексту: Министарство) од 12. рујна 2024. године (КЛАСА: 351-03/24-01/1702; УРБРОЈ: 517-05-1-1-24-2) о намјери судјеловања Републике Хрватске у прекограничном поступку стратешке процјене утјецаја на околиш Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године с пројекцијама до 2050. године, Министарство је слиједом запримљене документације у раздобљу од 14. коловоза до 12. рујна 2024. године провело јавну расправу о стратешкој студији Стратегије развоја</p>		<p>Коментари у допису се у потпуности односе на СПУ и одговори се налазе у Извештају о јавним консултацијама за СПУ.</p>

		<p>енергетике Републике Србије до 2040. године с пројекцијама до 2050. године (даље у тексту: стратешка студија) и Нацрту приједлога Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године с пројекцијама до 2050. године (даље у тексту: Стратегија). Увид у предметну документацију омогућен је на службеним интернетским страницама Министарства (https://mzost.uov.hr/). Тијеком јавне расправе нису запримљене примједбе, мишљења нити приједлози јавности и заинтересирани јавности. Успоредно с јавном расправом, Министарство је о предметној документацији провело консултације с тијелима државне управе и правним особама с јавним овластима у Републици Хрватској.</p> <p>Сукладно чланку 10. Протокола о стратешкој процјени околиша уз Конвенцију о процјени утјецаја на околиш преко државних граница (Кијев, 2003.), даље у тексту: Протокол, о запримљеним мишљењима тијела Републике Хрватске обавјештавамо вас како слиједи.</p> <p>Стратегија, као и пратећа стратешка студија у дијеловима који се односе на квалитету зрака су коректно написане, с обзиром на то да је наглашено да стратешка студија садржи преглед садашњег стања квалитете зрака и процјене могућих утјецаја на околиш. У стратешку студију предлаже се уврстити, с обзиром на то да је Република Србија странка ЛРТАП Конвенције, податке и трендове емисија онечишћујућих твари у зрак.</p> <p>У стратешкој студији није обрађено питање климе и климатских промјена, као ни њиховог утјецаја услед provedбе Стратегије. Нису анализиране очекиване климатске промјене и могући негативни/позитивни утјецаји, такодер није израђена процјена утјецаја климатских промјена на активности предвиђене Стратегијом. У контексту енергетског састава важно је сагледати јачање отпости пријеносне мреже, јачање отпости дистрибуцијске мреже, као и јачање отпости целокупног електроенергетског састава на климатске промјене.</p> <p>У задње вријеме смо свједоци све учесталијих нестабилности националних енергетских састава, што значајно утјече и на енергетске саставе сусједних земаља, стога је важно потицати убрзани развој капацитета за праћење и брзо отклањање негативних посљедица климатских утјецаја на електроенергетски састав. Постојећи капацитети за производњу електричне и топлинске енергије су под све већим утјецајем климатских промјена те је нужно јачање њихове отпости на климатске промјене. Утјецај Стратегије на климатске промјене је обрађен те је констатирано да гледајући кумулативни учинак повећања емисија стакленичких плинова неће бити значајан на разини Републике Србије.</p> <div data-bbox="591 1098 864 1316"> <p>MINISTRICA Marija Vučković</p> </div> <p>Слиједом претходно наведеног, молимо да нам доставите очитовање на наведене примједбе, те ћемо Вас по примитку истих обавијестити о коначној одлуци Републике Хрватске сукладно чланку 10.</p>	
--	--	---	--

		<p>Протокола. С поштовањем, НА ЗНАЊЕ:</p> <p>1. Република Србија, Министарство заштите животне средине, н/п Еспоо контакт особи госп. Слободану Сремчевићу, Омладинских бригада бр. 1, 11070 Београд Министарство вањских и еуропских послова, Трг Н.Ш. Зринског 7-8, 10000 Загреб</p>	
20.	Република Српска, Влада, Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију	<p>РЕПУБЛИКА СРПСКА ВЛАДА МИНИСТАРСТВО ЗА ПРОСТОРНО УРЕЂЕЊЕ, ГРАЂЕВИНАРСТВО И ЕКОЛОГИЈУ Трг Републике Српске 1, Бања Лука, тел: 051/339 592 факс: 051/339 653 E-mail: kabinetministra@rngr.vladars.rs www.vladars.rs Број: 15.4.1-052-5063/24 Датум: 01.10.2024.године МИНИСТАРСТВО СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ И ЕКОНОМСКИХ ОДНОСА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ Мусала бр.9 71000 Сарајево ПРЕДМЕТ: Стратешка процјена утицаја на животну средину за Стратегију развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године, МИШЉЕЊЕ, доставља се,- (Веза: Акт Министарства заштите животне средине Републике Србије, број: 002256792 2024 од 24.07.2024. године) На протоколу Министарства за просторно уређење, грађевинарство и екологију дана 27.08.2024. године, запримљено је Обавјештење (нотификација) Министарства заштите животне средине Републике Србије, а у вези са чланом 10. Протокола о стратешкој процјени животне средине, којим се ово министарство, као потенцијална погођена страна, обавјештава о финалној фази израде Нацрта Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године, као и о Извјештају о стратешкој процјени утицаја Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године на животну средину. Достављеним Обавјештењем (нотификацијом) захтјева се одговор о учешћу Босне и Херцеговине у прекограничном поступку стратешке процјене утицаја на животну средину, као и достављање коментара на предметну документацију. Наведено поступање је у складу са чланом 3. Протокола о стратешкој процјени (SEA протокол) уз Конвенцију о процјени утицаја на животну средину у прекограничном контексту (ЕСПОО конвенција). По запримању предметног Обавјештења, ово министарство је дописом број 15.4.1-052-5063/24 од 27.08.2024. године потврдило своју намјеру о учешћу у прекограничном поступку и обавијестило Министарство заштите животне средине Републике Србије посредством Министарства спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине као и директним путем. Обавјештавамо вас да је ово министарство предузело одговарајуће активности у складу са одредбама ЕСПОО конвенције и SEA протокола, у смислу одржавања консултација са надлежним</p>	Коментари у допису се у потпуности односе на СПУ и одговори се налазе у Извештају о јавним консултацијама за СПУ.

		<p>органима и јавности Републике Српске, те омогућило заинтересованим органима/организацијама и јавности да изврше увид и дају своје мишљење о достављеном Нацрту Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године, као и о Извјештају о стратешкој процјени утицаја Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године на животну средину. Заинтересовани органи/организације и јавност су имали могућност, у периоду од 27.08.2024. до 26.09.2024. године, да изврши увид у садржај горе наведене документације на интернет страници Министарства и да доставе своја мишљења и коментаре на могући прекогранични утицај усљед реализације предметног плана, у року од 30 дана од дана објављивања Обавјештења, Јавни увид је био омогућен путем интернет странице Владе Републике Српске, Министарства за просторно уређење, грађевинарство и екологију.</p> <p>Такође, Обавјештење (нотификација) Министарства заштите животне средине Републике Србије је достављено надлежним органима односно: Министарству здравља и социјалне заштите, Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарству енергетике и рударства, те Републичком заводу за заштиту културно - историјског и природног наслеђа, са позивом да у планираном року од 30 дана доставе своја мишљења о могућим прекограничним утицајима усљед реализације предметног плана. Достављена мишљења надлежних органа налазе се у прилогу овог дописа.</p> <p>Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију Републике Српске је извршило увид у достављени Нацрт Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године, као и Извјештај о стратешкој процјени утицаја Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године на животну средину, те са аспекта стратешке процјене утицаја на животну средину у прекограничном контексту констатује следеће:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Израђивач Извјештаја о стратешкој процјени утицаја Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године на животну средину је на основу утврђених критеријума извршио вредновање значајних утицаја са прегледом величине тј. степеном утицаја спровођења Стратегије на појединачне сегменте животне средине и извршио вредновање појединачних утицаја на подручју које је обухваћено Стратегијом. Приликом утврђивања критеријума израђивач извјештаја је уврстио и могући прекогранични утицај са аспекта вредновања просторних размјера као и са аспекта утврђивања стратешки значајних утицаја. Наиме, у Извјештају о стратешкој процјени утицаја на животну средину, у поглављу 6.2. Индикатори за праћење стања животне средине, наводи се да се праћење стања врши систематским мјерењем, испитивањем и оцјењивањем индикатора стања и загађења животне средине које обухвата праћење природних фактора, односно промјена стања и карактеристика животне средине, укључујући и прекогранични мониторинг и то: ваздуха, воде, земљишта, шума, биодиверзитета, флоре и фауне, елемената климе, озонског омотача, јонизујућег и нејонизујућег зрачења, буке, отпада, рану најаву удеса са праћењем и процјеном развоја загађења животне 	
--	--	---	--

		<p>средине, као и преузетих обавеза из међународних уговора.</p> <p>® У Извјештају о стратешкој процјени утицаја Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године на животну средину, у поглављу 9. Приказ закључака Извјештаја о стратешкој процјени утицаја на животну средину, наводи се да је у оквиру Стратешке процене утицаја дефинисано 15 посебних циљева и 31 индикатор за оцјену одрживости Стратегије. Избор индикатора усклађен је са планском концепцијом и предикцијама о могућим утицајима на квалитет животне средине. Поред тога, наводи се да ће посебни циљеви послужити за евалуацију развојних пројеката, а индикатори за праћење (мониторинг) стања животне средине у току имплементације Стратегије развоја енергетике. У процес вишекритеријумске евалуације укључена су 24 развојна пројекта која се планирају Стратегијом, а која су вреднована по основу критеријума величине утицаја, просторних размјера могућих утицаја и вјероватноће утицаја.</p> <p>® Такође, у Извјештају о стратешкој процјени утицаја Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године на животну средину, наводи се да ће имплементација Стратегије развоја енергетике имати значајан број стратешки значајних позитивних утицаја и мањи број негативних импликација у простору и животној средини, а да је већина негативних импликација искључиво локалног карактера у смислу просторне дисперзије утицаја. Даље се наводи да су инвестиционом изградњом замјенских капацитета и постојећих површинских копова у значајној мјери могући негативни утицаји на квалитет ваздуха, вода (загађење подземних вода) и земљишта, промјене изгледа предјела, биодиверзитета и социјалних импликација, Негативне импликације обновљивих извора енергије могу настати као посљедица појединих пројеката на одређене природне ресурсе и биодиверзитет (вјетроелектране на орнитофауну и хироптерофауну) као и промјену предјела. Стратешком процјеном је препознат значај и истакнута важност сагледавања прекограничног утицаја и на нивоу даље разраде пројектних рјешења, покретање посгупка процјене утицаја на животну средину и укључивање сусједних земаља.</p> <ul style="list-style-type: none"> • У Извјештају о стратешкој процјени утицаја Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године на животну средину, у поглављу 5. Смјернице за израду стратешких процјена на нижим хијерархијским нивоима и процјене утицаја пројеката на животну средину, наводи се да сам Извештај садржи разрађене смјернице за планове или програме на нижим хијерархијским нивоима који обухватају дефинисање потребе за израдом стратешких процјена и процјена утицаја пројеката на животну средину и којима се одређују аспекти заштите животне средине и друга питања од значаја за процјену утицаја на животну средину планова и програма нижег хијерархијског нивоа. Такође, наведено је да је за све капиталне енергетске објекте планиране Стратегијом, као што су: реверзибилне хидроелектране, хидроелектране, планирана когенерациона постројења, преносне и дистрибутивне мреже великог капацитета, складишта нафте и гаса, продуктоводе и др, потребна израда одговарајућих планских докумената за које је потребно израдити Стратешку процјену утицаја. Такође, израда планских докумената је потребна и за енергетске објекте који користе обновљиве изворе енергије и који су 	
--	--	---	--

		<p>груписани на истом подручју, а чији просторни утицај превазилази локални ниво и гдје може доћи до кумулативних и синергијских утицаја, предвиђа се и израда Стратешке процјене утицаја на животну средину.</p> <p>Имајући у виду све напријед наведено, те да је у Извјештају о стратешкој процјени утицаја на животну средину истакнута важност и значај регионалне сарадње, Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију Републике Српске ће везано за област заштите животне средине у прекограничном контексту пружити подршку истима и активно учествовати у њиховој реализацији те даје се позитивно мишљење на Извјештај о стратешкој процјени утицаја Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године на животну средину.</p> <p>Молимо да овај акт, заједно са прибављеним мишљењима, прослиједите надлежном органу Републике Србије у што краћем року, те да нас као заинтересовану страну обавијестите о наредним активностима по овом пројекту. Од органа надлежног за давање коначне одлуке за предложену активност у складу са чланом 6. став 1. ЕСПОО Конвенције, тражимо да се коначна одлука достави овом министарству, те да се поступи у складу са одредбама члана 6. став 3. ЕСПОО Конвенције у случају нових информација које нису биле расположиве до времена давања овог мишљења.</p> <p>Прилози: Мишљење Републичког звода за заштиту културно - историјског и природног насљеђа, број: 07/1/625-6S5/24 од 09.09.2024. године Доставл.ено:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Наслову 2. Министарству заштите животне средине Републике Србије Ул. Омладинских бригада бр,1,11070 Нови Београд Евиденцији 3. 4. <p>а/а</p>	
21.	Република Српска, Министарство просвјете и културе, Републички завод за заштиту културно-историјског и природног насљеђа	<p>РЕПУБЛИКА СРПСКА МИНИСТАРСТВО ПРОСВЈЕТЕ И КУЛТУРЕ РЕПУБЛИЧКИ ЗДВОД ЗА ЗАШТИТУ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ И ПРИРОДНОГ НАСЉЕЂА Бука Караџића 4, Бањалука, телефон: 051/247-419, факс: 051/247-545, E-mail: rzzzs@blic.net www.nasljedje.org Број: 07/1/625-655/24 Бања Лука, 5. септембар 2024. године РЕПУБЛИКА СРПСКА ВЛАДА МИНИСТАРСТВО ЗА ПРОСТОРНО УРЕЂЕЊЕ, ГРАЂЕВИНАРСТВО И ЕКОЛОГИЈУ Предмет: Мишљење о Стратегији развоја енергетике Републике Србије до 2040. године у складу са SEA протоколом</p>	Коментари у допису се у потпуности односе на СПУ и одговори се налазе у Извештају о јавним консултацијама за СПУ.

		<p>У вези са вашим Захтјевом за Мишљење о Стратегији развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године са Извјештајем о стратешкој процјени утицаја на животну средину на исти, а сходно SEA протоколу и ESPGO конвенцији, обавјештавамо вас да је Завод размотрио предметне документе.</p> <p>Стратешка процјена утицаја је констатовала да на стратешком нивоу планирања Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године није могуће утврдити обим имплицираних прекограничних утицаја планираних пројеката у овој фази.. Такође, идентификоване су области енергетског развоја у оквиру којих би одређени пројекти који се налазе у граничном појасу са другим државама, могли изазвати прекограничне утицаје. С тим у вези Завод ће утицаје на природу разматрати у току реализације конкретних пројеката који подлијежу процјени прекограничног утицаја, односно у току процјене утицаја пројеката на животну средину када ће бити доступни сви релевантни инпути који омогућавају да се утврди прекогранични утицај.</p> <p>С поштовањем, гву-. Директор Достављено: (Т) Наслову 3. Архиви</p>	
22.	Центар за животну средину, Бања Лука	<p>Број: 525/24 Бања Лука, 30.9.2024. године Министарство просторног уређења, грађевинарства и екологије Трг Републике Српске 1 78 000 Бања Лука П Р Е Д М Е Т: Коментари и примједбе на Нацрт Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године и Коментари и примједбе на Извјештај о стратешкој процјени утицаја развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године на животну средину, доставља се У складу са обавјештењем објављеном на интернет страници дана 27.08.2024. године, достављамо вам примједбе и коментаре на наведене документе, како слиједи: Генерални коментари и примједбе на Нацрт Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године:</p> <p>1. У поглављу "Уводна разматрања", страна 4, посљедњи параграф, наводи се појам: Енергетски комплекс. Коментар: У нацрту документа није објашњено значење појма "Енергетски комплекс" и стога је потребно, или дати дефиницију појма, брисати појам, или замијенити другим појмом који прецизније објашњава размишљања надлежног предлагача.</p>	1. Видети одговор на идентичан коментар бр. 294.

	<p>2. Коментар: У поглављу "Уводна разматрања" приказати које су алтернативе повећаном коришћењу гаса разматране, који су ризици од повећаног коришћења гаса и које мјере управљања ризицима ће Република Србија провести како би ублажила последице увећане увозне зависности из ризичних извора и праваца.</p> <p>3. У поглављу "Уводна разматрања", у делу "Правни оквир за доношење Стратегије", нису спроведене јавне консултације, у складу са Законом о планском систему ("Сл. гласник РС", бр. 30/18) Републике Србије и Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика („Сл. Гласник РС" бр. 8/19). Коментар: Подносилац указује да је у складу са чланом 10. у вези члана 4. Закона о планском систему Републике Србије, нацрт Стратегије развоја енергетике РС до 2040. године са пројекцијама до 2050. године, документ јавне политике. У складу са наведеним, чланом 34. Закона о планском систему Републике Србије, прописује обавезу провођења консултација у свим фазама израде документа јавних политика, па тако утврђује да је надлежни предлагач дужан да омогући учешће свих заинтересованих страна и циљних група у процесу консултација, које спроводи током израде документа јавних политика. Даље, у ставу 4 истог члана Закона о планском систему, прописано је да информације о резултатима спроведених консултација, који нарочито обухватају податке о консултованим странама, обиму и методима консултација, питањима о којима се расправљало током консултација, затим примједбама, сугестијама и коментарима који су узети у разматрање и онима који нису уважени, као и о разлозима за њихово неприхватање, надлежни предлагач представља у оквиру документа јавне политике. Такође, чланом 40. Уредбе о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика („Сл. Гласник РС" бр. 8/19), прописано да предлагачи докумената јавних политика, односно обрађивачи закона дужни су да током израде тог документа, односно закона, тј. током провођења ex-ante анализе ефеката, проведу консултације са представницима свих циљних група и осталих заинтересованих страна идентификованих у складу са чланом 11. ове Уредбе, користећи примјерену технику консултација. С тим у вези, Подносилац указује да правна природа цитираних норми Закона о планском систему и Уредбе о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика, обавезује надлежног предлагача да одржи консултације које се морају провести током израде документа јавних политика, те да није могуће исте проводити након израде нацрта документа јавне политике.</p> <p>4. У поглављу "Реализација основних стратешких циљева из Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године у делу "Транзиција ка одрживој енергетици" наводи се сљедеће: "У периоду од 2010. до 2021. године, дошло је до смањења емисије угљен-диоксида из сектора енергетике, а који је последица сагоревања горива, за око 3%. Доминантни извор емисије угљен-диоксида је процес сагоревања фосилних горива - угља (око 70%), деривата нафте (око</p>	<p>2. Видети одговор на идентичан коментар бр. 297.</p> <p>3. Видети одговор на идентичан коментар бр. 304.</p> <p>4. Видети одговор на идентичан коментар бр. 316.</p>
--	--	---

	<p>20%) и природног гаса (око 10%). Наведена структура извора емисије угљен-диоксида је непромењена у току разматраног периода. Смањење емисије до кога је дошло је резултат примена мера енергетске ефикасности и смањене потрошње енергије, а не суштинске промене у структури коришћене примарне енергије."</p> <p>Коментар: Потребно је навести извор за сваки од наведених података.</p> <p>5. У поглављу "Развој енергетских сектора до 2040. године", у дијелу "Електроенергетски сектор", мјера која гласи: "Промена производног портфолија, тако да удео ОИЕ у производњи електричне енергије буде што већи" је непрецизна. Синтагма "буде што већи" није прикладна приликом дефинисања конкретних мјера у Стратегији за остваривање наведених циљева.</p> <p>6. Генерални коментари и примједбе на Извјештај о стратешкој процјени утицаја развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године на животну средину: Израђивач Нацрта је требао да наведе изворе за сваки од података и информација у Извјештају. Потребно је да се у документу овог типа јасно, неводсмислено и транспарентно наведу извори на основу којих су анализе спроведене и на којима се заснивају одређене тврдње и процјене. Прекограничне консултације нису спроведене у складу са Протоколом о стратешкој процјени утицаја на животну средину ЕСПОО Конвенције. Према члану 10.1. Закона о потврђивању Протокола о стратешкој процјени утицаја на животну средину уз конвенцију о процјени утицаја на животну средину у прекограничном контексту ("Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 1/10) ("Закон о потврђивању протокола") када Страна поријекла сматра да примјена плана или програма вјероватно има значајне прекограничне посљедице на животну средину и здравље, или ако Страна која ће вјероватно бити значајно погођена то затражи, Страна поријекла ће што је раније могуће прије усвајања плана или програма обавијестити погођену Страну. Такође, Протоколом су стране обавезане да обезбиједе учешће јавности у раној фази и на вријеме, а на ефикасан начин, када су све опције отворене у стратешкој процјени утицаја на животну средину планова и програма. Чланом 23. Закона о стратешкој процјени утицаја („Сл. Гласник РС" бр. 135/04 и 88/10) прецизирано је да ће Министарство заштите животне средине у што краћем року, а најкасније када буде информисала своју јавност, другој држави доставити информације о прекограничним утицајима плана/програма на животну средину. Дакле, Република Србија је била дужна да обавијести и достави цијелокупну релевантну документацију државама које су потенцијално погођене активностима предвиђеним Стратегијом развоја енергетике како би је оне изложиле на увид јавности у својим државама најкасније у тренутку када је наведени нацрт Стратегије изложила јавности у Републици Србији.</p> <p>Међутим, Министарство заштите животне средине је дописом бр. 002250508 2024 од 29. јула 2024. године обавијестило Подносиоца да је "Министарство заштите животне средине 23. јула добило информацију да је покренут процес јавних консултација о Нацрту стратегије развоја енергетике и</p>	<p>5. Видети одговор на идентичан коментар бр. 331.</p> <p>6. Остали коментари у допису се у потпуности односе на СПУ и одговори се налазе у Извештају о јавним консултацијама за СПУ.</p>
--	---	--

		<p>Извештаја о стратешкој процени утицаја" те да је исто "покренуло поступак припреме за спровођење консултација 25.07.2024. године".</p> <p>Обавезу спровођења прекограничних консултација предвиђа и Одлука о изради стратешке процене утицаја стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 97/21 и 29/24) гдје се у тачки 8. наводи да ће Министарство у поступку учешћа заинтересованих органа и организација и јавности спровести прекограничне консултације у складу са Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину. У Извјештају (Поглавље 1.1) се наводи да је општи циљ Стратегије обезбјеђивање сигурног и приступачног снабдијевања енергијом и енергентима становништва и привреде, уз прогресивно смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште и других негативних утицаја по животну средину и здравље људи. Међутим, уколико се упореде циљеви који су истакнути у Стратегији и они у Извјештају јасно се може уочити неуједначеност и произвољно тумачење израђивача Извјештаја циљева који су постављени на нивоу Стратегије. Примјера ради, Подносилац и поред уложених напора у Стратегији није могао уочити на којем то тачно мјесту као општи циљ израђивач Стратегије поставља прогресивно смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште и других негативних утицаја по животну средину и здравље људи? Наведено би, свакако, требао бити један од циљева Стратегије, али у нацрту Стратегије који је изложен на јавну расправу заштита животне средине се не поставља као општи циљ Стратегије. Истина, циљеви у Стратегији нису ни постављени на јасан начин у складу са Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика, чиме онемогућавају идентификацију општих и посебних циљева.</p> <p>Приликом дефинисања односа са другим документима, израђивач Извјештаја не успијева да препозна кључна документа и исправно идентификује обавезе које је Република Србија преузела међународним уговорима. Тако, израђивач Извјештаја наводи да се потписивањем Париског климатског споразума 2015. године и његовом ратификацијом у Народној скупштини 2017. године, Србија је прихватила да активно дјелује у правцу смањења емисије гасова са ефектом стаклене баште и преузела обавезу израде Националних енергетских и климатских планова којима ће се дефинисати циљеви декарбонизације, повећања удјела ОИЕ и побољшања енергетске ефикасности. Обавеза израде Интегрисаног националног енергетског и климатског плана ("ИНЕКП") произилази из Уговора о оснивање Енергетске заједнице. Истина, ИНЕКП може бити инструмент за остваривање циљева Париског споразума, али је потпуно погрешно тврдити да обавеза његове израде проистиче из овог уговора. Израђивач Извјештаја не наводи, јер очигледно то и не зна, да је одлуком Министарског савета 2021/14/MC-EnC, REGULATION (EU) 2018/1999 постала саставни део законодавства Енергетске заједнице.</p> <p>Израђивач наводи и документа у припреми, али није у потпуности јасно у каквом су она односу са Стратегијом и да ли и на који начин се усклађивао са истима.</p>	
--	--	--	--

		<p>Поред тога, одређена документа нису у фази припреме још од 2023. године (попут Програма прилагођавања на измењене климатске услове).</p> <p>Извјештај потом не садржи резултате претходних консултација са заинтересованим органима и организацијама. Израђивач Извјештаја у поглављу 1.3 наводи да ће у поступку израде Стратегије развоја енергетике и спровођења Стратешке процене, бити обављене консултације са представницима заинтересованих органа и организација, у складу са одредбама члана 11. Закона о стратешкој процени утицаја. Након израде нацрта Извештаја о стратешкој процени утицаја биће организоване јавне консултације и презентација СПУ гдје учешће могу узети заинтересоване стране, надлежни органи и јавност а њихова мишљења ће бити узета у обзир приликом израде коначне верзије Извештаја. Да ли носилац израде Стратегије може да образложи како се то спроводе јавне консултације након јавне расправе? Такође, како ће се то заинтересовани органи и организације на јавној расправи о извештају о стратешкој процени утицаја на животну средину изјашњавати о припреми одлуке о изради стратешке процене утицаја? Наведене констатације, поред тога што су формалноправно немогуће, буде озбиљну сумњу у компетентност Израђивача Извјештаја и намјере носиоца израде Стратегије. Оне такође индикују да су, барем начелно, ови актери били свесни обавезе да спроведу поступак консултација са јавношћу и заинтересованим органима и организацијама, а која је у потпуности изостала прије спровођења јавне расправе. Даље, у Извјештају се наводи да је процес доношења одлука, коме су претходиле презентације и дискусије, реализован на састанцима Радне групе који су се редовно одржавали и које су усвајале фазне периодичне извештаје о напредову израде документа. Међутим, Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину утврђује да полазне основе садрже опис резултата претходних консултација са заинтересованим органима и организацијама битне са становишта циљева и процене могућих утицаја стратешке процене. Тај опис овај део Извјештаја не садржи, те Извјештај формално не задовољава услове прописане законом. Имајући у виду да Израђивач Извјештаја и носилац израде Стратегије нису ни обавили консултације са заинтересованим органима, организацијама и јавности јасно је зашто Израђивач Извештаја није могао да попуно овај део документа.</p> <p>Потом, индикатори за праћење остварења општих и посебних циљева су непрецизни и немјерљиви. Неопходно је било обезбједити експертски приступ приликом израде овог стратешког документа, који је изостао, а како би било могуће пратити у којој мјери се примењује, а што подразумева адекватан и мјерљив избор индикатора за праћење остварења општих и посебних циљева. Мјерљивом индикатору претходи мјерљиво дефинисан општи и посебан циљ, који укључује и мјерљиву процјену актуелног полазног стања. Како циљеви нису постављени на наведени начин, не чуди ни што израђивач Извештаја није ни могао да изабере и постави индикаторе у складу са прописима. Стратегија не дефинише динамику реализације мјера и активности по годинама нити садржи прецизне индикаторе помоћу којих ће се пратити ток реализације, а нарочито не садржи процјене ефеката примјене мера. Индикатори су описни, без утврђених циљних вриједности, што</p>	
--	--	--	--

		<p>онемогућава праћење реализације општих и посебних циљева, те процјену да ли ће, у којој мјери и у ком року циљ бити реализован. Чак и када су у питању квантитативни индикатори уопште није јасно каква је веза ових индикатора са сврхом и циљем стратешке процјене утицаја? Вриједности индикатора (циљне вриједности нису дате) могу бити мање или веће, а према тој околности овај Извјештај је неутралан, што закључујемо из начина на који су индикатори утврђени. Како Извјештај не садржи преглед постојећег стања и квалитета животне средине, то ни индикатори не указују на везу са постојећим стањем.</p> <p>Занимљиво је да израђивач Извјештаја као тешкоћу приликом израде извештаја наводи да је системски проблем непостојање система индикатора за процјену животне средине који би одговарао процесу стратешког планирања, односно који би се у процесу СПУ могао користити за процјену утицаја са великом поузданошћу. Слична ситуација је и са критеријумима за вредновање одабраних индикатора. Међутим, израђивач Извјештаја заборавља на већ прихваћене и дефинисане индикаторе на националном и међународном нивоу. Тако, индикатори су могли бити дефинисани у складу са индикаторима Европске агенције за заштиту животне средине. Примјеном ове теоријско методолошке основе урађена је и Национална листа индикатора заштите животне средине коју, такође, треба узети у обзир приликом дефинисања индикатора. Подносилац подсјећа да је Србија земља кандидат за чланство у Европској унији, те би овако постављени индикатори могли да послуже приликом праћења и извјештавања о напретку у овој области. Такође, израђивачи Извјештаја не узимају у обзир ни циљеве, а ни индикатор одрживог развоја, који би морали бити рефлектовани у стратешким документима Републике Србије.</p> <p>Подносилац, ипак, предлаже да индикатори за праћење примјене ове стратегије буду постављени композитно и то тако што ће садржати комбинацију индикатора који показују напредак у следећим областима:</p> <ul style="list-style-type: none"> - успостављање одговарајућег правног оквира кроз усвајање прописа и транспозицију правних тековина ЕУ; - примјена прописа кроз надзор и санкционисање кршења прописа; - унапријеђење квалитета чинилаца животне средине који су резултат остваривања претходно наведених индикатора; - унапређење социо-економских показатеља и стања животне средине у складу са начелима одрживог развоја; - напредак у спровођењу прихваћених међународних обавеза, што укључује Зелену агенду, Енергетску заједницу, Европску унију и заједничке климатске акције на глобалном нивоу. <p>Даље, Поглавље "4.5. Опис мера за спречавање и смањење негативних и повећање позитивних утицаја на животну средину" не кореспондира у потпуности са поглављем "4.2. Евалуација</p>	
--	--	--	--

		<p>карактеристика и значаја утицаја". Предложене „мјере" , осим што су паушално и неодређено постављене не тичу се конкретних негативних утицаја евидентираних поглављем 4.2.</p> <p>Затим, неадекватан је програм праћења стања животне средине. Чланом 17. став 1. Закона о стратешкој процјени утицаја на животну средину, прописано је да програм праћења стања животне средине у току провођења плана и програма садржи опис циљева плана и програма, индикаторе за праћење стања животне средине, права и обавезе надлежних органа, поступање у случају појаве неочекиваних негативних утицаја и друге елементе у зависности од врсте и обима плана и програма. Извештај, са друге стране, уопште не садржи поступање у случају појаве неочекиваних негативних утицаја.</p> <p>У складу са наведеним, очекујемо да надлежно Министарство прослиједи изнесене коментаре и примједбе надлежном Министарству Републике Србије.</p> <p>С поштовањем,</p> <p>Предсједник</p> <p>Тихомир Ђакић</p>	
--	--	---	--

